ספרי מוסר

חי באמונה ג - ישמח ישראל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חי באמונה ג - ישמח ישראל

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חי-באמונה-ג-ישמח-ישראל/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א' - פתרונות ביהדות לבעיות הנפש 4
פתרון התפלה 4
משקעים בנפש ופתרונן ביהדות 10
לנתב היראה לשרשה 21
ענוה - תרופה יהודית לחולי הנפש 23
פרק ב - עצות והדרכות 29
סיפור אישי 93
שאלות ותשובות 101
חרדות ודאגות שווא 101
דכאונות 115
כפייתיות 123

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון CC BY-NC-SA 2.5 **- אסור בשימוש מסחרי**
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) **ל הרב ישראל יעקב לוגאסי שליט"א**
חיזוק, עצות והדרכות לשמחת הנפש בכל מצב
הרב ישראל יעקב לוגאסי שליט"א

פרק א' - פתרונות ביהדות לבעיות הנפש

פתרון התפלה

1. התפלה נוסכת רוח עוז תקוה ובטחון

עֲדִים אָנוּ לְתוֹפָעוֹת בְּעָיוֹת הַנֶּפֶשׁ לְגְוָנֶיהֶם, חֲרָדוֹת מְגֻוָנֵי חֲרָדָה שׁוֹנִים, כָּל אֶחָד כְּפִי אֲשֶׁר גָּזְרָה עָלָיו הַהַשְׁגָּחָה שֶׁל הַבּוֹרֵא לִהְיוֹת חָרֵד מִמְּנוּ, זֶה חָרֵד מֵהַמָּוֶת וְהַשֵּׁנִי מֵהַחֹלִי, וְהָאַחֵר מֵהָעֹנִי, וְהָאַחֵר פֶּן יִקְרָהוּ אָסוֹן מִבְּנֵי אָדָם שֶׁיַּזִּיקוּהוּ, וְכַיּוֹצֵא, מַצְּבֵי הָרוּחַ אֲצֶל הָרְבֵּה נָדִים לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, אֵין יַצִּיבוּת, אֵין עֻקְבִיּוּת, וּכְמוֹ כֵן צָרַת הַכְּפִיתִיּוּת מָצְאָה לָהּ לְבָבוֹת רַבִּים לְסַבְּכָם וּלְהַשְׁטוֹתָם וְעַד כְּדֵי לְהַמְאִיס עֲלֵיהֶם אֶת הַתְּפִלָּה וְהַמִּצְוֹוֹת.

"יְשׁוּב הַדַּעַת" הִנּוֹ הַיּוֹם "מִצְרָךְ" יָקָר לְמְאֹד, כִּמְעַט וְאֵינֶנּוּ בַּנִּמְצָא בֶּאֱמֶת, וּמִי שֶׁכְּבָר נִמְצֵאת אֶצְלוֹ מִדָּה זוֹ כָּרָאוּי, כֻּלָּם אוֹהֲבִים לְהִסְתּוֹבֵב סְבִיבוֹ לֵהָנוֹת קְצָת מִצּוּף דִּבֵּשׁ הָרַעַ וְהַשַּׁלְוָה שֶׁבְּקִרְבּוֹ שֶׁל זֶה.

וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּגְּמָרָא (תענית כב, ע"ב): רַב בְּרוֹקָא פְּגָשׁוֹ לְאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא בַּשּׁוּק וּשְׁאָלוֹ מִי מִכָּאן בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא, הֵשִׁיב לוֹ אֵלִיָּהוּ: אֵלּוּ שְׁנֵי הַבָּנֵי אָדָם הִנָּם בְּנֵי עוֹלָם הַבָּא, וּמֶה הָיוּ מַעֲשֵׂיהֶם? שֶׁהָיוּ בַּדְּחָנִים וּמְשַׂמְּחִים אֲנָשִׁים עֲצוּבִים וּנְכֵי רוּחַ וּבְשָׁבִיל כָּךְ זָכוּ לִחְיֵי עוֹלָם-הַבָּא.

וְהַנִּרְאֶה שֶׁאוֹתָן בַּדְּחָנִים הָיוּ מַעֲשֵׂיהֶם לְשֵׁם שָׁמַיִם, שֶׁכֵּן אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא מְסַמְּנָם כִּבְנֵי עוֹלָם הַבָּא, וְכַוָּנָתָם הָיְתָה לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְשַׂמֵּחַ נִדְכָּאִים בְּדֶרֶךְ נְכוֹנָה עַל פִּי הַתּוֹרָה.

כַּמָּה אִם כֵּן מִצְוָה גְּדוֹלָה לְהוֹרוֹת לִבְנֵי הָאָדָם דֶּרֶךְ הַשִּׂמְחָה בְּאֹפֶן הַנָּכוֹן וְהָרָאוּי עַל פִּי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה דַּוְקָא, שֶׁזּוֹ הַדֶּרֶךְ הַמּוֹבִילָה לְשִׂמְחָה אֲמִתִּית, לֹא לְשִׂמְחָה מְדֻמָּה הַמַּשָּׁגֶת עַל - יְדֵי פְּסִיכוֹלוֹגִים רְחוֹקִים מִתּוֹרָה, וְהַצָּעוֹתֵיהֶם הַצָּעוֹת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר לִשְׂמֹחַ בְּשִׂמְחָה שֶׁל "סִטְרָא אַחֲרָא" - עֲרָיוֹת, לֵיצָנוּת, שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, בִּדְבָרִים שֶׁהֵם בְּעֶצֶם שֹׁרֶשׁ הַמַּחֲלָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, שֶׁכֵּן מוּבָא בְּכָל הַסְּפָרִים שֶׁעִקַּר קִלְקוּל הַדַּעַת וְשִׁבּוּשׁוֹ הוּא מֵחִלּוּל הַקְּדֻשָּׁה, הַמַּתְחִיל מֵהִסְתַּכְּלוּת בְּנָשִׁים, תַּעֲרֹבֶת אֲנָשִׁים וְנָשִׁים, רִבּוּי שִׂיחָה, שְׂחוֹק וְכֵן בְּיֶתֶר אֲבִיזָרֵיהוּ שֶׁל הֶעָווֹן הַנּוֹרָא הַזֶּה, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה זֶה הַמִּסְתַּכֵּל בַּתְּמוּנוֹת

וְהַסְּרָטִים בַּכֵּלִים הַמִּתְעָבִים וּמֵזִין עַצְמוֹ מֵעָוֹן נוֹרָא זֶה, חוֹשֵׁב הוּא שֶׁמְּרַפֵּא בְּכָךְ אֶת עַצְמוֹ, אוּלָם כָּאן נִמְצָא שֹׁרֶשׁ סִבַּת חָלְיוֹ שֶׁרַק יְכִבֵּד עָלָיו בְּיוֹתֵר וְיוֹתֵר.

וְיָדוּעַ שֶׁפִּתְרוֹן בְּעָיוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּדֶרֶךְ כְּלָל הִנָּן אִטִּיוֹת מְאֹד, וְכִמְעַט וְהָאָדָם נוֹאָשׁ מִתִּקָּוָה לְרִפּוּאָה מִבְּעָיוֹת אֵלּוּ, וּבֶאֱמֶת קָשֶׁה לִפְתֹּר בְּעָיוֹת אֵלּוּ בְּכַדּוּר מַתְאִים אוֹ בִּתְרוּפָה אַחֶרֶת מְסֻיֶּמֶת הַמַּתְאִימָה, וְהוּא לְסִבַּת רֹב גְּוָנֵי בְּעָיוֹת הַנֶּפֶשׁ, וּלְעֻמָּתָם רֹב גְּוָנֵי הַתְּרוּפוֹת וְדֵעוֹת הַשּׁוֹנוֹת שֶׁל הָרוֹפְאִים.

וּבְכֵן אַחַר שֶׁבֵּין כֹּה תּוֹצָאוֹת הַטִּפּוּל אֵינָן מְיִדִּיוֹת, לָמָּה לָלֶכֶת לְטִפּוּל רְפוּאִי בִּלְבַד, וְלִמְשֹׁךְ עַצְמוֹ בְּסִכּוּיִים קָלוּשִׁים לִרְפוּאָתוֹ, וְאִם בִּכְלָל, וּבְרַבָּם הֵמָּה טִפּוּלִים הַכְּרוּכִים בְּתוֹפָעוֹת לְוָאי הַבִּלְתִּי נִמְנָע מִתְּרוּפוֹת, לָמָּה לֹא לָלֶכֶת לְטִפּוּל הָאֱמוּנָה, דְּהַיְנוּ פְּשׁוּט לִשְׁטֹחַ אֶת הַמֹּחַ מִמַּחְשָׁבוֹת הַדִּכָּאוֹן וְהָעֶצֶב הַפַּחַד וְהַחֲרָדָה מִתּוֹךְ מַחְשָׁבוֹת שֶׁל אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן בַּה', לָחוּשׁ אֶת ה' כְּאָב אוֹהֵב הַמַּשְׁגִּיחַ עַל כָּל תְּחוּשָׁה וּתְחוּשָׁה, שֶׁכֵּן הַשְׁגָּחַת ה' הִיא לֹא רַק עַל כָּל כְּאֵב וּכְאֵב פִּיזִי שֶׁחָשׁ הָאָדָם, אֶלָּא אַף עַל כָּל תְּחוּשָׁה וּתְחוּשָׁה שֶׁתּוֹקֶפֶת אֶת הָאָדָם לַחֲרָדָה וּלְפַחַד, וּכְמוֹ שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה שֶׁבְּאֹם לֹא נִשְׁמֹר חָלִילָה אֶת מִצְוֹות ה' יָבוֹא מֹרֶךְ וּפַחַד בְּלִבֵּנוּ, וְכַנֶּאֱמָר (דברים כח, סו - סז): "וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ, בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי יִתֵּן עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי יִתֵּן בֹּקֶר מִפַּחַד לְבָבְךָ אֲשֶׁר תְּפַחָד". וְעוֹד נֶאֱמַר (קהלת ג, יד): "וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו".

לָמָּה לֹא לָלֶכֶת בְּטִפּוּל בִּבְעָיוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּדֶרֶךְ שֶׁל תְּפִלָּה וּצְעָקָה לַה' הַמּוֹעִילִים מִכָּל דָּבָר אַחֵר, שֶׁכֵּן בְּאֶמְצָעוּת הַתְּפִלָּה אָדָם חָשׁ חִבּוּר לַה' בְּאֹפֶן הַמַּרְגִּיעַ בְּיוֹתֵר, וּבְכָךְ נוֹסֵךְ הוּא בְּעַצְמוֹ בִּטָּחוֹן וְעֹז, וּתְחוּשָׁתוֹ מֵעַתָּה הִיא אֵינֶנִּי לְבַד, אֵינֶנִּי מֻפְקָר נָטוּשׁ וְעָזוּב, אֲנִי מֻשְׁגָּח בְּהַשְׁגָּחָתוֹ שֶׁל לֹא אַחֵר מֵאֲשֶׁר זֶה שֶׁאוֹהֲבֵנִי יוֹתֵר מֵאַהֲבַת אָב לְבֵן, וְחָרֵד לְגוֹרָלִי הַטּוֹב, וּבְכָךְ תְּהֵא אֱמוּנָתוֹ תְּחוּשָׁתוֹ וְתִקְוָתוֹ שֶׁל זֶה הַמִּתְפַּלֵּל: לְעוֹלָם לֹא אֹבַד וּלְעוֹלָם לֹא אֵאָבֵד אֶת תִּקְוָתִי שֶׁיִּהְיֶה סוֹף טוֹב עִמִּי, וּלְהַלָּן נָבֹאר שֶׁזּוֹ בְּעֶצֶם סְגֻלַּת הַבּוֹטֵחַ בַּה' וּמִתְפַּלֵּל אֵלָיו, שֶׁחֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ, וּבְרַחֲמִים גְּלוּיִים יְנַהֲגֵהוּ ה'.

הַתְּפִלָּה הוֹפֶכֶת אֶת הָאָדָם לְאִישׁ אַחֵר, וּמֵעַתָּה אֵינוֹ אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁנִּגְזְרָה עָלָיו הַגְּזֵרָה, אֶלָּא מִתְעַלֶּה הוּא לְהֶחְשֵׁב אִישׁ אַחֵר שֶׁלֹּא עָלָיו נִגְזְרָה הַגְּזֵרָה, וְכָךְ מְבֹאָר בְּסֵפֶר "הָעִקָּרִים" (מאמר רביעי פי"ח) וּבְסֵפֶר "הָעֲקֵדָה" (שער כח), וּבְזֶה מְבָאֲרִים הֵם תְּמִיהָה, הֵיאַךְ עַל - יְדֵי הַתְּפִלָּה תִּתְבַּטֵּל הַגְּזֵרָה מֵהָאָדָם, וַהֲלֹא הַגְּזֵרָה נִגְזְרָה לְטוֹבָתוֹ, לְתִקּוּנוֹ וּלְתוֹעַלְתּוֹ, וְהֵיאַךְ יֵשׁ בְּכֹחַ הַתְּפִלָּה לְהָסִיר הַיִּסּוּרִים שֶׁהֵם בְּעֶצֶם תִּקּוּנוֹ שֶׁל הָאָדָם?

אוּלָם כָּאָמוּר, הֱיוֹת וְהָאָדָם בְּאֶמְצָעוּת הַתְּפִלָּה מִתְעַלֶּה לִהְיוֹת אִישׁ אַחֵר, וּבְמַהוּתוֹ נֶהֱפָךְ לְאִישׁ אַחֵר, וּמֵעַתָּה אֵינוֹ אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁנִּגְזְרָה עָלָיו הַגְּזֵרָה, וּמֵעַתָּה תִּקּוּנוֹ נַעֲשֶׂה בְּזֶה גּוּפָא

שֶׁהִתְעַלָּה מִמַּה שֶּׁהָיָה עַד כֹּה, וְנֶהֱפַךְ לְאִישׁ מַאֲמִין, לְאִישׁ שֶׁהַדַּעַת בּוֹ הִנָּהּ דַּעַת שֶׁל אֱמוּנָה - דֵּעָה אֶת ה' - וּבָכָךְ כְּבָר פּוֹעֵל לְעַצְמוֹ תִּקּוּן יוֹתֵר נִפְלָא מֵהַיְסוּרִים עַצְמָם.

וְהַתְפִּלָּה הַזּוֹ שֶׁיִּתְפַּלֵּל הָאָדָם לַה', אֵין לָהּ עֵת וּזְמַן, זֹאת יָכוֹל הָאָדָם לְשׂוֹחֵחַ עִם קוֹנוֹ בְּכָל עֵת שֶׁמְּזַדַּמֶּנֶת לוֹ, בַּהֲלִיכָה בַּדֶּרֶךְ, בַּעֲמִידָה בַּתּוֹר וּבְכָל עֵת שֶׁתִּזְדַּמֵּן לוֹ. וּכְכָל שֶׁיִּתְמִיד בִּתְפִלָּתוֹ לַה' עַל כָּל דָּבָר, וְכֵן בְּהוֹדָאָתוֹ לַה' עַל כָּל פְּרָט, כָּךְ יוֹתֵר תִּתְחַזֵּק הָאֱמוּנָה בְּלִבּוֹ וְיָחוּשׁ אֶת ה' בְּמוּחָשִׁיוּת מַמָּשִׁית.

וְאָפְשָׁר זוֹ כַּוָּנַת רַבִּי יוֹחָנָן בִּגְמָרָא בְּרָכוֹת (כא): "וְהַלְוַאי שֶׁיִּתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ", אֵין הַכַּוָּנָה שֶׁיִּתְפַּלֵּל מֶשֶׁךְ כָּל הַיּוֹם - 12 שָׁעוֹת בְּיוֹם, זֶה הֲרֵי לֹא יִתָּכֵן בַּמְּצִיאוּת, שֶׁכֵּן צָרִיךְ הָאָדָם לִלְמֹד תּוֹרָה וְלַעֲשׂוֹת אֶת יֶתֶר צָרְכָיו, וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹמַר עַל דָּבָר שֶׁלֹּא יִתָּכֵן - "וְהַלְוַאי..." אֶלָּא הַכַּוָּנָה בִּדְבָרָיו, שֶׁכָּל הַיּוֹם זְמַנּוּהּ שֶׁל הַתְּפִלָּה, וְאֵין לָהּ זְמַן קָבוּעַ, אֶלָּא בְּכָל שָׁעָה וְרֶגַע בַּיּוֹם, זְמַנּוּהּ שֶׁל תְּפִלָּה לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ. וְכַוָּנַת רַבִּי יוֹחָנָן "וְהַלְוַאי", שֶׁיֵּדַע הָאָדָם שֶׁיֵּשׁ בְּאֶפְשָׁרוּתוֹ לְהִתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם, וּבְכָל עֵת מְצוֹא שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ, יֵדַע שֶׁזֶּהוּ זְמַן מַתְאִים לִפְנוֹת בּוֹ אֶל הַבּוֹרֵא, וְאֵין זְמַנִּים מְסֻיָּמִים שֶׁדְּוָקָא בָּהֶם נִתָּן לִפְנוֹת לַבּוֹרֵא.

לָכֵן הָעֲצָה הַמּוֹעִילָה בְּיוֹתֵר לְהַרְגָּעַת וְשִׁמְחַת הַנֶּפֶשׁ, הוּא בְּעִקָּר לְטַפֵּל בְּדֶרֶךְ שֶׁל הִתְקַשְּׁרוּת לְמָקוֹר הַבְּרָכָה וְהָרְפוּאָה - שֶׁהוּא בּוֹרֵא הָעוֹלָם, שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ: "רוֹפֵא כָּל בָּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת", "הָרוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְבוֹתָם", "הָרֹפֵא לְכָל תַּחֲלָאֵיכִי הַגּוֹאֵל מִשַּׁחַת חַיֶּיכִי, הַמְעַטְּרֵכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים", וּכְשֶׁהִנְּךָ חָשׁ אֶת הִתְחַבְּרוּתְךָ וְהִתְקַשְּׁרוּתְךָ לְחֵי הַחַיִּים, לְכֹל יָכוֹל, מֵיד נוֹסֵךְ אַתָּה עַל עַצְמְךָ רוּחַ גְּבוּרָה וְעֹז, תְּחוּשַׁת בִּטָּחוֹן מְלַוָּה אוֹתְךָ, וּבְוַדַּאי לֹא פָּחוֹת מִכַּאֲשֶׁר הִנְּךָ תָּלוּי בִּפְסִיכוֹלוֹג שֶׁאֵין בְּיָדוֹ לְהוֹעִיל וּלְהַצִּיל מִבִּלִּי רְצוֹן ה', וְכַנֶּאֱמָר: "אִם ה' לֹא יִשְׁמֹר עִיר שָׁוְא שָׁקַד שׁוֹמֵר", אִם ה' מַסְתִּיר פָּנָיו מִי יָכֹל לַעֲזֹר לָאָדָם וְכַנֶּאֱמָר (תהילים ל, ח): "הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ הָיִיתִי נִבְהָל", וְהַדְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, אִם אֵלּוּ הַמַּפְחִידִים תְּלוּיִים בַּפְּסִיכוֹלוֹג לַחְשֹׁב שֶׁהוּא "מַצִּיל חַיֵּיהֶם" - מְסַפְּרִים לְךָ שֶׁחֲשִׁים הֵמָּה הֶקֵּלָה, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בְּכָךְ שֶׁתִּתְפַּתַּח תְּלוּת בַּבּוֹרֵא, הַכֹּל יָכוֹל, שֶׁלֹּא פָּחוֹת תָּחוּשׁ הֶקֵּלָה וּתְחוּשַׁת עֹז וּבִטָּחוֹן בַּה', שֶׁכֵּן בַּבּוֹרֵא הַתְּלוּת הִנָּהּ תְּלוּת אֲמִתִּית וְלֹא מְדֻמָּה.

לָכֵן עֲשֵׂה זֹאת אֵפוֹא וְהִנָּצֵל!

מְצָא לְךָ בְּכָל יוֹם פִּנָּה שְׁקֵטָה, תִּתְבּוֹדֵד עִם בּוֹרְאֶךָ, שְׁטֹחַ לְפָנָיו אֶת הַמִּטְעָן הַיּוֹשֵׁב עַל לִבְּךָ, הַדִּבּוּר, שֶׁיְּהֵא בִּשְׂפָתְךָ וּרְהִיטוּת לְשׁוֹנְךָ, וּמִמֵּשׁ תָּחוּשׁ שֶׁהִנְּךָ מִתְחַנֵּן לְפָנָיו כְּבֵן הַמִּתְחַנֵּן לִפְנֵי אָבִיו שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ הָאוֹהֵבוֹ מִצַּד אֶחָד, וּמִצַּד שֵׁנִי שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְהוֹעִיל לוֹ. וְאָז תִּרְאֶה בְּמוֹ עֵינֶיךָ שִׁנּוּי לְטוֹבָה, וְהוּא בָּדוּק וּמְנֻסֶּה, מֵהַרְבֵּה אֲנָשִׁים שֶׁהָיְתָה

לִי שִׂיחָה עִמָּהֶם בְּנוֹשֵׂא זֶה, וּבְעֵצָה זוֹ הוֹעִילוּ לְעַצְמָם הַרְבֵּה וְיֶשְׁנָם כָּאֵלֶּה אַף שֶׁיָּצְאוּ מִבְּעָיָתָם לְגַמְרֵי.

2. כיצד להתפלל באופן שלא להתאכזב

לְצַעֲרֵנוּ, רוֹאִים אָנוּ לְכְאוֹרָה שֶׁגַּם לְאַחַר רִבּוּי תְּפִלּוֹת, רִבּוּי הַפְצָרוֹת וּבַקָּשׁוֹת לַה' הַבְּעָיוֹת עוֹמְדִים בְּמְקוֹמָן.

חָשׁוּב לְבָאֵר כַּמָּה נְקֻדּוֹת חֲשׁוּבוֹת בְּנוֹשֵׂא זֶה, שֶׁכֵּן הִרְבֵּינוּ לְבָאֵר בְּסִפְרֵנוּ זֶה שֶׁהַפִּתָּרוֹן לִבְעָיוֹת הַנֶּפֶשׁ הוּא לְשׂוֹחֵחַ עִם ה' וְלִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ מְקֻרָב לִבּוֹ לַה', וּבֵאַרְנוּ שֶׁהַנְהָגָה זוֹ נוֹסֶכֶת בָּאָדָם רוּחַ עֹז וּבִטָּחוֹן בַּה', נוֹפַחַת בּוֹ תִּקְוָה לְטוֹב, וְחָשׁ הוּא תְּחוּשָׁה שֶׁה' עִמּוֹ, הוּא אֱיָנֵנוּ בּוֹדֵד נָטוּשׁ וּמְפֻקָּר אֶלָּא מֻשְׁגָּח לְטוֹבָה.

אֶלָּא שֶׁיִּתְכֵּן וְיַגִּיעַ הָאָדָם לִשְׁבִירָה, בְּרֹאוֹתוֹ שֶׁהַנֵּה כְּבָר תְּקוּפָה שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל לַה' מְקֻרָב לִבּוֹ, בִּבְכִיָּה וּבְשִׁבְרוֹן לֵב וַעֲדַיִן הַבְּעָיָה עוֹמֶדֶת בִּמְקוֹמָהּ לְלֹא פִּתְרוֹן.

וְיֵשׁ לְצַיֵּן שֶׁבְּיוֹתֵר בְּיָמֵינוּ תְּקוּפַת "עִקְבָתָא דִּמְשִׁיחָא" מָצוּי מְאֹד עִנְיָן זֶה כִּמְבֹאָר בָּרַמְחַ"ל כֵּן יִהְיֶה קֹדֶם הַגְּאֻלָּה, וְהוּא לְצָרֵךְ נִסְיוֹן הָאֱמוּנָה שֶׁיִּהְיֶה בְּתַקֶּף קֹדֶם הַגְּאֻלָּה.

וּבְכֵן יֵשׁ לָדַעַת ג' יְדִיעוֹת נְחוּצוֹת בְּעִנְיַן הַתְּפִלָּה, וּבְג' יְדִיעוֹת הַלָּלוּ יִתְעַנֵּג הָאָדָם עַל תְּפִלָּתוֹ לַה', וּלְלֹא אַכְזָבוֹת גַּם כַּאֲשֶׁר תְּשׁוּעָתוֹ מִתְעַכֶּבֶת מִלָּבוֹא.

יְדִיעָה רִאשׁוֹנָה: הַתְּפִלָּה מַטָּרָה וְלֹא אֶמְצָעִי

מַטָּרַת מִצְוַת הַתְּפִלָּה, הִיא לֹא כְּדֵי שֶׁבְּאֶמְצָעוּתָהּ נִפְתֹּר אֶת בְּעָיוֹת הַחַיִּים, לְהֵפֶךְ, בְּעָיוֹת הַחַיִּים נוֹעֲדוּ כְּדֵי שֶׁבְּאֶמְצָעוּתָם נַגִּיעַ לַמַּטָּרָה שֶׁהִיא הַתְּפִלָּה, וּכְעִנְיָן שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל: מִפְּנֵי מָה הָאֻמָּהוֹת עֲקָרוֹת הָיוּ? מִפְּנֵי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים.

הַתְּפִלָּה יֵשׁ בָּהּ מַטָּרָה כְּשֶׁלְעַצְמָהּ, וְהִיא לְקָרֵב אֶת הָאָדָם לַבּוֹרֵא, לְחַזֵּק אֶת הַקֶּשֶׁר שֶׁבֵּין הַנִּבְרָא לְבוֹרְאוֹ, שֶׁכֵּן עוֹלְמֵנוּ זֶה בָּנוּי בְּדֶרֶךְ שֶׁמַּסְתִּירָה וּמַסְגִּירָה אֶת אוֹר ה' מִבְּנֵי אָדָם, וְכִבְיָכוֹל עוֹלָם כְּמִנְהָגוֹ נוֹהֵג בְּדַרְכּוֹ טֶבַע וּמִקְרֶה, כְּדֵי שֶׁהָאָדָם יִפְקַח עֵינָיו וְיֵצֵא מִמַּרְאִית הָעַיִן הַשִּׁקְרִית הַזּוֹ, לְשֵׁם כָּךְ נוֹעֲדָה הַתְּפִלָּה שֶׁמַּזְכִּירָה לָאָדָם יוֹם יוֹם בִּתְפִלָּתוֹ וּבְבִרְכוֹתָיו שֶׁהָעוֹלָם מֻשְׁגָּח וּמֻנְהָג בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית שֶׁל בּוֹרֵא הָעוֹלָם, כָּךְ שֶׁעֶצֶם זֶה שֶׁהָאָדָם עוֹמֵד בִּתְפִלָּה, בְּכָךְ הֲלֹא מַזְכִּיר לְעַצְמוֹ שֶׁיֵּשׁ בּוֹרֵא לָעוֹלָם וְהַכֹּל תָּלוּי בּוֹ, וְכִי אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ כְּלָל.

וְאִם כֵּן נִתְבּוֹנֵן, הַאִם יֵשׁ רֶוַח גָּדוֹל מִזֶּה שֶׁהִרְוִיחַ הָאָדָם בִּתְפִלָּתוֹ, וְגַם אִם לֹא הִתְמַלְּאָה בַּקָּשָׁתוֹ בְּאֹפֶן שֶׁחָפֵץ בָּהּ, הֲלֹא בְּעֶצֶם זֶה שֶׁיָּשַׁב וְשׂוֹחֵחַ עִם בּוֹרֵא הָעוֹלָם וְחִזֵּק בְּכָךְ אֶת אֱמוּנָתוֹ בּוֹ זֶה כְּבָר רֶוַח גָּדוֹל שֶׁאֵין כְּמוֹהוּ, שֶׁכֵּן כָּל תּוֹסֶפֶת וַאֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ בַּ"הַכָּרָה" שֶׁמִּתְחַזֶּקֶת בְּלֵב הָאָדָם לְהַכִּיר אֶת בּוֹרְאוֹ יוֹתֵר, זוֹ תַּכְלִית וְטוֹבָה נִצְחִית לָאָדָם, וּכְבָר בָּזֶה הִרְוִיחַ הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמַּה שֶׁחָפֵץ לְהַרְוִיחַ בְּבַקָּשָׁתוֹ מֵה'.

וּבְהַמְחָשָׁה, לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאַרְגּוּן שֶׁפִּרְסֵם הַגָּרְלָה לְטוֹבַת פְּעֻלּוֹתָיו, תּוֹצָאוֹת הַהַגָּרְלָה הִנָּם: פְּרָס רִאשׁוֹן דִּירָה, פְּרָס שֵׁנִי מְכוֹנִית... אָדָם מְסֻיָּם רָכַשׁ שְׁנֵי כַּרְטִיסִים. בַּיּוֹם הַמְיֻעָד לַתּוֹצָאוֹת, בְּמַעֲמַד אִישֵׁי צִבּוּר וּמְנַהֲלֵי הָאַרְגּוּן עָרְכוּ אֶת אֹפֶן תּוֹצָאוֹת הַהַגָּרְלָה בַּאֲמִינוּת וּבַחֲגִיגִיּוּת, וְאָכֵן זָכָה אוֹתוֹ אָדָם בְּדִירָה, אוֹתוֹ אָדָם לֹא הָיָה נוֹכֵחַ בְּמַעֲמַד עֲרִיכַת הַתּוֹצָאוֹת, וְכַנָּהוּג, הִתְקַשְּׁרוּ בְּאוֹתוֹ מַעֲמָד לְמִסְפַּר הַטֶּלֶפוֹן שֶׁל הַזּוֹכֶה לְבַשְּׂרוֹ שֶׁזָּכָה בְּדִירָה, וְכֻלָּם מְרֻגָּשִׁים לִשְׁמֹעַ אֶת תְּגוּבָתוֹ שֶׁל הַזּוֹכֶה מִבַּעַד לַטֶּלֶפוֹן, וּבְכֵן תְּגוּבָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ זוֹכֶה בְּמָקוֹם שֶׁתְּהֵא תְּגוּבָה שֶׁל מְאֹשָׁר עַד בִּלִּי דַּי, נִשְׁמְעָה תְּגוּבָה מְאֻכְזֶבֶת... וַהֲלֹא קָנִיתִי שְׁנֵי כַּרְטִיסִים, מָה עִם הַכַּרְטִיס הַשֵּׁנִי לֹא זָכִיתִי בּוֹ גַּם בַּפְּרָס הַשֵּׁנִי - בְּמְכוֹנִית...

כַּמּוּבָן שֶׁאָדָם זֶה - בִּלְשׁוֹן הַמַּעֲטָה - יֶחְשַׁב לְמוּזָר וְתִמְהוֹנִי.

יְהוּדִי שֶׁזּוֹכֶה לְהִתְפַּלֵּל לַה' עַל דִּירָה, וּמְחַזֵּק בְּעַצְמוֹ אֶת הֶאֱמוּנָה שֶׁאֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ, וְרַק בּוֹ יִתְבָּרַךְ יֵשׁ לְתְלוֹת תִּקְוָה, וּמְחַזֵּק אֶת כָּל יְסוֹדוֹת הֶאֱמוּנָה בְּקִרְבּוֹ מִכֹּחַ רְצוֹנוֹ לִזְכּוֹת בְּדִירָה, וּלְבַסּוֹף אָמְנָם לֹא זָכָה לְדִירָה, עָלָיו לָדַעַת: אֶת הַפְּרָס הָרִאשׁוֹן קִבַּלְתָּ - תְּפִלָּה, וְאָמְנָם רַק אֶת הַפְּרָס הַשֵּׁנִי - דִּירָה - לֹא קִבַּלְתָּ, וּמַה לְּךָ כִּי תָּלִין אַחַר שֶׁבַּפְּרָס הָרִאשׁוֹן אָכֵן זָכִיתָ...

וְכָאמוּר שֶׁכֵּן תַּכְלִית הָאָדָם בְּעוֹלָמוֹ זֶה לֹא לְהַשִּׂיג דִּירָה, תַּכְלִית הָאָדָם בְּעוֹלָמוֹ זֶה לְהַכִּיר אֶת בּוֹרְאוֹ מִבַּעַד לְהָרֵי הַחֹשֶׁךְ שֶׁמַּסְתִּירִים וּמַסְגִּירִים אֶת מְצִיאוּת ה' וְהַשְׁגָּחָתוֹ, וְאִם לְזֶה זָכִיתָ, מֶה חָסַרְתָּ...?! וְאִם אֶת זֶה חָסַרְתָּ בַּמֶּה זָכִיתָ...?!

וְהִנֵּה אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה סִגְנְנוּ לָנוּ אֶת נֻסַּח הַבְּרָכוֹת בִּלְשׁוֹן נוֹכֵחַ: "בָּרוּךְ אַתָּה... וְלִכְאוֹרָה אֵין לָשׁוֹן זוֹ מְכֻבֶּדֶת לְבָרֵךְ בָּהּ אֶת ה', הִנֵּה רוֹאִים אָנוּ שֶׁלְּאָדָם מְכֻבָּד קוֹאִים בִּלְשׁוֹן נִסְתָּרֶת: "כְּבוֹדוֹ..." "אַתָּם..." וְכֵיוֹצֵא, וְאִם כֵּן נֻסַּח הַבְּרָכָה הָיָה צָרִיךְ לִכְאוֹרָה לִהְיוֹת כָּךְ: "בָּרוּךְ כְּבוֹדוֹ... מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ..." אוּלָם הַתְּשׁוּבָה, יְדָעוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה כַּמָּה יְהֵא קָשֶׁה לִבְנֵי אָדָם לְהַאֲמִין שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל כָּךְ קָרוֹב אֲלֵיהֶם, וְשׁוֹמֵעַ תְּפִלּוֹתֵיהֶם בְּאֹפֶן הַקָּרוֹב בְּיוֹתֵר, וְלָכֵן סִגְנְנוּ בְּלָשׁוֹן זוֹ "אַתָּה", כְּדֵי שֶׁיָּחוּשׁ הָאָדָם אֶת קִרְבַת ה' אֵלָיו, וְיָחוּשׁ בִּתְפִלָּתוֹ שֶׁהִנּוֹ מְדַבֵּר עִם ה' כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְרֵעֵהוּ שׁוֹמֵעַ וּמַקְשִׁיב אֵלָיו כִּלְשׁוֹן הַמְסִלַּת יְשָׁרִים.

יְדִיעָה שְׁנִיָּה: אֵין תְּפִלָּה שֶׁהוֹלֶכֶת לְאִבּוּד

עוֹד יְדִיעָה נְחוּצָה הַמּוּבֵאת בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים וּבְיוֹתֵר בְּסִפְרֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְתַלְמִידָיו, שֶׁאֵין תְּפִלָּה שֶׁהוֹלֶכֶת לְאִבּוּד, מִכָּל תְּפִלָּה נִמְשָׁךְ "שֶׁפַע". וְהַשֶּׁפַע נִזְרָם בְּאֵיזֶשֶׁהוּ אֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה, לְפָעֳמִים נִמְשָׁךְ הַשֶּׁפַע בְּגָלוּי שֶׁהָאָדָם רוֹאֶה בְּמוֹ עֵינָיו שֶׁהִנֵּה וּתְפִלָּתוֹ הִתְקַבְּלָה, וְלִפְעָמִים הַשֶּׁפַע נִמְשָׁךְ בְּהֶסְתֵּר דְּהַיְנוּ לְכִוּוּן אַחֵר מִמַּה שֶׁהִתְפַּלֵּל עָלָיו הָאָדָם, וְזֶה בְּכַוָּנָה

וּבְהַשְׂגָּחָה מֵה' לְטוֹבַת הָאָדָם, שֶׁכֵּן לִפְעָמִים לֹא טוֹב לָאָדָם שֶׁתִּתְקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ שֶׁמְּבַקֵּשׁ זֶה עַתָּה, אֲבָל כֵּיוָן שֶׁהִתְפַּלֵּל, וְהַתְּפִלָּה הֲלֹא מַמְשִׁיכָה שֶׁפַע, הַשֶּׁפַע הוֹלֵךְ לְמָקוֹם אַחֵר לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו טוֹבָה אַחֶרֶת וְצָרִךְ אַחֵר.

וּבְאֹפֶן נוֹסָף מְבֹאָר בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁאֵין תְּפִלָּה שֶׁהוֹלֶכֶת לְאִבּוּד, שֶׁכֵּן כָּל תְּפִלָּה נִשְׁמֶרֶת וּמֻפְקֶדֶת בִּמְקוֹמָהּ, וּבְהֶאֱסֵף כָּל הַתְּפִלּוֹת הַנִּצְרָכוֹת תָּבוֹא לוֹ הַיְשׁוּעָה.

וּלְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה?

לְאָדָם שֶׁיַּנִּיחַ בְּכַף מִשְׁקֹלֶת אַחַת בַּרְזֶל בְּמִשְׁקָל 100 גְּרַם, וּבְכַף הַמִּשְׁקֹלֶת הַשֵּׁנִי מַנִּיחַ גְּרַם סֻכָּר, וְעוֹד גְּרַם וְעוֹד גְּרַם, אֲזַי כְּשֶׁיַּגִּיעַ לְ - 100 גְּרַם יְהֵא הַמִּשְׁקָל מֻכְרָע בְּשָׁוֶה, וּכְשֶׁיַּנִּיחַ עוֹד גְּרַם נוֹסָף יַכְרִיעַ הַכַּף שֶׁל הַסֻּכָּר, כֵּן הוּא בַּתְּפִלָּה, בְּכָל תְּפִלָּה מוֹסִיף הָאָדָם מִשְׁקָל נוֹסָף בְּכַף הַתְּפִלּוֹת, וּכְשֶׁיָּבוֹא סְכוּם הַתְּפִלּוֹת הַנִּצְרָכוֹת יַכְרִיעוּ אֶת כַּף הַגְּזֵרָה וְיִוָּשַׁע הָאָדָם.

יְדִיעָה שְׁלִישִׁית: כְּמִשְׁקַל הַתְּפִלָּה כָּךְ צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא מִשְׁקַל הַהִתְבַּטְּלוּת

יְדִיעָה חֲשׁוּבָה לְמֹאד נִצְרֶכֶת לְזֶה הַמִּתְפַּלֵּל לַה' עַל בַּקָּשָׁה מְסֻיֶּמֶת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְאַכְזֵב וְיִשָּׁבֵר כַּאֲשֶׁר רוֹאֶה הוּא שֶׁתְּפִלָּתוֹ לֹא נַעֲנְתָה.

בְּיִסּוּרֵי בְּנֵי הָאָדָם יֶשְׁנָם בִּכְלָלוּת ב' גְּוָנֵי יִסּוּרִים, הָאֶחָד - יִסּוּרִים זְמַנִּיִּים, וְהַשֵּׁנִי יִסּוּרִים מִתְמַשְּׁכִים.

יֶשְׁנָם יִסּוּרִים שֶׁבְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע הִנָּם לִזְמַן וּכְמוֹ, חֹלִי הַשַּׁפַּעַת, שֶׁבֶר יָד אוֹ שֶׁבֶר רֶגֶל, וְכַיּוֹצֵא שֶׁבְּדֶרֶךְ כְּלָל הִנָּם לִזְמַן מְסֻיָּם וּלְאַחַר מִכֵּן מִסְתַּלְּקִים מֵהָאָדָם.

וּלְעֻמָּתָם יֶשְׁנָם יִסּוּרִים מִתְמַשְּׁכִים, וּכְמוֹ נָכוּת, שִׁתּוּק חֶלְקֵי בְּאֶחָד מֵאֵיבְרֵי הָאָדָם, בְּעָיוֹת נָפֶשׁ שֶׁפְּעָמִים הִנָּם לִזְמַן קָצָר וּפְעָמִים שֶׁמִּתְמַשְּׁכִים, בְּעָיוֹת זוּגִיּוּת, וַחֲשׁוּכֵי בָּנִים כְּמוֹ כֵן יִתְּכֵן וְהִנָּם לִזְמַן קָצָר וְיִתָּכֵן וְהִנָּם מִתְמַשְּׁכִים, פַּרְנָסָתוֹ שֶׁל אָדָם יִתָּכֵן וְתִפָּתֵר לְאַחַר זְמַן קָצָר וְיִתָּכֵן וְתִתְמַשֵּׁךְ לִזְמַן אָרֹךְ.

וּבְכֵן גָּוֶן הַיִּסּוּרִים שֶׁהִנָּם בְּדֶרֶךְ כְּלָל לִזְמַן מְסֻיָּם וּכְמוֹ שֶׁהִזְכַּרְנוּ בַּגָּוֶן הָרִאשׁוֹן, עַל הָאָדָם כְּמוּבָן לְקַבְּלָם בְּאַהֲבָה, וּלְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה בְּכָל כֹּחוֹ, כְּדֵי לִזְכּוֹר שֶׁרְפוּאָתוֹ תִּלּוּיָה בַּבּוֹרֵא בִּלְבַד וְלֹא בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע וְהַמְּקֹרָה, שֶׁכֵּן בִּגְוָנֵי יִסּוּרִים כָּאֵלּוּ עָלוּל הָאָדָם לְהִתְרַפּוֹת מֵהַתְּפִלָּה אַחַר שֶׁבְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע מִסְתַּלְּקִים הֵמָּה לְאַחַר זְמַן קָצָר, וְלָכֵן בְּדַוְקָא עָלָיו לְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה עַל מְנַת לְהַזְכִּיר לְעַצְמוֹ שֶׁאֵין שׂוּם מִקְרִיּוּת וְטֶבַע בָּעוֹלָם וְהַכֹּל תָּלוּי בּוֹ יִתְבָּרַךְ בִּלְבַד.

וְאֵלּוּ בְּגָוֶן הַיִּסּוּרִים הַשֵּׁנִי שֶׁיִּתָּכֵן וְיִתְמַשְּׁכוּ לִזְמַן רַב, כָּאן יֵשׁ לָדַעַת יְדִיעָה נְחוּצָה לְמֹאד, וְהוּא שֶׁיְּסֹכִּים זֶה הַמִּתְפַּלֵּל בְּהַסְכָּמָה בְּלֵב שָׁלֵם, שֶׁאִם יִרְצֶה ה' בַּהֶמְשֵׁכִיּוּת שֶׁל הַיִּסּוּרִים

מְקַבֵּל אֲנִי זֹאת בְּהַסְכָּמָה וּבְלֵב שָׁלֵם, וּמְבַטֵּל אֲנִי דַּעְתִּי לִרְצוֹן ה', וְאֵין לִי שׂוּם רָצוֹן אַחֵר מִבִּלְעֲדֵי רְצוֹן ה'.
וְלָכֵן בְּמַקְבִּיל לַהַשְׁקָעָה שֶׁמַּשְׁקִיעַ הִנְךָ בַּתְּפִלָּה חַיָּב אַתָּה לְהַשְׁקִיעַ בָּרָצוֹן וּבַהַסְכָּמָה לְבַטֵּל רְצוֹנְךָ לִרְצוֹן ה' וּבְאִם יַחְפֹּץ ה' בְּהֶמְשֵׁכִיּוּת הַיְסוּרִים הִנְךָ מְבַטֵּל דַּעְתְּךָ וּרְצוֹנְךָ לִרְצוֹנוֹ.
וּכְדֵי שֶׁהַדְּבָרִים יוּבְנוּ הֵיטֵב נִשְׁתַּמֵּשׁ בְּסִגְנוֹן כָּזֶה.
אִם מַשְׁקִיעַ אַתָּה בִּתְפִלָּתְךָ הַשְׁקָעָה בְּמִשְׁקָל "טוֹן", צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא לְךָ גַּם הַשְׁקָעָה שֶׁל הִתְבַּטְּלוּת בְּמִשְׁקָל "טוֹן" אוּלָם אִם בְּיָדְךָ הִתְבַּטְּלוּת וְהַסְכָּמָה לַיְּסוּרִים שֶׁיִּתְמַשְּׁכוּ בְּמִשְׁקָל "חֲצִי טוֹן" בִּלְבַד, וּבִתְפִלָּתְךָ הִנְךָ מַשְׁקִיעַ "טוֹן" מִסָּכֵן אַתָּה בְּכָךְ לְהִתְאַכְזֵב וּלְהִשָּׁבֵר מִתְּפִלָּתְךָ בְּמִקְרֶה וְתִתְאַכְזֵב שֶׁלֹּא תֵּעָנֶה בַּקָּשָׁתְךָ. וְאִם בְּיָדְךָ רַק "חֲצִי טוֹן" שֶׁל הַסְכָּמָה וְהִתְבַּטְּלוּת, אָכֵן תַּשְׁקִיעַ בִּתְפִלָּתְךָ רַק מִשְׁקָל שֶׁל "חֲצִי טוֹן" בִּלְבַד, וְאַל תַּפְצִיר וְתוֹחִיל בִּתְפִלָּתְךָ אֶלָּא רַק בְּהֶתְאֵם לְמִדַּת הִתְבַּטְּלוּתְךָ לְהַסְכִּים לִרְצוֹן ה' בְּכָל אֲשֶׁר יִרְצֶה.
וְלָכֵן לְעִנְיָנֵנוּ בִּבְעָיוֹת הַנָּפֶשׁ שֶׁהִנָּם הַרְבֵּה פְּעָמִים מִצְּרוֹת הַמִּתְמַשְּׁכוֹת, יֵשׁ לְךָ לְהִתְפַּלֵּל לַה', אוּלָם בְּמַקְבִּיל תִּתְבַּטֵּל לַאֲשֶׁר יַחְפֹּץ ה', וְתַסְכִּים בְּלִבְּךָ לַאֲשֶׁר יִרְצֶה ה', וְתַאֲמִין שֶׁאִם יִרְצֶה ה' שֶׁעֲדַיִן יִתְמַשְּׁכוּ הַיְסוּרִים, בְּוַדַּאי יֵשׁ בָּהֶם תּוֹעֲלִיּוֹת רַבּוֹת, וּכְמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּם בְּסִפְרֵנוּ יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל בְּסִפּוּרוֹ הָאִישִׁי שֶׁל זֶה שֶׁחָוָה יִסּוּרִים הַלָּלוּ תְּקוּפָה, וְסִכַּמְנוּ שָׁם כְּ - 20 תּוֹעֲלִיּוֹת יֶשְׁנָם בְּגֶוֶן יִסּוּרִים אֵלּוּ שֶׁל פְּחָדִים וַחֲרָדוֹת וְכַיּוֹצֵא.
אָז אָמְנָם יֵשׁ לְהַשְׁקִיעַ בִּתְפִלָּה לַה' לְהֵרָפֵא וּלְהִוָּשַׁע מֵהֶם, אוּלָם שֶׁיְּהֵא זֶה בְּמַקְבִּיל לְהִתְבַּטְּלוּת לִרְצוֹן ה', וּכְכָל שֶׁיֵּשׁ בְּיָדְךָ הִתְבַּטְּלוּת וְהַסְכָּמָה לִרְצוֹן ה' כֵּן בְּמִדָּה זוֹ תַּשְׁקִיעַ בִּתְפִלָּתְךָ וְתִתְאַמֵּץ לְבַקֵּשׁ מֵה' רְפוּאָה, אַחַר שֶׁבְּיָדְךָ הַסְכָּמָה שֶׁבְּמִדָּה וְיַחְפֹּץ ה' שֶׁיִּמָּשְׁכוּ הִנְךָ מַסְכִּים לְכָךְ בְּלֵב שָׁלֵם, מֵמֵילָא לְעוֹלָם לֹא תִּתְאַכְזֵב מִתְּפִלָּתְךָ.

משקעים בנפש ופתרונן ביהדות

1. המשקעים יכולים להוות אתגר לעליה ולהתרוממות הנפש

יַלְדוּת קָשָׁה, סֵבֶל בַּחַיִּים מִגִּיל צָעִיר, אוֹ שֶׁזֶּה מִסִּבַּת יַלְדוּת אֲצַל הוֹרִים קְשֵׁי יוֹם שֶׁהוֹצִיאוּ אֶת זַעֲמָם וְכַעְסָם עַל בְּנֵיהֶם וְהִטִּילוּ עֲלֵיהֶם אֵימָה יוֹם יוֹם עַד שֶׁחָדַר הַפַּחַד לְלִבּוֹתֵיהֶם. וּכְמוֹ כֵן בְּנֵי זוּג שֶׁחָיוּ בֵּינֵיהֶם בִּמְרִיבוֹת צְעָקוֹת וְהַכָּאוֹת, וּבְכָךְ הִכְנִיסוּ אֶת בְּנֵיהֶם לַחֲרָדוֹת.
וְעוֹד יִתָּכֵן יַלְדוּת קָשָׁה הַמּוֹתִירָה מִשְׁקָעִים עֲמֻקִּים בַּנֶּפֶשׁ כַּאֲשֶׁר עָבַר הָאָדָם בְּיַלְדוּתוֹ "פִּשְׁעֵי חֶבְרָה" מֵחֲבֵרִים שֶׁנָּהֲגוּ בּוֹ בְּהִתְעַלְּלוּת וּבְהַשְׁפָּלָה, "הֶחְרִימוּהוּ" מֵחֲבֵרָתָם, עַד שֶׁכָּל בִּטְחוֹנוֹ הָעַצְמִי יָרַד וּתְחוּשָׁתוֹ תְּחוּשַׁת שִׁפְלוּת בְּעַצְמוֹ עַד שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִין בִּיכָלְתּוֹ, וְיִתָּכֵן אַף שֶׁאֵינוֹ מְסֻגָּל לְדַבֵּר בְּחֶבְרַת אֲנָשִׁים, אֵינוֹ מְסֻגָּל לְהַבִּיעַ דַּעְתּוֹ בְּשׂוּם עִנְיָן, וְכַיּוֹצֵא.

בְּדוֹמֶה לְזֶה, סִפֵּר לִי יְדִיד חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה שֶׁהַיּוֹם הִנּוֹ מְיֻחָד בְּתוֹרָה וּבְיִרְאַת שָׁמַיִם, שֶׁתְּקוּפָה אֲרֻכָּה הָיָה סוֹבֵל מֵחֲרָדוֹת, אֶלָּא שֶׁבִּמְיֻחָד הָיָה בְּאֹפֶן קָבוּעַ חָשׁ כָּל מוֹצָאֵי שַׁבָּת תְּקִיפָה קָשָׁה שֶׁל חֲרָדָה, וְלֹא יָדַע מֵאֵיזֶה סִבָּה דַּוְקָא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת תּוֹקְפָתוֹ חֲרָדָה בְּאֹפֶן קָשֶׁה, עַד שֶׁנָּפַל בְּלִבּוֹ זִכָּרוֹן מֵהֶעָבָר, וְהוּא שֶׁלִּפְנֵי עֶשְׂרוֹת שָׁנִים הָיָה לוֹ עֵסֶק בְּחוּ"ל, עֵסֶק שֶׁל מִסְעָדָה וּמְכִירַת מַשְׁקָאוֹת חֲרִיפִים בְּאֵזוֹר שֶׁל גּוֹיִים, וּבְכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת הָיָה פּוֹתֵחַ אֶת חֲנוּתוֹ לְאוֹתָם גּוֹיִים שֶׁהָיוּ בָּאִים וּמִשְׁתַּכְּרִים וּמִשְׁתּוֹלְלִים בַּחֲנוּתוֹ, וְהָיָה הוּא צָרִיךְ לִהְיוֹת עִמָּהֶם לְבַדּוֹ עַד 3 לִפְנוֹת בֹּקֶר, הַלַּיְלָה הַזֶּה הָיָה עוֹבֵר עָלָיו בְּפַחַד אֵימִים, שֶׁכֵּן הָיוּ דּוֹרְשִׁים מִמֶּנּוּ בְּשִׁכְרוּתָם מַשְׁקָאוֹת, וְלִפְעָמִים הָיָה עָלָיו לְסָרֵב לְתֵּן לָהֶם כִּי לֹא הָיוּ מְשַׁלְּמִים, וּבְמַצָּב שֶׁכָּזֶה הָיְתָה סַכָּנָה שֶׁלֹּא יִפְגְּעוּ בּוֹ אוֹ בִּרְכוּשׁוֹ, לְהַכּוֹתוֹ אוֹ לַהֲרֹס וְלִשְׁבֹּר אֶת תְּכוּלַת חֲנוּתוֹ, וְכָךְ הָיָה מַעֲבִיר בְּפַחַד וַחֲרָדָה כָּל לֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְהֵבִין שֶׁזֶּה שָׁגָרַם לוֹ מִשְׁקָע עַד הַיּוֹם לִהְיוֹת חָרֵד וּמְפֻחָד בְּמְיֻחָד כָּל מוֹצָאֵי שַׁבָּת דַּוְקָא.

הֶעָלִינוּ כַּמָּה מַצָּבִים, וְיֶשְׁנָם עוֹד כַּיּוֹצֵא בָּהֶם, כָּל אֶחָד וְסִפּוּרוֹ. שֶׁכֵּן יִתְכֵּן הַרְבֵּה שֶׁבַּ"תַּת מוּדָע" שֶׁלָּהֶם מֻנָּחִים זִכְרוֹנוֹת שֶׁל מַצָּבִים עֲגוּמִים וְהֵם עַצְמָם אֵינָם מוּדָעִים לָהֶם, וּבָא זֶה לִידֵי בִּטּוּי בְּתוֹפָעוֹת שֶׁל חֲרָדוֹת, דְּכָאוֹנוֹת, חֹסֶר בִּטָּחוֹן עַצְמִי וְעוֹד.

בָּרוּר הוּא שֶׁכָּל הַנַּעֲשֶׂה עִם הָאָדָם הַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, לְאֵיזֶה הוֹרִים יִוָּלֵד - לְהוֹרִים מְפַנְּקִים אוֹ לְהוֹרִים קְשֵׁי יוֹם, אֵילּוּ אַחִים וַאֲחָיוֹת יִהְיוּ לוֹ, לְאֵיזוֹ חֶבְרָה יִזְדַּמֵּן, אֶפְיוֹ, כִּשְׁרוֹנוֹתָיו, מִדּוֹתָיו וּטְבָעָיו, תֹּאַר פָּנָיו, חִנּוֹ, גֹּבַהּ קוֹמָתוֹ, בְּרִיאוּת גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ וְכַיּוֹצֵא - הַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, אֶלָּא שֶׁהַהַשְׁגָּחָה מְסַבֶּבֶת אֶת מִקְרָיו שֶׁל הָאָדָם מִסִּבּוֹת טִבְעִיּוֹת כְּמוֹ אֱלֹה שֶׁהִזְכִּרְנוּ וְרַבּוֹת כַּיּוֹצֵא בָּהֶן.

וּבְכֵן כֵּיצַד נוּכַל לִפְתֹּר, אוֹ לְפָחוֹת לְהָקֵל סֵבֶל זֶה בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וְהָאֱמוּנָה.

פַּעַם בָּא מִישֶׁהוּ לַ"סְטַיְפֶלֶר" זצוק"ל, וְאָמַר לוֹ שֶׁבִּצְעִירוּתוֹ סָבַל יִסּוּרִים רַבִּים, וְיֵשׁ לוֹ מִכָּךְ זִכְרוֹנוֹת מָרִים, וְטַעַם מְרִירוּת מְלַוֶּהוּ בְּכָל יוֹם, הֵשִׁיב לוֹ הַ"סְטַיְפֶלֶר": אִם אֲנִי הָיִיתִי חוֹשֵׁב עַל הַצָּרוֹת וְהַסֵּבֶל שֶׁסָּבַלְתִּי בִּצְעִירוּתִי, הָאֱמֶן לִי שֶׁלֹּא הָיִיתִי יָכוֹל לִלְמֹד אֲפִלּוּ דַּף אֶחָד שֶׁל גְּמָרָא... שֶׁכֵּן בִּצְעִירוּתִי סָבַלְתִּי עֹנִי רַב, בְּרוּסְיָה הַקּוֹמוּנִיסְטִית סָבַלְתִּי וְנִרְדַּפְתִּי, וְעוֹד פֵּרֵט לוֹ כַּמָּה וְכַמָּה צָרוֹת, אֶלָּא שֶׁהֶחְלַטְתִּי לְהַנִּיחַ אֶת כָּל הַצָּרוֹת בַּצַּד וְלָשֶׁבֶת וְלִלְמֹד...

וְאִם תִּשְׁאַל הֵיאַךְ הִצְלִיחַ לְהַנִּיחַ אֶת כָּל הַצָּרוֹת בַּצַּד, וְכִי הַצָּרוֹת מֻנָּחִים בְּקֻפְסָה שֶׁאֶפְשָׁר לְהַנִּיחָם בַּצַּד, וַהֲלֹא הַצָּרוֹת שְׁקוּעִים עָמֹק עָמֹק בְּנַפְשׁ הָאָדָם עַד שֶׁיּוֹצְרִים אֶצְלוֹ מִשְׁקָע עָמֹק שֶׁל תְּחוּשַׁת סֵבֶל וְעִצָּבוֹן.

הַתְּשׁוּבָה הִיא: תְּמִימוּת בַּה', "תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ", כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ בֶּאֱמֶת וּבְתָמִים, שֶׁכָּל מַה שֶּׁעָבַר עָלָיו, זֶהוּ מֵה' הַטּוֹב וְהָרַחֲמָן, שֶׁרַחֲמָיו לֹא פוֹסְקִים אֲפִלּוּ לְרֶגַע, וּכְאָמְרֵנוּ:

"עַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ, וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת", הֲרֵי שֶׁנִּפְלְאוֹת וְטוֹבוֹת ה' הִנָּם בְּכָל עֵת, דְּהַיְנוּ אַף בִּשְׁעַת הַדִּין הַקָּשָׁה שֶׁנִּרְאֶה כִּבְיָכוֹל שֶׁכְּבָר תַּמּוּ חֲסָדֵי ה', אֵין הַדָּבָר כֵּן אֶלָּא: "הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ, וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא תַמּוּ חֲסָדֶיךָ", חַסְדֵי וְרַחֲמֵי ה' מַתְמִידִים בְּכָל יוֹם וּבְכָל רֶגַע, אֶלָּא שֶׁפְּעָמִים רַבּוֹת רוֹאֶה הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שֶׁהַחֶסֶד הַגָּדוֹל עִם הָאָדָם הוּא לְהַעֲנִישׁוֹ וּלְיַסְּרוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה הַחוֹלֵף וְהַדּוֹמְיוֹנִי כְּדֵי לַהֲבִיאוֹ לָעוֹלָם הַבָּא הַנִּצְחִי וְהָאֱמִתִּי, וְאֵין הוּא מִתְחַשֵּׁב בְּשִׂכְלוֹ הַקָּטָן וְהַמְצֻמְצָם שֶׁל הָאָדָם שֶׁחָפֵץ לִחְיוֹת בְּטוּב וּבְרְוָחָה בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא אִכְפַּת לוֹ מֵעוֹלָמוֹ הַנִּצְחִי וְהָאֱמִתִּי, לֹא בִּשְׂבִיל שֶׁהָאָדָם קְצַר רְאִיָּה וּקְטַן הַשֵּׂכֶל, וְאֵינוֹ חָכָם לִרְאוֹת אֶת הַנּוֹלָד שֶׁהוּא עוֹלָם הַנֶּצַח, יֵלֵךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם שִׂכְלוֹ הַטִּפֵּשׁ שֶׁל זֶה וְיִתֵּן לוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה מַה שֶּׁלִּבּוֹ חָפֵץ, הֲלֹא זֶהוּ עֹנֶשׁ הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר לָאָדָם וְכַנֶּאֱמָר: "וּמְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ", זֹאת עוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רַק לְשׂוֹנְאָיו וּמַכְעִיסָיו לִתֵּן לָהֶם שְׂכָרָם בָּעוֹלָם הַזֶּה עַל מְנָת לְהַאֲבִידָם לָעוֹלָם הַבָּא. וְאֵיךְ יַעֲשֶׂה זֹאת חָלִילָה לְאוֹהֲבָיו וּלְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו.

2. ספורים מהתמודדותן של גדולי ישראל במצבים קשים
(מספר "לקח טוב")

לְהַלָּן מִסְפָּר עֲבָדוֹת מִגְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל הֵיאַךְ עָמְדוּ בְּעֹז רוּחַ וּבְיִשּׁוּב הַדַּעַת גַּם בְּמַצָּבִים שֶׁל טְרָגֶדְיוֹת נוֹרָאוֹת שֶׁפָּגְעוּ בָּהֶם וּבְמִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם.

הָרַבִּי מִצַּאנְז, אַבֵּד בַּשּׁוֹאָה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת אַחַד עָשָׂר יְלָדָיו, טְרָגֶדְיָה שֶׁכָּזוֹ וְכִי לֹא אֲמוּרָה לְהַשְׁאִיר מִשְׁקָעִים בַּנֶּפֶשׁ עַד אָבְדָנָהּ לְגַמְרֵי?! וְעִם כָּל זֶה לְאַחַר הַשּׁוֹאָה בָּא כָּאן לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שִׂקֵּם עַצְמוֹ מֵחָדָשׁ, וְעָבַד אֶת ה' בְּשִׂמְחָה כָּל יָמָיו, חִבֵּר סְפָרִים בַּהֲלָכָה, הֵקִים קְרִיָּה מְפֹאָרֶת בִּנְתַנְיָה, בָּנָה בֵּית חוֹלִים (לַנִּיאָדוֹ), הִשְׁאִיר חֲתָנִים וּבָנִים גְּאוֹנִים וְצַדִּיקִים, וְנִפְטַר זָקֵן וּשְׂבַע יָמִים.

הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ הָאַדְמוֹ"ר רַבִּי אַהֲרֹן מִבֶּעלְז, שָׂרְפוּ אֶת בְּנוֹ מוּל עֵינָיו בַּשּׁוֹאָה, וּכְשֶׁאָמַר מִישֶׁהוּ לָאַדְמוֹ"ר: שֶׁכְּבוֹד הָאַדְמוֹ"ר לֹא יֵדַע יוֹתֵר מִצָּרוֹת... הֵשִׁיב לוֹ הָאַדְמוֹ"ר: אֵינִי רוֹצֶה לִשְׁמֹעַ מַה שֶּׁאַתָּה אוֹמֵר שֶׁכֵּן מֵעוֹלָם לֹא הָיָה לִי צָרוֹת... וְהֵיאַךְ אוֹמֵר לִי אַתָּה שֶׁלֹּא אֵדַע יוֹתֵר מִצָּרוֹת, שֶׁכֵּן וְכִי עַד עַכְשָׁו הָיָה לִי פַּעַם צָרוֹת...?!

הַחָזוֹן אִישׁ כּוֹתֵב בְּאִגֶּרֶת:

בְּהְיוֹתִי שָׁבוּר וְרָצוּץ כָּל הַיָּמִים, וְלֹא זָכִיתִי לְשׂוּם עֹנֶג מִתַּעֲנוּגֵי הַחַיִּים (וְכַיָּדוּעַ שֶׁהָיָה חֻשּׁוּךְ בָּנִים), נוֹסָף לְכְאֵבֵי הַגּוּף וּשְׁבִירָתוֹ כָּל הַיָּמִים, הָעֹנֶג הַיְחִידִי הוּא לִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנִי, וְאֵין לִי צַעַר יוֹתֵר גָּמוּר מִכְּשֶׁלּוֹן בָּעָוון.

בְּסֵפֶר "פְּנֵי מֵאִיר", שֶׁנִּכְתַּב עַל קוֹרוֹת חַיָּיו שֶׁל ר' מֵאִיר פִּיסְט מֵאַרְצוֹת הַבְּרִית:

בְּגִיל אַרְבַּע חָלָה ר' מֵאִיר בְּשִׁתּוּק מֻחְלָט בְּשִׁתֵּי רַגְלָיו, וּמֵאָז לֹא הָיָה יָכוֹל לָלֶכֶת אֲפִלּוּ צַעַד אֶחָד. אֲפִלּוּ לַעֲמֹד וּלְהִשָּׁעֵן עַל רַגְלָיו בְּעֶזְרַת קַבִּים לֹא הָיָה מְסֻגָּל. מִשּׁוּם כָּךְ הָיָה נָאֶלָץ לִהְיוֹת מֻרְתָּק לְעֶגְלַת נָכִים כָּל יְמֵי חַיָּיו. בְּנוֹסָף לַשִּׁתּוּק, סָבַל ר' מֵאִיר מִבְּעָיוֹת בְּרִיאוּתִיּוֹת נוֹסָפוֹת. הוֹרָיו נִפְטְרוּ בְּמֶשֶׁךְ הַמַּחֲצִית הָרִאשׁוֹנָה לִימֵי חַיָּיו, כָּךְ שֶׁרֹב יְמֵי חַיָּיו הָיָה גַּלְמוּד לְלֹא הוֹרִים אוֹ מִשְׁפָּחָה.

בְּמֶשֶׁךְ עַשְׂרוֹת שָׁנִים הִבִּיעוּ גְּדוֹלֵי הָרְפוּאָה אֶת תְּמִיהָתָם כֵּיצַד חַי ר' מֵאִיר אֶת חַיָּיו. אֶחָד מֵרוֹפְאָיו קָבַע, שֶׁמִּבְחִינָה רְפוּאִית לֹא תִּתָּכֵן שׁוּם אֶפְשָׁרוּת שֶׁיַּעֲבֹר אֶת גִּיל הָאַרְבָּעִים. אַךְ ר' מֵאִיר חַי כְּעֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנָה שָׁנָה לְאַחַר גִּיל הָאַרְבָּעִים, וְנִפְטַר מִמַּחֲלָה שֶׁלֹּא הָיְתָה קְשׁוּרָה בְּמֵישָׁרִין לְמַצָּבוֹ הַכְּלָלִי.

אַף עַל פִּי שֶׁאָדָם בְּמַצָּבוֹ עָלוּל לִפֹּל לְאֻמְלָלוּת וְלִמְרִירוּת - מַצָּב הַמִּתְבַּטֵּא בְּדִכָּאוֹן וְיֵאוּשׁ, קְנָאָה בַּזּוּלַת, חֹסֶר רָצוֹן לִחְיוֹת וְצִפִּיָּה לְקֵץ הַחַיִּים - הֲרֵי שֶׁמַּצָּבוֹ שֶׁל ר' מֵאִיר הָיָה בְּדִיּוּק הָפוּךְ מִכָּךְ. הוּא הָיָה מָלֵא שִׂמְחָה וְאֹשֶׁר, סַבְלָן וְשָׁלֵו, מָלֵא תִּקְוָה וְעִידּוּד, שָׂמֵחַ בְּשִׂמְחַת הַזּוּלַת כִּבְשִׂמְחָתוֹ מַמָּשׁ, וּתְשׁוּקַת הַחַיִּים שֶׁלּוֹ הָיְתָה עֲצוּמָה. פָּנָיו קָרְנוּ תָּמִיד מֵאֹשֶׁר, וְהַשִּׂמְחָה לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ. בְּכָל מַצָּב וּבְכָל זְמַן הָיָה מָלֵא שִׂמְחָה וְעִידּוּד וּשְׂבִיעוּת רָצוֹן, עַד שֶׁאֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהַשִּׂמְחָה הָיְתָה חֵלֶק מִמְּצִיאוּתוֹ.

כֵּיצַד זָכָה לְהַגִּיעַ לְמַצָּב נִשְׂגָּב כָּזֶה?

נֶאֱמַר בִּתְהִלִּים (פד, יא): "כִּי טוֹב יוֹם בַּחֲצֵרֶיךָ מֵאָלֶף וְגוֹ'". וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: "כִּי טוֹב יוֹם אֶחָד בַּחֲצֵרֶיךָ וּלְמָחָר יָמוּת, מִלְּחָיוֹת אֶלֶף שָׁנִים בְּמָקוֹם אַחֵר". חַצְרוֹת ה' בְּיָמֵינוּ הֵן הַיְשִׁיבוֹת וּבָתֵּי הַמִּדְרָשׁוֹת, שֶׁכֵּן מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא ד' אַמּוֹת שֶׁל הֲלָכָה. וּבְעֶצֶם, כָּל מִי שֶׁחַי חַיֵּי תּוֹרָה נֶחְשָׁב לְיוֹשֵׁב בְּחַצְרוֹת ה'. אִי לָכָךְ, הֲרֵי נֶאֱמַר כָּאן שֶׁיּוֹם אֶחָד שֶׁל חַיִּים שֶׁל בֶּן תּוֹרָה עֲדִיפִים עַל אֶלֶף שָׁנִים שֶׁל חַיִּים בַּטּוֹב וּבַנְּעִימִים לְלֹא תּוֹרָה.

זֶה הָיָה סוֹד הַצְלָחָתוֹ וְעִלַּת שִׂמְחָתוֹ שֶׁל ר' מֵאִיר. הוּא חַי בְּכָל יוֹם מִימֵי חַיָּיו חַיֵּי אֹשֶׁר וּבְרָכָה, כָּל יוֹם מִימֵי חַיָּיו הָיָה שָׁקוּל לְיוֹתֵר מֵאֶלֶף שָׁנִים שֶׁל מִי שֶׁאֵינוֹ בֶּן תּוֹרָה, וְלָכֵן הַשִּׂמְחָה וְהָאֹשֶׁר הָיוּ עַל פָּנָיו תָּמִיד, לַמְרוֹת הַסֵּבֶל הָרַב שֶׁסָּבַל.

בְּר' מֵאִיר רָאוּ בְּחוּשׁ אֶת דִּבְרֵי חֲכָמֵינוּ זַ"ל: "מַה יִּתְאוֹנֵן אָדָם חַי" - דַּיּוֹ שֶׁהוּא חַי. עֶצֶם זְכוּת הַחַיִּים, גַּם אִם אֵין בָּהֶם שׁוּם "עוֹלָם הַזֶּה", דַּי בָּהֶם. תִּשׁוּקָתוֹ לְחַיּוֹת וְאַהֲבַת הַחַיִּים שֶׁלּוֹ הָיוּ חֲזָקוֹת וַעֲצוּמוֹת מְאֹד, הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמִּי שֶׁהַשָּׂעָה מְשַׂחֶקֶת לוֹ, כִּי ר' מֵאִיר יָדַע אֶת עֶרְךְ הַחַיִּים, וְיָדַע כֵּיצַד לְנַצֵּל אֶת הַחַיִּים.

הַגָּאוֹן הָרַב מְנַחֵם שַׁךְ זצוק"ל הָיָה מְסַפֵּר:

בֵּין מַחֲנוֹת הָעֲבוֹדָה הַיְדוּעִים לְשֶׁמְצָה בְּרוּסְיָה, נוֹדַע מַחֲנֶה "קַטֶרִינְגָא" כַּגָּרוּעַ שֶׁבְּכֻלָּם. הַקֹּר שֶׁשָּׂרַר בַּמָּקוֹם הַהוּא הָיָה גָּדוֹל לְלֹא נְשׂוֹא. תְּנָאֵי הַמִּחְיָה וְהַמָּגוּרִים הָיוּ נוֹרָאִים בְּיוֹתֵר, וּבְנוֹסָף לְכָךְ הָיוּ מַעֲבִידִים שָׁם אֶת הָאֲנָשִׁים בַּעֲבוֹדוֹת קָשׁוֹת בְּיוֹתֵר. אָדָם שֶׁנִּגְזַר עָלָיו לְהִשָּׁלַח לַעֲבֹד בְּ"קַטֶרִינְגָא", הָיָה מִתְחַנֵּן עַל נַפְשׁוֹ וּמְבַקֵּשׁ לְהִשָּׁלַח לְכָל מָקוֹם אַחֵר, וַאֲפִלּוּ לְסִיבִּיר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא לְ"קַטֶרִינְגָא". אִם בַּקָּשָׁה כָּזוֹ הָיְתָה מִתְקַבֶּלֶת וְהָאָדָם הָיָה נִשְׁלָח לְסִיבִּיר, הָיָה הַדָּבָר מִתְקַבֵּל בְּסִפּוּק רַב. בְּאֹשֶׁר וּבְשִׂמְחָה הָיָה שׁוֹהֶה וְעוֹבֵד בְּסִיבִּיר עַל אַף הַסֶּבֶל וְהַקָּשָׁיִים, לְפִי שֶׁבְּכָךְ הָיָה נִצָּל מֵעֹנֶשׁ "קַטֶרִינְגָא" הַנּוֹרָא.

הוּא הַדִּין בַּאֲשֶׁר לְיִסּוּרֵי הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה. כָּל אָדָם עָתִיד לְהִיוֹת נִדּוֹן בְּגֵיהִנּוֹם עַל הָעֲבֵרוֹת שֶׁעָבַר בְּמֶשֶׁךְ יְמֵי חַיָּיו, לְפִיכָךְ עָלָיו לִשְׂמֹחַ בְּיוֹתֵר כַּאֲשֶׁר פּוֹקְדִים אוֹתוֹ יִסּוּרִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁכֵּן עַל יְדֵי כָךְ הוּא נִצָּל מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם, כִּי אֵין לְהַשְׁוֹוֹת כְּלָל אֶת הַיִּסּוּרִים בָּעוֹלָם הַזֶּה לַיִּסּוּרִים הַנּוֹרָאִים שֶׁל גֵּיהִנֹּם.

כּוֹתֵב ר' אַבְרָהָם אַייזִין בְּמַאֲמָר לְזִכְרוֹ שֶׁל אָבִיו ר' יִצְחָק אַייזִיק הַלֵּוִי זַצַ"ל:

בְּמִלְחֶמֶת תש"ח נָפְלוּ מִפִּגְזֵי הָאוֹיֵב שִׁבְעָה מִבְּנֵי בֵּיתוֹ (בְּנוֹ, כַּלָּתוֹ, שְׁתֵּי בְּנוֹתָיו וּשְׁלֹשׁ נֶכְדוֹתָיו) הי"ד. אוּלָם גַּם גַּלֵּי הַיִּסּוּרִים וְנַחֲלֵי הַדָּם שֶׁשָּׁטְפוּהוּ לֹא גָּרְפוּהוּ אִתָּם. מִמִּבְחָנֵי הָאֵימִים שֶׁעָבְרוּ עָלָיו אָז וּמִכּוּר הַיִּסּוּרִים שֶׁשָּׁקַע בּוֹ, יָצָא כְּשֶׁהוּא מְזֻכָּךְ שִׁבְעָתַיִם.

הֵעִיד בְּפָנֵינוּ הַגָּאוֹן ר' שָׁלוֹם נֹחַ בַּרְזוֹבְסְקִי שְׁלִיט"א, הָאַדְמוֹ"ר מִסְּלוֹנִים, שֶׁבְּאוֹתוֹ יוֹם מַר וְנִמְהָר הִגִּיעַ הוּא רִאשׁוֹן לְבֵית אַבָּא זַצַ"ל וּמָצָאוֹ כְּשֶׁהוּא מְגֹאָל כֻּלּוֹ בְּדַם בָּנָיו וּבְנוֹתָיו, וּמְכֻנָּס בּוֹדֵד בְּפִנָּתוֹ עַל רִצְפַּת הַחֶדֶר שֶׁנִּשְׁאַר לִפְלֵטָה. נִכְנַס ר' שָׁלוֹם נֹחַ, עָמַד דּוּמָם וּבָלַע אֶת אַנְחוֹתָיו וְיִבֵּשׁ דִּמְעוֹתָיו, עַד שֶׁפָּתַח וְאָמַר: מְחַתְּנֵנוּ ר' יִצְחָק אַייזִיק, נִסִּיתִי לְהַעֲלוֹת בְּחֻכָּתִי מִלִּים כָּלְשֶׁהֵן לְנַחֲמוֹ - וְלֹא מָצָאתִי. אַף בְּסֵפֶר אִיּוֹב חִפַּשְׂתִּי וְחִטַּטְתִּי וְלֹא מָצָאתִי. אַחֲרֵי שֶׁהִיָּה שֶׁל דּוּמִיָּה, דּוּמִיַּת מָוֶת, פָּתַח אַבָּא זַצַ"ל וְאָמַר: מְחֻתָּן - לֶעְבִּין יַקִּירִי, בְּוַדַּאי זָכוּר לְךָ מַה שֶּׁכָּתוּב וּמְסֻפָּר בְּ"חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת" בְּשַׁעַר אַהֲבַת ה', עַל חָסִיד אֶחָד שֶׁהָיָה קָם בַּלַּיְלָה וְאוֹמֵר: "אֱלֹקַי, הֵרֵעֹתַנִי וְעָרֹם עֲזַבְתַּנִי, וּבְמַחְשַׁכֵּי הַלַּיְלָה הוֹשַׁבְתַּנִי, וְעַזְּךָ וְגִדְלְךָ הוֹרֵיתָנִי. אִם תִּשְׂרְפֵנִי בָּאֵשׁ, לֹא אוֹסִיף כִּי אִם אַהֲבָה אוֹתְךָ וְשִׂמְחָה בְּךָ", דּוֹמֶה לְמַה שֶּׁאָמַר אִיּוֹב (איוב יג, טו): "הֵן יִקְטְלֵנִי - לוֹ אֲיַחֵל!"

כָּךְ קִבֵּל עָלָיו אַבָּא אֶת הַדִּין בְּכָל מוֹרָאוֹ.

סִפֵּר הַגָּאוֹן ר' מֹשֶׁה שְׁטֶרְנְבּוּךְ שליט"א, שֶׁבְּצַעְירוּתוֹ נִכְנַס לְבַקֵּר אֶת רַבּוֹ הַגָּאוֹן ר' מָרְדְּכַי זַצַ"ל שֶׁשָּׁכַב עַל עֶרֶשׂ דְּוַי וְהִתְיַסֵּר בְּיִסּוּרִים גְּדוֹלִים, מִשָּׁרָאהוּ הַגָּאוֹן ר' מֹשֶׁה, בִּקְּשׁוֹ: מֹשֶׁהלֶ"ה, הִתְפַּלֵּל עָלַי. וּכְשֶׁשָּׁאַל מַה לְּהִתְפַּלֵּל, הֵשִׁיב לוֹ: תִּתְפַּלֵּל שֶׁאֶזְכֶּה לְקַבֵּל בָּעוֹלָם הַזֶּה כָּל הָעֹנֶשׁ הַמַּגִּיעַ לִי כְּדֵי שֶׁאוּכַל לָבוֹא לְעוֹלָם הַבָּא זַךְ וְנָקִי. אַחֲרֵי כַּמָּה יָמִים חָזַר

וּשְׁאָלוֹ אִם הִתְפַּלֵּל כְּבָר, הֵשִׁיב לוֹ ר' מֹשֶׁה: לֹא וָלֹא, רְצוֹנִי שֶׁיִּהְיֶה לְרַבִּי טוֹב, לְפִיכָךְ אֵינֶנִּי יָכוֹל לְבַקֵּשׁ שֶׁיִּהְיוּ לְרַבִּי עוֹד צָרוֹת וְיִסּוּרִים.

אָמַר לוֹ הַגָּאוֹן ר' מָרְדְּכַי: מֹשֶׁה'לֶ'ה, מֹשֶׁהלֶ'ה, הֲרֵי תָּבִין שֶׁגַּם אֲנִי אֵינִי רוֹצֶה אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה לִי רַק טוֹב, אַךְ מַהוּ הַטּוֹב הָאֱמֶת? לָבוֹא לְעוֹלָם הָאֱמֶת זַךְ וְנָקִי. כַּמָּה זֶה טוֹב! אָנָא, הִתְפַּלֵּל, הִתְפַּלֵּל שֶׁאֲקַבֵּל הַכֹּל כָּאן וְאַגִּיעַ לְשָׁם נָקִי.

סִפֵּר הָרַב מֵאִיר צ'וֹלָק שְׁלִיט"א עַל אַבְרֵךְ בַּעַל תְּשׁוּבָה חָשׁוּב וּמַתְמִיד גָּדוֹל שֶׁנִּפְטַר בְּגִיל צָעִיר מְאֹד. הַלָּה סָבַל מִיִּסּוּרִים קָשִׁים, וּלְהָרַב צ'וֹלָק הָיָה קָשֶׁה מְאֹד לִרְאוֹתוֹ בְּכָךְ. כַּאֲשֶׁר הִבְחִין הַחוֹלֶה בָּזֶה, אָמַר לוֹ כְּמַמְתִּיק סוֹד:

בֹּא וְאֹמַר לְךָ לָמָּה אֲנִי דּוֹמֶה. לְאָדָם שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ בִּיב שׁוֹפְכִין וְהֵחֵל לִטְבֹּעַ. חִישׁ מַהֵר שְׁקַע כֻּלּוֹ בָּרֶפֶשׁ וְרַק שַׂעֲרוֹת רֹאשׁוֹ עֲדַיִן הֵצִיצוּ מִחוּץ לְמֵי הַשּׁוֹפְכִין. בָּרֶגַע הָאַחֲרוֹן מַמָּשׁ בָּא אָדָם, תָּפַסוֹ בְּצִיצִית רֹאשׁוֹ, מָשַׁךְ אוֹתוֹ הַחוּצָה וְהִצִּילוֹ. הֲרֵי אֵין לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר אֶת גֹּדֶל הַחֶסֶד שֶׁעָשָׂה הַמַּצִּיל. תָּאֵר לְעַצְמְךָ, הוֹסִיף הָאַבְרֵךְ וְאָמַר, שֶׁהַמַּצִּיל הָיָה לֹא אַחֵר מֵאֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ. וְלֹא דַּי בָּזֶה, אֶלָּא שֶׁבָּמוֹ יָדָיו רָחַץ אוֹתוֹ וְהֵיטִיב אֶת מַרְאֵהוּ עַד שֶׁיָּצָא מִשָּׁם נָקִי וּמְצֻחְצָח.

כָּךְ גַּם בַּאֲשֶׁר לְדִידִי. כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי חִלּוֹנִי, כְּמַעַט טָבַעְתִּי בְּבִיב הַשּׁוֹפְכִין שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה. בָּרֶגַע הָאַחֲרוֹן הִצִּילַנִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מָשַׁךְ אוֹתִי בְּשַׂעֲרוֹת רֹאשִׁי וַעֲשָׂאָנִי לְבֶן - תּוֹרָה מַמָּשׁ. וְלֹא דַּי בָּזֶה, אֶלָּא שֶׁעַתָּה הוּא רוֹחֵץ וּמְמָרֵק אוֹתִי בַּסַּבּוֹן שֶׁל הַיִּסּוּרִים וַאֲנִי נָקִי לַגְּמָרֵי, הֵיאַךְ חֶסֶד יוֹתֵר גָּדוֹל שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא?

3. הדרכה מעשית בדרך "התבוננות" למשקעי הנפש - התבוננות א'

לְסִכּוּם פַּתְרוֹן לְמִשְׁקָעִים מָרִים בַּנֶּפֶשׁ, לְהִתְבּוֹנֵן וּלְהַעֲמִיק שֶׁהֶעָבָר הֶחָשׁוּךְ וְהָאָפֵל אֵינוֹ אֶלָּא אוֹר גָּדוֹל לְטוֹבַת וְתִקּוּן נֶפֶשׁ הָאָדָם, וְאָכֵן לֶעָתִיד יִתְגַּלֶּה לָאָדָם הַטּוֹב הָאֱמִתִּי שֶׁהָיָה טָמוּן בְּיִסּוּרָיו וּבְסִבְלוֹ, וְיוֹדֶה לַה' מְאֹד עַל יִסּוּרָיו הָרַבִּים יוֹתֵר מֵעַל טוֹבוֹתָיו, שֶׁכֵּן יִסּוּרָיו הוֹעִילוּ לוֹ לְנִצְחִיּוּת נַפְשׁוֹ הָרַבֵּה יוֹתֵר מֵהַטּוֹבוֹת שֶׁהָיָה לוֹ בָּעוֹלָם, וְהַלְוַאי שֶׁלֹּא הִזִּיקוּ לוֹ טוֹבוֹתָיו שֶׁקִּבֵּל בָּעוֹלָם, אוּלָם יִסּוּרָיו וְסִבְלוֹ בְּוַדַּאי זִכְּכוּהוּ וְהוֹעִילוּ לוֹ.

אוּלָם אֵין כְּמַעֲלַת זֶה הַזּוֹכֶה, שֶׁכְּבָר בָּעוֹלָם הַזֶּה הַמַּסְתִּיר וּמַסְגִּיר אֶת אוֹר ה' וְאֶת טוּבוֹ, כָּאן, בָּעוֹלָם הַזֶּה הֶחָשׁוּךְ וּבִפְרָט בְּיָמֵינוּ שֶׁהָעוֹלָם מֻנְהָג בְּהֶסְתֵּר פָּנִים נוֹרָא שֶׁלֹּא הָיָה כְּמוֹתוֹ מֵימוֹת עוֹלָם, שֶׁזֶּהוּ עִדָּן "עִקְבוֹת מְשִׁיחָא" שֶׁהַמַּלְכוּת תֵּהָפֵךְ לְמִינוּת, וְהָאֶפִּיקוֹרְסוּת מְפַזֶּרֶת אֶת חַיְדַקֶּיהָ לְכָל פִּנָּה, בִּזְמַן שֶׁכָּזֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה לְגִבּוֹר חַיִל בֶּאֱמוּנָתוֹ, וַיַּאֲמִין שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא הִשְׁתַּנָּה חַ"וְ, וְכַנֶּאֱמָר (מלאכי ג, ו): "אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי..." וְעוֹד יֵדַע נֶאֱמָנָה שֶׁמִּדַּת רַחֲמָנוּתוֹ תַּקִּיפָה וַיַּצִּיבָה כְּמֵאָז כֵּן עַתָּה, וְכָל פְּעֻלּוֹתָיו וְהַנְהָגוֹתָיו עִם

בְּרִיּוֹתָיו הוּא רַק מִתּוֹךְ חֶסֶד וְרַחֲמִים, וּמִדָּה זוֹ לֹא מִשְׁתַּנָּה אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְזֶהוּ הָאִישׁ שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר (ירמיה, ה, א): שׁוֹטְטוּ בְּחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם, וּרְאוּ נָא, וּדְעוּ וּבַקְּשׁוּ בִּרְחֹבוֹתֶיהָ, אִם תִּמְצְאוּ אִישׁ, אִם יֵשׁ עֹשֶׂה מִשְׁפָּט מְבַקֵּשׁ אֱמוּנָה וְאֶסְלַח לָהּ".

זֶה הָאִישׁ שֶׁבִּזְכוּתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סוֹלֵחַ וּמַאֲרִיךְ אַפּוֹ וְנִמְנַע מִלְּהַפְרַע מִכָּל יִשְׂרָאֵל מִכֹּחַ בַּקָּשָׁתוֹ שֶׁל זֶה אֶת הָאֱמוּנָה. וְעוֹד נֶאֱמַר (תהלים קא, ו): "עֵינַי בְּנֶאֱמְנֵי אֶרֶץ לָשֶׁבֶת עִמָּדִי".

וּלְהַלָּן קָטַע מֵהַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" עַל פָּסוּק זֶה (מבוא השער פרק א'):

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל בְּמַסֶּכֶת תָּמִיד (דף כח ע"א) אֵיזֶהוּ דֶּרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם (וכו') יַחֲזִיק בֶּאֱמוּנָה יְתֵרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים קא ו) עֵינַי בְּנֶאֱמְנֵי אֶרֶץ וכו'. וְלִכְאוֹרָה מַאי הוּא אֱמוּנָה יְתֵרָה. רַק אֲנַחְנוּ אוֹמְרִים בְּאַהֲבָה רַבָּה חֶמְלָה גְּדוֹלָה וִיתֵרָה חֲמַלְתָּ עָלֵינוּ, מַהוּ גְּדוֹלָה וִיתֵרָה, רַק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָמַל עַל נַפְשֵׁינוּ לְבָרְאֵנוּ מֵעַם קָדְשׁוֹ, וְהִנְחִילָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת וְהַ[ו] הַחֶמְלָה הַגְּדוֹלָה, וְחֶמְלָה יְתֵרָה, הוּא לְשׁוֹן עֹדֶף וּמוֹתָר עַל כָּל הָעוֹלָם, הוּא הַדַּעַת דִּקְדֻשָּׁה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חוֹנֵן לְהַמִּתְרַפְּקִים אֵלָיו וְהַמְחַפְּשִׂים עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת (במדבר יח ז) עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן וכו'.

וְכָאן אֶפְשָׁר גַּם כֵּן הַמְכָוָן, כִּי אֱמוּנָה סְתָם הוּא אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִינוּ, וְאֱמוּנָה הַיְתֵרָה הוּא לְהַרְחִיב דַּעְתּוֹ וְלִבּוֹ בֶּאֱמוּנָתוֹ יִתְבָּרַךְ וּלְהִתְדַּבֵּק בָּהּ בְּכָל עֹז, וְהַדְּבֵקוּת בָּהּ הוּא מִצְווֹת הָעִקָּרִיּוֹת הַמִּסְתַּעֲפִים מִמֶּנָּה, הֲגַם כִּי כָּל מִצְוֹתֶיךָ אֱמוּנָה, וֶאֱמוּנָה הוּא רֹאשׁ כָּל דְּרָגִין לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, וְנוֹגֵעַ עַד שֹׁרֶשׁ דְּכָל שָׁרְשִׁים כְּבִיכוֹל, אֲבָל הוּא מִתְפַּשֵּׁט עַד סוֹפָא דְּכָל דְּרָגִין, (כְּאָמְרָם (זוהר ח"ג רל ע"א) אִיהוּ אֱמֶת וְאִיהִי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא), וּמִצְווֹת הָעִקָּרִיּוֹת הַמִּסְתַּעֲפִים מִמֶּנָּה הוּא הַפְּרִי, שֶׁהוּא הַבִּטָּחוֹן, וְהַשִּׂמְחָה, וּמַעֲלוֹת הַתְּמִימוּת, וְהַהִתְחַזְּקוּת הַתְּמִידִית בַּה', וְהַבֹּשֶׁת מֵה', וְהִתְרַחֲקוּת כָּל מִינֵי מַחְשָׁבוֹת הַפְּסוּלוֹת וְהַכּוֹזְבִיּוֹת מִמֹּחוֹ וְלִבּוֹ, וֶאֱמוּנָה גְּדוֹלָה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וֶאֱמוּנַת הַגְּאֻלָּה, וֶאֱמוּנַת חֲכָמִים, אַהֲבַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהַחֵשֶׁק בּוֹ יִתְבָּרַךְ בִּבְחִינַת הַכָּרָתוֹ חֲזָקָה, בִּבְחִינַת אֱמוּנָה יְתֵרָה מִסְּתָם הֲמוֹן בְּנֵי אָדָם, וְעָלָיו נֶאֱמַר (תהילים קא ו) עֵינַי בְּנֶאֱמְנֵי אֶרֶץ, כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁגִּיחַ בְּאִישׁ כָּזֶה יוֹתֵר מִכָּל אָדָם, וְלֹא עוֹד אֶלָּא (שם) לָשֶׁבֶת עִמָּדִי, שֶׁהוּא הַחְסָיוֹן בְּמִחְצָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכָל זֶה נִכְלָל בְּעֶזְרַת ה' בְּלִמּוּד זֶה הַחִבּוּר לְמִי שֶׁיִּתֵּן עֵינָיו וְשִׂכְלוֹ וְלִבּוֹ בּוֹ בְּמִתִּינוּת וְיִשּׁוּב הַדַּעַת, וְלֹא בְּהַעֲבָרָה בְּעָלְמָא כְּמִנְהַג הַפַּחֲזָנִים.

4. התבוננות ב'

זֶה שֶׁיִּצְרוֹ מְנַסֶּה לְשַׁקְּעוֹ וּלְהַטְבִּיעוֹ בְּיַם הָעַצָּבוֹן וְהַיֵּאוּשׁ, יִבְרַח לְנַפְשׁוֹ כְּבוֹרֵחַ מִן הָאֵשׁ, לְשַׂמֵּחַ אֶת עַצְמוֹ, וּלְהוֹדוֹת לַה' עַל הָאִכְפַּתִיּוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ לַבּוֹרֵא מִבְּרִיָּה כְּמוֹתוֹ, לְתַקְּנוֹ, לְזַכְּכוֹ, וּלְהַנְחִילוֹ חַיֵּי נֶצַח, וּבִמְקוֹם לְהִשְׁקַע בְּמַחְשָׁבוֹת שֶׁל תּוּגָה וְצַעַר מֵהֶעָבָר, יַהֲפֹךְ אוֹתָם לְמַחְשָׁבוֹת שֶׁל שִׂמְחָה מִתּוֹךְ אֱמוּנָה שֶׁאַדְרַבָּה, הֲרֵי כָּל מַה שֶּׁעָבַר עָלַי מִצָּרוֹת וְסֵבֶל הֲלֹא כָּל זֶה יְזַקֵּף לְכַף הַזְּכֻיּוֹת שֶׁלִּי, וּמַה לִּי כִּי אֶתְלוֹנָן.

וְזוֹ הַדֶּרֶךְ לְצֵאת מִמִּשְׁקְעֵי הַנֶּפֶשׁ הַמָּרִים, לַהֲפֹךְ אוֹתָם לְמִתּוּקִים, שֶׁכֵּן הַדֶּרֶךְ הִיא לִהְיוֹת הוֹלֵךְ בַּכִּוּוּן הֶהָפוּךְ לְגַמְרֵי, לִרְפֹּאת הַמַּר בַּמָּתוֹק, וְלַחְשֹׁב כַּמָּה מְתוּקִים הָיוּ הַיִּסּוּרִים שֶׁסָּבַלְתִּי בֶּעָבָר, כַּמָּה הִרְוַחְתִּי מֵהֶם, וּכְמוֹ שֶׁהָיָה אוֹמֵר הַגָּאוֹן מִוִּילְנָא זצוק"ל: אִלְמָלֵי הַיִּסּוּרִים לֹא הָיִינוּ מוֹצְאִים יְדֵינוּ וְרַגְלֵינוּ לָעוֹלָם הַבָּא...

וּבְפָרָט הֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ יֵשֵׁב וְיִתְבּוֹנֵן עִם עַצְמוֹ הִתְבּוֹנְנוּת שֶׁכָּזוֹ: מֵילָא עַל יִסּוּרִים שֶׁזֶּה עַתָּה תּוֹקְפִים אוֹתִי - אָמְנָם קָשֶׁה לְהִתְמוֹדֵד וְצָרִיךְ לְכָךְ מַאֲמָץ גָּדוֹל, אוּלָם עַל הַיִּסּוּרִים שֶׁכְּבָר עָבְרוּ וְאֵינָם, מַה לִּי כִּי אֶשְׁקַע בָּהֶם אַחַר שֶׁכְּבָר אֵינָם, מַה לִּי לְמָרֵר אֶת חַיַּי בְּעִצָּבוֹן וּבְמָרָה שְׁחוֹרָה מֵהַסֵּבֶל שֶׁכְּבָר עָבַר, אַדְרַבָּא, אֶקַּח אֶת אוֹתוֹ סֵבֶל וְאֶתְעַנֵּג עָלָיו, שֶׁכֵּן בְּסֵבֶל זֶה פָּרַעְתִּי חוֹבוֹתַי...! הֲשִׂמְעָתְךָ פַּעַם עַל אָדָם שֶׁעָמַל פַּעַם בְּטֹרַח וּבִיגִיעָה לְהַשִּׂיג מָמוֹן לְפִרְעַ חוֹבוֹתָיו, וּלְאַחַר זְמַן מִצְטַעֵר עַל עָמְלוֹ וִיגִיעוֹ הַהוּא שֶׁיָּצַע וְטָרַח, הֲלֹא אַדְרַבָּא כְּשֶׁיִּזְכֹּר זֶה בַּעֲמָלוֹ וְטָרְחוֹ יִתְעַנֵּג, שֶׁכֵּן בְּכָךְ חַי הוּא הַיּוֹם לְלֹא חוֹבוֹת, נְקִי מִנּוֹשִׁים, וּמֵאֲלִיּמִים שֶׁהָיוּ עַד הַיּוֹם אוֹרְבִים וְתוֹקְפִים אוֹתוֹ לְשַׁלֵּם חוֹבוֹתֵיהֶם מַה שֶּׁעַד תַּשְׁלוּם חוֹבוֹתָיו הָיוּ חַיָּיו בְּפַחַד וּבְאֵימָה, הִנֵּה מֵעַתָּה חַיָּיו חַיֵּי בְּטָחוֹן וּרְוָחָה.

כֵּן יַחְשֹׁב, אֱלוּלֵי הַיִּסּוּרִים, הֲרֵי הַמְקַטְרְגִים שֶׁנּוֹצְרוּ מִמַּעֲשַׂי, לֹא הָיוּ מַפְסִיקִים לְתָבְעַ דִּין עָלַי וּלְקַטְרֵג עָלַי שֶׁאָבוֹא עַל עָנְשִׁי בָּעוֹלָם הַזֶּה אוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא, וְעַתָּה שֶׁסָּבַלְתִּי יִסּוּרִים בְּחַיַּי, קִבַּלְתִּי אֶת חֶלְקָם, וְכַמְבֹאָר בְּסֵפֶר "תֹּמֶר דְּבוֹרָה" לְהָרַמַ"ק הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהַמְקַטְרְגִים לֹא נָחִים וְלֹא שׁוֹקְטִים מִלְּקַטְרֵג עַל הָאָדָם, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, אוֹ עַד שֶׁיִּסּוּרִים יָבוֹאוּ עָלָיו, וְעַכְשָׁו בַּיִּסּוּרִים הַלָּלוּ שֶׁעָבְרוּ עָלַי פָּרַעְתִּי חוֹבוֹתַי, וְנִמְרְתִּי אֶת סִפּוּרִי אִתָּם, הֵיֵּשׁ שִׂמְחָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ?!

וּנְתָאֵר זֹאת בְּאֹפֶן מוּחָשִׁי,

אָדָם יֵשׁ לוֹ חוֹבוֹת, נִכְנָס לְהַלְוָואוֹת עֲנָקִיּוֹת מֵהַ"שׁוּק הַשָּׁחוֹר", שֶׁהֵמָּה אֲנָשִׁים עֲבָרְיָנִים, פּוֹשְׁעִים, וְאֵין לָהֶם בְּעָיָה אַף לִשְׁפֹּךְ דַּם הָאָדָם וּלְרָצְחוֹ נָפֶשׁ, מַגִּיעַ זְמַן הַפֵּרָעוֹן וְאֵין בְּיָדוֹ לְשַׁלֵּם, מִיָּד מְקַבֵּל אִיּוּמִים נוֹרָאִים מֵאוֹתָם עֲבָרְיָנִים וּפוֹשְׁעִים: לְשַׁלֵּם אֶת חוֹבוֹ וּבָאִם לֹא יְשַׁלֵּם בְּחַיָּיו.

נִתְבּוֹנֵן, הֲיֵשׁ חַיִּים לְאָדָם זֶה, וּבִפְרָט אִם הִנּוֹ בַּעַל מִשְׁפָּחָה, אָב לִילָדִים, כָּל יוֹם חָשׁ הוּא שֶׁהַסַּכָּנָה מְרַחֶפֶת עַל חַיָּיו, פֶּן יַהַרְגוּהוּ, פֶּן יַחְטְפוּ לוֹ אֶת אֶחָד מִילָדָיו כְּ"בֶן עֲרָבָה" עַד שֶׁיְּשַׁלֵּם חוֹבוֹ וְכַיּוֹצֵא. וְהִנֵּה אֶת אֲשֶׁר פָּחַד בָּא עָלָיו, בְּיוֹם מִן הַיָּמִים חָטְפוּ לוֹ אֶת אֶחָד מִבָּנָיו יַקִּירָיו, וְאֵימוּ עָלָיו שֶׁבְּאִם לֹא יְשַׁלֵּם חוֹבוֹ, יִרְצְחוּ אֶת בְּנוֹ... הֲיֵשׁ לְתָאֵר אֶת מַצָּבוֹ שֶׁל אֻמְלָל זֶה?!

וְהִנֵּה בְּיוֹם מִן הַיָּמִים שָׁמַע אֶת סִבְלוֹ אִישׁ חֶסֶד עָשִׁיר וְרַב פְּעָלִים, וְהוֹצִיאוֹ מִמַּסְגֵּר נַפְשׁוֹ, הָלַךְ וּפָרַע אֶת חוֹבוֹתָיו, פָּדָה אֶת בְּנוֹ וֶהֱשִׁיבוֹ לְאָבִיו, כַּמָּה שִׂמְחָה יִשְׂמַח זֶה, כַּמָּה הוֹדָאָה תְּהֵא לוֹ לְאוֹתוֹ מַצִּיל חַיָּיו.

כֵּן, וְיֶתֶר עַל כֵּן יֵשׁ לָאָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בְּיִסּוּרָיו, הֵיאַךְ פָּרַע בָּהֶם חוֹבוֹ, וְגָאַל אֶת נַפְשׁוֹ וְנָפַשׁ בְּנֵי בֵּיתוֹ מֵרֶדֶת שַׁחַת, מִכָּל מִינֵי קִטְרוּגִים וְדִינִים קָשִׁים שֶׁהָיוּ מְרַחֲפִים עַל רֹאשׁוֹ, וְעוֹד תֵּן לֶחָכָם וְיֶחְכַּם לְהִתְבּוֹנֵן בְּתוֹעֶלֶת יִסּוּרָיו, וְעָרַכְתִּי לְכָךְ סֵפֶר הַנִּקְרָא "נֶחְמַת יִשְׂרָאֵל" לֵךְ נָא וּרְאֵה שָׁם מִתּוֹעֶלֶת הַיִּסּוּרִים וְיִרְוַח לָךְ.

כָּךְ יִרְאֶה הָאָדָם, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רַב חֶסֶד, פָּדָה אֶת נַפְשׁוֹ, וְשִׁלֵּם עֲבוּרוֹ אֶת חוֹבוֹתָיו לְמִקַּטְרְגָיו לְהַצִּילוֹ, וְכַנַּאֲמָר (הושע ז, יג): "וְאָנֹכִי אֶפְדֵּם וְהֵמָּה דִּבְּרוּ עָלַי כְּזָבִים" וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא, אֲנִי אָמַרְתִּי אֶפְדֵּם בְּמָמוֹן לְהַצִּילָם לָעוֹלָם הַבָּא, וְהֵמָּה דִּבְּרוּ עָלַי כְּזָבִים.

5. **התבוננות ג'**

עוֹד נְקַדֵּה לְהִתְבּוֹנְנוּת. הִנֵּה דָּוִד הַמֶּלֶךְ, מִי כְּמוֹהוּ סָבַל מִמִּשְׁקְעֵי יַלְדוּת, שֶׁכֵּן מוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (ילקוט "המכירי") 28 שָׁנִים הָיָה דָּוִד נֶחְשָׁב בְּעֵינֵי בְּנֵי מִשְׁפְּחָתוֹ לְבֶן אִשָּׁה סוֹטָה, וַחֲשָׁבוּהוּ לְמַמְזֵר, נִדּוּהוּ, שָׁמוּהוּ לְרוֹעֶה צֹאנָם, וּמוּבָא בַּשַּׁ"ךְ עַל הַתּוֹרָה (פרשת וישב) שֶׁשָּׁמוּהוּ רוֹעֶה צֹאן כְּדֵי שֶׁיָּבוֹא קִצּוֹ וְיִטָּרְפוּהוּ דֻּבִּים וַאֲרָיוֹת וְיִתְחַסֵּל מִן הָעוֹלָם. וְעַל כָּךְ אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ בִּתְהִלִּים (סט, ט): "מוּזָר הָיִיתִי לְאֶחָי וְנָכְרִי לִבְנֵי אִמִּי".

כַּמָּה סִבּוֹת הָיוּ לוֹ לְדָוִד הַמֶּלֶךְ לְהִשָּׁבֵר וּלְהִתְיָאֵשׁ, אוּלָם אַדְרַבָּא, נִצַּל דָּוִד הַמֶּלֶךְ מַצָּבִים אֵלּוּ כְּאֶתְגָּר לְהֵאָחֵז בַּה', וְכַנַּאֲמָר (תהילים כז, י): "כִּי אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וַה' יַאַסְפֵנִי", מַה שֶּׁהָעוֹלָם נִשְׁבָּרִים מִמִּשְׁקְעֵי יַלְדוּת שֶׁעָזְבוּם אֲבִיהֶם וְאִמָּם, הִתְאַכְזְרוּ אֲלֵיהֶם, נָהֲגוּ בָּהֶם בְּהַשְׁפָּלָה וּבְאַגְרֶסִיבִיּוּת, דָּוִד הַמֶּלֶךְ נִצַּל זֹאת דַּוְקָא - לְהֵאָחֵז בַּה' בְּכָל כֹּחוֹ - וַה' יַאַסְפֵנִי, וּמַה הִרְוִיחַ מִצָּרוֹתָיו?! לִהְיוֹת מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל, וּלְחַבֵּר סֵפֶר תְּהִלִּים בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, סֵפֶר שֶׁנּוֹתָן כֹּחַ עַד הַיּוֹם לְכָל יְהוּדִי בַּאֲשֶׁר הוּא, בְּאֵיזֶה צָרָה שֶׁהוּא נִמְצָא בָּהּ, לִמְצֹא אֶת עַצְמוֹ מְזֻהֶה עִם סִפְרוֹ שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ.

וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים יא, ה): "ה' צַדִּיק יִבְחָן וְרָשָׁע וְאֹהֵב חָמָס שָׂנְאָה נַפְשׁוֹ", וְלִכְאוֹרָה מִשְׁקַל הַפָּסוּק אֵינוֹ דָּבָר וְהִפּוּכוֹ, שֶׁכֵּן הֵפֶךְ מִשּׁוֹנֵא הוּא אוֹהֵב, וְאִם כֵּן הָיָה לוֹ לַפָּסוּק לוֹמַר: ה' צַדִּיק יֹאהַב, שֶׁכֵּן מְסַיֵּם וְרָשָׁע... שָׂנְאָה נַפְשׁוֹ, וּמַהוּ ה' צַדִּיק יִבְחָן?

אוּלָם הַתְּשׁוּבָה, בַּמֶּה בָּא לִידֵי בִּטּוּי אַהֲבַת ה' לַצַּדִּיק? בְּזֶה שֶׁבּוֹחֲנוֹ... בְּזֶה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּיב לוֹ מִבְחָנִים קָשִׁים, שֶׁכֵּן הַצַּדִּיק מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם כְּאֶתְגָּרִים לְהֵאָחֵז בְּעֵץ הַחַיִּים שֶׁל הָאֱמוּנָה, לְהִתְּלוֹת יוֹתֵר בַּה', וּכְכָל שֶׁמִּבְחָנָיו וּמַשְׂבְּרָיו שֶׁל הַצַּדִּיק קָשִׁים יוֹתֵר, כֵּן נֶאֱחָז הוּא בַּה' יוֹתֵר.

וְכֵן מָצִינוּ גַּבֵּי יוֹסֵף הַצַּדִּיק, וְכִי חֲסֵרִים הָיוּ לוֹ סִבּוֹת לְהִשָּׁבֵר וּלְהִתְיָאֵשׁ, אֶחָיו מִשְׂנְאָתָם וְקִנְאָתָם בּוֹ הִתְאַכְזְרוּ עָלָיו, רָצוּ לְחַסְלוֹ, מָכְרוּהוּ לַמִּצְרִים, וּבְמַצָּב כָּזֶה עוֹד נִתְנַסָּה בְּנִסְיוֹנוֹת קָשִׁים עִם אֵשֶׁת אֲדוֹנוֹ, יָשַׁב בַּכֶּלֶא י"ב שָׁנָה, אוּלָם בְּמָקוֹם לְהִשָּׁבֵר, נִצַּל זֹאת יוֹסֵף הַצַּדִּיק לְהֵאָחֵז בַּה', וְכַמָּה שֶׁהַמַּשְׁבְּרִים הָיוּ קָשִׁים יוֹתֵר, כֵּן אָחַז בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹתֵר, עַד שֶׁזָּכָה לְדַרְגַּת צַדִּיק, לִהְיוֹת מִשְׁבָּעָה רוֹעֵי יִשְׂרָאֵל, עַל יָדוֹ נִתְגַּלְגְּלָה זְכוּת קִיּוּמָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, וְעוֹד.

בַּעֲלֵי אֱמוּנָה, הַיּוֹדְעִים מַשְׁמָעוּתָהּ שֶׁל הָאֱמוּנָה, מַעֲלַת הַהַכָּרָה בַּה', אַדְרַבָּה אֲפִלּוּ חֲפֵצִים בְּצָרוֹת כְּדֵי שֶׁעַל יָדָם יִזְכּוּ לְהַכָּרָה בַּה' יוֹתֵר כַּאֲשֶׁר יִוָּשְׁעוּ מִצָּרָתָם], שֶׁכֵּן בְּבוֹא הַיְשׁוּעָה וְהָרְוָחָה מֵהַצָּרָה, מִתְפַּעֲלִים וּמִתְרַגְּשִׁים הֵמָּה מִישׁוּעַת ה' וְהַכָּרָתוֹ בְּלִבָּם מִתְבַּהֶרֶת יוֹתֵר.

6. **אהבתי... צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא**

אוֹמֵר הָיָה הגר"י לְוִינְשְׁטֵיין בְּשֵׁם הַסַּבָּא מִקֶּלֶם עַד כַּמָּה חֲשׁוּבָה הַהַכָּרָה, וְאַף שֶׁתַּעֲלֶה בְּמִחְיר יְסוּרִים, וְהוּא שֶׁאוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה: "אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה' קוֹלִי תַּחֲנוּנָי... אֲפָפוּנִי חֶבְלֵי מָוֶת וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא וּבְשֵׁם ה' אֶקְרָא". וְהַיְנוּ דֶּרֶךְ הָעוֹלָם אֵינָם חֲפֵצִים לֹא בַּיְסוּרִים וְלֹא בַּנְּסִיּוֹת הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם, אַף אָדָם אֵינוֹ חָפֵץ שֶׁתִּקָּרֶה לוֹ תְּאוּנָה וְיֵצֵא מְמֻנֶּה בְּנֵס... אַף אָדָם אֵינוֹ חָפֵץ לַחֲלוֹת חֹלִי מְסֻכָּן וְלָצֵאת מִמֶּנּוּ בְּנֵס... וְכֵיוֹצֵא. וְאִלּוּ דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה אוֹמֵר אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה'... אֲנִי דַּוְקָא כֵּן אוֹהֵב מַצָּב זֶה שֶׁל צָרָה וִישׁוּעָה... צָרָה וִישׁוּעָה... וְכָךְ חוֹזֵר חֲלִילָה, שֶׁכֵּן בָּכָךְ מִתְחַדֶּדֶת וּמִתְחַדֶּשֶׁת אֶצְלִי הַהַכָּרָה בַּבּוֹרֵא שׁוּב וְשׁוּב, שֶׁכֵּן מִטֶּבַע הָאָדָם שֶׁהַכָּרָתוֹ בַּבּוֹרֵא מִטְשְׁטֶשֶׁת, אַחַר שֶׁהַחוּשׁ חוֹזֵר לְהֵרָגֵל וּלְמַצָּב הַהֶסְתֵּר שֶׁל הַסִּבּוֹת וְהַמִּקְרִים, צָרִיךְ הוּא לְחַדֵּשׁ בְּכָל פַּעַם הַכָּרָתוֹ, אוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ בָּכָךְ שֶׁפּוֹגַעַת בִּי צָרָה, וְאָז זוֹעֵק אֲנִי לַה' וְהוּא מוֹשִׁיעֵנִי, הִתְחַדְּשָׁה וְהִתְחַזְּקָה הַכָּרָתִי, וְלָכֵן חָפֵץ אֲנִי שֶׁכָּךְ יְהֵא מַהֲלַךְ חַיַּי חוֹזֵר וְנִשְׁנֶה, וְאַף שֶׁעוֹלֶה לִי זֶה בִּמְחִיר שֶׁל צָרָה, עִם כָּל זֶה שָׁוֶה לִי הַדָּבָר אַחַר שֶׁבָּכָךְ מִתְחַדֶּשֶׁת הַכָּרָתִי בַּה'.

וְרָאִיתִי לְבֵאוּר זֶה שֶׁל הַסַּבָּא מִקֶּלֶם סְמוּכִין מֵהַגְּמָרָא בְּשַׁבָּת (י"ג ע"ב), וְכָךְ מוּבָא שָׁם: מְגִלַּת תַּעֲנִית מִי כָּתַב? אָמְרוּ: מְגִלַּת תַּעֲנִית כְּתָבָהּ חֲנַנְיָה בֶּן חִזְקִיָּה וְסִיעָתוֹ שֶׁהָיוּ מְחַבְּבִין אֶת הַצָּרוֹת, אָמַר רשב"ג אַף אָנוּ מְחַבְּבִין אֶת הַצָּרוֹת וְכוּ', וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: מְחַבְּבִין אֶת הַצָּרוֹת: לְפִי שֶׁנִּגְאָלִין מֵהֶן וְהַנֵּס חָבִיב עֲלֵיהֶם לְהַזְכִּירוֹ לְשִׁבְחוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. הֲרֵי מְפֹרָשׁ כַּנִּזְכָּר שֶׁהָיוּ מְחַבְּבִין אֶת הַצָּרוֹת לְפִי שֶׁכְּשֶׁנּוֹשְׁעִין מֵהֶן וְנַעֲשָׂה לָהֶם נֵס חָבִיב לָהֶם לְשַׁבֵּחַ אֶת ה' וּלְקַלְסוֹ, וּבְכָךְ הָלֹא מִתְחַזֶּקֶת הַכָּרָתָם בַּה', וּכְדַאי לָהֶם הַדָּבָר אַף בְּמִחִיר שֶׁל צָרוֹת. וְאָמְנָם אָנוּ הַיּוֹם לֹא בְּדַרְגָּה שֶׁנְּבַקֵּשׁ אֶת הַצָּרוֹת שֶׁיָּבוֹאוּ, אוּלָם הֲרֵי בָּאִים הֵמָּה מֵאֲלֵיהֶם בְּעַל כָּרְחֵנוּ וּמַה שֶּׁנִּשְׁאָר לָנוּ בִּדִיעֲבַד אַחַר שֶׁכְּבָר בָּאוּ - לְחַבְּבָן! לְהִתְבּוֹנֵן בְּתוֹעַלְתָּם, לְהִתְבּוֹנֵן הֲכִיצַד הִנָּם "אֶתְגָּר" עֲבוּרֵנוּ לְהֵאָחֵז בַּה' בְּכָל כֹּחֵנוּ, לְהִתָּלוֹת בּוֹ, לְהִתְפַּעֵל מֵהַנִּסִּים וְהַחֲסָדִים שֶׁרוֹאִים אָנוּ בְּתוֹךְ צָרוֹתֵינוּ, וּבְכָךְ נְנַצֵּל אֶת הַיִּסּוּרִים לְתוֹעֶלֶת, וּבְמִקּוֹם לְהִשָּׁבֵר וּלְהִתְיָאֵשׁ בִּגְלָלָם, נִתְרוֹמֵם וְנִתְעַלֶּה עַל יָדָם.

7. סיפור המחשה להנזכר

סִפֵּר לִי בֶּן תּוֹרָה אֶחָד שֶׁהִנּוֹ מֻצְלָח בְּתוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם, אוּלָם טָעַן שֶׁקָּשֶׁה לוֹ לִשְׁפֹּךְ לִבּוֹ לַה' בִּתְפִלָּה מִתּוֹךְ שִׁבְרוֹן לֵב, אַחַר שֶׁלֹּא חָסֵר לוֹ בָּרוּךְ ה' כְּלוּם... לֹא הָיָה לִי מַה לְהָשִׁיב לוֹ, שֶׁכֵּן מָה אֹמַר לוֹ שֶׁתִּקֵּרֶה לוֹ צָרָה...?! לְיָמִים בָּא אֵלַי זֶה הַבָּחוּר וְאָמַר לִי כְּמַבַּשֵּׂר בְּשׂוֹרָה: הַיּוֹם בָּכִיתִי לַה' בַּתְּפִלָּה כְּמוֹ יֶלֶד קָטָן... שְׁאַלְתִּיו מַה קָּרָה? וְהֵשִׁיב לִי, תָּמִיד הָיָה לִי טוֹב, בַּלְמוּד, בַּחֶבְרָה, וְלֹא חִשַּׁבְתִּי שִׁבְרוֹן לֵב, עַתָּה יָצָאתִי לְפֶרֶק שִׁדּוּכִין, וְנִתְקָלְתִּי בְּסֵרוּב מֵהַמְשֻׁדֶּכֶת, וְאַף שֶׁבְּעֵינַי מְאֹד מָצְאָה חֵן הַהַצָּעָה... הֵשַׁבְתִּי לוֹ, אֱמֹר לִי, מַה חִשַּׁבְתָּ שֶׁהַבּוֹרֵא הִתְחַסֵּד עִמְּךָ אוֹ לְהֵפֶךְ. הֵשִׁיב לִי אָכֵן בִּתְחִלָּה חִשַּׁבְתִּי קָשֶׁה, אוּלָם כְּשֶׁלְּאַחַר מִכֵּן שָׁפַכְתִּי לִבִּי לְנֹכַח ה', חִשַּׁבְתִּי חֶסֶד ה' עָלַי מְאֹד, אַחַר שֶׁחִשַּׁבְתִּי "קְרֵבַת ה' לִי טוֹב", וְזוֹ לִי הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה בְּחַיַּי שֶׁחַשׁ אֲנִי אֶת עַצְמִי כְּבֶן הַשּׁוֹפֵךְ לִבּוֹ לִפְנֵי אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם.

וְסִפַּרְתִּי לוֹ מַעֲשֶׂה נוֹסָף שֶׁאֵרַע לִי עִם יְהוּדִי יָקָר יֶרֶא שָׁמַיִם שֶׁהִתְגָּרֵשׁ מִסִּבּוֹת מֵכְרָחוֹת, וְחַשׁ בְּתִקּוּפָה זוֹ שֶׁלְּאַחַר הַגֵּרוּשִׁין בְּדִידוּת וְשִׁבְרוֹן לֵב גָּדוֹל, וּבְתִקּוּפָה זוֹ הָיִיתִי מְחַזְּקוֹ שֶׁיִּתְחַזֵּק בִּתְפִלָּה, וְאָכֵן לָקַח אֲמָנוּת זוֹ לְיָדָיו, וּבְכָל פַּעַם שֶׁחַשׁ שִׁבְרוֹן לֵב הָיָה שׁוֹפֵךְ לִבּוֹ לַה' בִּדְמָעוֹת רוֹתָחוֹת מַמָּשׁ כְּפִי שֶׁחִזַּרְתִּי בְּמוֹ עֵינַי עָלָיו פְּעָמִים רַבּוֹת, לְאַחַר זְמַן בָּרוּךְ ה' זָכָה וְנָשָׂא אִשָּׁה יִרְאַת ה', וּלְשִׂמְחָתוֹ לֹא הָיָה קֵץ, שֶׁכֵּן זָכָה בְּאֵשֶׁת חַיִל, וְזָכָה לְכַמָּה יְלָדִים, וּכְשֶׁפָּגַשְׁתִּיהוּ שְׁאַלְתִּיו, מַה נִּשְׁמָע אִתְּךָ? אָמַר לִי בָּרוּךְ ה' הַכֹּל טוֹב, בָּרוּךְ ה' לֹא חָסֵר לִי כְּלוּם, אוּלָם רַק דָּבָר אֶחָד חָסֵר לִי מְאֹד, וְהוּא מִתְיקוּת הַתְּפִלּוֹת שֶׁהָיִיתִי חָשׁ בְּעִדַּן שִׁבְרוֹן הַלֵּב שֶׁהָיָה לִי, שֶׁכֵּן לְאַחַר הַתְּפִלָּה חִשַּׁבְתִּי הִתְרוֹמְמוּת הָרוּחַ בְּאֹפֶן נַעֲלֶה בְּיוֹתֵר,

וְכָךְ הָיָה חוֹזֵר חֲלִילָה, וְכַמְבאָר צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא וּבְשֵׁם ה' אֶקְרָא, וְעַל מַצָּב כָּזֶה אוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ: "אָהַבְתִּי...!!!"

וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה רָאִיתִי מַעֲשֶׂה עִם הגרי"ז מִבְּרִיסְק זַצַ"ל בְּהַגִּיעַ יָמִים סְפוּרִים קֹדֶם מַתַּן הַמַּשְׂכּוֹרוֹת לְאַבְרְכֵי הַיְשִׁיבָה שֶׁלּוֹ וְכֶסֶף אַיִן... נִתְוַעֲדוּ מְנַהֵל הַיְשִׁיבָה וְעוֹד כַּמָּה חֲבֵרִים מַה לַּעֲשׂוֹת, אָמַר הָרַב מִבְּרִיסְק יֵשׁ לָנוּ לִבְטֹחַ בַּה' שֶׁעַד יוֹם מַתַּן הַמַּשְׂכּוֹרוֹת יַגִּיעַ הַכֶּסֶף, וּבִישִׁיבָה זוֹ שֶׁיָּשְׁבוּ קָם אֶחָד וְאָמַר לָרַב כְּדַאי אוּלַי לִמְצֹא תּוֹרְמִים וּלְגַיֵּס סְכוּם כֶּסֶף גָּדוֹל שֶׁיַּסְפִּיק לְשָׁנָה אוֹ שְׁנָתַיִם וְלֹא נִצְטָרֵךְ כָּל חֹדֶשׁ לִדְאֹג הֵיאַךְ לְשַׁלֵּם לָאַבְרֵכִים. הֵשִׁיב הָרַב מִבְּרִיסְק: גַּם אִם אֶמְצָא תּוֹרֵם שֶׁכָּזֶה לֹא אַסְכִּים לְקַח מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה שֶׁכָּזוֹ, חָפֵץ אֲנִי בְּדָרְךָ זוֹ שֶׁכָּל חֹדֶשׁ נִצְרָךְ אֲנִי לִבְטֹחַ בַּה' וּמִכֹּחַ הַבִּטָּחוֹן רוֹאֶה אֲנִי יְשׁוּעָה כָּל חֹדֶשׁ מֵחָדָשׁ, וּכְעִנְיָן הַמָּן שֶׁהָיָה יוֹרֵד לְיִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם דַּוְקָא.

וּכְמוֹ בְּעוֹלָמֵנוּ זֶה, הֲרֵי מְבִינִים אָנוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג כְּלוּם לְלֹא מִבְחָן, עַל יְדֵי מִבְחָן מַגִּיעִים לְ"תֹּאַר רִאשׁוֹן", וְאַחַר כָּךְ אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְ"תֹּאַר שֵׁנִי" בְּלִי מִבְחָנִים נוֹסָפִים וּמְסֻבָּכִים יוֹתֵר, וְכֵן אַחַר כָּךְ לְהַגִּיעַ לְ"דוֹקְטוֹרָט" נִצְרָךְ מִבְחָנִים נוֹסָפִים קָשִׁים מֵהָרִאשׁוֹנִים.

לָמָּה אִם כֵּן לֹא נָבִין שֶׁעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בִּשְׁבִיל לְהַגִּיעַ לִדְרָגוֹת בָּעֲבוֹדַת ה', לָעוֹלָם הַבָּא, לְחַיֵּי עֹנֶג נִצְחִיִּים, נִצְרָךְ כְּמוֹ כֵן מִבְחָנִים שֶׁהֵמָּה הַיִּסּוּרִים וְנִסְיוֹנוֹת שֶׁעוֹבְרִים עָלֵינוּ.

וְכָךְ מְגַלֶּה לָנוּ מָרָן הֶ"חָפֵץ חַיִּים" זצוק"ל בְּסִפְרוֹ "מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל" פ"ג:

"וְדַע שֶׁעִקַּר דִּרְגַּת הָאָדָם לְעוֹלָם הַבָּא הוּא כְּפִי אֲשֶׁר קִבֵּל אֶת אֵרוּעֵי הַחַיִּים בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת, וּמֵבִיא שָׁם רְאָיָה לָזֶה מֵהַגְּמָרָא סוֹטָה (מח) הַדּוֹרֶשֶׁת עַל הַפָּסוּק (זכריה ד, י): " מִי בַז לְיוֹם קְטַנּוֹת", מִי גָּרַם לַצַּדִּיקִים שֶׁיִּתְבַּזְבְּזוּ שֶׁלְּחָנָן לֶעָתִיד לָבוֹא? קַטְנוּת אֱמוּנָה! הֲרֵי שֶׁדַּרְגַּת הַצַּדִּיקִים נִקְבַּעַת לֶעָתִיד לָבוֹא כְּפִי אֱמוּנָתָם הַשְּׁלֵמָה בַּה', וְכָל אֶחָד כְּפִי שְׁלֵמוּת וְצַחְצוּחַ אֱמוּנָתוֹ כֵּן תִּגְדַּל מַעֲלָתוֹ לֶעָתִיד.

שֶׁכֵּן תַּכְלִית כָּל הַמִּצְוֹוֹת הוּא כְּדֵי שֶׁנַּאֲמִין בֶּאֱלֹקֵינוּ כַּמּוּבָא בָּרַמְבַּ"ן, (סוף פרשת "בא"), וְאִם כֵּן מֵאַחַר שֶׁזּוֹ תַּכְלִית כָּל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹוֹת כְּכָל שֶׁיִּשְׁלַם הָאָדָם בֶּאֱמוּנָתוֹ יוֹתֵר, כֵּן תִּגְדַּל מַעֲלָתוֹ יוֹתֵר. וְכָאמוּר לְהַגִּיעַ לְדַרְגוֹת נִצְרָךְ מִבְחָנִים, וְלָכֵן הֶחָכָם מְחַבֵּב אֶת הַנִּסְיוֹנוֹת.

לנתב היראה לשרשה

לנתב היראה לשרשה

כְּאָמוּר יֶשְׁנָם בַּחַיִּים מִקְרִים חֲרִיגִים שֶׁיֵּאֵרְעוּ לָאָדָם עַד שֶׁיַּשְׁאִירוּ בּוֹ רְשָׁמִים עֲמֻקִּים, הַמַּאֲמִין וְהֶחָכָם מְנַצֵּל זֹאת לְתוֹעֶלֶת מְרֻבָּה, וְהַדָּבָר יוּבַן עַל פִּי מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה.

מַעֲשֶׂה הָיָה בְּהַגָּאוֹן הָרַב מֹשֶׁה פַּיְנְשְׁטֵיין זַצַ"ל רַשְׁכְּבְהַ"ג מִגְּדוֹלֵי פּוֹסְקֵי הַדּוֹר, שֶׁ"נִתְפַּס" פַּעַם בְּרוּסְיָה הַקּוֹמוּנִיסְטִית עַל עָוֹון "הַרְבָּצַת תּוֹרָה", בְּמַהֲלַךְ בֵּיאָתוֹ לַמִּשְׁפָּט, וּבָעָמְדוֹ לִפְנֵי הַשּׁוֹפְטִים נָהֲגוּ בּוֹ הַלָּלוּ בְּבוּז וּבְהַשְׁפָּלָה נוֹרָאָה שֶׁלֹּא הָיָה הָרַב רָגִיל בָּהּ כְּלָל, שֶׁכֵּן עַל אַף עַנְוָתָנוּתוֹ הַגְּדוֹלָה כַּיָּדוּעַ, רָגִיל הָיָה לִשְׁהוֹת בְּמִחְצַת אֲנָשִׁים יְרֵאִים שֶׁמְּכַבְּדִים תּוֹרָה וּבְפָרָט אֶחָד שֶׁכָּמוֹהוּ, וּפִתְאוֹם הוּבָא לְמָקוֹם שֶׁהִשְׁפִּילוּהוּ וְנָתְנוּ לוֹ תְּחוּשָׁה שֶׁאֵין הוּא שָׁוֶה בְּעֵינֵיהֶם לִכְלוּם, מְסַפֵּר הָרַב הָאֱמֶת אֹמֶר, שֶׁחָשְׁתִּי אָז תְּחוּשַׁת "כְּנִיעָה" שֶׁלֹּא חָשְׁתִּיהָ מֵעוֹלָם, מוֹדֶה אֲנִי לַה' מְאֹד עַל שֶׁהֵבִיאַנִי לְמַצָּב שֶׁל תְּחוּשָׁה שֶׁכָּזוֹ, שֶׁכֵּן מִנִּי אָז בְּכָל פַּעַם שֶׁהָיִיתִי עוֹמֵד בִּתְפִלַּת "הָעֲמִידָה", הָיִיתִי "מְשַׁחְזֵר" אֶת אוֹתָהּ תְּחוּשַׁת כְּנִיעָה שֶׁחָשְׁתִּי כְּלַפֵּי הַקּוֹמוּנִיסְטִים, וּ"מַעֲתִיקָהּ" לְבוֹרֵא הָעוֹלָם שֶׁעוֹמֵד אֲנִי עַתָּה לְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו, שֶׁכֵּן אִלְמָלֵי הָיִיתִי חָשׁ פַּעַם כְּנִיעָה שֶׁכָּזוֹ לֹא הָיָה בִּיכָלְתִּי לָחוּשׁ כְּנִיעָה אֲמִתִּית כְּלַפֵּי ה'.

כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, אָדָם שֶׁחָשׁ יִרְאָה וַחֲרָדָה מִסִּבּוֹת שׁוֹנוֹת, יָכוֹל לָבוֹא מִמַּצָּבוֹ זֶה לְתוֹעֶלֶת גְּדוֹלָה, וְהוּא לְהַעֲתִיק אֶת אוֹתָהּ תְּחוּשַׁת יִרְאָה וַחֲרָדָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֵאֵרוּעֵי הָעוֹלָם - לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּלְפַתֵּחַ בְּעַצְמוֹ יִרְאָה לַה' כְּדֶגְמַת הַחֲרָדָה שֶׁתּוֹקְפָתּוּ.

וְכַאֲשֶׁר מְנַצֵּל אָדָם תְּחוּשׁוֹתָיו הָעֲמֻקִּים בְּנַפְשׁוֹ בִּכְנִיעָה וְיִרְאָה, אוֹ אַהֲבָה וּמַעֲתִיקָם לַמָּקוֹם הַנָּכוֹן שֶׁהוּא לִכְנִיעָה וְיִרְאָה וְאַהֲבָה לַה', בָּכָךְ מִמֵּילָא מִסְתַּלְּקִים מִמֶּנּוּ אוֹתָם תְּחוּשׁוֹת מִלְּחוּשׁ אוֹתָם בְּאֵרוּעֵי הָעוֹלָם.

וְכָךְ סִפֵּר לִי תַּלְמִיד חָכָם אֶחָד, שֶׁבִּצְעִירוּתוֹ (לִפְנֵי כ - 40 שָׁנָה) סָבַל מֵחֲרָדוֹת וּפְחָדִים מֵאֵרוּעֵי הָעוֹלָם, וְהָלַךְ אֶז לְהָאַדְמוֹ"ר הגה"ק בַּעַל "תּוֹלְדוֹת אַהֲרֹן" זצוק"ל, וְכֵן לְהָאַדְמוֹ"ר הגה"ק מִוְוויל זצוק"ל, וְאָמְרוּ לוֹ שֶׁהֶעֱצָה לְהִפָּטֵר מִתְּחוּשׁוֹת הַחֲרָדָה וְהַפַּחַד, הוּא לְהַעֲתִיקָם לְבוֹרֵא עוֹלָם, וּלְהִתְבּוֹנֵן, מַה לִּי לְפַחֵד מֵהַ"מַּקֵּל", הֲלֹא הַנָּכוֹן הוּא שֶׁאַעְתִּיק אֶת הַפַּחַד לָזֶה שֶׁאוֹחֵז בַּמַּקֵּל, שֶׁהוּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּבָכָךְ גַּם יִתְחַזֵּק בְּיִרְאַת ה' וְגַם יֵחָלֵץ מִצָּרָתוֹ - תְּחוּשַׁת הַפַּחַד.

וְכֵן הוּא בְּעִנְיַן הָאַהֲבָה, מוּבָא בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ שֶׁאָדָם שֶׁנִּבְעָר בְּקִרְבּוֹ, אַהֲבָה רַעָה וַאֲסוּרָה, וּכְגוֹן שֶׁרָאָה אֵיזֶה מַרְאֶה אָסוּר, יִתְבּוֹנֵן מִנַּיִן הַמְּשִׁיכָה וְהַחֵשֶׁק לְאוֹתוֹ מַרְאֶה, הֲלֹא הוּא מִכֹּחַ הַבּוֹרֵא שֶׁמְּחַיֶּה אוֹתוֹ, וְזֶה הַבּוֹרֵא הוּא שֶׁנָּתַן אֶת הַחֵן וְהַיֹּפִי וְהַמְּשִׁיכָה לְאוֹתוֹ דָּבָר, וְאִם כֵּן מַה לִּי לְהִנָּרֵר אַחַר הַחֵפֶץ שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלָיו חֵן וְיֹפִי וְכָל חִנּוֹ וְיָפְיוֹ הוּא מִכֹּחַ "מְקַבֵּל", לָמָּה לֹא אֶנָּרֵר אַחַר זֶה שֶׁמִּמֶּנּוּ מְקוֹר הַחֵן הַיֹּפִי וְהָאַהֲבָה, שֶׁהוּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ. וְעוֹד יֶשְׁנָא קַל וְחוֹמֶר, אִם זֶה הַמַּרְאֶה שֶׁרָאִיתִי כָּל כָּךְ הִנּוֹ מוֹשֵׁךְ, וְעֵרֶב אַחַר שֶׁהִנּוֹ סַךְ הַכֹּל נִשְׁפָּע וּמְקַבֵּל, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁיֵּשׁ טַעַם עֵרֶב וּמוֹשֵׁךְ פִּי כַּמָּה וְכַמָּה בַּמָּקוֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁכִים כָּל הָאֲהָבוֹת וְהַחֲשָׁקִים.

וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה זֶה הַלָּקוּי בְּחֹסֶר בִּטָּחוֹן עַצְמִי, וּתְחוּשָׁתוֹ שֶׁאֵינוֹ מֻצְלָח לְכָלוּם, יוּכַל לְנַצֵּל זֹאת לְתוֹעֶלֶת, וּבְכָךְ גַּם יֵצֵא מִתְּחוּשָׁתוֹ זוֹ, וְהוּא בְּכָךְ שֶׁיַּחְשֹׁב, אַדְרַבָּא, אָכֵן כֵּן, כָּךְ רָאוּי בֶּאֱמֶת לְכָל אָדָם לְחוּשׁ חֹסֶר בִּטָּחוֹן עַצְמִי, שֶׁכֵּן הָאָדָם הִנּוֹ אַפְסִי, וּמִצַּד עַצְמוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת מֻצְלָח לְכָלוּם, וְכָל הַצְלָחָתוֹ הִיא אַךְ וְרַק מִכֹּחַ הַבּוֹרֵא שֶׁמַּשְׁפִּיעַ עָלָיו טוֹבוֹת, וְאִם כֵּן אַדְרַבָּא, אֲנַצֵּל מַצָּבִי זֶה שֶׁל חֹסֶר בִּטָּחוֹן עַצְמִי לְחוּשׁ בְּאַפְסִיּוּתִי, וּלְמַלֹּאת אֶת אַפְסִיּוּתִי בְּבִטָּחוֹן בַּה' בִּלְבַד, וּמֵעַתָּה אָחוּשׁ שֶׁהִנְנִי מְסֻגָּל וּמֻצְלָח אַךְ וְרַק מִכֹּחוֹ שֶׁל הַבּוֹרֵא, וְאָאֱמִין בַּבּוֹרֵא שֶׁבְּוַדַּאי נָסַךְ בִּי כֹּחוֹת, וְנָתַן לִי כֵּלִים רְאוּיִים שֶׁבָּהֶם אֲמַלֵּא תַּפְקִידִי בָּעוֹלָם בְּדַרְכֵי נֹעַם וּבְשִׂמְחָה. וְזוֹ אַחַת הַסִּבּוֹת שֶׁמֵּבִיא הַבּוֹרֵא תְּחוּשׁוֹת שֶׁכְּאִלּוּ לִבְנֵי אָדָם, לְטוֹבָתָם, וּלְתוֹעַלְתָּם, שֶׁיַּגִּיעוּ מֵהֶם לְתַכְלִיתָם וּלְיִעוּדָם.

וּכְמוֹ שֶׁרָגִיל אֲנִי לוֹמַר לְאֵלּוּ הַמְחֻסְרֵי בִּטָּחוֹן עַצְמִי, לְכָל אָדָם יֶשְׁנָם ב' תַּפְקִידִים, הָאֶחָד לְנַטְרֵל עַצְמוֹ מִבִּטָּחוֹנוֹ הָעַצְמִי, וְהַשֵּׁנִי לְמַלֹּאת עַצְמוֹ בְּבִטָּחוֹן בַּה', וְאִלּוּ זֶה הַמְחֻסָּר בִּטָּחוֹן עַצְמִי מֻטָּל עָלָיו עֲבוֹדָה אַחַת בִּלְבַד - וְהִיא לְמַלֹּאת עַצְמוֹ בְּבִטָּחוֹן בַּה' שֶׁכֵּן כְּבָר מְנֻטְרָל הוּא מִבִּטָּחוֹנוֹ הָעַצְמִי. וְכָל הָאָמוּר כָּאן הוּא מִשְּׁפָט הַיָּדוּעַ בְּסִפְרֵי חֲסִידוּת: "לְהַעֲבִיר הַיְרֵאָה לְשָׁרְשָׁהּ".

ענוה - תרופה יהודית לחולי הנפש

שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אוֹמֵר (משלי טז, יח) "לִפְנֵי - שֶׁבֶר גָּאוֹן", דְּהַיְנוּ לִפְנֵי שֶׁבָּא לָאָדָם שֶׁבֶר וְהַשְׁפָּלָה, בְּהֶכְרֵחַ שֶׁקּוֹדֶם לוֹ גַּאֲוָה וְגַסוּת רוּחַ, וְהוּא שֶׁמְּבִיאוֹ לְשֶׁבֶר וּלְשִׁפְלוּת.

הַגַּאֲוָה מוֹבִילָה אֶת הָאָדָם לְמִדְרוֹנוֹת מַשְׁפִּילוֹת בַּגּוּף בַּנֶּפֶשׁ וּבַמָּמוֹן. הַגַּאֲוָה הִנָּהּ תְּכוּנָה שֶׁרְשִׁית בָּאָדָם, וְכִמְעַט כָּל פְּעֻלּוֹת הָאָדָם מוּבָלוֹת עַל פִּי מִדָּה זוֹ שֶׁל הַגַּאֲוָה, וְנָזְכִּיר כַּמָּה מֵהֶם.

1. **מה יגידו**

הַהִתְחַשְּׁבוּת בַּסְּבִיבָה, בַּחֶבְרָה, בַּמִּשְׁפָּחָה, בָּעֲבוֹדָה, מַה יַחְשְׁבוּ עָלַי, מַה יְדַבְּרוּ עָלַי, הֵיאַךְ אֶחָשֵׁב בְּעֵינֵיהֶם וְכֵיוֹצֵא, תּוֹפֶסֶת מָקוֹם נִרְחָב בְּלֵב הָאָדָם וְעַד כְּדֵי שֶׁנִּבְהָל לְהִתְפַּתּוֹת לִפְעֹל פְּעֻלּוֹת שֶׁאֵינָם רְצוּיִים וְאֵינָם רְאוּיִים, שֶׁכֵּן הַלַּחַץ שֶׁנִּלְחָץ הָאָדָם כַּאֲשֶׁר קַיָּם חֲשָׁשׁ שֶׁיִּתְחַלֵּל כְּבוֹדוֹ וּמַעֲמָדוֹ הוּא לַחַץ שֶׁבְּנָקֵל מְכוֹפֵף אֶת הָאָדָם לְהִכָּנַע וְלַעֲשׂוֹת פְּעֻלּוֹת שְׁלִילִיּוֹת בְּיוֹתֵר, וּלְפָחוֹת לָחוּשׁ תְּחוּשָׁה מְיֻסֶּרֶת בְּנַפְשׁוֹ לְמֹאד.

שֶׁכֵּן כַּאֲשֶׁר חָשׁ הָאָדָם אָזְלַת יָד לִפְעֹל פְּעֻלּוֹת לְהַצִּיל אֶת מַעֲמָדוֹ וּכְבוֹדוֹ, נִשְׁבָּר הוּא בְּקִרְבּוֹ, וְחָשׁ שֶׁחֹשֶׁךְ עָלָיו עוֹלְמוֹ, וְנַפְשׁוֹ מִתְרַסֶּקֶת בְּתוֹכוֹ, וּמִשְׁבְּרֵי הַנֶּפֶשׁ קָמִים כְּיָם סוֹעֵר לְהַכּוֹת בּוֹ עַד אֲבְדָן כָּל טַעַם בְּחַיָּיו.

וְהַכֹּל נוֹבֵעַ מִמִּדַּת הַגַּאֲוָה.

אֵין כְּמוֹ תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה הַמּוֹבִילָה אוֹתָנוּ לִבְרִיאוּת הַנֶּפֶשׁ וּלְיִצִּיבוּתָהּ בְּכָל מִקְרֶה. הַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ שֶׁהַנָּכוֹן הוּא לִנְהֹג בְּמִדַּת הָעֲנָוָה, וְכָךְ תְּפִלָּתֵנוּ בְּכָל יוֹם: "וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִּדּוֹם, וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה", כַּאֲשֶׁר נוֹהֵג הָאָדָם בְּמִדַּת הָעֲנָוָה, וּתְחוּשָׁתוֹ הָאֱמִתִּית הִיא: לֹא מַגִּיעַ לִי כְּלוּם...!!! לֹא מַגִּיעַ לִי כָּבוֹד... לֹא מַגִּיעַ לִי מַעֲמָד וּמִשְׂרָה... וְכַיּוֹצֵא, לְעוֹלָם לֹא יִשְׁבֵּר אָדָם זֶה מִכְּלוּם.

חָשׁוּב לָדַעַת, הָעֲנָוָה הַבְּרִיאָה וְהַנְּכוֹנָה אֵינָהּ הַשִּׁפְלוּת הַשְׁלִילִית וְהַטִּפְּשִׁית, וּנְבָאֵר אֶת הַהֶבְדֵּל בֵּינֵיהֶן.

הַשִּׁפְלוּת הַשְׁלִילִית הַיְנוּ שֶׁהָאָדָם מִתְכַּחֵשׁ לְמַעֲלָתוֹ הָאֲמִתִּית, מִתְעַלֵּם מֵהַכֹּחוֹת שֶׁהַבּוֹרֵא נָסַךְ בּוֹ, וְחוֹשֵׁשׁ בְּקִרְבּוֹ שֶׁאֵינֶנּוּ מְסֻגָּל לְכָלוּם, אֵינֶנּוּ מֻצְלָח לְכָלוּם, מְאַבֵּד אֶת בִּטְחוֹנוֹ בְּעַצְמוֹ, לֹא מְדַבֵּר אֵלָיו הַמְּצִיאוּת שֶׁהִנּוֹ בֶּן מְלָכִים, בֶּן מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְכִי יֵשׁ לוֹ הַזְּכוּת לְהִתְקָרֵב לַה', ה' אוֹהֵבוֹ וּמְחַבְּבוֹ, מַמְתִּין לוֹ לִתְפִלָּתוֹ וּלְמַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, מִכָּל מַעֲלוֹת אֵלּוּ מִתְכַּחֵשׁ הוּא וְחוֹשֵׁשׁ שִׁפְלוּת טִפְּשִׁית וְשִׁקְרִית שֶׁאֵינֶנּוּ שָׁוֶה כְּלוּם, מַשְׁוֶה עַצְמוֹ תָּמִיד לָאֲחֵרִים, וּכְשֶׁרוֹאֶה לְפִי רְאִיָּתוֹ שֶׁאֵינוֹ מַשִּׂיג אֶת הֶשֵּׂגֵיהֶם שֶׁל אֲחֵרִים, חֹשׁ מְקֻפָּח וּמַפְלֶה לְרָעָה, רוֹאֶה אֶת הַהַנְהָגָה בָּעוֹלָם רָעָה, אֶת הָאֲנָשִׁים רָעִים וְאַכְזָרִים, וְרַק מָסָךְ שָׁחֹר לְנֶגֶד עֵינָיו.

לְעֻמַּת זֹאת הֶעָנָו הָאֲמִתִּי, יוֹדֵעַ בְּבֵרוּר שֶׁהִנּוֹ מְכֻבָּד, בֶּן מְלָכִים, תְּפִלָּתוֹ וּמַעֲשָׂיו חֲשׁוּבִים וּרְצוּיִים לִפְנֵי ה', חֹשׁ זְכוּת בְּכָל מַעֲשֶׂה טוֹב שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, שָׂמֵחַ בְּכָל אֲשֶׁר בְּכֹחוֹ לַעֲשׂוֹת, שֶׁכֵּן תְּחוּשָׁתוֹ לֹא מַגִּיעַ לִי כְּלוּם, וּבְמֵילָא כָּל הֶשֵּׂג הִנּוֹ אֶצְלוֹ בְּגֶדֶר מַתָּנָה מִבּוֹרֵא עוֹלָם, מַכִּיר בְּמַתָּנוֹת שֶׁנָּתַן לוֹ ה', חָכְמָה דַּעַת בְּרִיאוּת, כִּשְׁרוֹנוֹת וְשֶׁיִּהְיוּ אֵיזֶה שֶׁיִּהְיוּ, אִם חָכְמָתוֹ וְהַצְלָחָתוֹ גְּדוֹלָה מוֹדֶה לַה' עַל אֲשֶׁר חָנָנוֹ, וּמַכִּיר בְּטוֹבָה שֶׁנָּתַן לוֹ ה', וְגַם כְּשֶׁחָכְמָתוֹ וְהַצְלָחָתוֹ בְּרָמָה נְמוּכָה, מַכִּיר וּמַעֲרִיךְ אֶת הַמַּתָּנוֹת שֶׁחוֹנַן בָּהֶם, אֵינוֹ מְיַחֵס אֶת הַצְלָחוֹתָיו וְכִשְׁרוֹנוֹתָיו לְעַצְמוֹ אֶלָּא מַאֲמִין שֶׁהַמָּה מַתָּנוֹת שֶׁמַּיִם שֶׁנִּתְנוּ לוֹ בְּהֶתְאֵם לְתַפְקִידוֹ כָּאן עֲלֵי אֲדָמוֹת. אֵינוֹ מַשְׁוֶה עַצְמוֹ לָאֲחֵרִים, יוֹדֵעַ שֶׁהוּא כְּבֵן יָחִיד אֵצֶל בּוֹרֵא עוֹלָם, וְכִי יֵשׁ לוֹ לַבּוֹרֵא הִתְפָּאֲרוּת בּוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא, וְיֵשׁ לוֹ תַּפְקִיד בָּעוֹלָם כְּפִי כֹּחוֹ וְכִשְׁרוֹנוֹתָיו, וּבְרוּר לוֹ שֶׁאֶת תַּפְקִידוֹ זֶה לֹא יוּכַל לְמַלֹּאת שׁוּם אָדָם אַחֵר רַק הוּא, אֵינוֹ נִפְגָּע מֵאֲחֵרִים, אֵינוֹ מִתְחַשֵּׁב בְּלַעֲגָם וְלִגְלוּגָם שֶׁל אֲחֵרִים שֶׁכֵּן יוֹדֵעַ הוּא שֶׁכֻּלָּם מְנֻהָגִים וּמֻשְׁפָּעִים מֵהַבּוֹרֵא, וְאֵין לְאַף אֶחָד שׁוּם כֹּחַ מֵעַצְמוֹ אֶלָּא כְּפִי שֶׁחָנָנוֹ ה', מַכִּיר שֶׁכָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ זֶה מֻחְסָד ה' וְלֹא שֶׁמַּגִּיעַ לוֹ מַשֶּׁהוּ בְּדִין וּבְצֶדֶק, אֵין לוֹ אַף פַּעַם תְּחוּשָׁה שֶׁמִּי שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ מַשֶּׁהוּ, שֶׁכֵּן מַאֲמִין הוּא שֶׁמַּה שֶׁמַּגִּיעַ לוֹ יְקַבֵּל בְּכָל אֹפֶן, וְאֵין לוֹ סִבָּה לְהַחֲנִיף אוֹ לְשַׁקֵּר בִּשְׁבִיל לְקַבֵּל מַשֶּׁהוּ, שֶׁכֵּן מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם, זִוּוּגוֹ, וְכָל צָרְכָיו קְצוּבִים לוֹ, וְאֵין אָדָם נוֹגֵעַ בַּמּוּכָן

לַחֲבֵרוֹ כִּמְלֹא נִימָה, כָּךְ שֶׁאֵין לוֹ גַּם לְעוֹלָם תְּחוּשָׁה שֶׁמִּישֶׁהוּ לָקַח לוֹ מַשֶּׁהוּ אוֹ שֶׁנִּבְנָה עַל חֶשְׁבּוֹנוֹ.

וְכַאֲשֶׁר חַי הָאָדָם בָּעֲנָוָה הַנְּכוֹנָה וְלֹא בַּשִּׁפְלוּת הַשִּׁקְרִית, נַפְשׁוֹ בְּרִיאָה וְיַצִּיבָה, לֹא מִתְפַּעֶלֶת מֵחֶבְרָה וּמֵהַסּוֹבְבִים אוֹתָהּ, אָדָם זֶה אָמְנָם חַי לוֹ אֶת חַיָּיו עִם אֲנָשִׁים בְּפֹעַל, אוּלָם מַצַּב רַגַּע נַפְשׁוֹ הוּא כְּאִלּוּ וּבוֹדֵד הוּא בָּעוֹלָם, לֹא מַפְרִיעַ לוֹ כְּלוּם מֵהַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ מַה יֹּאמְרוּ וּמַה יַּחְשְׁבוּ עָלָיו, בַּעֲנָוָה אֱמִתִּית זוֹ מְקֻיָּם הוּא דִּבְרֵי חֲזַ"ל (סנהדרין לז) שֶׁעַל הָאָדָם לוֹמַר: "בִּשְׁבִילִי נִבְרָא הָעוֹלָם" דְּהַיְנוּ בְּתַפְקִידִי בָּעוֹלָם יֵשׁ לִי קֶשֶׁר יָשִׁיר וּבִלְעָדַי הַשֵּׁיְךְ לִי עִם בּוֹרֵא עוֹלָם בְּאֹפֶן פְּרָטִי, וְלֹא אַכְפַּת לִי מִזּוּלָתִי.

כַּמּוּבָן שֶׁאֵין מִדָּה זוֹ שֶׁל הָעֲנָוָה נְקִנִּית בְּנָקֵל, דָּרוּשׁ לְהּ עָמָל רַב, אוּלָם בְּעֶצֶם הַיְדִיעָה וְהַבְּהִירוּת בְּמֻשְׂגֵי הָעֲנָוָה, דְּהַיְנוּ מַה נִּדְרָשׁ לִרְכֹּשׁ לְצֹרֶךְ מִדָּה זוֹ לִקְנוֹתָהּ בְּקִנְיָן נַפְשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם - כְּבָר בִּידִיעָה זוֹ מִתְחַזֵּק הָאָדָם לַעֲמֹד בִּפְנֵי סַעֲרוֹת רוּחַ הַקָּמִים עָלָיו לְעָקְרוֹ מִשָּׁרָשָׁיו וּלְטַלְטְלוֹ בָּאֲוִיר לְלֹא מַשְׁעֵן וּמִשְׁעָנָה. שֶׁכֵּן בִּידִיעָה זוֹ בִּלְבַד, וְאַף שֶׁעֲדַיִן טֶרֶם נַעֲשְׂתָה קִנְיָן בְּנַפְשׁוֹ, כְּבָר נִרְגַּעַת נַפְשׁוֹ מִטֵּרוּף דַּעְתָּהּ, וּבִפְרָט שֶׁבְּטֶבַע הַנֶּפֶשׁ לְהַצִּיל אֶת עַצְמָהּ מֵהַטּוֹרְפִים אוֹתָהּ, כָּךְ שֶׁהַנֶּפֶשׁ בְּעִדָּן כָּזֶה שֶׁל בִּלְבּוּל, מִתְחַבֶּרֶת הִיא לַיְדִיעָה הַזּוֹ שֶׁל הָעֲנָוָה הָאֱמִתִּית, וְאַדְרַבָּה, מַצָּבָהּ הַסּוֹעֵר הוּא "אֶתְגָּר" שֶׁאֵין כְּמוֹהוּ לְהִתְחַבֵּר לִידִיעָה זוֹ, שֶׁכֵּן אֵין כְּמוֹ יְדִיעָה זוֹ שֶׁתַּרְגִּיעָהּ וְתִתֵּן לָהּ מָנוֹחַ, כָּךְ שֶׁדַּוְקָא מַצָּבָהּ הַסּוֹעֵר שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הִיא שֶׁתְּבִיא אֶת הָאָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בְּמֻשְׂגֵי הָעֲנָוָה הָאֱמִתִּית וּבְכָךְ מִלְּבַד שֶׁיַּגִּיעַ לִיעוּדוֹ וְתַכְלִיתוֹ הַנִּצְחִית, גַּם חַיָּיו כָּאן בְּעוֹלַם הַתְּלָאוֹת יִהְיוּ יַחֲסִית חַיִּים שְׁקֵטִים וּשְׁלֵוִים.

2. קנאה ומשברי הנפש הקשים תוצאה ישירה מהגאוה

כְּתוֹצָאָה יְשִׁירָה מֵהַגַּאֲוָה, בָּהּ הַקִּנְאָה וְהַחֲמָדָה, לִהְיוֹת צַר עַיִן בְּהֶשֵּׂגֵי הַזּוּלַת, וַחֲזַ"ל הִפְלִיגוּ בְּמִדַּת הַקִּנְאָה שֶׁמַּרְקִיבָה אֶת עַצְמוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם, הַקִּנְאָה אוֹכֶלֶת בָּאָדָם עַד אֲבַדּוֹן, מְדַכֵּאת אֶת נַפְשׁוֹ, מְסִירָה מִמֶּנּוּ כָּל טַעַם בְּחַיָּיו, לֹא שָׁוֶה לוֹ כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ בְּרִאוֹתוֹ אֶת הַשֵּׁנִי מַצְלִיחַ וּמִשְׂגְשֵׂג, חוֹמֵד הוּא אֶת בֵּית רֵעֵהוּ, רְכוּשׁוֹ, אֵשֶׁת רֵעֵהוּ, אֵינוֹ שָׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ, וְהִנּוֹ אַךְ שָׁבוּר וְרָצוּץ כָּל הַיָּמִים, וּבְכֵן הֵיאַךְ לֹא יָבוֹא זֶה לִדְכָּאוֹן וּלְמַשְׁבֵּר בְּנַפְשׁוֹ, וְעַד כְּדֵי מְאוֹס בְּחַיָּיו.

וְאִלּוּ הָיָה חַי אֶת חַיָּיו בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וְהָאֱמוּנָה, לוֹמֵד מוּסָר, רוֹאֶה דִּבְרֵי חֲזַ"ל הַמְחַיִּים אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּדִבְרֵי אֱמוּנָה, בְּמַעֲלַת הַיִּסּוּרִים, בִּבְטָחוֹן בַּה', בְּתַכְלִית הָאָדָם בָּעוֹלָמוֹ, וְהֵיאַךְ כָּל עוֹלָמֵנוּ זֶה הִנּוֹ פְּרוֹזְדוֹר וּמַעֲבָר לַחַיִּים הַנִּצְחִיִּים, וְכַמָּה אֵין שָׁוֶה וּכְדַאי לְהַשְׁקִיעַ בּוֹ, וּבְוַדַּאי שֶׁלֹּא שָׁוֶה לְהִצְטַעֵר עַל עֲרָכִים חָמְרָנִיִּים שֶׁהִשִּׂיגוּם חֲבֵרָיו וְאִלּוּ הוּא לֹא הִצְלִיחַ לְהַשִּׂיגָם, וְאַדְרַבָּא, כְּכָל שֶׁהַחֹמֶר פָּחוֹת אֵצֶל הָאָדָם הַדָּרֶךְ יוֹתֵר פְּתוּחָה לְפָנָיו לִרְכֹּשׁ חַיֵּי

נָצַח, שֶׁכֵּן אֵין כְּמוֹ רִבּוּי הַחָמְרִיּוּת שֶׁמַּתְעֶה אֶת הָאָדָם, מַשְׁכִּיחַ וּמַעֲלִים מִמֶּנּוּ אֶת מַטָּרָתוֹ בְּחַיָּיו, וְעַד שֶׁיָּכוֹל הָאָדָם לִחְיוֹת אֶת כָּל חַיָּיו עֲלֵי אֲדָמוֹת מִבְּלִי לִנְגֹּעַ בַּנְּקֻדּוֹת הַתַּכְלִיתִיּוֹת שֶׁלְּמַעֲנָן נִבְרָא.

וְכָךְ הָיָה אוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ (תהילים לז, א): "לְדָוִד, אַל תִּתְחַר בַּמְּרֵעִים אַל תְּקַנֵּא בְּעֹשֵׂי עַוְלָה, כִּי כֶחָצִיר מְהֵרָה יִמָּלוּ וּכְיֶרֶק דֶּשֶׁא יִבּוֹלוּן, בְּטַח בַּה' וַעֲשֵׂה טוֹב שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה".

3. כל קיומו של האדם לבל ישלטו הדינים עליו תלוי בענותו ושפלותו כלפי הבורא

וּבְהֶיוֹת שֶׁעִסְקֵנוּ בְּסֵפֶר זֶה לְחַזֵּק אֶת הַנֶּפֶשׁ הַמִּתְנוֹדֶדֶת, נָבִיא כָּאן סוֹד גָּדוֹל לִבְרִיאוּת הַנֶּפֶשׁ שֶׁגִּלּוּ לָנוּ חַז"ל וְהוּא הַנֶּאֱמָר בְּאִגֶּרֶת הָרַמְבַּ"ן: "הַשְׁפֵּל עַצְמְךָ וְינַשְּׁאֲךָ הַמָּקוֹם" וּנְבָאֵר.

מֵעִקְרֵי הָאֱמוּנָה לְהַאֲמִין בַּה' וְלִבְטֹחַ הָאָדָם בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא בְּכֹחוֹ שֶׁלּוֹ וְלֹא בְּחָכְמָתוֹ וְלֹא בְּשׂוּם גּוֹרֵם וְסִבָּה מִבִּלְעֲדֵי ה', וּלְיַחֵס כָּל הַכֹּחוֹת בִּלְתִּי לַה' לְבַדּוֹ. וּלְהַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהָאָדָם חַי אַךְ וְרַק מִכֹּחַ שֶׁל הַבּוֹרֵא, בְּרִיאוּתוֹ, שְׁמִירָתוֹ, פַּרְנָסָתוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ, אַף שֶׁלְּפִי הַנִּרְאֶה לָעַיִן הָאָדָם הוּא הָעוֹשֶׂה וְהַפּוֹעֵל, בְּעֶצֶם אֵין זֶה אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הַגְּזֵרָה לַפֹּעַל, שֶׁכֵּן אֵין שׂוּם כֹּחַ מִבִּלְעֲדֵי ה'.

וְזוֹ הָאֱמוּנָה הִיא הַסְּגֻלָּה הַגְּדוֹלָה וְהַנִּפְלָאָה לְנַצֵּחַ כָּל אוֹיֵב וְאוֹרֵב לְבַטְּלוֹ וְלִשְׁלֹט עָלָיו, וְנִרְאֶה מֵהַמִּדְרָשׁ שֶׁהוּא כְּעֵין חֹק שֶׁחָקַק ה' בַּבְּרִיאָה שֶׁזֶּה הַנִּשְׁפָּל מְחַיֵּב שֶׁיַּעֲלֶה, וְזֶה הַגֵּאֶה מְחַיֵּב שֶׁיֵּרֵד, וְכָךְ מוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (במדבר רבה כב, ח): שְׁאָלָה מַטְרוֹנָא אַחַת אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא: לְכַמָּה יָמִים בָּרָא הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אֶת עוֹלָמוֹ? אָמַר לָהּ יוֹשֵׁב וְעוֹשֶׂה סֶלָמוֹת, מַעֲלֶה לָזֶה וּמוֹרִיד לָזֶה, לְכָךְ נֶאֱמַר: "כִּי אֱלֹקִים שׁוֹפֵט זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים".

לְכְאוֹרָה יָכֹל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא לַעֲנוֹת תְּשׁוּבָה פְּשׁוּטָה, מֵאָז בְּרִיאַת הָעוֹלָם הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מַשְׁגִּיחַ עַל בְּרִיּוֹתָיו וּמְפָרְנְסָם? אֶלָּא הַכַּוָּנָה שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא כְּבָר בְּשֵׁשֶׁת יָמִים שֶׁבָּרָא עוֹלָמוֹ הֵכִין הַכֹּל וְסִיֵּם הַכֹּל לְכָל הַדּוֹרוֹת, וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּחַז"ל (סנהדרין ל"ח ע"ב) שֶׁהֲרָאָה הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לְאָדָם הָרִאשׁוֹן כָּל הַדּוֹרוֹת הָעֲתִידִים דּוֹר דּוֹר וְדוֹרְשָׁיו, דּוֹר דּוֹר וַחֲכָמָיו, הֲרֵי שֶׁהַכֹּל כְּבָר נִגְזַר מֵרֹאשׁ. וְאִם - כֵּן מַה מְּלַאכְתּוֹ מֵאָז וְעַד עַתָּה? אֶלָּא כָּאָמוּר, גַּם זֶה שֶׁנִּגְזַר עָלָיו שֶׁפַע וּבְרָכָה, אוּלָם אִם מִתְגָּאֶה הוּא וּמַגְבִּיהַּ לִבּוֹ - יוֹרֵד הוּא לְמַטָּה, וּלְעֻמָּתוֹ זֶה שֶׁנִּגְזַר עָלָיו לִחְיוֹת בִּשְׁפָלוּת אוּלָם אִם מַנְמִיךְ עַצְמוֹ וּמַשְׁפִּיל עַצְמוֹ לַה' - הַבּוֹרֵא מַגְבִּיהוֹ, וְזֶהוּ עִנְיַן "הַסֶּלָמוֹת" שֶׁגַּם לְאַחַר הַגְּזֵרָה שֶׁנִּגְזְרָה מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית יֵשׁ מָקוֹם פְּתוּחַ לְשִׁנּוּי, וְהוּא הַסֶּלָמוֹת לְהַשְׁפִּיל גֵּאִים עֲדֵי אֶרֶץ וּלְהַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים עַד מָרוֹם, הֲרֵי שֶׁהוּא כְּעֵין חֹק שֶׁחָקַק הַבּוֹרֵא בַּבְּרִיאָה שֶׁיִּשְׁפַּל הַגֵּאֶה, וְיָגְבַּהּ הַשָּׁפָל.

וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה מָצִינוּ בָּאִמָּהוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁהָיוּ עֲקָרוֹת, וּבַמֶּה מָצְאוּ פִּתְרוֹן לִישׁוּעָתָן? הִנֵּה נֶאֱמַר בְּתוֹרָה גַּבֵּי שָׂרָה (בראשית טז, ב): "וַתֹּאמֶר שָׂרַי אֶל אַבְרָם הִנֵּה נָא עֲצָרַנִי ה' מִלֶּדֶת, בֹּא נָא אֶל שִׁפְחָתִי אוּלַי אִבָּנֶה מִמֶּנָּה", וְלִכְאוֹרָה מָה הַפִּתְרוֹן לַעֲקָרוּת לִמְסֹר הַגְּבִירָה שִׁפְחָתָהּ לְבַעֲלָהּ? אֶלָּא כָּאמוּר, יָדְעוּ הָאִמָּהוֹת סוֹד חֹק זֶה שֶׁבַּבְּרִיאָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים עַד מְרוֹם, וְנֶהֱגוּ בְּעַצְמָם לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה מַשְׁפִּיל, וְיָדְעוּ שֶׁבְּמַעֲשֶׂה מַשְׁפִּיל זֶה יְרִים אוֹתָם הַבּוֹרֵא וְיוֹשִׁיעֵם, וְאֵין לְךָ מַעֲשֶׂה מַשְׁפִּיל כְּמוֹ הַמַּכְנִיסָה צָרָתָהּ לְבֵיתָהּ, וּמָה עוֹד שִׁפְחָתָהּ...

וְכֵן מָצִינוּ בְּרָחֵל אִמֵּנוּ שֶׁהָיְתָה עֲקָרָה, כְּמוֹ כֵן אָמְרָה לְיַעֲקֹב (בראשית ל, ג): "הִנֵּה אֲמָתִי בִלְהָה בֹּא אֵלֶיהָ וְתֵלֶד עַל בִּרְכַּי, וְאִבָּנֶה גַּם אָנֹכִי מִמֶּנָּה", וְכֵן נֶאֱמַר בְּלֵאָה כְּשֶׁעָמְדָה מִלֶּדֶת (בראשית ל, ט): "וַתֵּרֶא לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלֶּדֶת, וַתִּקַּח אֶת זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב". הָרְאֵתָ לָדַעַת סוֹד גָּדוֹל לִישׁוּעָה לְהַשְׁפִּיל עַצְמוֹ, וְכַמּוּבָא בְּאִגֶּרֶת הָרַמְבַּ"ן: "הַשְׁפֵּל עַצְמְךָ וִינַשְּׁאֲךָ הַמָּקוֹם"

וְהַבֵּאוּר בְּסוֹד זֶה לֹא שֶׁהוּא כִּסְגֻלָּה בְּעָלְמָא, אֶלָּא בְּכָךְ שֶׁהָאָדָם מַשְׁפִּיל עַצְמוֹ עַל מְנָת לְבַטֵּאת אֶת אַפְסִיּוּת כֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ, וּמְבַטֵּל כָּל כְּבוֹדוֹ וְיכָלְתּוֹ, בְּכָךְ מַצְלִיחַ הוּא לְהַחֲלִיט בְּעַצְמוֹ לְהִשָּׁעֵן עַל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לְבַדּוֹ בֶּאֱמֶת, שֶׁכֵּן כַּאֲשֶׁר הָאָדָם בְּמַעֲמָדוֹ הַנִּכְבָּד וְהַכֹּחֲנִי קָשֶׁה לוֹ לְבַטֵּל עַצְמוֹ לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא כָּרָאוּי וְלִחוֹשׁ בְּאַפְסִיּוּתוֹ בֶּאֱמֶת, אוּלָם כַּאֲשֶׁר עוֹשֶׂה הוּא מַעֲשֶׂה מַשְׁפִּיל מַצְלִיחַ בְּנָקֵל יוֹתֵר לְחוּשׁ תְּלוּת אֱמִתִּית בְּהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְזֶהוּ הַבְּטָחוֹן הָאֱמִתִּי שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר "וְהַבּוֹטֵחַ בַּה' חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ".

וְהוּא הַסְּגֻלָּה הַגְּדוֹלָה וְהַנִּפְלָאָה שֶׁנֶּאֱמְרָה בְּדִבְרֵי הגר"ח מִוולוֹז'ין ("נפש החיים" שער ג' פי"ב): וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

וּבֶאֱמֶת הוּא עִנְיָן גָּדוֹל וּסְגֻלָּה נִפְלָאָה לְהֵסִיר וּלְבַטֵּל מֵעָלָיו כָּל דִּינִים וּרְצוֹנוֹת אֲחֵרִים שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לִשְׁלֹט בּוֹ, וְלֹא יֵעָשׂוּ בּוֹ שׁוּם רֹשֶׁם כְּלָל, כְּשֶׁאָדָם קוֹבֵעַ בְּלִבּוֹ לֵאמֹר הֲלֹא ה' הוּא הָאֱלֹקִים הָאֱמִתִּי, וְאֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ יִתְבָּרַךְ שׁוּם כֹּחַ בָּעוֹלָם וְכָל הָעוֹלָמוֹת כְּלָל, וְהַכֹּל מָלֵא רַק אַחְדּוּתוֹ הַפָּשׁוּט יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וּמְבַטֵּל בְּלִבּוֹ בִּטּוּל גָּמוּר וְאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ כְּלָל עַל שׁוּם כֹּחַ וְרָצוֹן בָּעוֹלָם, וּמְשַׁעְבֵּד וּמְדַבֵּק טָהֳרַת מַחְשַׁבְתּוֹ רַק לְאָדוֹן יָחִיד בָּרוּךְ הוּא, כֵּן יַסְפִּיק הוּא יִתְבָּרַךְ בְּיָדוֹ שֶׁמִּמֵּילָא יִתְבַּטְּלוּ מֵעָלָיו כָּל הַכֹּחוֹת וְהָרְצוֹנוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לִפְעֹל לוֹ שׁוּם דָּבָר כְּלָל.

וְסִפֵּר הגר"ח מִבְּרִיסְק שֶׁבְּמַאֲמַר הִתְחַזְּקוּת זֶה שֶׁל "נֶפֶשׁ הַחַיִּים" עָבַר אֶת הַמִּלְחָמָה בְּשָׁלוֹם, וּכְשֶׁנִּתְפַּשׁ בְּנוֹ הגרי"ז לַצָּבָא, יָעַץ לוֹ לְשַׁנֵּן מַאֲמָר זֶה וְנִצַּל מֵהֶם.

הֲרֵי שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא נוֹהֵג בָּאָדָם מִדָּה בְּמִדָּה, כְּשֵׁם שֶׁהָאָדָם מְבַטֵּל בְּדַעְתּוֹ אֶת כָּל הַכֹּחוֹת כֻּלָּם וְלֹא מְיַחֵס לָהֶם שׁוּם כֹּחַ, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁלֹּא מְיַחֵס שׁוּם כֹּחַ לְעַצְמוֹ וּמַכְנִיעַ וּמַשְׁפִּיל עַצְמוֹ לַה', כֵּן יְבַטֵּל ה' כָּל הַכֹּחוֹת מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ בּוֹ.

4. **"השפל עצמך וינשאך המקום" - רמב"ן באגרת**

וּבָזֶה יוּבַן הַנְּהָגַת אָסְתֵּר הַמַּלְכָּה הֵיאַךְ נָהֲגָה נֶגֶד הָמָן הָרָשָׁע, שֶׁכֵּן מוּבָא בִּגְמָרָא מְגִלָּה (ט"ו ע"ב) מָה רָאָתָה אֶסְתֵּר שֶׁהִזְמִינָה אֶת הָמָן לְמִשְׁתֵּה הַיַּיִן? כְּלוֹמַר הַגְּמָרָא מַתְמִיהָה מָה רָאָתָה אֶסְתֵּר לִנְהֹג בְּהָמָן הָרַע כָּבוֹד מְיֻחָד לְהַזְמִינוֹ לְמִשְׁתֵּה הַיַּיִן, וּבְאוֹתוֹ מִשְׁתֶּה כְּשֶׁשּׁוֹאֲלָהּ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מַה שְּׁאֵלָתֵךְ וְיִנָּתֵן לָךְ, הֵשִׁיבָה: יָבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן גַּם מָחָר אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לָהֶם. מָרְדְּכַי וְעַם יִשְׂרָאֵל בְּצַעַר וּבְצוֹם, וְאֶסְתֵּר נוֹהֶגֶת בְּהָמָן כָּבוֹד? וּמְתָרֶצֶת הַגְּמָרָא: "אָמְרָה אֶסְתֵּר אוּלַי יַרְגִּישׁ הַמָּקוֹם וִירַחֵם". וְהַבֵּאוּר הוּא, אֶסְתֵּר חָשְׁדָה בְּעַצְמָהּ שֶׁמָּא כְּשֶׁתִּבָּא לִפְנֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ לְבַקֵּשׁ עַל עַמָּהּ וּלְהַלְחֵם בְּהָמָן יַעֲלֶה בְּלִבָּהּ בִּטָּחוֹן בְּעַצְמָהּ, לוֹמַר: אֲנִי הַמַּלְכָּה, חֲשׁוּבָה אֲנִי לַמֶּלֶךְ, וּבְוַדַּאי אַצְלִיחַ לְהַפִּיל אֶת הָמָן, אוּלָם יָדְעָה שֶׁאָסוּר לָהּ לִבְטֹא לִפְנֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אֶלָּא מִתּוֹךְ אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן בַּה' בִּלְבַד, מִבְּלִי לְיַחֵס לְעַצְמָהּ שׁוּם כֹּחַ בָּעוֹלָם כְּלָל, וּכְאִלּוּ וְהִיא מִצַּדָּהּ נְטוּלַת כָּל כֹּחַ וְיכֹלֶת. וְיָדְעָה שֶׁרַק בְּכָךְ תְּנַצַּח אֶת כֹּחַ הָרַע וְהַטֻּמְאָה שֶׁל הָמָן וּתְבַטֵּל עֻצָתוֹ. וְכַמְבֹאָר לְעֵיל בַּסְּגֻלָּה הַגְּדוֹלָה וְהַנִּפְלָאָה מהגר"ח מִוולוֹז'ין, שֶׁרַק הַמְבַטֵּל כָּל כֹּחַ שֶׁבָּעוֹלָם - מַצְלִיחַ.

וְהֵיאַךְ עוֹשִׂים זֹאת?

הִשְׁפִּילָה אֶסְתֵּר עַצְמָהּ לְהָמָן, לְשׁוֹנֵא הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר, וּבְכָךְ הִשְׁרִישָׁה אֶת הַכְנִיעָה בְּעַצְמָהּ לְעַצְמָהּ בְּכָל יְכָלְתָּהּ לִפְנֵי ה', דְּהַיְנוּ שֶׁעִקַּר כַּוָּנָתָהּ הָיָה לְכָנֵע לַה', וְהֵבִיאָה זֹאת לִידֵי בִּטּוּי בַּעֲנָוָה וְשִׁפְלוּת שֶׁהִשְׁפִּילָה עַצְמָהּ לִפְנֵי שׁוֹנְאָהּ, וּבָזֶה הִצְלִיחָה לְהִתְרוֹקֵן בְּעַצְמָהּ מִכָּל בִּטָּחוֹן עַצְמִי וּלְהִתְמַלֵּאת בְּבִטָּחוֹן בַּה' בִּלְבַד, שֶׁכֵּן רַק בְּכָךְ תְּלוּיָה הַהַצָּלָחָה.

וְזֶהוּ גַּם סוֹד הַנְּהָגַת יַעֲקֹב אָבִינוּ בְּהִשְׁתַּחֲוָיוֹתָיו שֶׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ לְעֵשָׂו, לְהַכְנִיעַ אֶת תְּחוּשַׁת הַכֹּחָנִיּוּת שֶׁבּוֹ עַל מְנַת לְהִתְמַלֵּאת בְּבִטָּחוֹן בַּה' בִּלְבַד.

סִפֵּר לִי יְהוּדִי יָקָר, שֶׁפַּעַם בִּזּוּהוּ לְמֹאד, וְאַף הוֹצִיאוּ עָלָיו פַּשְׁקְווִילִים... וְהָלַךְ בְּמַר נַפְשׁוֹ להגה"צ רַבִּי מָרְדְּכַי אֱלְיָהוּ זַצ"ל, וְסִפֵּר לוֹ אֶת אֲשֶׁר קָרָהוּ, וְהֵשִׁיב לוֹ הָרַב זַצ"ל: בְּקִרְוב תִּזְכֶּה לְבֵן זָכָר... וְלִתְמִיהָתוֹ מָה הַקֶּשֶׁר בֵּין אֲשֶׁר קָרָהוּ לְבִרְכַּת הָרַב, הֵשִׁיב לוֹ הָרַב: מִקְרָא הוּא בְּתְהִלִּים (קלו, כג): "שֶׁבִּשְׁפְלֵנוּ - זָכַר לָנוּ, כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ", רָמַז, אִם הַשְׁפַּלְתָּ - תְּקַבֵּל בֵּן זָכָר...

לְסִכּוּם: לָמַדְנוּ סוֹד גָּדוֹל שֶׁאִתּוֹ אֶפְשָׁר לְהָרִים אֶת הַנֶּפֶשׁ מִשִּׁפְלוּתָהּ, וְהוּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הָעֲנָוָה הָאֲמִתִּית, לְהִתְרוֹקֵן מֵהַגַּאֲוָה וּמִן הַתְּחוּשָׁה שֶׁל כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי, לְהַשְׁלִיךְ הַכֹּל עַל ה',

וְאָז תִּתְרוֹמֵם הַנֶּפֶשׁ וְתִגְדַּל בְּיִצִּיבוּתָהּ וּבְשִׂמְחָתָהּ, בְּכָךְ תֵּצֵא הַנֶּפֶשׁ מִמַּכַּת חֹסֶר הַבִּטָּחוֹן עַצְמִי, מִתַּדְמִית נְמוּכָה, לְתְחוּשָׁה שֶׁל הִתְרוֹמְמוּת וְגַאֲוָה, וּכְעִנְיַן הַנֶּאֱמָר (דברי הימים ב' יז, ו): "וַיִּגְבַּהּ לִבּוֹ בְּדַרְכֵי ה'".

עֲצָה מַעֲשִׂית: לִלְמֹד סְפָרִים הָעוֹסְקִים בְּמַעֲלַת הָעֲנָוָה, וְלָקַחַת מִדָּה זוֹ כִּפְרוֹיֶקְט שֶׁכֵּן בָּהּ טָמוּן רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ מִכָּל תַּחֲלוּאֶיהָ. מֻמְלָץ לִקְרֹא בְּסֵפֶר "וְלֶעָנִיִּים יִתֵּן חֵן", מִסְדָּרַת הַסְּפָרִים שֶׁל הָרַב טוּבוֹלְסְקִי, וְעוֹד בְּשַׁעַר "הַכְנִיעָה" לְ"חוֹבַת הַלְּבָבוֹת" וְכַיּוֹצֵא.

פרק ב - עצות והדרכות

1. כוחות הנפש שבאדם

כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבָּאָדָם רַבִּים וּמְגֻוָּנִים, בְּחֶלְקָם שַׁיָּכִים לְשִׂכְלוֹ שֶׁל הָאָדָם, וּבְחֶלְקָם שַׁיָּכִים לְמִדּוֹת וּתְכוּנוֹת שֶׁבָּאָדָם, וְכֻלָּם יְצִירָה נִפְלָאָה שֶׁל הַבּוֹרֵא בָּאָדָם, וְרַק צָרִיךְ הָאָדָם שֶׁתִּהְיֶא דַּיְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת לֵידַע מַה לְקָרֵב לְנַפְשׁוֹ וּלְשִׂכְלוֹ וּמַה לְרַחֵק וְלֹא לְחִיּוֹת בְּבִלְבּוּל.

וּבְעִנְיָן זֶה הִנֵּה לְךָ דְּבָרָיו הַנִּפְלָאִים שֶׁל רַבֵּנוּ הַק' יַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל קַנְיֶבְסְקִי (הַסְּטַיְפֶלֶר) זצוק"ל: וּמִנִּפְלְאוֹת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּיצִירַת הָאָדָם שֶׁבְּרָאוֹ עִם הֶמּוֹן כֹּחוֹת שׁוֹנִים וּמְשֻׁנִּים זֶה מִזֶּה הֵן בַּשֵּׂכֶל וְהֵן בַּמִּדּוֹת. וְאִזְכִּיר קְצָתָם מֵאֲשֶׁר אָנוּ רוֹאִים אוֹתָם יוֹם יוֹם, כְּמוֹ **א**. הַזִּכָּרוֹן וְהַשִּׂכְחָה. **ב**. הַהַעֲמָקָה וְהַשִּׁטְחִיּוּת. **ג**. הַסְּכָמָה וַהֲפַכְפַּכִיּוּת. **ד**. הָאֱמוּנָה וְהַחֲשָׁדָנוּת. **ה**. הַדְּמְיוֹן וְהַמְשֻׁעָר. **ו**. דַּעַת מְיֻשֶּׁבֶת וְדַעַת מְבֹהֶלֶת. **ז**. הַתְמָדַת הָעִיּוּן וְעַצְלוּת הַמֹּחַ. וּבְמִדּוֹת: **ח**. הַזְּרִיזוּת וְהָעַצְלוּת. **ט**. הָאַהֲבָה וְהַשִּׂנְאָה. **י**. הַגַּאֲוָה וְהָעֲנָוָה. **יא**. הַכַּעַס וְהָרְצוּי. **יב**. הַכְּיפִלוּת וַהֲנָדִיבוּת. **יג**. הַשִּׂמְחָה וְהָעַצְבוּת. **יד**. הָרַחֲמָנוּת וְהָאַכְזָרִיּוּת. **טו**. הַהִתְמָדָה וְהַבַּטָּלָה. **טז**. הַבִּטָּחוֹן וְהַפַּחַד. **יז**. הָאֲמִיצוּת וְהַמֹּרֶךְ. **יח**. הָעַקְשָׁנוּת וְהַוִּתּוּר. **יט**. הַיֹּשֶׁר וְהָרַמָּאוּת. **כ**. הַסַּבְלָנוּת וְהַפּוֹכָהּ. **כא**. הַכָּרַת הַטּוֹבָה וְהַפּוֹכָהּ. **כב**. אַהֲבַת הָאֱמֶת וְהַפּוֹכָהּ. **כג**. תַּאֲוַת הַכָּבוֹד וְהַפּוֹכָהּ. **כד**. הַקִּנְאָה וְעַיִן טוֹבָה. **כה**. הַחֲצִיפוּת וְדֶרֶךְ אֶרֶץ. **כו**. אַהֲבַת הַנִּצָּחוֹן וְהַכְּנִיעָה. **כז**. הַתְּמִימוּת וְהָעֲרְמִימוּת. **כח**. הַבְּהִילוּת וְהַמְּתִינוּת. **כט**. הָרְדִיפָה אַחַר הַמּוֹתָרוֹת, וְהַהִסְתַּפְּקוּת. **ל**. אַהֲבַת עַצְמוֹ מֻפְרֶזֶת, וְהַפּוֹכָהּ נֶפֶשׁ שְׁקֵטָה וּרְגוּעָה גַּם בְּעִתּוֹת לְצָרָה. **לא**. נְטִיָּה לְהִתְבּוֹדְדוּת, וְאַהֲבַת הַחֶבְרָה. **לב**. נְטִיָּה לִשְׁתִיקָה, אַהֲבַת שִׂיחוֹת. **לג**. אַהֲבַת הַחָכְמָה וְהֶעְדְּרָהּ. **לד**. הַבִּישָׁנוּת וְהַפּוֹכָהּ. **לה**. הַסַּקְרָנוּת וְהַפּוֹכָהּ. וְכֵן עוֹד כַּמָּה מִדּוֹת דַּקּוֹת.

וְכָל הַמִּדּוֹת וְהַכִּשְׁרוֹנוֹת כֻּלָּם פּוֹעֲלִים בְּעֵרְבּוּבְיָא וּבְמְהִירוּת מִבְּלִי לְהַרְגִּישׁ בָּהֶן וְהֵמָּה פּוֹעֲלִים וְנִפְעָלִים זֶה מִזֶּה וְכָל הַכֹּחוֹת וְהַמִּדּוֹת כֻּלָּם הֵמָּה לְטוֹבַת הָאָדָם הַנִּבְרָא הַלָּזֶה אִם לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ אִם לְנִסְיוֹנוֹת, וְהֵמָּה גַּם כֵּן נִצְרָכִים לְעִנְיָנֵינוּ הַגַּשְׁמִיִּים יוֹם יוֹם וּבְאֹם יֶחְסַר לְהָאָדָם אַחַת מֵהֶנָּה לְגַמְרֵי יְהֵא נִכָּר חֶסְרוֹנוֹ בְּתַהֲלוּכוֹת חַיָּיו [וְאֹפֶן הַהִשְׁתַּמְּשׁוּת

בְּהַמְדּוֹת מַה לְּרַחֵק וּמַה לְקָרֵב וְאֵיךְ לְתַקְּנָם לְמַעַן לֹא יְאַבֵּד עוֹלָמוֹ הַנִּצָּחִי עַל יְדֵי בִּלְבּוּלֵי הַמִּדּוֹת. הֶאֱרִיכוּ בָּזֶה בְּסִפְרֵי מוּסָר].

הַכְּלָל כָּל מַה שֶּׁהָאָדָם רוֹאֶה וְשׁוֹמֵעַ וְכָל סוּגֵי חָכְמָה וְכִשָּׁרוֹן וְכָל מִינֵי הַרְגָּשׁוֹת וְהִתְפַּעֲלוּת כָּל מִינֵי עֹנֶג וְצַעַר וְכָל הַמְאֹרָעוֹת וְתַהְפּוּכוֹת הַזְּמַן הַכֹּל הֵם כֹּחוֹת הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא מְחַיֶּה הַחַיִּים וּמַנְהִיגָם כְּפִי חָכְמָתוֹ הָעֶלְיוֹנָה, וְאָמַר הֶחָסִיד בִּתְפִלָּתוֹ הוּבָא בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ חוֹבַת הַלְּבָבוֹת פ"י, אֱלֹקַי אָנָה אֶמְצָאֲךָ, אַךְ אָנָה לֹא אֶמְצָאֲךָ, נִסְתַּרְתָּ וְלֹא תֵרָאֶה וְהַכֹּל מִמְּךָ מָלֵא.

2. דעת חסרת מה קנית

לְלֹא סָפֵק שֶׁהַכֹּחַ הֶחְשׁוּב שֶׁבָּאָדָם הוּא הַשֵּׂכֶל וְהַדַּעַת שֶׁבָּאָדָם, וְעָלָיו יֵשׁ לִשְׁמֹר מִכָּל מִשְׁמָר, שֶׁכֵּן מָה עֵרֶךְ לָאָדָם וְשֶׁיִּהֶא הַנָּאֶה בְּיוֹתֵר, הַגִּבּוֹר בְּיוֹתֵר, הֶעָשִׁיר בְּיוֹתֵר כַּאֲשֶׁר אֵין בּוֹ דַּעַת, וּכְאָמְרָם "דַּעַת קָנִית מָה חָסַרְתָּ, דַּעַת חָסַרְתָּ מַה קָּנִיתָ".

וְאִם צִוְּתָה עָלֵינוּ הַתּוֹרָה (דברים ד, טו): "וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם", וְנִצְטַוִּינוּ בָּזֶה לִשְׁמֹר גּוּפֵנוּ לִהְיוֹת בָּרִיא וְחָזָק כְּדֵי שֶׁיְּכִיל כָּרָאוּי אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּתוֹכוֹ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לִשְׁמֹר נַפְשֵׁנוּ הָרוּחָנִית דְּהַיְנוּ דֵּעָתֵנוּ וְשִׂכְלֵנוּ לִהְיוֹת מְיֻשָּׁב רָגוּעַ וְשָׁלֵו, לָכֵן מִבְּלִי יִשּׁוּב הַדַּעַת לֹא יוּכַל הָאָדָם לִפְעֹל שׁוּם פְּעֻלָּה שֶׁתֵּצֵא מִמֶּנָּה תּוֹעֶלֶת נְכוֹנָה לְגוּפוֹ וּלְנַפְשׁוֹ, וְכֵן כְּלַפֵּי הַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ יְדִידָיו שְׁכֵנָיו וְכַיּוֹצֵא.

3. הסתרת פניך הייתי נבהל (תהילים ל, ח)

אחז"ל (ירושלמי פ' חלק ה"ב) עַל הַפָּסוּק (ישעיה ח') "וְחִכֵּיתִי לַה' הַמַּסְתִּיר פָּנָיו מִבֵּית יַעֲקֹב וְקִוֵּיתִי לוֹ", אֵין לְךָ שָׁעָה קָשָׁה בָּעוֹלָם מֵאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא, [ואעפ"כ] מֵאוֹתָהּ שָׁעָה קָשָׁה שֶׁל הֶסְתֵּר - וְקִוֵּיתִי לוֹ, לְפִי שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: "כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ".

הֲרֵי שְׁמִקּוֹר הַבִּלְבּוּל וְהַבֶּהָלָה, הַחֲרָדָה וְהַדְּכָאוֹן נוֹבֵעַ מִתְּחוּשַׁת עִזְבוֹן נְטִישָׁה וְהֶפְקֵר, שֶׁכְּאִלּוּ וְכִבְיָכוֹל אֲנִי נָטוּשׁ מֻפְקָר וְעָזוּב, אֵין לִי לְמִי לִפְנוֹת אֵין מִי שֶׁיַּעֲזֹר לִי, וּתְחוּשָׁה זוֹ הִנְהּ מְקֻלֶּלֶת "הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי", וְכַמּוּבָא בִּתְהִלִּים (ל, ז - ח):

וַאֲנִי אָמַרְתִּי בְשַׁלְוִי בַּל אֶמּוֹט לְעוֹלָם, ה', בִּרְצוֹנְךָ הֶעֱמַדְתָּ לְהָרְרִי עֹז - הִסְתַּרְתָּ פָּנֶיךָ הָיִיתִי נִבְהָל.

דְּהַיְנוּ כְּשֶׁהָאָדָם חַי בְּהַכָּרָה בְּרוּרָה שֶׁיֵּשׁ מַשְׁגִּיחַ עָלָיו, הָעוֹלָם לֹא הֶפְקֵר, לְעוֹלָם יֵשׁ לְמִי לִפְנוֹת, לְעוֹלָם יֵשׁ תִּקְוָה, הֲרֵי שֶׁחֹשׁ הוּא חָזָק וְיַצִּיב בְּנַפְשׁוֹ, אוּלָם כַּאֲשֶׁר הַכָּרָה זוֹ נִטְשְׁטְשָׁה אֲצָלוֹ, הֲרֵי מוֹצֵא הוּא אֶת עַצְמוֹ תָּלוּי בֵּין שָׁמַיִם לָאָרֶץ, דְּהַיְנוּ כָּאן בָּאָרֶץ אֵין לוֹ לְמִי לִפְנוֹת וּכְבָר הִתְיָאֵשׁ מִכָּל הָאֶפְשָׁרִיּוֹת, לְמַעְלָה בַּשָּׁמַיִם תְּחוּשָׁתוֹ הִיא אֵין מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ אוֹתוֹ וְחֹשׁ לְצָרָתוֹ וּכְאִלּוּ לֹא אִכְפַּת לַבּוֹרֵא מִמֶּנּוּ, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁכְּמוֹ שֶׁהִתְיָאֵשׁ הוּא מֵעַצְמוֹ כְּבְיָכוֹל כְּמוֹ כֵן גַּם הַבּוֹרֵא הִתְיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ, אֲזַי נִכְנָס הָאָדָם לַחֲרָדָה וּלְבֶהָלָה נוֹרָאָה.

וְהִנֵּה רְאִינוּ בַּמִּדְרָשׁ לְעֵיל שֶׁעַל אַף הַשָּׁעָה הַקָּשָׁה הַזּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לָנוּ בָּהּ "וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא", בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִתְבַּשַּׂרְנוּ "וְקִוִּיתִי לוֹ", דְּהַיְנוּ שֶׁבְּיָדֵינוּ הַדָּבָר לְהַשְׁלִיךְ מֵעָלֵינוּ אֶת מָסַךְ הַהֶסְתֵּר וּלְגַלּוֹת אֶת בּוֹרְאֵנוּ מִבַּעַד לַהֶסְתֵּר, וְלַעֲמֹד וְלִזְעֹק מִבַּעַד לַמָּסָךְ: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהִנְּךָ מָצוּי וּמַשְׁגִּיחַ מִבַּעַד לַמָּסָךְ, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁעַל אַף שֶׁהִנְּךָ מִסְתַּתֵּר לֹא בָּטְלָה הַשְׁגָּחָתְךָ עָלַי לְטוֹבָה וּמֵצִיץ אַתָּה עָלַי מִבֵּין הַחֲרַכִּים, וְכַנֶּאֱמָר (שיר השירים ב, ט) : הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ מַשְׁגִּיחַ מִן הַחַלֹּנוֹת מֵצִיץ מִן הַחֲרַכִּים, וְאַדְרַבָּא, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁדַּוְקָא מִתּוֹךְ הֱיוֹתִי מֻנְהָג עַתָּה בְּהַנְהָגָה שֶׁל הֶסְתֵּר, בְּיוֹתֵר הַשְׁגָּחָתְךָ עָלַי כְּדֵי שֶׁלֹּא אֹבַד בְּעָנְיִי, שֶׁכֵּן בְּשֶׁל הַנְהָגַת הֶסְתֵּר זוֹ נָתוּן אֲנִי בְּסַכָּנָה, וּבְשִׁעַת סַכָּנָה יֵשׁ לְהַגְבִּיר אֶת הַהַשְׁגָּחָה וְהַשְׁמִירָה.

וְכֵן אָמְרוּ חֲזַ"ל (נדרים מ' ע"א) מְנַיִן לִשְׁכִינָה שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִמְּרַאֲשׁוֹתָיו שֶׁל חוֹלֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "ה' יִסְעָדֶנּוּ עַל עֶרֶשׂ דְּוִי כָּל מִשְׁכָּבוֹ הָפַכְתָּ בְחָלְיוֹ".

מַה זְּכָה חוֹלֶה זֶה שֶׁתְּהֵא שְׁכִינָה לְמַעְלָה מִמְּרַאֲשׁוֹתָיו, וְיֵשׁ לְךָ הַשְׁלָכָה לַהֲלָכָה שֶׁכֵּן אָסוּר לְזֶה הַמְבַקֵּר אֶת הַחוֹלֶה לָשֶׁבֶת בְּשָׁוֶה לִמְרַאֲשׁוֹתָיו שֶׁל הַחוֹלֶה לִהְיוֹת שֶׁשּׁוֹרָה שָׁם הַשְׁכִינָה, אֶלָּא עַל כִּסֵּא הַנָּמוּךְ יוֹתֵר מִמִּטָּתוֹ.

אוּלָם הַתְּשׁוּבָה, שֶׁכֵּן דַּוְקָא לֶהֱיוֹתוֹ חוֹלֶה, נִצְרָךְ הוּא לְהַשְׁגָּחָה וְלִשְׁמִירָה מְעֻלָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאבַד וְיָמוּת בְּחָלְיוֹ, וְלָכֵן שְׁכִינָה לְמַעְלָה מִמְּרַאֲשׁוֹתָיו לְשָׁמְרוֹ וּלְסָעֲדוֹ.

לֹא לְחִנָּם מוֹדִיעִים לָנוּ חֲזַ"ל זֹאת, אֶלָּא לְהוֹדִיעֵנוּ, שֶׁעַל אַף שֶׁהַהַנְהָגָה הִיא הַנְהָגָה שֶׁל הֶסְתֵּר שֶׁתּוֹצְאוֹתֶיהָ חֹלִי, פַּחַד, יֵאוּשׁ, עִם כָּל זֶה בְּיָד הָאָדָם לְגַלּוֹת אֶת הַבּוֹרֵא מִתּוֹךְ הַהֶסְתֵּר וּלְקַוּוֹת לוֹ, לְצַעֵק אֵלָיו מִבַּעַד לַסּוֹרְגִים בָּהֶם הוּא נָתוּן וּבְצַעֲקַת הַלֵּב וְהַפֶּה לִקְרֹא לוֹ שֶׁיְּחוּשׁ לְעֶזְרָה וּלְהַצָּלָה, וּבְזֶה מְחַיֶּה הָאָדָם אֶת עַצְמוֹ, נוֹפֵחַ בְּעַצְמוֹ רוּחַ תִּקְוָה רַעֲנָן וְשַׁלְוָה, וּתְחוּשָׁתוֹ מֵעַתָּה, אֲנִי לֹא לְבַד לֹא נָטוּשׁ לֹא עָזוּב וּמֻפְקָר חָלִילָה, הִנֵּה הַבּוֹרֵא אִתִּי, שׁוֹמֵעַ אוֹתִי, מַאֲזִין לִי, וְיֶתֶר עַל כֵּן נִמְצָא אִתִּי בְּצָרָתִי.

שֶׁכֵּן כְּאָמוּר יֵשׁ לְדַעַת יְדִיעָה נְחוּצָה, שְׁנֵי אִפְנֵי הַשְׁגָּחָה יֶשְׁנָם, יֶשְׁנָהּ הַשְׁגָּחָה גְּלוּיָה, וְיֶשְׁנָהּ הַשְׁגָּחָה נִסְתֶּרֶת, הַשְׁגָּחָה גְּלוּיָה הַיְנוּ שֶׁנִּרְאֵית הַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ עַל הַבְּרִיאָה בְּאֹפֶן שֶׁל הַשְׁפָּעַת טוֹבָה, וּכְמוֹ: "אֶרֶץ אֲשֶׁר עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה..." "הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ..." וְיֶשְׁנָהּ הַשְׁגָּחָה נִסְתֶּרֶת כָּעִנְיָן הַנֶּאֱמָר: "הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ מַשְׁגִּיחַ מִן הַחַלֹּנוֹת מֵצִיץ מִן הַחֲרַכִּים". וּכְמָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהִשְׁלִיךְ אֶת בְּנוֹ מֵאַרְמוֹנוֹ עַל שֶׁלֹּא נָהַג כָּרָאוּי, וְהִשְׁלִיכוֹ לִכְפַר בּוֹ שׁוֹכְנִים "בַּרְבָּרִים" כְּדֵי שֶׁיְּחוּשׁ אֶת הַפַּעַר בֵּין אֲנָשִׁים חַסְרֵי תַּרְבּוּת לְבֵין אַנְשֵׁי תַּרְבּוּת. אוּלָם כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיקוּהוּ אוֹתָם הַ"בַּרְבָּרִים" שָׁלַח הַמֶּלֶךְ אֲנָשִׁים בַּסֵּתֶר שֶׁיְּשַׁגִּיחוּ מִמֶּרְחָק וּכְמֵצִיץ מִבֵּין הַחֲרַכִּים עַל אוֹתוֹ בֵּן שֶׁלֹּא יַזִּיקוּהוּ

וְשֶׁיִּמְצָא לוֹ שָׁם כָּל צָרְכּוֹ, מִבְּלִי שֶׁיֵּדַע הַבֵּן שֶׁהַמָּה שְׁלוּחֵי הַמֶּלֶךְ. כָּךְ הוּא אֹפֶן הַהַשְׁגָּחָה הַנִּסְתֶּרֶת שֶׁל הַבּוֹרֵא, לֶהֱיוֹתוֹ שׁוֹמֵר וּמַשְׁגִּיחַ עַל עַמּוֹ גַּם בְּעִדָּן גְּזֵרוֹת וְצָרוֹת, לִהְיוֹת נִשְׁמָרִים לְבַל יֹאבְדוּ חָלִילָה, וְהוּא עַצְמוֹ עִמָּנוּ בַּצָּרָה בְּכָל מַצְּבֵי גָּלוּתֵנוּ לְשָׁמְרֵנוּ פֶּן נֹאבַד.

4. גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי

אוֹמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה (תהילים כג, ד) גַּם כִּי אֵלֵךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת לֹא אִירָא רָע כִּי אַתָּה עִמָּדִי, וְיֵשׁ קֹשִׁי בְּפָסוּק זֶה, שֶׁכֵּן מֵילָא אָדָם שֶׁעֲדַיִן לֹא בָּאת עָלָיו הָרָעָה וְרַק מְרַחֶפֶת הִיא עָלָיו מֵרָחוֹק שַׁיָּךְ שֶׁיֹּאמַר אֵינֶנִּי מְפַחֵד... מְקַוֶּה אֲנִי שֶׁלֹּא תָּבוֹא הַצָּרָה... אוּלָם אָדָם שֶׁכְּבָר מֻנָּח בַּצָּרָה, כְּבָר גָּזַר עָלָיו הַשּׁוֹפֵט אֶת עָנְשׁוֹ וְהִנּוֹ כְּבָר יוֹשֵׁב בְּבֵית הָאֲסוּרִים, מַה שַּׁיָּךְ שֶׁיֹּאמַר אֵינֶנִּי מְפַחֵד מֵהַצָּרָה? הֲלֹא הוּא כְּבָר בְּתוֹךְ הַצָּרָה, וְאִם - כֵּן מַהוּ שֶׁאוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ גַּם כְּשֶׁהִנְנִי בְּגֵיא צַלְמָוֶת לֹא אִירָא רָע, אֵינֶנִּי מְפַחֵד מֵהָרָע, וַהֲלֹא הוּא כְּבָר בְּתוֹךְ הַצַּלְמָוֶת וּמַמָּה יֵשׁ לוֹ לְפַחֵד עֲדַיִן עַד שֶׁאוֹמֵר הוּא שֶׁאֵינוֹ מְפַחֵד.

אוּלָם הַתְּשׁוּבָה לְבֵאוּר הַפָּסוּק הַנַּ"ל הִיא כָּךְ.

בְּהַרְבֵּה מִבְּעָיוֹת הַחַיִּים בָּהֶם הָאָדָם נָתוּן, גּוֹרֵם הוּא לְעַצְמוֹ צָרָה כְּפוּלָה וְאוּלַי אַף יוֹתֵר קָשָׁה מֵהַבְּעָיָה בָּהּ הוּא נָתוּן, וְנַמְחִישׁ זֹאת בְּכַמָּה הַמְחָשׁוֹת.

אָדָם שֶׁלָּקָה בִּבְרִיאוּתוֹ בְּחֹלִי מְסָיָם, כְּגוֹן בִּלְבּוֹ, בְּכִלְיוֹתָיו וְכַיּוֹצֵא, אִם יִתְיַשֵּׁב הָאָדָם בְּדַעְתּוֹ עַל חָלְיוֹ זֶה, וְיִרְאֶה כֵּיצַד לְטַפֵּל בּוֹ מִתּוֹךְ יִשּׁוּב הַדַּעַת הֲרֵי שֶׁהִנּוֹ בְּצָרָה אַחַת בִּלְבַד, אוּלָם אִם חָלְיוֹ זֶה יְבִיאֵהוּ לְדִמְיוֹנוֹת לִפְחָדִים וְלַחֲרָדוֹת, מִי יוֹדֵעַ לְאָן זֶה יִתְפַּתֵּחַ, וּכְגוֹן שֶׁיִּדְאַג פְּלוֹנִי מֵת מֵחֹלִי שֶׁכָּזֶה... אוּלַי יֵשׁ עוֹד מַשֶּׁהוּ שֶׁהָרוֹפְאִים לֹא רָאוּ... גַּם אִם אֶתְרַפֵּא עַתָּה רַק שֶׁלֹּא יַחֲזֹר לִי הַחֹלִי פַּעַם נוֹסֶפֶת... וְכַיּוֹצֵא מֵ"אֵימוֹת מָוֶת" שֶׁכְּאֵלֶּה, הֲרֵי שֶׁבְּכָךְ הָאָדָם הִכְפִּיל וְאַף שִׁלֵּשׁ אֶת צָרָתוֹ פִּי כַּמָּה וְכַמָּה. וְכֵן זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ צָרַת הַפַּרְנָסָה, אִם הִנּוֹ לוֹקֵחַ אֶת צָרָתוֹ מִתּוֹךְ יִשּׁוּב הַדַּעַת הֲרֵי שֶׁמְּנַסֶּה הוּא לְפִתֹּר צָרָתוֹ הָאַחַת בָּהּ הוּא נָתוּן, אוּלָם אִם יִקַּח אוֹתוֹ דִּמְיוֹנוֹ לְמֵרָחוֹק, וְיִלְכְּדֵהוּ בְּמַלְכֹּדֶת הַפַּחַד וְהַחֲרָדָה, הֲרֵי שֶׁיָּחוּשׁ מְפֻחָד וּבָהוּל מִכָּל מִינֵי חֲשָׁשׁוֹת שֶׁאֵינָם קַיָּמוֹת, רַק שֶׁלֹּא יַכּוּ אוֹתִי הַנּוֹשִׁים... רַק שֶׁלֹּא יַפְחִידוּנִי... רַק שֶׁלֹּא יִתְבָּעוּנִי לְמִשְׁפָּט... רַק שֶׁלֹּא אֵשֵׁב בַּכֶּלֶא... לְעוֹלָם לֹא יִשְׁתַּפֵּר מַצָּבִי... שֶׁלֹּא יֵהָרֵס שְׁלוֹם הַבַּיִת... רַק שֶׁלֹּא אֶתְגָּרֵשׁ...

וְכַיּוֹצֵא אָדָם שֶׁחָשׁ לֹא טוֹב בְּמַצַּב רוּחוֹ, וְאֶפְשָׁר אַף דִּכְאוֹן קַל, בְּאֹם לֹא יְפַתֵּח דִּמְיוֹנוֹ, אָכֵן נָתוּן הוּא בְּצָרָתוֹ הָאַחַת, אוּלָם אִם יִשְׁאֲהוּ רוּחוֹ עַל כַּנְפֵי הַדִּמְיוֹן, יַכְפִּיל צָרָתוֹ פִּי כַּמָּה, רַק שֶׁלֹּא אֶשְׁתַּגַּע... רַק שֶׁלֹּא אֶתְאַשְׁפֵּז... רַק שֶׁלֹּא אֶצְטָרֵךְ כַּדּוּרִים... אֵיךְ אֲגַדֵּל יְלָדִים... אֵיךְ אָקִים בַּיִת... וְכֵן בְּכָל פְּרָט מִבְּעָיוֹת הַחַיִּים, וּכְמוֹ זֶה שֶׁזּוּוּגוֹ מִתְעַכֵּב, אָכֵן זוֹ צָרָה

קָשָׁה, אוּלָם אִם דִּמְיוֹנוֹ יַפְרִיז בְּקִרְבּוֹ, הֲרֵי שֶׁיְּחוּשׁ תְּחוּשׁוֹת קָשׁוֹת, לְעוֹלָם לֹא אֶתְחַתֵּן... מִי תִּרְצֶה אוֹתִי...

וְעַל כָּךְ אוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ, גַּם כִּשֶׁאֲנִי כְּבָר בַּצָּרָה - בְּגֵיא צַלְמָוֶת, לֹא אִירָא רָע, אֵינֶנִּי מְפַחֵד מֵהַצָּרָה בָּהּ אֲנִי נִמְצָא, אֵינֶנִּי מְפַתֵּחַ דִּמְיוֹנוֹת פְּחָדִים וַחֲרָדוֹת מֵעֵבֶר לַצָּרָה בָּהּ אֲנִי נָתוּן, וּמֵהֵיכָן שׁוֹאֵב אֲנִי כֹּחַ לְזֶה שֶׁלֹּא לְדַמְיֵן דִּמְיוֹנוֹת וְלִדְאֹג דְּאָגוֹת מֵעֵבֶר לַצָּרָה? כִּי אַתָּה עִמָּדִי. לֶהֱיוֹת שֶׁאַתָּה עִמָּדִי, אִם כֵּן אֵינֶנִּי נָתוּן לַמִּקְרִים וְלַטְּבָעִים, אֵינֶנִּי מְשֻׁעְבָּד לַ"סְּטָטִיסְטִיקָה", כִּי אַתָּה עִמָּדִי, וְאַתָּה מַשְׁגִּיחַ עָלַי בְּצָרָתִי, וְאַתָּה תּוֹחֵם תְּחוּמִים עַד כַּמָּה תְּהֵא הַצָּרָה, עַד כַּמָּה תְּהֵא עָצְמָתָהּ, עַד מָתַי יִהְיֶא זְמַנָּהּ, וְאֵינִי מְפַחֵד מֵהַמִּקְרִים וְהַטְּבָעִים לַחֲשֹׁשׁ וְלִדְאֹג פֶּן יָבוֹא עָלַי דָּבָר שֶׁאֵינוֹ עַתָּה, שֶׁכֵּן וְכִי אִם עַתָּה נָתוּן אֲנִי בְּצָרָה מְסֻיֶּמֶת מִי יָכוֹל לְהַגְדִּילָהּ וּלְהַאֲרִיכָהּ אִם לֹא אַתָּה, וְאִם כֵּן לָמָּה אֶפְחַד מִמִּקְרֵי הָעוֹלָם וּפְגָעָיו.

וּמַחְשָׁבָה זוֹ עוֹצֶרֶת אֶת הַפְּגָעִים, שֶׁכֵּן בְּכָךְ הֲלֹא הָאָדָם שָׂם בִּטְחוֹנוֹ בַּה', וְעַל הַבּוֹטֵחַ בַּה' נֶאֱמַר הַבָּטָחָה: "חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ", שֶׁכֵּן זֶה בְּעֶצֶם מִצְוַת הַבִּטָּחוֹן, שֶׁכָּךְ יֹאמַר הַבּוֹטֵחַ, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא וְרַק הוּא מְטַפֵּל בִּי בְּהַשְׁגָּחָה, וְאֵין כֹּחַ לְשׁוּם טֶבַע וּמִקְרֶה הָעוֹלָם לִפְגֹּעַ בִּי מִבְּלִי רְשׁוּתוֹ שֶׁל הַבּוֹרֵא, וּבְזֶה מְקַיֵּם הוּא מִצְוַת בִּטָּחוֹן, לִהְיוֹת בָּטוּחַ בַּבּוֹרֵא שֶׁהוּא בְּיָדוֹ בִּלְבַד וְלֹא בְּיָדָיו שֶׁל שׁוּם כֹּחַ אַחֵר, וְכִלְשׁוֹן הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים מִוולוֹז'ין בַּאֲמִירַת הַסְּגֻלָּה הַגְּדוֹלָה וְהַנִּפְלָאָה שֶׁלּוֹ, שֶׁיְּבַטֵּל הָאָדָם כָּל הַכֹּחוֹת הַטִּבְעִיִּים מִלְּיַחֵס לָהֶם שׁוּם כֹּחַ, וְיִצְמְצֵם דַּעְתּוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ בְּהַכָּרָה בְּרוּרָה וּטְהוֹרָה לְיַחֵס אֶת הַכֹּחַ וְהַשְׁלִיטָה אַךְ וְרַק לַבּוֹרֵא, וּבְכָךְ מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, יְסַלֵּק ה' מִמֶּנּוּ כָּל הַכֹּחוֹת לִבֵּל יִגְּעוּ בּוֹ וּלְבַל יִשְׁלְטוּ בּוֹ.

אוּלָם זֶה הַמְיַחֵס כֹּחַ לַטֶּבַע, וְחַי עַל פִּי הַשְׁעָרוֹת, וּסְטָטִיסְטִיקוֹת הֲרֵי שֶׁמַּשְׁלִיךְ עַצְמוֹ בְּכָךְ לְגוֹרְמִים טִבְעִיִּים וּבְכָךְ מֵסִיר אֶת הַשְׁגָּחַת ה' מֵעָלָיו.

5. ותאמר ציון עזבני ה'

וּבְדוֹמֶה לְזֶה יְבֹאַר הַפָּסוּק (ישעיה מט, יד): "וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזָבַנִי ה' וַה' שְׁכֵחָנִי", וְעַל כָּךְ מֵשִׁיב הַבּוֹרֵא לְצִיּוֹן: "הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוּלָהּ מֵרַחֵם בֶּן בִּטְנָהּ גַּם אֵלֶּה תִּשְׁכַּחְנָה וְאָנֹכִי לֹא אֶשְׁכָּחֵךְ".

פָּסוּק זֶה לְכְאוֹרָה קָשֶׁה, מָה הַתְּשׁוּבָה וְהַנֶּחָמָה שֶׁמֵּשִׁיב וּמְנַחֵם הַבּוֹרֵא לְצִיּוֹן, צִיּוֹן טוֹעֶנֶת עֲזָבַנִי ה', וַה' שְׁכֵחָנִי, וְעַל כָּךְ מֵשִׁיב לָהּ הַבּוֹרֵא שֶׁאֵינֶנּוּ שׁוֹכֵחַ אוֹתָהּ, מַה יַּעֲזֹר זֶה לְצִיּוֹן שֶׁה' אֵינוֹ שׁוֹכְחָהּ וַהֲלֹא עֲדַיִן הִיא בְּצָרוֹתֶיהָ, וּבַמֶּה אֵפוֹא יָבוֹא צָרוֹתֶיהָ עַל פִּתְרוֹנָן בְּכָךְ שֶׁה' אֵינוֹ שׁוֹכְחָהּ, דּוֹמֶה הַדָּבָר לְאָדָם שֶׁמְּבַקֵּשׁ עַל פַּרְנָסָתוֹ מֵהֶעָשִׁיר אוֹ עַל רְפוּאָתוֹ מֵהָרוֹפֵא, וּתְשׁוּבָתָם שֶׁל הֶעָשִׁיר אוֹ הָרוֹפֵא לֶעָנִי אוֹ לַחוֹלֶה: לֹא שָׁכַחְנוּ אוֹתְךָ... מַה תַּעֲזֹר לוֹ תְּשׁוּבָה זוֹ וַהֲלֹא נִצְרָךְ הוּא לְרִפּוּאָה וּלְפַרְנָסָה בְּפֹעַל.

וְעַל דֶּרֶךְ הָאָמוּר יוּבַן תְּשׁוּבַת ה' לְצִיּוֹן. אֲנִי אֵינִי שׁוֹכֵחַ אוֹתָךְ, כְּלוֹמַר, אָכֵן, הִנְּךְ עַתָּה בַּצָּרָה, אוּלָם בְּכָךְ שֶׁתֵּדְעִי שֶׁאֲנִי אֵינִי שׁוֹכֵחַ אוֹתָךְ לֹא תִּשְׁקְעִי בְּדִמְיוֹנוֹת וּפְחָדִים, שֶׁכֵּן בְּכָךְ תֵּדַע צִיּוֹן שֶׁהִנָּהּ מֻשְׁגַּחַת בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וְהַכֹּחַ הַבִּלְעָדִי שֶׁשּׁוֹלֵט הוּא רַק ה', וְגַם עֶצֶם הָעֲזִיבָה וּנְטִישָׁה הוּא פְּעֻלָּה שֶׁל הַבּוֹרֵא הַמַּסְתִּיר פָּנָיו כִּבְיָכוֹל, וְאִם כֵּן יֵשׁ לְהִתְמַקֵּד בַּבְּעָיָה הַנּוֹכְחִית וְהַמְּצִיאוּתִית בִּלְבַד, וְלֹא מִתּוֹכָהּ לָקוּם וּלְפַתֵּחַ דִּמְיוֹנוֹת חֲרָדוֹת וּפְחָדִים מִמַּצָּבִים שֶׁאֵינָם קַיָּמִים וְלִדְאֹג פֶּן יָבוֹאוּ.

וּלְיֶתֶר בֵּאוּר, מַשִּׁיב ה' לְצִיּוֹן: "וְאָנֹכִי לֹא אֶשְׁכָּחֵךְ", לִבְּי עָלַיִךְ, מֵצֵר אֲנִי בְּצָרָתֵךְ, חָרֵד אֲנִי לְגוֹרָלֵךְ, גַּם בְּחָלְיֵךְ בָּא אֲנִי לִסְעֹד וְלִסְמֹךְ אוֹתָךְ, וּבִידִיעָה זוֹ יְהֵא לְצִיּוֹן ב' תּוֹעֲלִיּוֹת, הָאַחַת לְהִתְנַחֵם שֶׁהִנֵּה ה' מֵצֵר עִמָּהּ וְחָשׁ בְּצָרָתָהּ וְאִם כֵּן צָמוּד הוּא אֵלֶיהָ לְסָעֲדָהּ וּלְסָמְכָהּ בְּצָרָתָהּ, וְתוֹעֶלֶת שְׁנִיָּה, שֶׁמִּכָּאן תִּצְמַח לְצִיּוֹן תִּקְוָה טוֹבָה שֶׁיּוֹשִׁיעָהּ ה' מִצָּרָתָהּ וְטוֹבָה תְּהֵא אַחֲרִיתָהּ מֵרֹאשִׁיתָהּ, שֶׁכֵּן אִם ה' עִמָּהּ בִּשְׁעַת צָרָתָהּ וְצַר לוֹ בְּצָרָתָהּ בְּוַדַּאי הוּא יַעֲשֶׂה שֶׁתֵּצֵא מִצָּרָה בָּהּ הִיא נִמְצֵאת שֶׁכֵּן צָרָתָהּ הִיא גַּם צָרָתוֹ שֶׁל הַבּוֹרֵא, וּכְמוֹ שֶׁרָאִינוּ בָּעָבָר שֶׁמִּכָּל צָרָה וְגָלוּת שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל - כְּשֶׁהִתְפַּלְּלוּ וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה - לְבַסּוֹף נוֹשְׁעוּ.

כַּמָּה רַע וְשַׁלְוָה יָכוֹל הָאָדָם לִמְשֹׁךְ עַל עַצְמוֹ בְּעֵת צָרָתוֹ אִם זוֹ צָרַת הַגּוּף אוֹ הַמָּמוֹן וּבְיוֹתֵר כְּשֶׁזּוֹ צָרַת הַנֶּפֶשׁ, בְּכָךְ שֶׁחָשׁ עַצְמוֹ מֻשְׁגָּח מֵהַבּוֹרֵא בְּאֹפֶן פְּרָטִי וּמְדֻיָּק בְּיוֹתֵר, דְּהַיְנוּ עַד כַּמָּה תְּהֵא הַצָּרָה וְהַכְּאֵב, עַד כַּמָּה זְמַן תִּמְשֹׁךְ, יוֹדֵעַ הוּא שֶׁיֶּשְׁנָהּ עָלָיו הַשְׁגָּחָה הֲיוֹדַעַת בְּדִיּוּק עַד כַּמָּה כֹּחַ סִבְלוֹ, וּמָתַי בֶּאֱמֶת נִצְרָךְ לְהַרְפּוֹת מִמֶּנּוּ אֶת כְּאֵבוֹ הַגּוּפָנִי וְהַנַּפְשִׁי.

וּכְמוֹ שֶׁכֵּן מְסַפְּרִים אֵלּוּ הַכּוֹאֲבִים, שֶׁרוֹאִים הֵמָּה נִסִּים וְנִפְלָאוֹת שֶׁכֵּן בְּזְמַנִּים שֶׁמְּחֻיָּב אֶצְלָם הָרַגַּע וְהַהַרְפָּיָה מִמַּכּוֹתָם, כְּגוֹן בְּעֵת שִׂמְחָה, בְּעֵת עֲבוֹדָה, בְּעֵת נְסִיעָה וְכִיּוֹצֵא, שָׁבָה אֲלֵיהֶם רוּחָם וְחָשִׁים בְּטוּב לְפָחוֹת לִזְמַן הַמְּסֻיָּם שֶׁנִּצְרָךְ לָהֶם הַשֶּׁקֶט וְהַשַּׁלְוָה.

6. "והסיר ה' ממך כל חלי" - זהו חולי הדאגה

דָּרְשׁוּ חֲזַ"ל וְהֵסִיר ה' מִמְּךָ כָּל חֹלִי, זֶהוּ חֹלִי הַדְּאָגָה, וְלָמָּה נִקְרָא הוּא כָּל חֹלִי, לְפִי שֶׁקָּשֶׁה הוּא מִכָּל הֶחֳלָיִים.

נִפְגֹּשׁ אֲנִי הַרְבֵּה עִם אֲנָשִׁים הַסּוֹבְלִים מֵחֲרָדוֹת וּדְאָגוֹת, וּכְגוֹן שֶׁפּוֹחֲדִים פֶּן יִתְעַלְּפוּ אוֹ פֶּן יָמוּתוּ, אוֹ פֶּן יֵצְאוּ מִדַּעְתָּם, אוֹ פֶּן יִתְאַשְׁפְּזוּ וְכַיּוֹצֵא, וּמַסְבִּיר אֲנִי לָהֶם שֶׁאֵין לָהֶם לְפַחֵד וְלִדְאֹג כְּלָל, וּמַדּוּעַ?

שׁוֹאֵל אֲנִי לְאֵלֶּה הַנֶּחְרָדִים וְהַמְפֻחָדִים, מַדּוּעַ גַּם בְּמַצַּבְכֶם זֶה הַמְפֻחָד כְּשֶׁהִנְּכֶם רוֹאִים אָדָם שֶׁנִּשְׁבְּרָה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ אֵינְכֶם מְפַחֲדִים לֵילֵךְ בָּרְחוֹב פֶּן יִשָּׁבְרוּ לָכֶם כְּמוֹ כֵן יֵדְכֶם אוֹ רַגְלְכֶם, וְאִלּוּ פֶּן יִקְרֶה לָהֶם אָסוֹן נַפְשִׁי פֶּן תְּמוּתוּ... אוֹ פֶּן תִּתְאַשְׁפְּזוּ... מִכָּךְ הִנְּכֶם פּוֹחֲדִים וְדוֹאֲגִים?

ומַה תְּשׁוּבָתָם?

פֶּן יִשְׁבֹּר יָד אוֹ רֶגֶל זֶה בִּשְׁלִיטַת הָאָדָם לִפְתֹּחַ עֵינָיו וְלִרְאוֹת אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר יֵלֵךְ בָּהּ, וּבְטוּחִים אָנוּ בְּעַצְמֵנוּ שֶׁאִם נִשְׁמֹר עַצְמֵנוּ לֹא יִקֶּרֶה לָנוּ שֶׁבֶר יָד אוֹ שֶׁבֶר רֶגֶל, אוּלָם בַּנֶּפֶשׁ אֵין לָנוּ שְׁלִיטָה, וּבְכֵן נִרְאֶה שֶׁכַּאֲשֶׁר נִסְתַּכֵּל בְּעֵין שֶׁל "אֱמוּנָה" כָּל חֶשְׁשָׁם מֻפְרָךְ, וּכְשֵׁם שֶׁאֵין הֵם מְפַתְּחִים דִּמְיוֹן מִשֶּׁבֶר יָד אוֹ רֶגֶל, כֵּן אֵין לְפַתֵּחַ דִּמְיוֹן מִשּׁוּם חֹלִי מֵחָלְיֵי הַנֶּפֶשׁ. הַצָּרָה הַגְּדוֹלָה הִיא שֶׁבְּנֵי אָדָם מְכוּרִים וּמְשֻׁעְבָּדִים לְמַרְאֵה עֵינֵיהֶם וְלַסְּטַטִיסְטִיקוֹת הַמִּתְפָּרְסְמוֹת אוֹ לְאַלָּה שֶׁבְּנֵי אָדָם מְשַׁעֲרִים אוֹתָם בְּדַעְתָּם. לָזֶה הַסּוֹבֵל בְּנַפְשׁוֹ נִדְמֶה לוֹ שֶׁקְּרוֹב הוּא לְנֵזֶק נַפְשִׁי גָּדוֹל יוֹתֵר שֶׁכֵּן שׁוֹפֵט הוּא אֶת מַצָּבוֹ לְפִי דַּעְתּוֹ וְשִׂכְלוֹ. אוּלָם לוּ הָיְתָה אֱמוּנָתוֹ שֶׁל זֶה חֲזָקָה שֶׁיִּשְׁנֶהּ הַשְׁגָּחָה וּבִיּוֹתֵר עַל זֶה הַסּוֹבֵל בְּחֶלְיוֹ, עַד כַּמָּה יִתְפַּשֵּׁט הַחֹלִי, וּלְכַמָּה זְמַן, וְאוֹתוֹ הַבּוֹרֵא שֶׁגָּזַר עַל הַחֹלִי הוּא הָעוֹמֵד וְשׁוֹמֵר וְגוֹזֵר עַד כַּמָּה יִתְפַּשֵּׁט הַחֹלִי וְאֵין שׁוּם מִקְרִיּוּת בָּעוֹלָם לֹא הָיָה זֶה חוֹשֵׁשׁ וְדוֹאֵג מִצָּרוֹת אֲחֵרוֹת.

הַגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת עֲבוֹדָה זָרָה (נה, ע"א) דּוֹרֶשֶׁת עַל הַפָּסוּק: (דברים כח, נט): "וְהִפְלָא ה' אֶת מַכֹּתְךָ... מַכּוֹת גְּדֹלֹת וְנֶאֱמָנוֹת וְחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים", מָה הַכָּוָּנָה נֶאֱמָנִים, בְּשָׁעָה שֶׁמְּשַׁגְּרִים אֶת הַיִּסּוּרִים עַל הָאָדָם מַשְׁבִּיעִין אוֹתָן שֶׁלֹּא תָּבוֹאוּ אֶלָּא בְּיוֹם פְּלוֹנִי וְלֹא תֵּצְאוּ אֶלָּא בְּיוֹם פְּלוֹנִי וּבְשָׁעָה פְּלוֹנִית וְעַל יְדֵי פְּלוֹנִי, וְעַל יְדֵי סַם (רִפּוּאָה) פְּלוֹנִי.

הֲרֵי שֶׁכַּמּוּת וּזְמַן הַיִּסּוּרִים מֻקְצָב וּמֻשְׁגָּח עַד כַּמָּה וְעַד מָתַי, וּמָה אִם - כֵּן תּוֹסִיף הַדְּאָגָה לְהַגְבִּירָם וּלְהַמְשִׁיכָם, כָּךְ שֶׁזֶּה הַחוֹלֶה בְּעֶצֶם מוּגָן וְשָׁמוּר הוּא מֵהַצָּרוֹת שֶׁדּוֹאֵג הוּא מֵהֶם לֹא פָּחוֹת מֵהָאָדָם הַבָּרִיא, וְאַדְרַבָּא הַחוֹלֶה יוֹתֵר שָׁמוּר וּמוּגָן מֵהַבָּרִיא, וּכְמוֹ שֶׁהִסְבַּרְנוּ לְעֵיל שֶׁעַל הַחוֹלֶה יֶשְׁנָהּ הַשְׁגָּחָה עֶלְיוֹנָה פְּרָטִית יוֹתֵר לְבַל יִכְבַּד עָלָיו חָלְיוֹ יוֹתֵר פֶּן יְבַלַּע לוֹ בְּחָלְיוֹ, כָּךְ שֶׁאֵין שׁוּם סִבָּה לַחֶשְׁשׁ וּלְפַחֵד שֶׁיִּגְדַּל חָלְיוֹ שֶׁל זֶה הַחוֹלֶה הַדּוֹאֵג יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר זֶה הַבָּרִיא.

וּכְמוֹ שֶׁאָדָם מֵבִין שֶׁלְּגַבֵּי שֶׁבֶר יָד אוֹ רֶגֶל אֵין כֹּחַ לְשׁוּם כֹּחַ בָּעוֹלָם מִבִּלְעֲדֵי ה' לִשְׁבֹּר אוֹ לִמְנֹעַ אֶת הַשֶּׁבֶר, כֵּן עַל הָאָדָם לְהַאֲמִין וּלְהָבִין שֶׁאֵין שׁוּם כֹּחַ מִבִּלְעֲדֵי ה' לְהַגְבִּיר אוֹ לִמְנֹעַ שׁוּם חֹלִי שֶׁבָּעוֹלָם מִבִּלְעֲדֵי ה', וְאֵין שׁוּם כֹּחַ מִקְרִי וְטִבְעִי שֶׁיָּכוֹל לְהִתְעָרֵב בְּגוֹרַל חַיָּיו שֶׁל הָאָדָם, כָּךְ שֶׁהַדְּאָגָה הִנָּהּ סְתָם הַטְרָדָה שֶׁמַּטְרִיד הָאָדָם אֶת עַצְמוֹ בָּהּ לְלֹא שׁוּם הַצְדָּקָה וַחֲשָׁשׁ.

7. "רופא חולי עמו ישראל"

מְשַׁבְּחִים אָנוּ אֶת הַבּוֹרֵא בְּכָל יוֹם בִּתְפִלַּת הָעֲמִידָה שֶׁהִנּוֹ "רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל", וְלִכְאוֹרָה תְּמוּהַּ שֶׁבַח זֶה, וּנְבָאֵר תְּמִיהָתֵנוּ בְּהַמְחָשָׁה.

אָדָם שֶׁנִּשְׁבְּרָה רַגְלוֹ, מִיָּד טָפַל וְאִשְׁפַּז בְּבֵית חוֹלִים, רוֹפֵא מָסוּר נִצְמַד אֵלָיו, עָרַךְ אֶת הַנִּתּוּחַ מִתּוֹךְ זְהִירוּת וּמְסִירוּת וְעָקַב אַחַר רְפוּאָתוֹ וְהַחְלָמָתוֹ שֶׁל הַחוֹלֶה עַד שֶׁהִבְרִיא וְחָזַר לְבֵיתוֹ לְשָׁלוֹם, בְּוַדַּאי שֶׁיֵּשׁ לְהוֹדוֹת לְרוֹפֵא זֶה עַל מְסִירוּתוֹ עֲבוּר הַחוֹלֶה.

אוּלָם מַה יְּהֵא בְּמִקְרֶה שֶׁרוֹפֵא זֶה פָּגַע בְּרִכְבּוֹ בְּאָדָם עוֹבֵר אֹרַח שֶׁהָלַךְ לְתָמּוֹ, וּבְכָךְ שָׁבַר אֶת רַגְלוֹ שֶׁל אוֹתוֹ עוֹבֵר אֹרַח, וּמִתּוֹךְ תְּחוּשַׁת אַחֲרָיוּת מִיָּד פִּנָּה אֶת הַפָּצוּעַ לְבֵית הַחוֹלִים, וְהוּא זֶה שֶׁטִּפֵּל בּוֹ עַד שֶׁהֶחְלִימוֹ וְרִפְאָהוּ כָּלִיל מֵחָלְיוֹ, הַאִם גַּם לְרוֹפֵא זֶה יֵשׁ לְהוֹדוֹת לְשַׁבֵּחַ וּלְפָאֵר עַל מְסִירוּתוֹ, וַהֲלֹא זוֹ הִיא חוֹבָתוֹ אַחַר שֶׁהוּא זֶה שֶׁפָּגַע בַּחוֹלֶה וְשָׁבַר אֶת רַגְלוֹ.

וּבְכֵן הַתְּמִיהָה עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ, וַהֲלֹא מַאֲמִינִים אָנוּ בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וְכִי כָּל הַנַּעֲשֶׂה בָּעוֹלָם בְּכְלָל וּבָאָדָם בִּפְרָט הַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה, וְאִם כֵּן חוֹלֶה זֶה שֶׁחָלָה בְּמַחֲלָה מְסֻיֶּמֶת, הֲלֹא זֶה וַדַּאי שֶׁהַבּוֹרֵא הֶחֱלָהוּ, וְכַנֶּאֱמַר (דברים לב, לט): "אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא" וּמָה אִם כֵּן הַשָּׁבַח לְהַבּוֹרֵא שֶׁהוּא רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, אַחַר שֶׁהוּא בְּצַע אֶת הַמַּחֲלָה? הַתְּשׁוּבָה פְּשׁוּטָה, אִם בְּכָל זֹאת מְשַׁבְּחִים אָנוּ לַה' עַל רְפוּאָתוֹ בְּהֶכְרֵחַ שֶׁגַּם עֶצֶם הַכָּאָתוֹ הִיא נִצְרֶכֶת וּמְחֻיֶּבֶת.

וְלֹא רַק שֶׁנִּצְרֶכֶת הִיא וּמְחֻיֶּבֶת, אֶלָּא נִצְרֶכֶת הִיא וּמְחֻיֶּבֶת לֹא פָּחוֹת מֵאֲשֶׁר שֶׁנִּצְרָךְ לְאָדָם הָרְפוּאָה, שֶׁכֵּן לוּ הָיָה נִצְרָךְ וְנִדְרָשׁ לְאָדָם הָרְפוּאָה יוֹתֵר מֵהַמַּכָּה וַאֲפִלּוּ בְּמַשֶּׁהוּ, הֲרֵי שֶׁכְּבָר אֵין שֶׁבַח לַבּוֹרֵא עַל רְפוּאָתוֹ לִפְחוֹת בְּאוֹתוֹ מַשֶּׁהוּ שֶׁהָרְפוּאָה נִצְרֶכֶת יוֹתֵר מֵהַמַּכָּה, וּכְשֶׁמְּשַׁבְּחִים אָנוּ לַבּוֹרֵא עַל רְפוּאָתוֹ כַּוָּנָתֵנוּ שֶׁיֵּשׁ כָּאן שֶׁבַח מָלֵא עַל רְפוּאָתוֹ לְלֹא חִסָּרוֹן כְּלָל, בְּהֶכְרֵחַ שֶׁהַמַּכָּה גּוּפָא נִצְרֶכֶת לֹא פָּחוֹת מֵהָרְפוּאָה, וְלֹא יוֹרֵד שִׁבְחוֹ בִּרְפוּאָתוֹ מְאוּמָה מֵחֲמַת זֶה שֶׁהוּא כְּמוֹ כֵן הָיָה הַמַּכָּה, אַחַר שֶׁהַמַּכָּה גּוּפָא נִצְרָכָה לֹא פָּחוֹת כְּלָל מֵהָרְפוּאָה.

8. האם יש לאדם אחריות על דבר בחייו, ובמה?

בָּרוּר הַדָּבָר שֶׁהָאָדָם אָכֵן אַחְרַאי לְמַעֲשָׂיו, וְעַל כֵּן הֲרֵי מְחֻיָּב הוּא לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה עַל חֲטָאָיו וּמֶחְדָּלָיו, וּכְמוֹ כֵן מִדַּת "הָאַחֲרָיוּת" הִנָּהּ מִדָּה נִצְרֶכֶת בְּיוֹתֵר שֶׁיְּחוּשׁ הָאָדָם "אַחֲרָיוּת" בְּכָל הַקָּשׁוּר לַנִּדְרָשׁ מִמֶּנּוּ, וּכְמוֹ לְפַרְנֵס אֶת בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ לְדֹאג לְשַׁלְוָתָם וְכַיּוֹצֵא.

אוּלָם כָּל מִדַּת הָאַחֲרָיוּת הַחִיּוּבִית הוּא בַּמֶּה שֶׁבְּכֹחוֹ וּבִרְצוֹנוֹ שֶׁל הָאָדָם, עַל הָאָדָם מֻטָּל לִהְיוֹת בַּעַל רָצוֹן טוֹב, וּלְהִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת אֶת הַמֻּטָּל עָלָיו כְּפִי כֹּחוֹ, מֵעֵבֶר לְכָךְ מְחֻיָּב הוּא לְהִשָּׁלִים עִם כָּל הַתּוֹצָאוֹת וְשֶׁיִּהְיוּ אֲשֶׁר יִהְיוּ, וּלְהָבִין שֶׁהַתּוֹצָאוֹת הִנָּם בִּידֵי שָׁמַיִם, וְגַם

אִם קִלְקֵל עָלָיו לִרְאוֹת הֵיאַךְ לְתַקֵּן אֶת קִלְקוּלוֹ, וְלֹא לִפֹּל לְתוֹךְ שִׂיחוֹת יֵאוּשׁ אַחַר שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל הוּא לִבְחֹר בַּטּוֹב וּלְיַשֵּׁם אֶת בְּחִירָתוֹ. וְאֵין מֻטָּל עָלָיו הָאַחֲרָיוּת עַל הַתּוֹצָאוֹת הַסּוֹפִיּוֹת. עִקַּר הַלְּחָצִים הַנַּפְשִׁיִּים נוֹבְעִים מִכָּךְ שֶׁהָאָדָם חָשׁ שֶׁהוּא זֶה שֶׁמֻּטָּל עָלָיו לְסַדֵּר עִנְיָנָיו, וְאִם לֹא הוּא שֶׁיְּסַדֵּר עִנְיָנָיו אֵין מִי שֶׁיְּסַדְּרֵם, וּבְכָךְ הַרְבֵּה פְּעָמִים נוֹטֵל הָאָדָם עַל גַּבּוֹ מַשָּׂא כָּבֵד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְשָׂאתוֹ, וּבְכָךְ נִשְׁבָּר הוּא בְּנַפְשׁוֹ עַל כִּשְׁלוֹנוֹ וְאִוַּלְתּ יָדוֹ.

נִתְבּוֹנֵן,

מַדּוּעַ הַיְלָדִים בְּדֶרֶךְ כְּלָל רְגוּעִים, לֹא מְצוּיִ אֻצְלָם לְחָצִים, מְתָחִים, דְּכָאוֹנוֹת וַחֲרָדוֹת. הַתְּשׁוּבָה לְכָךְ פְּשׁוּטָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הֵם חָשִׁים שֶׁיֶּשְׁנוֹ אֵיזֶשֶׁהוּ נֶטֶל כָּבֵד עַל כְּתֵפֵיהֶם, לֹא נֶטֶל שֶׁל פַּרְנָסָה, חוֹבוֹת, חִנּוּךְ, זְמַנָּם בִּידֵיהֶם לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּחֶפְצָם לְלֹא לַחַץ וְהִשְׁתַּעְבְּדוּת, תְּחוּשָׁתָם תְּחוּשַׁת בְּנֵי חוֹרִין אַחַר שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מִי שֶׁיִּדְאַג לָהֶם לְכָל צָרְכֵיהֶם, כְּךְ שֶׁהַדְּאָגָה מֵהֶם וְהָלְאָה וְלָכֵן בְּדֶרֶךְ כְּלָל מַצָּבָם רָגוּעַ שָׁלֵו וְשָׂמֵחַ.

כְּךְ צָרִיךְ לְחוּשׁ כָּל יְהוּדִי מַאֲמִין, שֶׁכֵּן בְּעֶצֶם הַקְּדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא זֶה שֶׁמַּנְהִיג אֶת הָעוֹלָם, אֶת פַּרְנָסָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, בְּרִיאוּתוֹ, דִּירָתוֹ, זִוּוּגוֹ, יְלָדָיו, וּכְבָר מִתְּחִלַּת יְצִירַת הָאָדָם נִגְזַר עָלָיו כֵּיצַד יִהְיוּ כִּשּׁוּרָיו, זְכִרוֹנוֹ, פְּקֻחוּתוֹ, רְכִוּזוֹ, זְרִיזוּתוֹ אוֹ עַצְלוּתוֹ, אֲמִיצוּתוֹ אוֹ פַּחְדוֹ, יִשּׁוּב דַּעְתּוֹ אוֹ בַּלְבּוּל הַדַּעַת, בַּיְשָׁנוּתוֹ אוֹ עַזּוּתוֹ, וְכֵן בְּיֶתֶר מִדּוֹתָיו: גַּאֲוָה עֲנָוָה עַקְשָׁנוּת, וְתוּר, כַּעַס, נְחִיתוּת, נְדִיבוּת, קַמְצָנוּת, קִנְאָה, חֶמְדָּה, תַּאֲוָה, וְכַיּוֹצֵא, וְכֵן לְאֵיזֶה הוֹרִים יִוָּלֵד - לְהוֹרִים מְאֻשָּׁרִים אוֹ לְהוֹרִים קְשֵׁי יוֹם, בְּאֵיזֶה חֶבְרָה, עִיר, שְׁכוּנָה, לְאֵיזוֹ עֵדָה יִשְׁתַּיֵּךְ וְכַיּוֹצֵא. הַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית.

כְּךְ שֶׁהָאָדָם יֵשׁ לוֹ לְהַשְׁלִים עִם טִבְעָיו וּתְכוּנוֹתָיו וְעִמָּהֶם לִבְחֹר בַּטּוֹב, וְאֵין מֻטָּל עַל הָאָדָם לְשַׁנּוֹת אֶת אֹפִי בְּרִיאָתוֹ וִיצִירָתוֹ, אֶלָּא עִם תְּכוּנוֹתָיו וּטִבְעָיו עָלָיו לְהִשְׁתַּדֵּל לַעֲבֹד בָּהֶם אֶת קוֹנוֹ וְלֹא לְהִלָּחֵץ וְלָחוּשׁ אַחֲרָיוּת בְּעַצְמוֹ: לְמָה יֵשׁ לִי מִדּוֹת כָּאֵלֶּה... לְמָה יֵשׁ לִי רְצוֹנוֹת כָּאֵלּוּ... לְמָה יֵשׁ לִי כִּשּׁוּרִים כָּאֵלֶּה... לְמָה אֲנִי לֹא מַצְלִיחַ כְּמוֹ חֲבֵרַי... כָּל אֵלּוּ מַחְשָׁבוֹת שֶׁל שֶׁבֶר שֶׁהוֹרְסִים אֶת הַנֶּפֶשׁ מִשַּׁלְוָתָהּ.

9. הצעות מעשיות להשיב את הנפש המיוסרת
שִׂיחַת הַנֶּפֶשׁ לְבוֹרְאָהּ

דַּע, תְּרוּפַת הַפֶּלֶא, וַעֲצַת הָעֲצוֹת לִרְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ, הִיא לְהָשִׂיחַ לִפְנֵי בּוֹרַאֲךְ אֶת דַּאֲגוֹתֶיךָ, לְחָצֶיךָ, מְתָחֶיךָ, הַפְּחָדִים וְהַחֲרָדוֹת שֶׁתּוֹקְפִים אוֹתְךָ.

פְּשׁוּט לָשֶׁבֶת בְּמָקוֹם שָׁקֵט, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ אִישׁ מִלְבַד בּוֹרַאֲךָ וְאַתָּה, וּלְסַפֵּר לוֹ בַּשָּׂפָה שֶׁלְּךָ בַּלָּשׁוֹן הָרְהוּטָה אֲצִלְךָ אֶת כָּל מַה שֶׁעוֹבֵר עָלֶיךָ.

תִּתְבּוֹנֵן,

אֲנָשִׁים הוֹלְכִים לִפְסִיכוֹלוֹגִים, לִפְסִיכִיאַטְרִים, יוֹשְׁבִים מוּלָם, וְשׁוֹפְכִים לִפְנֵיהֶם אֶת מְרִי שִׂיחָם, וְאֶת כָּל מַשְׁבְּרֵי נַפְשָׁם, אוֹתוֹ פְּסִיכוֹלוֹג יוֹשֵׁב וְשׁוֹמֵעַ מַאֲזִין [וְלָמָּה שֶׁלֹּא יִשְׁמַע אַחַר שֶׁהִנְּךָ מְשַׁלֵּם עַל כָּךְ שֶׁיִּשְׁמַע אוֹתְךָ] וְאַתָּה נִרְגָּע בְּכָל רֶגַע שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ אוֹתְךָ, נוֹתֵן הוּא כַּמָּה הַצָּעוֹת שֶׁבִּכְלָל לֹא קַלּוֹת לְיִשּׁוּם וּבְצֵרוּף כַּמָּה "כַּדּוּרִים לָרֹאשׁ", וְעַל כָּךְ הִנְּךָ מְשַׁלֵּם טָבִין וּתְקִילִין - כַּמָּה מְאוֹת שְׁקָלִים, וְחַשׁ הִנְּךָ בְּטוּב, שֶׁכֵּן הִנְּךָ מְטֻפָּל... הִנְּךָ בְּיָדַיִם טוֹבוֹת... הִנְּךָ מְדַבֵּר עַל אֹזֶן שׁוֹמַעַת... וּבְהַרְבֵּה מְקָרִים אָפִלּוּ לֹא שָׂם לֵב אוֹתוֹ מְטֻפָּל הַאִם בִּכְלָל הָיָה מַצְדִּיק לִקַּח מִמְּנוּ תַּשְׁלוּם שֶׁכָּזֶה, עִם כָּל זֶה מְשַׁלֵּם הוּא וְאוּלַי אֲפִלּוּ בְּעַיִן יָפָה תַּשְׁלוּם מְכֻבָּד עַל כָּךְ שֶׁהָיָה מִי שֶׁיִּשְׁמַע אוֹתוֹ, יַאֲזִין לוֹ, יְהַנְהֵן לוֹ בְּרֹאשׁוֹ, וְיעוֹדְדוֹ אוֹ יַפְחִידוֹ - זֶה כְּבָר תָּלוּי בַּשִּׂקּוּל דַּעַת שֶׁל הַפְּסִיכוֹלוֹג לְלֹא שׁוּם אַחֲרָיוּת עַל הַתּוֹצָאוֹת.

זֶה בְּמִקְרֶה הַטּוֹב, יֶשְׁנָם מִקְרִים גְּרוּעִים שֶׁמִּתְפַּתֵּחַ אֵצֶל הַמְּטֻפָּל תְּחוּשַׁת "תְּלוּת" שֶׁהִנּוֹ תָּלוּי בְּרוֹפְאוֹ, וּמַתְמִיד הוּא בַּבְּקוּרִים אֶצְלוֹ כַּמּוּבָן הַכְּרוּכִים בְּתַשְׁלוּם הוֹגֵן, וּמִי מְדַבֵּר עַל פְּסִיכוֹלוֹגִים שֶׁמְּיַעֲצִים עֵצוֹת כְּבֹלְעָם בֶּן בְּעוֹר בִּבְנוֹת מוֹאָב, רח"ל, שֶׁבְּכָךְ הֲלֹא רַק הוֹרְסִים וּמַשְׁחִיתִים אֶת נֶפֶשׁ הַמְּטֻפָּל כַּיָּדוּעַ, וּכְבָר הֶאֱרַכְנוּ בָּזֶה הַרְבֵּה בְּסִפְרֵנוּ, שֶׁעִקַּר בְּעָיוֹת הַנֶּפֶשׁ מְקוֹרָם מִפְּגַם הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁכֵּן הַקְּדֻשָּׁה שֶׁבְּעִקָּרָהּ הוּא הַמַּחְשָׁבָה הַטְּהוֹרָה מְקוֹרָהּ בַּדַּעַת, מְקוֹר הַזֶּרַע, וּכְעִנְיָן שֶׁאָמְרוּ: "אֵין קְשׁוּי אֶלָּא לְדַעַת", וּכְשֶׁנִּשְׁחָת הַיְסוֹד - בְּרִית קֹדֶשׁ, נִפְגֶּמֶת בְּמַקְבִּיל הַדַּעַת שֶׁהִיא בְּרֹאשׁ עַמּוּד הַשִּׁדְרָה מְקוֹם הַשְׁחָלַת הַזֶּרַע, וְכִמְעַט שֶׁאֵין כְּמוֹ עָוֹון הַשְׁחָתַת הַזֶּרַע וּפְגָמֵי הַמַּחְשָׁבָה וְהָרְאִיָּה בִּמְקוֹמוֹת הָאֲסוּרִים שֶׁיֵּשׁ בְּכֹחָהּ לַהֲרֹס אֶת הַנֶּפֶשׁ יוֹתֵר מִכָּל עָוֹון אַחֵר.

וּבְכֵן נַחֲזֹר לְעִנְיַן הַשִּׂיחָה בֵּינְךָ לְבֵין בּוֹרְאֶךָ.

לָמָּה לֹא תִּבְחַר לְךָ פְּסִיכוֹלוֹג טוֹב יוֹתֵר וַהֲרֵי לֹא תִּמְצָא אַחֵר מֵאֲשֶׁר הַבּוֹרֵא, שֶׁהִנּוֹ בַּעַל יְכֹלֶת לִרְפֹּאתְךָ, וְכַנֶּאֱמָר (תהילים קמז, ג): הָרֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם", וְעוֹד נֶאֱמַר (תהילים קג, ג - ד): הָרֹפֵא לְכָל תַּחֲלָאֵיכִי הַגּוֹאֵל מִשַּׁחַת חַיָּיְכִי, וְעוֹד נֶאֱמַר (דברים לב, לט): "אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא".

וְאִפֵּן תְּפִלָּתְךָ וְשִׂיחָתְךָ צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בַּשָּׂפָה שֶׁלְּךָ בַּלָּשׁוֹן הָרְהוּטָה אֵצְלְךָ, וּמִתּוֹךְ תְּחוּשַׁת הַבֵּן הַמִּתְחַנֵּן אֵצֶל אָבִיו, הָאוֹהֵבוֹ, הֶחָרֵד לְגוֹרָלוֹ הַטּוֹב שֶׁל בְּנוֹ יוֹתֵר מִכֹּל, וְהָאוֹהֵבוֹ אַהֲבָה וְחֶמְלָה גְּדוֹלָה וְיתֵרָה לְאֵין סוֹף וּכְאָמְרֵנוּ בַּתְּפִלָּה: אַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתָּנוּ ה' אֱלֹקֵינוּ, חֶמְלָה גְּדוֹלָה וְיתֵרָה חָמַלְתָּ עָלֵינוּ.

וְאַהֲבָתוֹ זוֹ אֵינָהּ תְּלוּיָה בַּדָּבָר, לֹא בְּמַעֲשֶׂיךָ הָרָעִים אוֹ הַטּוֹבִים, וְלֹא בְּמִדּוֹתֶיךָ הַטּוֹבוֹת אוֹ הָרָעוֹת, שֶׁכֵּן אֶכֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ וַתְרָן, אוּלָם לְעוֹלָם אֵין זֶה עַל חֶשְׁבּוֹן אַהֲבָתוֹ אוֹתְךָ, וּכְאָב אַף שֶׁכּוֹעֵס עַל בְּנוֹ שֶׁנְּהַג שֶׁלֹּא כַּהֹגֶן, מִכָּל מָקוֹם אַהֲבָתוֹ אֵלָיו מַתְמֶדֶת בְּכָל

מַצָּב. וְהֶאֱרַכְנוּ בְּזֶה בְּסִפְרֵנוּ "אֲהַבְתִּי אֶתְכֶם", וְהוֹכַחְנוּ אֱמִתּוּת זוֹ שֶׁאַהֲבַת ה' לָאָדָם וַאֲפִלּוּ לָרָשָׁע הִנָּהּ אַהֲבָה אֵין סוֹפִית, וְרַק מְחַכֶּה וּמַמְתִּין הוּא לִתְשׁוּבָתוֹ שֶׁל זֶה הַחוֹטֵא.

10. בדוק ומנוסה ליציאה מבעיות הנפש

אֲנִי כּוֹתֵב הַשּׁוּרוֹת יְכוֹלַנִי לְהָעִיד עַל כַּמָּה וְכַמָּה מִקְרִים שֶׁל הַסּוֹבְלִים מִבְּעָיוֹת נַפְשִׁיּוֹת וּבִפְרָט מֵהֲרֵדוֹת לְחָצִים מְתָחִים עַד כְּדֵי שֶׁהָיוּ נִצָּרְכִים לְטִפּוּל שֶׁל מַמָּשׁ אִשְׁפּוּז וְכַדּוּרִים, וְיָצְאוּ מִבְּעָיוֹתֵיהֶם הַנַּפְשִׁיּוֹת בְּדֶרֶךְ זוֹ שֶׁל שִׂיחַת הַנֶּפֶשׁ לַבּוֹרֵא, פְּשׁוּט לְקַחוּ עַל עַצְמָם תְּרוּפַת פֶּלֶא זוֹ לִשְׁפֹּךְ אֶת מְרִי שִׂיחָם לִפְנֵי ה', וְהֶחְלִיטוּ שֶׁהַטּוֹב בְּיוֹתֵר לִפְנוֹת אֵלָיו הוּא רַק הַבּוֹרֵא, שֶׁכֵּן הַפְּנִיָּה אֵלָיו בְּאֹפֶן שֶׁהִזְכַּרְנוּ - מִתּוֹךְ תְּחוּשַׁת בֵּן לְאָבִיו הַמְּרַחֵם וְחוֹמֵל עָלָיו, חָרַד וְחָפֵץ בְּטוֹבָתוֹ הָאֲמִתִּית יוֹתֵר מִכֹּל, וּבְכָל מַצָּב בּוֹ הוּא נָתוּן - שֶׁכֵּן אַהֲבָה שֶׁאוֹהֵב ה' לְעַמּוֹ הִיא אַהֲבָה שֶׁאֵינָהּ תְּלוּיָה בַּדָּבָר - לֹא בְּרִבּוּי צְדָקוֹת לֹא בְּרִבּוּי בְּתוֹרָה וְלֹא בְּרִבּוּי מַעֲשִׂים טוֹבִים - אַהֲבָה סְתָמִית וּפְשׁוּטָה מִתּוֹךְ שֶׁכָּךְ הִיא מִדָּתוֹ יִתְבָּרַךְ "רַחוּם וְחַנּוּן"... וְכֵן מִתּוֹךְ תְּחוּשָׁה שֶׁאֵין מִי שֶׁבְּעֶצֶם יָכוֹל לַעֲזֹר לִי בֶּאֱמֶת לְלֹא תּוֹפָעוֹת לְוַאי מִבְּלִי הַקְּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהוּא הַכֹּחַ הַבִּלְעָדִי שֶׁבְּיָדוֹ נְתוּנִים כָּל הַכֹּחוֹת, וְאֵלָיו בִּלְבַד לִפְנוֹת, אֵלָיו בִּלְבַד לִשְׁפֹּךְ מְרִי שִׂיחִי יוֹם יוֹם.

11. מה יש לעשות בשעת תקיפת חרדה

בְּכָל תְּקִיפָה וּתְקִיפָה שֶׁל חֲרָדָה, כְּשֶׁהִנָּךְ תָּפוּס בְּמַחְשָׁבוֹת שֶׁמּוֹלִיכוֹת אוֹתְךָ לִפְחָדִים וְלִדְאָגוֹת שׁוֹנוֹת, לֵךְ לִמָּקוֹם שֶׁקֵּט אִם אֶפְשָׁר לָךְ, וְאַף אִם לֹא שֵׁב עִם עַצְמְךָ, הִשְׁתַּדֵּל לְהַרְגִּיעַ אֶת עַצְמְךָ לְהִתְבּוֹנְנוּת וְלַחְשֹׁב בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, מַאֲמִין אֲנִי בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁבְּרֶגַע זֶה שֶׁל תְּקִיפַת חֲרָדָה וְכִיּוֹצֵא בְּקִרְבִּי, יַד ה' עוֹשָׂה זֹאת, וּבְשָׁעָה זוֹ - מִתּוֹךְ רַחֲמִים אֵין סוֹפִיִּים - לוֹחֵץ הַבּוֹרֵא עַל נְקֻדַּת הַכְּאֵב הַמַּכְאִיבָה לִי עַתָּה, וּבְעֵינַיִם רַחֲמָנִיּוֹת מַבִּיט הוּא בְּצַעֲרִי, וּמִתְחַנֵּן הוּא אַף כִּבְיָכוֹל שֶׁאֶסְבֹּל בְּדוּמְיָה וּבְאַהֲבָה אֶת סִבְלִי מִתּוֹךְ אֱמוּנָה שֶׁבְּכָל רֶגַע וְרֶגַע שֶׁל צַעַר וּתְחוּשַׁת רָעָה בַּנֶּפֶשׁ נַעֲשֶׂה בְּנַפְשִׁי טוֹבָה גְּדוֹלָה וְתִקּוּן, הֵן מִצַּד שֶׁבְּכָךְ נִכְנָע אֲנִי וְנִשְׁפָּל לַבּוֹרֵא, שֶׁכֵּן מִתּוֹךְ חֹסֶר אוֹנִים חָשׁ אֲנִי אֶת אַפְסִיּוּתִי וְאֶת שְׁלִיטַת הַבּוֹרֵא עָלַי לַעֲשׂוֹת בִּי כִּרְצוֹנוֹ, וְהֵן מִצַּד שֶׁאֶלְמַד לְיִרְאָה אוֹתוֹ וְאַעֲבִיר אֶת הַיִּרְאָה שֶׁחָשׁ אֲנִי עַתָּה - לְיִרְאָה אוֹתוֹ וּלְפַחֵד מֵעָצְמָתוֹ מִכֹּחוֹ וּמִכְבּוֹדוֹ, שֶׁזּוֹ אַחַת מִכַּוָּנוֹת הַבּוֹרֵא לְיִרְאַת אֶת הַבְּנֵי אָדָם מִכָּל מִינֵי סִבּוֹת כְּדֵי שֶׁיַּעֲתִּיקוּ אֶת יִרְאָתָם מֵהַסִּבּוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, לְיִרְאַת ה' הָאֲמִתִּית, וּכְשֶׁבֶּאֱמֶת יֵרֵא הָאָדָם מֵה' בִּלְבַד, סָרָה מִמֶּנּוּ הַיִּרְאָה הַחִיצוֹנִית מִמְּאֹרְעוֹת הָעוֹלָם, וְכַאֲשֶׁר חָשׁ כָּל כְּלוֹ נָתוּן לְהַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא וּלְיִרְאָה מִמֶּנּוּ דָּוְקָא, וְלֹא מִשּׁוּם כֹּחַ אַחֵר, אָז אֵין כֹּחַ לְשׁוּם כֹּחַ לְהַפְחִידוֹ.

וּמֵעִיד אֲנִי שֶׁבְּעֵינַי רָאִיתִי שֶׁכַּאֲלוּ שֶׁהִתְעַקְּשׁוּ בְּהַנְהָגָה זוֹ, יָצְאוּ מִבְּעָיוֹת נֶפֶשׁ קָשׁוֹת הַכְּרוּכוֹת בְּסַכָּנַת נְפָשׁוֹת מַמָּשׁ, מִבְּלִי כַּדּוּרִים וּמִבְּלִי שׁוּם תְּרוּפוֹת.

מִתְחִלָּה הוֹעִילָה לָהֶם הַנְהָגָה זוֹ לְפָחוֹת לְשַׁחְרֵרָם מֵאוֹתָהּ תְּקִיפַת חֲרָדָה שֶׁתְּקָפָתָם, הִתְאוֹשְׁשׁוּ מְמֻנָּה, לָבְשׁוּ עֹז וּבִטָּחוֹן, יָצְאוּ מִבֵּית הַתְּפִלָּה מִתּוֹךְ תְּחוּשָׁה: אֲנִי לֹא לְבַד... אֲנִי בְּיָדִים טוֹבוֹת וְרַחְמָנִיּוֹת שֶׁל הַבּוֹרֵא... וּבְכָל פַּעַם שֶׁאָבוּ עֹז וּבִטָּחוֹן וְכָךְ לְאַט לְאַט זָכוּ לְפֶסֶק זְמַן מֵהַחֲרָדוֹת, וְכֵן בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן גָּדַל הַפַּעַר שֶׁבֵּין תְּקִיפַת חֲרָדָה זוֹ לְבֵין זוֹ שֶׁאַחֲרֶיהָ, וְעַד שֶׁכִּמְעַט וְנֶעֱלְמוּ כְּלִיל, וְגַם אִם נִתְקְפוּ בְּמִקְרִים מְסֻיָּמִים פְּעָמִים נוֹסָפוֹת, כְּבָר לֹא הָיְתָה הַתְּחוּשָׁה שֶׁל בֶּהָלָה כָּל - כָּךְ אַחַר שֶׁכְּבָר לָמְדוּ לְהִתְמוֹדֵד עִם תְּקִיפַת חֲרָדָתָם לְהִתְיַחֵד בְּמַחְשַׁבְתָּם עִם בּוֹרְאָם, וְכִי אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ, וּבְכָךְ הִצְלִיחוּ רַבִּים לְהָשִׁיב לְנַפְשָׁם אֶת אַהֲבַת חַיֵּיהֶם, שִׂמְחַת נַפְשָׁם בֶּאֱמֶת וְלָשׁוּב לַחַיִּים הַסְּדִירִים בְּאֹפֶן תַּקִּין.

וְיֶתֶר עַל כֵּן,

בְּעֶצֶם חִדּוּד וְחִדּוּשׁ יְדִיעָה זוֹ שֶׁחִדְּשׁוּ בְּעַצְמָם שֶׁהִנָּם בַּיָּדִים הַטּוֹבוֹת הַמְלַטְּפוֹת וְהָרַחְמָנִיּוֹת שֶׁל הַבּוֹרֵא - הָרִבֵּה מֵהַתְקָפוֹת חֲרָדוֹת הָיוּ נִמְנָעוֹת מִלַּחֲדֹר לְתוֹכָם וְלֹא הָיוּ נִצְרָכִים לְהִתְמוֹדְדוּת כְּלָל עִמָּהֶם, שֶׁכֵּן תְּחוּשַׁת הַבִּטָּחוֹן בַּה' הָיְתָה מְלַפֶּפְתָּם לְבַלְתִּי חֲדוֹר יוֹתֵר מַחְשָׁבוֹת טוֹרְדָנִיּוֹת אֵלּוּ שֶׁל לַחַץ מָתַח פַּחַד וַחֲרָדָה.

וְשׁוּב חוֹזֵר אֲנִי וּמַדְגִּישׁ, שֶׁהַפִּתְרוֹן הַמֻּצְלָח בְּיוֹתֵר לְמַגֵּר אֶת תְּחוּשַׁת הַחֲרָדוֹת וְהַדְּכָאוֹן הוּא לִרְאוֹת אֶת הַבּוֹרֵא כְּאוֹהֵב, כְּחָרֵד עַל גּוֹרַל הַטּוֹב שֶׁל הָאָדָם, וְכִי כָּל הַנְהָגָתוֹ הִיא רַק לְהוֹעִיל, וְאַדְרַבָּא בּוֹכֶה הוּא וּמְצַטַעֵר בְּצַעֲרוֹ שֶׁל הַמִּתְיַסֵּר כְּאָב רוֹפֵא הַמְנַתֵּחַ אֶת בְּנוֹ, וְחַיָּבִים לְהַחְדִּיר יְדִיעָה זוֹ בֶּאֱמֶת מֻחְלֶטֶת, שֶׁכֵּן אִם יָחוּשׁ הָאָדָם אֶת הַבּוֹרֵא כְּרוֹדָן, כְּמֶלֶךְ אַכְזָר שֶׁדָּן אֶת בְּרִיּוֹתָיו בְּדִין לְלֹא רַחֲמִים, הֲלֹא אָז יְאַבֵּד הָאָדָם אֶת הָאֱמוּן בַּבּוֹרֵא, וְיֹאבַד תִּקְוָתוֹ לְטוֹב מִבּוֹרְאוֹ.

אֶת אֱמֶת זוֹ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹהֵב תָּמִיד בְּכָל מַצָּב הֵן כַּאֲשֶׁר מַצָּבֵנוּ מְיֻשָּׁר, וְהֵן כְּשֶׁאָנוּ מַצָּבֵנוּ בִּירִידָה וּבְשֵׁפֶל רוּחָנִי, יֵשׁ לִרְאוֹת מִתּוֹךְ נְקֻדּוֹת הַחֶסֶר שֶׁיֶּשְׁנָם רְצוּפִים לְמַדַּת הַדִּין. וּכְמוֹ שֶׁהֶאֱרַכְנוּ בְּזֶה בְּשִׂיחָה מְיֻחֶדֶת לְהַלָּן, שִׂיחַת: "בְּכָל צָרָתָם - גּוּף וְנֶפֶשׁ - לוֹ צָר".

12. ללחוץ בשעת לחץ על "כפתור" האמונה

עֵצָה נוֹסֶפֶת בְּשָׁעַת לַחַץ, בְּשָׁעַת תְּקִיפַת חֲרָדָה דְּכוּי נַפְשִׁי, לְשִׂים נֶגֶד עֵינֶיךָ אֶת חַכְמֵי וְצַדִּיקֵי הַדּוֹרוֹת, וּלְצַיֵּר בְּנַפְשְׁךָ כְּאִלּוּ וְהִנְךָ יוֹשֵׁב עִמָּהֶם וְרוֹאֶה בְּמוֹ עֵינֶיךָ אֶת בִּטָּחוֹנָם וְחֹזֶק נַפְשָׁם בַּה'.

וְנִזְכָּר אֲנִי בְּמַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד מִידִידַי שֶׁהָיָה סוֹבֵל בְּתְקִיפַת חֲרָדוֹת קָשׁוֹת שֶׁמַּמָּשׁ הָיוּ פָּנָיו מְשֻׁתָּנִים מֵרֹב פַּחַד וַחֲרָדָה, וּשְׁאַלְתִּי: מָה הָיָה "הֶחָפֵץ חַיִּים" עוֹשֶׂה לוֹ הָיָה נִתְקָף בַּחֲרָדוֹת שֶׁכָּאֵלּוּ...?!

וְהֻשַּׁבְתִּי לוֹ שֶׁלֶחֶפֶץ חַיִּים זֶה לֹא יָכֹל לִקְרוֹת מַצְּבֵי חֲרָדוֹת כָּאֵלּוּ, שֶׁכֵּן הַבּוֹרֵא הָיָה לְעוֹלָם מוּל עֵינָיו, וּכְמוֹ בְּחוּשׁ מַמָּשׁ הָיָה חַי אֶת עַצְמוֹ עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּקִרְבָה וִידִידוּת בְּרוּרָה בְּלִי שׁוּם טִשְׁטוּשׁ וּשְׁרִיטָה, וּבְמֵילָא אֵיךְ יָכֹל לְפַחֵד מִמַּשֶּׁהוּ מִלְּבַד מֵהַבּוֹרֵא.

וּלְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה?

אָדָם שֶׁמְּאֹד מְאֹד הָיָה פּוֹחֵד מִכְּלָבִים, וּלְעוֹלָם לֹא הָיָה יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ מֵחֲשָׁשׁ פֶּן יִפְגְּשֶׁנּוּ כֶּלֶב, וּכְשֶׁהָיָה רוֹאֶה כֶּלֶב הָיָה בּוֹרֵחַ וּמִסְתַּתֵּר בְּהִיּוֹתוֹ מְפֻחָד בְּיוֹתֵר עַד יִסְתַּלֵּק הַכֶּלֶב.

יוֹם אֶחָד יָשַׁב הוּא בַּיַּעַר, עִם אַלּוּף הַצַּיָּדִים הַיּוֹדֵעַ לְצוּד כְּלָבִים בְּעֶזְרַת מֵיטַב הַכֵּלִים שֶׁבְּיָדוֹ הַמְיֻחָדִים לָצוּד כְּלָבִים, וְכֵן הִנּוֹ מְיֻמָּן לָצוּד כְּלָבִים בְּנָקֵל לְלֹא שׁוּם נֵזֶק שֶׁיִּזְּיקוּהוּ, וְזֶהוּ תַּחְבִּיבוֹ שֶׁל זֶה הַצַּיָּד לְחַפֵּשׂ אַחַר כְּלָבִים בַּיַּעַר וּלְצוּדָם, נִתְבּוֹנֵן, הַאִם בְּהִיוֹתוֹ יוֹשֵׁב עִם אַלּוּף צַיָּדִים זֶה יִכָּנֵס בְּלִבּוֹ פַּחַד מִכֶּלֶב, הֲלֹא יוֹדֵעַ הוּא שֶׁמֵּהַכֶּלֶב אֵין מָה לְפַחֵד שֶׁכֵּן לְיָדוֹ אַלּוּף הַצַּיָּדִים שֶׁבְּיָדוֹ הַכְּלָבִים לַעֲשׂוֹת בָּהֶם כִּרְצוֹנָם, וְאִם כְּבָר יֵשׁ לוֹ לְפַחֵד אֵין זֶה אֶלָּא מֵהַצַּיָּד עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יַחֲלִיט לְשַׁחְרֵר עָלָיו כֶּלֶב לְנָשְׁכוֹ.

וְכָךְ הוּא לְגַבֵּי הַצַּדִּיקִים, לְעוֹלָם אֵין לָהֶם חֲרָדוֹת וּפְחָדִים מִמִּקְרֵי הָעוֹלָם, שֶׁכֵּן חָשִׁים הֵם בְּמוּחָשִׁיוּת אֶת עַצְמָם יוֹשְׁבִים עִם הַבּוֹרֵא שֶׁבְּיָדוֹ הַכֹּל, וּמִמַּה יֵּשׁ לְפַחֵד חוּץ מִמֶּנּוּ.

וְנַמְשִׁיךְ בַּמָּשָׁל, אָכֵן כָּאָמוּר יֵשׁ לָזֶה לְפַחֵד מֵהַצַּיָּד פֶּן יְשַׁחְרֵר עָלָיו כֶּלֶב רַק בְּאִם הַצַּיָּד הוּא זָר לוֹ לַחֲלוּטִין, אוּלָם אִם צַיָּד זֶה הוּא אָבִיו אוֹ יְדִידוֹ הַטּוֹב וְהַנֶּאֱמָן, הֵיפְּחַד פֶּן יְשַׁחְרֵר עָלָיו כַּלְבּוֹ, הֲלֹא יִבְטַח בּוֹ בְּרֹב אַהֲבָתוֹ וְחֶמְלָתוֹ שֶׁיִּשְׁמֹר עָלָיו מִכָּל רַע.

כָּךְ צְרִיכָה לִהְיוֹת תְּחוּשָׁתֵנוּ, לְחַכּוֹת עִם הַצַּדִּיקִים לְלִמֹּד מֵעֹז בְּטָחוֹנָם בַּה', מֵעֹז רוּחָם וְאֹמֶץ נַפְשָׁם, וּכְמוֹ שֶׁכֵּן נֶאֱמַר גַּבֵּי דָּוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה כ"כ פּוֹחֵד מֵה' וְכַנֶּאֱמָר (תהילים קיט, קכ) "סָמַר מִפַּחְדְּךָ בְשָׂרִי וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יָרֵאתִי", וְאִלּוּ מֵחַיּוֹת רָעוֹת וְאוֹיְבִים לֹא פָּחַד כְּלָל, וְכַנֶּאֱמָר (שמואל א יז, לו): "גַּם אֶת הָאֲרִי גַּם הַדֹּב הִכָּה עַבְדֶּךָ", וְכֵן הָרַגוּ לְגָלְיָת בְּאֹמֶץ לֵב גָּדוֹל, וְכֵן נֶאֱמַר בּוֹ (תהילים יח, לח - לט): "אֶרְדּוֹף אוֹיְבַי וְאַשִּׂיגֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד כַּלּוֹתָם אֶמְחָצֵם וְלֹא יְכֻלוּ קוּם יִפְּלוּ תַּחַת רַגְלָי".

וּמֵהֶם יִלְמַד הָאָדָם שֶׁלֹּא לְפַחֵד וְלִדְאֹג מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁטֶּרֶם בָּא, וְלֹא לַחֲשֹׁשׁ פֶּן יִקְרֵנִי אָסוֹן כָּזֶה אוֹ כָּזֶה, וְאַף כְּשֶׁהִנּוֹ בְּמַצָּב שֶׁל צָרָה מְסֻיֶּמֶת יִרְאֶה לְהִתְמוֹדֵד עִם צָרָתוֹ הַקְּיֻמֶּת, וְלֹא לְפַתֵּחַ דִּמְיוֹנוֹת וַחֲשָׁשׁוֹת וּלְהָכְנֵס לְדָאֲגוֹת מִצָּרוֹת שֶׁאֵינָם קַיָּמוֹת.

13. להתרועע בין צדיקים ואנשי אמונה

מְאֹד מְרַגִּיעַ וּמַכְנִיס אֶת הָאָדָם לְשַׁלְוָה וְרֹגַע בְּהִיּוֹתוֹ בֵּין צַדִּיקִים וְאַנְשֵׁי אֱמוּנָה שֶׁהִנָּם רְגוּעִים וּשְׁלֵוִים, שֶׁכֵּן בְּכָךְ רוֹאֶה הוּא בְּחוּשׁ שֶׁפְּחָדָיו הִנָּם פְּחָדִים וַחֲרָדוֹת שָׁוְא, וְרוֹאֶה הוּא הֵיאַךְ בְּכֹחַ הָאֱמוּנָה אֶפְשָׁר לָחוּשׁ אֶת הַשִּׂמְחָה הָאֲמִתִּית בַּה', וּבְכָךְ נוֹסֵךְ הוּא רוּחַ

עֹז בְּעַצְמוֹ לִזְמַן מְמֻשָּׁךְ גַּם כְּשֶׁהוֹלֵךְ הוּא מֵאֶצְלָם בִּהְיוֹתוֹ נִזְכָּר בָּהֶם וּבְהַנְהָגוֹתֵיהֶם, שֶׁכֵּן הַיְשִׁיבָה עִמָּהֶם עוֹשָׂה בּוֹ רֹשֶׁם חָזָק וּמְחַזְּקְתּוֹ לְסַלֵּק הַפַּחַד וְהַחֲרָדָה.

וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה אִם פּוֹתֵחַ הוּא בְּשִׂיחָה עִמָּהֶם, וּמְפָרֵשׁ לִפְנֵיהֶם אֶת פְּחָדָיו וְחֲרָדוֹתָיו, וְהֵמָּה בְּתָבוּנָתָם וּבְטָחוֹן נַפְשָׁם בַּה' מְחַזְּקִים אוֹתוֹ בִּדְבַר אֱמוּנָה וּבְטָחוֹן, בְּוַדַּאי שֶׁהַדָּבָר יַשְׁאִיר עָלָיו רֹשֶׁם עַז בְּיוֹתֵר, שֶׁכֵּן שׁוֹמֵעַ הוּא דִּבְרֵי אֱמוּנָה וּבְטָחוֹן מֵאֲנָשִׁים שֶׁחַיִּים אֶת חַיֵּיהֶם בְּדֶרֶךְ הָאֱמוּנָה וְהַבִּטָּחוֹן וּמְיַשְּׁמִים אֶת אֱמוּנָתָם וּבְטָחוֹנָם בַּה' הֶלְכָה לְמַעֲשֶׂה, וְכַאֲשֶׁר יִרְאֶה מֵהֶם כֵּן יִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת גַּם הוּא. וּבְכלַל זֶה לִקְרֹא סִפּוּרִים מִצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, הֵיאַךְ עָבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה וְגַם בְּמַצְּבֵיהֶם הַקָּשִׁים בָּטְחוּ בַּה' וְשָׂמְחוּ בּוֹ.

וְיִצֵּיר לְעַצְמוֹ, מָה הָיוּ עוֹשִׂים בְּמַצָּב זֶה הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים, מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, דָּוִד הַמֶּלֶךְ, הַתַּנָּאִים הַקְּדוֹשִׁים כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי, כְּרַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס, כְּרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁכָּל יָמָיו צָפָה לְמָסֹר נַפְשׁ לַה', וְכֵן יִתְבּוֹנֵן מָה הָיוּ עוֹשִׂים בְּמַצָּב זֶה הַצַּדִּיקִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁהָיוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר כְּהַגְּאוֹן מִוִּילְנָא וְתַלְמִידָיו, הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְתַלְמִידָיו, הַגָּאוֹן רַבִּי יִשְׂרָאֵל סַלַנְטֶר וְתַלְמִידָיו, הֶחָפֵץ חַיִּים, הַבֶּן אִישׁ חַי, הַחָזוֹן אִישׁ, וְכַיּוֹצֵא, וְיֹאמַר לְעַצְמוֹ הֲלֹא כְּמוֹ שֶׁמְּצַוִּים הֵמָּה עַל בִּטָּחוֹן בַּה' גַּם אֲנִי מְצֻוֶּה עַל בִּטָּחוֹן בַּה', שֶׁכֵּן לֹא רַק הַצַּדִּיקִים מְצֻוִּים עַל בִּטָּחוֹן בַּה' אֶלָּא כָּל אָדָם בַּאֲשֶׁר הוּא, וְאִם כֵּן עָלַי לִנְהֹג כְּמוֹתָם לְהָסִיר פַּחַד וַחֲרָדָה מִמֶּנִּי, שֶׁכֵּן הַבּוֹרֵא אוֹהֵב אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל, וְכָל יְהוּדִי וְתַפְקִידוֹ בְּעוֹלָמוֹ נָחוּץ וְנִצָּרְךָ, אָהוּב עַל בּוֹרְאוֹ אַהֲבָה שֶׁאֵין לָנוּ מֻשָּׂג בָּהּ. וְכַמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (חלק ב', דף ה', ע"ב):

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִלְמָלֵי הֲווּ יַדְעֵי בְּנֵי נָשָׁא רְחִימוּתָא דְּרָחִים קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, הֲווּ שָׁאֲגִין כְּכַפִּירַיָּא לְמַרְדָּף בַּתְרַיְיהוּ.

תַּרְגּוּם: אִלְמָלֵי הָיוּ בְּנֵי אָדָם יוֹדְעִים [עָצְמָם] הָאַהֲבָה שֶׁאוֹהֵב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, הָיוּ שׁוֹאֲגִים כְּכְפִירִים לִרְדֹּף אַחֲרָיו [מֵרֹב הִתְלַהֲבוּת הָאַהֲבָה שֶׁהָיְתָה בָּהֶם לְבוֹרְאָם]. וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב שֶׁאָמַר, אִמָּא, שֶׁנּוֹלַד לָהּ בֵּן יָחִיד לְעֵת זִקְנָתָהּ כַּמָּה אַהֲבָה יֵשׁ לָהּ אֵלָיו. יוֹתֵר מִזֶּה לְאֵין שִׁעוּר אוֹהֵב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְכָל יְהוּדִי וִיהוּדִי, וְהֶאֱרַכְנוּ בַּשִּׂיחָה דְּלְהַלָּן:" בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר" - לְבָאֵר דְּאַף כְּשֶׁאָדָם בְּעַדֶן יְרִידָה וּמְעִידָה רוּחָנִית, ה' עִמּוֹ בְּצָרָתוֹ לִכְאֹב עִמּוֹ אֶת כְּאֵבוֹ הֲרוּחָנִי אַחַר שֶׁסּוֹף סוֹף חֹשֶׁ הָאָדָם בִּכְאֵב חֶטְאוֹ לְבוֹרְאוֹ, וְהוּא מִקָּל וָחֹמֶר אִם בַּצָּרָה הַגּוּפָנִית צַר לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּצָרָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בְּצָרָתָם הָרוּחָנִית שֶׁחֹשֶׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּכְאֵבָם, וְחָרַד הוּא עַל גּוֹרָלָם שֶׁיִּגְיעוּ בַּסּוֹף לְתִקּוּנָם הָאֲמִתִּי.

14. **לתלות בבית תמונות צדיקים**
לֹא תָּמִיד יָכוֹל הָאָדָם לְהִמָּצֵאת בֵּין צַדִּיקִים, וּבִפְרָט שֶׁיֵּשׁ לָנוּ צַדִּיקִים שֶׁכְּבָר נִפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם וְרַק נִשְׁאַר לָנוּ סִפְרֵי תּוֹלְדוֹתֵיהֶם, לָכֵן עֵצָה טוֹבָה לִתְלוֹת תְּמוּנוֹתֵיהֶם עַל קִירוֹת הַבַּיִת לְמַעַן יִהְיוּ עֵינָיו רוֹאוֹת אֶת מוֹרָיו בֶּאֱמוּנָה וּבְבִטָּחוֹן בַּה', וְיִסְתַּכֵּל בָּהֶם מִדֵּי פַּעַם וּבִפְרָט בִּשְׁעַת תְּקִיפַת חֶרְדָתוֹ וְדִכְאוֹנוֹ, וְיַחְשֹׁב לְמָּה לֹא אֶהְיֶה גַּם אֲנִי שָׂמֵחַ כְּמוֹתָם הֲלֹא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹהֵב גַּם אוֹתִי, וֶאֱלֹקֵיהֶם הוּא גַּם אֱלֹקַי, תּוֹרָתָם הִיא גַּם תּוֹרָתִי, וְגַם לִי הַזְּכוּת לִבְטֹחַ בְּיוֹצְרִי כְּמוֹתָם, וְלָמָּה אֶמְנַע עַצְמִי וְאֶבְרַח מֵהַבּוֹרֵא בְּמָקוֹם שֶׁכָּל הָאֶפְשָׁרוּת בְּיָדִי לְהִדָּבֵק בְּבוֹרְאִי כְּמוֹתָם.

15. **לשטוף את המוח במים של אמונה ותלות בה'**
עַד שֶׁתֵּלֵךְ לִפְסִיכוֹלוֹגִים הָעוֹסְקִים בִּשְׁטִיפַת מֹחַ שֶׁל מְטֻפָּלֵיהֶם בִּדְרָכִים הַיְדוּעִים לָהֶם הַכְּשֵׁרִים וְהַפְּסוּלִים גַּם יַחַד. הַמּוֹעִילִים וְהַמַּזִּיקִים גַּם יַחַד, לֵךְ לְךָ מֵהֶם, וּשְׁטֹף אֶת מֹחֲךָ בְּמַיִם שֶׁל אֱמוּנָה, קְרָא סִפְרֵי אֱמוּנָה, תַּרְבֶּה בִּתְפִלָּה לַה' עַל כָּל דָּבָר, וּבִפְרָט בִּשְׁעָה שֶׁאַתָּה נִתְקָף בַּחֲרָדָה רוּץ לַה' וְהַשְׁלֵךְ עָלָיו פַּחְדְּךָ, תַּרְבֶּה בְּהוֹדָאָה לַה' עַל כָּל פְּרָט, עַל כָּל רֶגַע מְנוּחָה וְשֶׁקֶט שֶׁהַבּוֹרֵא נוֹסֵךְ בְּךָ בִּטָּחוֹן וְשִׂמְחָה עַל כָּל רֶגַע שֶׁל הַפּוּגַת מְנוּחָה שֶׁנּוֹתֵן לְךָ בֵּין תְּקִיפָה לִתְקִיפָה, שֶׁזֶּה הֲרֵי מוֹכִיחַ שֶׁה' עִמְּךָ וְלֹא נָטַשׁ וְהִפְקִיר אוֹתְךָ לַמַּקְרִים, וְהָעֲבָדָה שֶׁיָּדוֹ תְּחוּבָה בְּיָדְךָ לִשְׁמָרְךָ לְבַל תֹּאבַד, חַס וְחָלִילָה. וּבִכְלָל עִסְקְךָ יְהֵא הַרְבֵּה בֶּאֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן בַּה' שֶׁתִּשְׁטֹף מֹחֲךָ מִכָּל הַמַּקְרִים וְהַטְּבָעִים, וּמִכָּל הַסְּטַטִיסְטִיקוֹת שֶׁעוֹכְרִים אֶת נֶפֶשׁ הָאָדָם וּמְאַבְּדִים לוֹ אֶת שִׁפְיוּתוֹ מֵאֵימוֹת מָוֶת הַמְאַיְמִים עָלָיו, וְתִחְיֶה אֶת חַיֶּיךָ חַיִּים שֶׁמֵּעַל הַטֶּבַע, חַיִּים שֶׁל אֱמוּנָה חַיִּים שֶׁל בִּטָּחוֹן בַּה' בִּלְבַדּוֹ.
כְּמוֹ כֵן עֵצָה טוֹבָה לִשְׁמֹעַ דִּיסְקִים שֶׁבָּהֶם הַרְצָאוֹת וְשִׂיחוֹת אֱמוּנָה מִפִּי בַּעֲלֵי אֱמוּנָה הַמְחַזְּקִים אֶת הַנֶּפֶשׁ, וּבִפְרָט בְּכָל עֵת שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹשֶׁבֶת בְּטֵל, בִּנְסִיעָה וְכִיוֹצֵא, וּבְכָךְ תְּצַיֵּד אֶת עַצְמְךָ בְּמַחְסָנֵי אֱמוּנָה לְבַל יִקְרַב אֵלֶיךָ מֵרָע וּפֶתַע.
וּמַה שֶּׁחָשׁוּב לְהַדְגִּישׁ שֶׁיֵּשׁ לְהִתְמַלֵּאת בֶּאֱמוּנָה גַּם בִּשְׁעוֹת הַמְּנוּחָה וְהַשֶּׁקֶט, וְלֹא לְהַמְתִּין עַד שֶׁתִּתְקֹף אוֹתְךָ הַחֲרָדָה, אֶלָּא גַּם בִּזְמַן הַהֶפּוּגָה גַּם אָז תַּרְבֶּה לֶאֱגֹר לְמֹחֲךָ אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן וּתְקַדֵּם בְּכָךְ פְּנֵי הָרָעָה לְבַל תִּקְרַב אֵלֶיךָ שְׁעָה רָעָה שֶׁל פַּחַד וְאָסוֹן, וְאִלּוּ אִם תַּמְתִּין עַד שֶׁתֶּתְקֹף וְאָז תָּרוּץ לְחַדְרֵי הָאֱמוּנָה, יֵשׁ לְחוּשׁ פֶּן יִקְשֶׁה עָלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד מֵחֲמַת בִּלְבּוּל הַדַּעַת, אֶלָּא כָּאמוּר גַּם בִּשְׁעַת הַשֶּׁקֶט וְהַשַּׁלְוָה תַּרְבֶּה בֶּאֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן לְחַסֵּן אֶת עַצְמְךָ בְּפְנֵי הָרִוחוֹת הָרָעוֹת הַמְנַשְּׁבוֹת מֵעַל רֹאשְׁךָ, שֶׁכַּאֲשֶׁר יַגִּיעוּ אֵלֶיךָ יִמְצְאוּךָ חָזָק וּמוּגָן.

16. **לשמוע שירי אמונה ושמחה**
כֹּחַ הַשִּׁירָה כְּשֶׁהוּא בְּקֻדָּשָׁה הוּא כֹּחַ חָזָק מְאֹד הַמְסַיֵּעַ לְנֶפֶשׁ הָאָדָם לִשְׂמֹחַ, לְהִדָּבֵק בַּה', וְלָחוּשׁ אֶת קִרְבַת ה' בֶּאֱמֶת.

וְיֵשׁ לִרְאוֹת שֶׁהַשִּׁירִים יִהְיוּ שִׁירִים שֶׁל קְדֻשָּׁה מֵאֲנָשִׁים יִרְאֵי שָׁמַיִם, שִׁירִים הַמְשַׁמְּחִים וּמְקָרְבִים לַה', לֹא שִׁירִים הַמַּעֲצִיבִים וּמְדַכְּאִים, כַּיָּדוּעַ שֶׁיֵּשְׁנָם שִׁירִים כָּאֵלֶּה הַמּוֹשְׁכִים בְּנֵי אָדָם לְשָׁמָּעָם.

17. **תהילים**

קְרִיאַת מִזְמוֹרֵי תְּהִלִּים מִתּוֹךְ הִתְעַמְּקוּת וְהִזְדַּהוּת עִם מִלּוֹת הַתְּהִלִּים, מוֹעִילָה מְאֹד לְחִזּוּק וְיַצִּיבוּת הָרוּחַ, וְלָכֵן קְרִיאַת הַתְּהִלִּים צָרִיךְ שֶׁתִּהֶא מִתּוֹךְ הֲבָנַת הַמִּלִּים, וְאֵין חִיּוּב לִקְרוֹת אֶת הַתְּהִלִּים עַל הַסֵּדֶר דַּוְקָא, יָכוֹל אַתָּה לִבְרֹר לְךָ מִזְמוֹרִים מְסֻיָּמִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם בַּקָּשָׁה וּתְחִנָּה שֶׁאַתָּה מִתְחַבֵּר לַמִּלִּים, וְלִקְרוֹת רַק אֶת הַמִּזְמוֹרִים שֶׁחָשׁ הַנְּךָ מִתְרַגֵּשׁ מֵהֶם וְשׁוֹפֵךְ לִבְּךָ לַה' בָּהֶם, וּכְמוֹ: ג, ד, ה, ו, ט, י, יג, טו, טז, יז, כ, כב, כז ל, לא, מ, נד, נה, נו, נז, נט, צא, קמב, קמג, וְכַיּוֹצֵא, וּכְמוֹ כֵן מִזְמוֹרֵי הוֹדָאָה לַה', כְּמוֹ: ק, צ, צה, צו, צח, קג, קיא, קטז.

וְעוֹד שָׁמַעְתִּי מֵהַגְּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי יַעֲקֹב עֲדֶס שְׁלִיטָ"א שֶׁהַמִּזְמוֹר בַּ"חֲבַקּוּק" פֶּרֶק ג': "תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא עַל שְׁגִיּוֹנוֹת" הִנּוֹ מַרְפֵּא לַנֶּפֶשׁ, שֶׁכֵּן שְׁגִיּוֹנוֹת מִלְּשׁוֹן שִׁגָּעוֹן הַדַּעַת, וְהָאוֹמֵר מִזְמוֹר זֶה בְּכַוָּנָה סְגֻלָּתוֹ לִרְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ.

18. **עשרות בשנים חושבני שאני בחזקת סכנה לולי האמונה**...

פְּגַשְׁתִּי בְּאָדָם אֶחָד שֶׁסָּבַל תְּקוּפָה מֻחֲרֶדוֹת בְּאֹפֶן קָשֶׁה וּמַבְהִיל, וְסִפֵּר לִי שֶׁהִתְחַזֵּק מְאֹד בֶּאֱמוּנָה וּבְשִׂמְחָה בַּה', וּכְתוֹצָאָה מִכֹּךְ בָּרוּךְ ה' הִנּוֹ כְּהַיּוֹם בְּדֶרֶךְ כְּלָל בְּמַצָּב שָׂמֵחַ, וְאָמְנָם עֲדַיִן יֵשׁ לוֹ "סִיּוּטִים" וַחֲרָדוֹת מִמַּצָּבִים מְסֻיָּמִים, אוֹ אֲפִלּוּ מִשְׁמוּעוֹת מְסֻיָּמוֹת, וְיוֹדֵעַ הוּא בְּבֵרוּר שֶׁגַּם כְּהַיּוֹם שֶׁבְּאֹם לֹא יֹאחַז בְּעֵץ הַחַיִּים שֶׁהוּא עֵץ הָאֱמוּנָה בָּנָקֵל יִפֹּל שׁוּב לַחֲרָדָה, אֶלָּא שֶׁכָּל - כָּךְ אָדוּק הוּא בֶּאֱמוּנָה עַד שֶׁבְּנָקֵל מֵסִיר מֵעָלָיו הַחֲרָדוֹת וְהַסִּיּוּטִים לְבַל יַחֲזִיקוּ אֲצָלוֹ יוֹתֵר מִדַּקּוֹת אֲחָדוֹת, וּמְסַפֵּר הוּא שֶׁהַשְׁפָּעַת הָאֱמוּנָה הָלְכָה וְהִתְחַזְּקָה אֲצָלוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר, שֶׁכֵּן מִתְּחִלָּה הָיָה סוֹבֵל מֵהַפְחָדִים וְהַחֲרָדוֹת בְּמֶשֶׁךְ כַּמָּה יָמִים עַד שֶׁהָיָה נִרְגָּע מֵהֶם, וְאַחַר - כָּךְ בְּהִתְחַזְּקוּת הָאֱמוּנָה הִצְלִיחַ לִדְחוֹתָם תּוֹךְ יוֹם אֶחָד, וְאַחַר - כָּךְ כְּשֶׁהִתְחַזֵּק תְּקוּפָה יוֹתֵר בֶּאֱמוּנָה הֶחֱזִיק הַפַּחַד אֲצָלוֹ רַק כַּמָּה שָׁעוֹת, וְכֵן הָלְאָה עַד שֶׁכְּהַיּוֹם כִּמְעַט וְלֹא מַחֲזִיק אֲצָלוֹ הַפַּחַד יוֹתֵר מִכַּמָּה דַּקּוֹת וְגַם זֶה רַק בְּמִקְרִים נְדִירִים, בְּדֶרֶךְ כְּלָל כְּבָר לֹא מִתְקָרֵב הַפַּחַד אֲצָלוֹ, וְאִם כֵּן, לֹא יוֹתֵר מִכַּמָּה שְׁנִיּוֹת שֶׁל סִיּוּט וּמִיָּד נֶעֱלָם.

19. **עצה לחרדות הנובעות מקושיות אמונה שאין להם תשובה**

יָדוּעַ הוּא שֶׁאֱמוּנָתֵנוּ מְבֻסֶּסֶת בְּעִקָּר עַל מָסֹרֶת אָבוֹת מִזְּמַן מַתַּן תּוֹרָה, וּמִסְפּוּרֵי הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים רָאשֵׁי וְשָׁרְשֵׁי הָאָמָה, וּכְמוֹ כֵן מִסִּפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם עַל כָּל הַנִּסִּים וְהַנִּפְלָאוֹת שֶׁהָיוּ כְּרוּכִים בְּסִפּוּר זֶה.

וּבְכָךְ מַצִּילִים אָנוּ אֶת עַצְמֵנוּ מֵאֱמוּנָה עַל דֶּרֶךְ הַחֲקִירָה וְהַפִּילוֹסוֹפְיָה, שֶׁכֵּן אֵינֶנּוּ צְרִיכִים לָהּ, וְלֹא דַּי שֶׁלֹּא תּוֹסִיף אֶלָּא אַף תִּגְרַע, שֶׁכֵּן מַה לָּנוּ לְהוֹכִיחַ אֶת אֱמוּנָתֵנוּ מֵחֲקִירוֹת אַחַר שֶׁרָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ וְשָׁמַעְנוּ בְּאָזְנֵינוּ אֶת אֱלֹקֵינוּ, וְכַנֶּאֱמָר: "פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בָּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ".

אוּלָם לִפְעָמִים מִתְרוֹצְצִים קֻשְׁיוֹת עַל הָאֱמוּנָה שֶׁאֵין בִּרְצוֹנִי לְהַזְכִּירָם כָּאן, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְעוֹרְרָם, שֶׁלְּאֵלֶּה הַסּוֹבְלִים מֵחָרָדוֹת, קֻשְׁיוֹת אֵלּוּ מַחֲרִידִים וּמַבְהִילִים אוֹתָם, וְדָבָר זֶה מוּבָן מֵאֵלָיו שֶׁיִּהְיוּ קֻשְׁיוֹת כָּאֵלּוּ, שֶׁכֵּן אָנוּ מֻגְבָּלִים בַּגּוּף בַּמָּקוֹם וּבַזְּמַן, וְעַל מֻגְבָּלִיּוֹת אֵלּוּ בָּנוּי עוֹלָמֵנוּ. וְאֵלּוּ הַבּוֹרֵא אֵין בּוֹ מֻגְבָּלִיּוֹת אֵלּוּ, וְלִפְעָמִים מַבְהִיל לַחְשֹׁב אֵיךְ מִסְתַּדֵּר עוֹלָמֵנוּ הַחָמְרִי עִם הָאֱמֶת שֶׁבָּעוֹלָם הָרוּחָנִי, וְכֵיוֹצֵא בְּקֻשְׁיוֹת אֱמוּנָה הַמְבַלְבְּלִים אֶת הַדַּעַת.

וּמַה יֵּשׁ לָנוּ לְהָשִׁיב עַל כָּךְ?

יְסוֹד הַתְּשׁוּבָה נִמְצֵאת בְּסֵפֶר "חַיֵּי עוֹלָם" לְהגה"ק הַסְּטַיְפֶּלֶר זצוק"ל, וְזֶה תֹּכֶן דְּבָרָיו.

וְכִי קֻשְׁיוֹת אֵלּוּ הִנָּם הַמְצָאוֹת, וַהֲלֹא הֵמָּה קֻשְׁיוֹת פְּשׁוּטוֹת הַצָּצִים אֵצֶל כָּל יֶלֶד, וּבְכֵן תְּתְבּוֹנָן: וְכִי קֻשְׁיוֹת אֵלּוּ לֹא הָיוּ קְשׁוֹת לָרַמְבַּ"ם, לְרַשְׁ"י, לָרֹא"ש, לָרִיטְבָ"א, וּלְיֶתֶר צַדִּיקֵי קְדוֹשֵׁי וּגְאוֹנֵי עוֹלָם, עַד הַחָזוֹן אִישׁ וְהֶחְפֵּץ חַיִּים, וְהַבֶּן אִישׁ חַי וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם לְפָנֵיהֶם עוֹד - הַנְּבִיאִים הַתַּנָּאִים הָאֲמוֹרָאִים וְעוֹד, בָּרוּר שֶׁקֻּשְׁיוֹת אֵלּוּ צָצוּ אַף בְּמֹחָם.

וְעִם כָּל זֶה לֹא הִפְרִיעוּ לָהֶם כְּלָל קֻשְׁיוֹת אֵלּוּ מִלְּשַׁבֵּר לָהֶם אֶת עֲבוֹדַת ה' בֶּאֱמוּנָה וּבְתֹם לֵב, וּבִמְסִירוּת נֶפֶשׁ, וְלִמְסֹר אֶת כָּל נַפְשָׁם, מָמוֹנָם, וְאֶת כָּל הַיָּקָר לָהֶם עֲבוּר ה' עֶשְׂרוֹת בַּשָּׁנִים, נָטְשׁוּ אֶת כָּל תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם, וְהִתְעַנְּגוּ עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה מִתּוֹךְ שִׂמְחָה, וְעַד שֶׁזָּכוּ לִדְרָגוֹת גְּבוֹהוֹת, אִם הַנְּבִיאִים שֶׁזָּכוּ לִנְבוּאָה וְאַחֲרֵיהֶם, שֶׁזָּכוּ לְבַת קוֹל, לְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לְגִלּוּי אֵלִיָּהוּ וְכֵיוֹצֵא, עַד שֶׁהָיָה בִּיכָלְתָּם לְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע וְלַעֲשׂוֹת מוֹפְתִים לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם. וְאִם כֵּן בָּרוּר הוּא שֶׁעָבְדוּ אֶת בּוֹרְאָם מִתּוֹךְ וַדָּאוּת, שֶׁכֵּן זֶה הָעוֹשֶׂה מַעֲשָׂיו רַק מִכֹּחַ סָפֵק, מִסְתַּפֵּק בְּמִינִימוּם כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי חוֹבָה וְתוּ לֹא, וְאֵלּוּ קְדוֹשֵׁי יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבְדוּ לְבוֹרְאָם מִתּוֹךְ מְסִירוּת נֶפֶשׁ בְּוַדַּאי שֶׁהָיָה זֶה מִתּוֹךְ שֶׁהָיוּ וַדָּאיִים בֶּאֱמוּנָתָם, וְלֹא הָיָה אֶצְלָם צַל שֶׁל סָפֵק בְּשׁוּם עִקָּר מֵעִקְּרֵי הָאֱמוּנָה.

וּמֵאַחַר וְכֵן מַה לָּנוּ אָנוּ הַצֹּאן הַתְּמִים לְהִתְבַּהֵל וּלְהִתְבַּלְבֵּל מִקֻּשְׁיוֹת שֶׁכָּאֵלּוּ, אֵין לָנוּ אֶלָּא לַעֲצֹם עֵינֵינוּ, וּלְהַתְמִים לִבּוֹתֵינוּ וְלִצְעֹד לָבֶטַח אַחַר הָרוֹעִים הַגְּדוֹלִים שֶׁכְּבָר סָלְלוּ לָנוּ אֶת הַדֶּרֶךְ לָבֶטַח.

20. **צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים**
וְכָאמוּר לְעֵיל זוֹ הָעֲצָה הַנִּפְלָאָה לְגָרֵשׁ וּלְסַלֵּק אֶת כָּל הַפְּחָדִים וְהַחֲרָדוֹת וְלֵילֵךְ בְּתָמִימוּת וּבְשִׂמְחָה לְצֵיר מוּל עֵינֶיךָ אֶת גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ בְּמֶשֶׁךְ הַדּוֹרוֹת, וּלְהַעֲמִיק בְּדַרְכָּם, וּלְהִכָּנֵס - עַד כַּמָּה שֶׁיִּדְנוּ מַשֶּׂגֶת מְעַט מִן הַמְּעַט - לְרֹאשָׁם וּלְהַשְׁקַפַּת עוֹלָמָם, וְנִתְבּוֹנֵן לְעַצְמֵנוּ, צַדִּיק נִשְׁגָּב זֶה, כְּרַשִׁ"י אוֹ כְּהָרַמְבַּ"ם, וְכֵן יֶתֶר הָרִאשׁוֹנִים וְאַחֲרֵיהֶם מָרָן הַמְחַבֵּר שֻׁלְחָן - עָרוּךְ, הָאָרִיזַ"ל, הַבַּעֲשַׁ"ט וְתַלְמִידָיו. הַגְּרַ"א וְתַלְמִידָיו. הגר"י סַלַנְטֶר וְתַלְמִידָיו גְּדוֹלֵי וַעֲנָקֵי הָרוּחַ עַד גְּדוֹלֵי הַדּוֹרוֹת שֶׁהָיוּ קְרוֹבִים לְדוֹרֵנוּ, וְכָאֵלֶּה שֶׁהִנָּם בְּדוֹרֵנוּ, הֲיֵשׁ שֶׁלְּוָה כְּשַׁלְוָתָם וּכְרֹגַע נַפְשָׁם, וַהֲלֹא חֲכָמִים הֵמָּה, דַּעְתָּם רְחָבָה מִנִּי יָם, הַכֹּל בָּרוּר לִפְנֵיהֶם, הַטּוֹב וְהָרָע, הַשִּׂמְחָה וְהַצַּעַר, הַחַיִּים וְהַמָּוֶת, וְלֹא מְעַט צַדִּיקִים הָיוּ וַיְשָׁנָם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם דַּי סִבּוֹת לִהְיוֹת עֲצוּבִים, נֶאֱנָחִים וְנֶאֱנָקִים מִצָּרוֹתֵיהֶם וּמִצָּרוֹת תַּלְמִידֵיהֶם, וְעִם כָּל זֶה רוּחַ שֶׁל גְּבוּרָה וְעֹז בְּקִרְבָּם, וְכָל כֵּלָם בַּעֲלֵי כֹּחַ וּגְבוּרָה לְעוֹדֵד וּלְחַזֵּק אֲחֵרִים, לֹא לִפֹּל בְּרוּחָם, וְאִם כֵּן בְּדַרְכָּם נֵלֵךְ.
וּפְשׁוּט שֶׁכֹּחָם זֶה בָּא לָהֶם מִשִּׁמְחַת הַתּוֹרָה שֶׁבְּקִרְבָּם, וּמֵהֶאֱמוּנָה הַצָּחָה וְהַבְּרוּרָה שֶׁבְּקִרְבָּם לִרְאוֹת אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּפִי שֶׁהוּא טוֹב בֶּאֱמֶת, וְכִי כָּל הֲלִיכוֹתָיו וְהַנְהָגוֹתָיו עִם בְּרִיּוֹתָיו הוּא בְּמַטָּרָה אַחַת וְיִחִידָה לְלֹא שׁוּם תַּעֲרֹבֶת זָרָה, וְהוּא לְהֵיטִיב לַבְּרִיּוֹת וְלַהֲבִיאָם לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא לְנָצַח הַנִּקְנֶה בְּיִסּוּרִים, וְלָכֵן גַּם בְּשָׁעַת יִסּוּרֵיהֶם רוֹאִים אֶת פָּנָיו הַמְחַיְכוֹת שֶׁל הַבּוֹרֵא, וְאֶת יָדָיו הַמְלַטְּפוֹת וְהָרַחֲמָנִיּוֹת, וַהֲגַם שֶׁיָּדָיו מַכּוֹת וְחוֹתְכוֹת אֵין זֶה אֶלָּא עַל מְנָת לְרַפֵּא, לְהוֹעִיל, לְהַכְשִׁיר אֶת הָאָדָם לַטּוֹב הָאֱמִתִּי הַמְעֻתָּד לוֹ.
וְאִם תִּשְׁאָלֵנִי וַהֲלֹא שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אוֹמֵר (קהלת א, יח): "יוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מַכְאוֹב", וְאִם כֵּן כַּמָּה שֶׁהָאָדָם יוֹתֵר דַּעְתָּן, יוֹתֵר מַאֲמִין - שֶׁכֵּן זֶהוּ עִקַּר הַדַּעַת הָאֱמִתִּי - יוֹתֵר מוֹסִיף מַכְאוֹב. אוּלָם תְּדַיֵּק בְּדִבְרֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ ע"ה שֶׁאָמַר יוֹסִיף מַכְאוֹב, וְלֹא אָמַר יוֹסִיף עֶצֶב. אָכֵן הֶחָכָם וְהַדַּעְתָּן מוֹסִיף מַכְאוֹב בְּלִבּוֹ, שֶׁכֵּן שְׁאִיפוֹתָיו גְּדוֹלוֹת, רְצוֹנוֹ לִהְיוֹת מֻשְׁלָם הִנּוֹ רָצוֹן חָזָק וְתוֹבֵעַ, כָּךְ שֶׁמַּכְאוֹבוֹ הוּא מַכְאוֹב חִיּוּבִי, אוּלָם אֵין בְּכְלַל זֶה שֶׁיּוֹסִיף זֶה הַדַּעְתָּן עַצְבוּת, אַדְרַבָּא, זֶה הַמּוֹסִיף דַּעַת מֵבִין שֶׁאֵין מִמָּה לְהִתְעַצֵּב וְלִדְאֹג כְּלָל, וּכְמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, שֶׁכֵּן זֶה הַדַּעְתָּן, שֶׁדַּעְתּוֹ שְׁלֵמָה בֶּאֱמוּנָתוֹ בַּה', שֶׁזּוֹ כַּאֲמוּר עִקַּר הַדַּעַת הָאֱמִתִּית, וְכַנֶּאֱמָר (ישעיה יא, ט): "כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה'", וְעוֹד נֶאֱמַר (דברים ד, לה): "אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים", בְּוַדַּאי שֶׁזֶּה רָחוֹק מֵעַצְבוּת וּמִדַּאֲגוֹת שָׁוְא, שֶׁכֵּן מוֹסֵר הוּא בֶּאֱמוּנָתוֹ אֶת עַצְמוֹ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ בְּפִקָּדוֹן בְּיַד ה', מִתּוֹךְ תְּחוּשָׁה שֶׁל אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן שֶׁאֵין יוֹתֵר טוֹב וּבָטוּחַ מִזֶּה.

הָרַבִּי מִצַּאנְז זצוק"ל, אֵבֵד בַּשּׁוֹאָה אִשָּׁה וְאַחַד עָשָׂר יְלָדִים, וְעִם כָּל זֶה דִּקְדֵּק שָׁם בְּמִצְוָה קַלָּה כְּבַחֲמוּרָה, וְלֹא נִשְׁבַּר בְּרוּחוֹ, אַדְרַבָּא, עוֹדֵד וְחִזֵּק אֶת כָּל הַנִּמְצָא בְּקִרְבָתוֹ, הִשִּׁיא בָּנִים וּבָנוֹת שֶׁנִּשְׁרְדוּ מֵהַשּׁוֹאָה, הֵקִים בֵּית חוֹלִים ["לַנְיאַדוֹ" בְּנְתַנְיָה] נָשָׂא אִשָּׁה, זָכָה לְבָנִים וַחֲתָנִים גְּדוֹלִים וַעֲצוּמִים בַּתּוֹרָה, וְהוּא עַצְמוֹ זָכָה לְחַבֵּר סִפְרֵי הֲלָכָה וְהַשְׁקָפָה, וְעוֹד כַּיּוֹצֵא בּוֹ רַבִּים הָיוּ צַדִּיקִים וַחֲסִידִים שֶׁאִבְּדוּ בַּשּׁוֹאָה אֶת כָּל הַיָּקָר לָהֶם וְלֹא נִשְׁבְּרוּ, קָמוּ מֵחָדָשׁ, הֵקִימוּ אֶת עַדָתָם וּקְהִלָּתָם מֵחָדָשׁ בְּעֹז וְתַעֲצוּמוֹת יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָיָה לָהֶם קֹדֶם. וּמִפָּרָסָם הַסִּפּוּר שֶׁבָּא מִישָׁהוּ לְסָטַיְפֶלֶר זצוק"ל וְסִפֵּר לוֹ אֶת צָרוֹתָיו, הֵשִׁיב לוֹ הַסְּטַיְפֶלֶר: הַאֻמַּן לִי שֶׁגַּם אֲנִי עָבַרְתִּי תְּלָאוֹת, יִסּוּרִים, עֲנִיּוּת, חֲלִישׁוּת הַדַּעַת, וְאִם הָיִיתִי מַעֲמִיק בְּצָרוֹתַי הָיִיתִי עִם הָאָרֶץ מְדֻכָּא וּמִסְכֵּן, אוּלָם הִסְתַּחְתִּי דַּעְתִּי מִכָּךְ, עָסַקְתִּי בַּתּוֹרָה וְנִצַּלְתִּי...

21. סגולתו הגדולה והנפלאה של הגר"ח מוולוז'ין

נָצַטֵּט אֶת שׁוּרוֹתָיו שֶׁל הגר"ח מִוולוֹז'ין בַּעַל נֶפֶשׁ הַחַיִּים תַּלְמִידוֹ הַמֻּבְהָק שֶׁל הַגְּר"א מִוּילְנָא שֶׁבָּהֶם קוֹבֵעַ הוּא סְגֻלָּה גְּדוֹלָה וְנִפְלָאָה שֶׁלֹּא יִשָּׁלֵט בָּאָדָם שׁוּם כֹּחַ, כּוֹלֵל בֶּהָלָה חֲרָדָה וְשׁוּם דָּבָר רַע.

"וּבֶאֱמֶת הוּא עִנְיָן גָּדוֹל וּסְגֻלָּה נִפְלָאָה לְהָסִיר וּלְבַטֵּל מֵעָלָיו כָּל דִּינִין וּרְצוֹנוֹת אֲחֵרִים שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לִשְׁלֹט בּוֹ, וְלֹא יַעֲשׂוּ בּוֹ שׁוּם רֹשֶׁם כְּלָל, כְּשֶׁאָדָם קוֹבֵעַ בְּלִבּוֹ לֵאמֹר הֲלֹא ה' הוּא הָאֱלֹקִים הָאֲמִתִּי, וְאֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ יִתְבָּרַךְ שׁוּם כֹּחַ בָּעוֹלָם וְכָל הָעוֹלָמוֹת כְּלָל, וְהַכֹּל מָלֵא רַק אַחְדּוּתוֹ הַפָּשׁוּט יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וּמְבַטֵּל בְּלִבּוֹ בִּטּוּל גָּמוּר, וְאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ כְּלָל עַל שׁוּם כֹּחַ וְרָצוֹן בָּעוֹלָם, וּמְשַׁעְבֵּד וּמְדַבֵּק טֹהַר מַחְשַׁבְתּוֹ רַק לָאָדוֹן יָחִיד בָּרוּךְ הוּא, כֵּן יַסְפִּיק הוּא יִתְבָּרַךְ בְּיָדוֹ שֶׁמִּמֵּילָא יִתְבַּטְּלוּ מֵעָלָיו כָּל הַכֹּחוֹת וְהָרְצוֹנוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לִפְעֹל לוֹ שׁוּם דָּבָר כְּלָל.

וּבְכֵן הִנֵּה לְךָ עֵצָה נִפְלָאָה לְשַׁכֵּךְ אֶת חֲרָדוֹתֶיךָ שֶׁתּוֹקְפִים אוֹתְךָ וּלְפָחוֹת לְסַלְקָם לִזְמַן מָה, וְהוּא בְּכָךְ שֶׁתֵּשֵׁב בִּמְנוּחָה, וְתַעֲמִיק בְּמַחְשַׁבְתְּךָ, הִנֵּה מַחְשֶׁבֶת חֲרָדָה זוֹ הַבָּאָה עָלַי עַכְשָׁו, הֲלֹא הוּא כֹּחַ מֵהַבּוֹרֵא, שֶׁכֵּן אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ שׁוּם כֹּחַ בָּעוֹלָם, וְתַעֲמִיק בְּמַחְשַׁבְתְּךָ שֶׁהִנֵּה הַבּוֹרֵא הוּא כָּאן עוֹמֵד עָלֶיךָ וְלוֹחֵץ עַל נְקֻדַּת פַּחְדְּךָ וְחֶרְדָתְךָ, וּבְפָנִים רַחֲמָנִיּוֹת מַבִּיט הוּא אֵלֶיךָ, וּבַקָּשָׁתוֹ שֶׁתִּתְבּוֹנֵן שֶׁעוֹשֶׂה הוּא הַכֹּל לְטוֹבָתְךָ, וּכְמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹעָלוֹת שֶׁיֶּשְׁנָם בַּהֶשְׁמֵת הַפַּחַד וְהַחֲרָדָה עַל הָאָדָם.

וּבְכָךְ הִנְּךָ פּוֹעֵל שֶׁמִּיָּד יִסְתַּלֵּק מִמְּךָ הַפַּחַד וְהַחֲרָדָה לְפָחוֹת לִזְמַן מָה, כֵּיוָן שֶׁבְּעֶצֶם זֶה שֶׁלֹּא יִחַסְתָּ שׁוּם כֹּחַ לְשׁוּם כֹּחַ בָּעוֹלָם מִבְּלְעֲדֵי ה', אֲזַי סְגֻלָּה גְּדוֹלָה וְנִפְלָאָה יֶשְׁנָהּ שֶׁבְּאוֹתוֹ רֶגַע יִתְגַּלֶּה עָלֶיךָ ה' בְּרַחֲמָיו הַגְּלוּיִים וְיִרְאֶךָ חֲסָדִים גְּלוּיִים וְלֹא בְּדֶרֶךְ יִסּוּרִים וְהֶסְתֵּר.

וְכֵן מוּבָא בְּסֵפֶר "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים", שֶׁכַּאֲשֶׁר תּוֹקֶפֶת לְאָדָם אֵיזֶה צָרָה, יֵשֵׁב וְיִעֲמִיק בְּאַחְדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְשֶׁאֵין עוֹד כֹּחַ מִלְבַדּוֹ, וְיַעֲמִיק לְיַחֵס אֶת צָרָתוֹ שֶׁהִנָּהּ מֵהַבּוֹרֵא בִּלְבַד, וּסְגֻלָּתוֹ שֶׁמִּיָּד יִסְתַּלְּקוּ הָעֲנָנִים הַמַּשְׁחִרִים לְפָחוֹת לִזְמַן מָה.

22. **להסתכל על ה"עולם" שהנו טוב ויפה ולא "שחור" ואכזר**

אֶחָד מֵהַגּוֹרְמִים הָעִקָּרִיִּים לַחֲרָדוֹת וּלְדִכְאוֹנוֹת שֶׁהָאָדָם מִסְתַּכֵּל הָעוֹלָם כְּעוֹלָם "רַע", "שָׁחוֹר", "אַכְזָר", הָאֲנָשִׁים רָעִים, הָעוֹלָם מָלֵא אֲסוֹנוֹת וּפְגָעִים רָעִים וְכָךְ מִצְטַיֵּר לוֹ הָעוֹלָם.
וּבְעָצָם יֵשׁ לָנוּ לְהָסִיר אֶת הַמַּשְׁקָפַיִם עִם הַזְּכוּכִיּוֹת הַשְּׁחוֹרוֹת וְלָשִׂים זְכוּכִיּוֹת שְׁקוּפוֹת.
שֶׁכֵּן זוֹ הִסְתַּכְּלוּת שִׁקְרִית וּמַתְעָה, וְאוּלַי נְכוֹנָה לִזֶּה שֶׁאֵין בּוֹ מַשֶּׁהוּ שֶׁל אֱמוּנָה וְתוֹרָה, אוּלָם לְזֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֱמוּנָה וְתוֹרָה הִסְתַּכְּלוּתוֹ בְּנָקֵל יְכוֹלָה לִהְיוֹת אַחֶרֶת לַחֲלוּטִין, וּנְבָאֵר.
הָעוֹלָם אָכֵן יָכוֹל לְהִצְטַיֵּר כְּשֶׁחוֹר וְאַכְזָר לְאֵלֶּה שֶׁרוֹאִים בּוֹ אֶת תַּכְלִיתָן בַּחַיִּים, וּכְאִלּוּ כָּאן הֵם מַתְחִילִים וְכָאן הֵם גּוֹמְרִים וְאֵין עוֹלָם אֶלָּא אֶחָד חַס וְחָלִילָה.
אוּלָם לַיְּהוּדִי הַמַּאֲמִין שֶׁעוֹלָמֵנוּ אֵינוֹ אֶלָּא מַעֲבָר בִּלְבַד לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא הַנִּצְחִי שֶׁאֵין בּוֹ מָוֶת, וְלֹא חֹלִי, וְלֹא צַעַר, רַק עֹנֶג וְטוּב לָנֶצַח, הֲרֵי שֶׁעוֹלָם הַזֶּה יִצְטַיֵּר בְּעֵינָיו כְּעוֹלָם שֶׁל "מְצִיאוֹת", עוֹלָם שֶׁזְּרוּקִים בּוֹ הַרְבֵּה מְצִיאוֹת יְקָרוֹת שֶׁעִמָּהֶם אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לַטּוֹב הַנִּצְחִי.
וּבְיוֹתֵר כַּאֲשֶׁר יִתְבּוֹנֵן הוּא בַּצַּדִּיקִים וּבְתַלְמִידֵי הַחֲכָמִים עַד כַּמָּה שִׂמְחָתָם בְּפְנֵיהֶם וּבְלִבָּם, עַד כַּמָּה מְאֻשָּׁרִים הֵמָּה מֵהַמְצָוּוֹת וּמִדִּבְרֵי תּוֹרָה, יְוּכַח לוֹ לְאָדָם הֵיאַךְ עוֹלָמֵנוּ זֶה אֵינוֹ אֶלָּא כְּמַעֲבָר הַמּוֹבִיל לְאֹשֶׁר הַטּוֹב וְהַנִּצְחִי.
עָלֵינוּ לְשַׁנּוֹת אֶת מַבָּטֵינוּ מִמְּאֹרְעוֹת הָעוֹלָם, וְלֹא לִרְאוֹתָם כְּסֵבֶל, עִנּוּי, תְּלָאוֹת וּפְגָעִים, אֶלָּא כְּעוֹלָם שֶׁל תִּקּוּן, מִבְחָן, נִסָּיוֹן, כָּל סֵבֶל שֶׁאָדָם סוֹבֵל בָּעוֹלָם לֹא נוֹעַד כְּדֵי שֶׁהָאָדָם יִסְבֹּל, אֶלָּא בְּכָךְ מִתְהַוֶּה תּוֹעֶלֶת נִפְלָאָה לְנֶפֶשׁ הָאָדָם, בְּסֵבֶל זֶה עוֹבֵר הָאָדָם מִבְחָן וְנִסָּיוֹן עַל חֲדוּת וּבְהִירוּת אֱמוּנָתוֹ עַד כַּמָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲמִין אֶצְלוֹ, יָשָׁר, רַחוּם וְחַנּוּן, שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה מִטּוּבוֹ לְעוֹלָם, וְכַנֶּאֱמָר (מלאכי ג, ו): "אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי".
וּלְשֵׁם כָּךְ עָרַכְתִּי סֵפֶר הַנִּקְרָא "אֲהַבְתִּי אֶתְכֶם", שֶׁבּוֹ מְבֹאָר בַּאֲרִיכוּת עִנְיַן אַהֲבַת ה' לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, וְגַם כַּאֲשֶׁר נוֹהֵג הוּא בָּנוּ בְּמִדַּת הַדִּין הַקָּשָׁה, בְּיִסּוּרֵי גּוּף וְנֶפֶשׁ, הַכֹּל מִתּוֹךְ אַהֲבָה וַחֲרָדָה לְגוֹרָלֵנוּ הַנִּצְחִי שֶׁלֹּא נְאַבֵּד אֶת הָעִקָּר שֶׁהוּא הָעוֹלָם-הַבָּא הַתַּכְלִיתִי וְהַנִּצְחִי.
שֶׁכֵּן עָלֵינוּ לְהָבִין שֶׁאֵין לָנוּ הַשָּׂגָה וַהֲבָנָה בַּהִסְתַּכְּלוּת שֶׁל הַבּוֹרֵא כְּלַפֵּינוּ, וּכְמוֹ שֶׁאָב מוֹנֵעַ מִבְּנוֹ הַקָּטָן אֶת חֶפְצוֹ שֶׁל הַבֵּן בַּאֲשֶׁר יוֹדֵעַ הוּא שֶׁבְּנוֹ זֶה שׁוֹבָב, וְאִם יְמַלֵּא הָאָב מְבַקְּשׁוֹ יְנַצֵּל זֹאת לְרָעָה, עַל כֵּן אַף שֶׁהַבֵּן רוֹאֶה אֶת אָבִיו כַּאכְזָר מֵחֹסֶר הֲבָנָתוֹ, אֵין הָאָב יָכוֹל לְהֵרָתֵת לְשִׁכְלוֹ שֶׁל הַבֵּן בִּשְׁבִיל שֶׁאֵינוֹ מַשִּׂיג אֶת דַּעַת אָבִיו, כֵּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹנֵעַ מֵאִתָּנוּ טוֹבוֹת, וְאַף מַכֶּה לְצָרֵךְ רְפוּאָתֵנוּ, וְאַף שֶׁאֵין אָנוּ מַשִּׂיגִים הַתּוֹעֶלֶת בַּדָּבָר לֹא מִפְּנֵי כָּךְ יִמְנַע ה' אֶת הַטּוֹב הַגָּדוֹל שֶׁהוּא רוֹאֶה בִּשְׁבִילֵנוּ מִלְּתִתּוֹ לָנוּ.

23. **לחשוב ברגע חרדה שבאותה שעה מזדככת הנפש.**

וְעוֹד מַה שֶּׁיּוֹעִיל מְאֹד לְהַרְגִּיעַ וּלְהַשְׁקִיט אֶת הַנֶּפֶשׁ הַסּוֹעֶרֶת בְּעִדַּן חֶרְדָתָהּ דִּכְאוֹנָהּ, לְזָכֹר, שֶׁבְּשָׁעַת יִסּוּרֵי נֶפֶשׁ הַלָּלוּ, הָאָדָם מְתַקֵּן אֶת נַפְשׁוֹ מִתַּחֲלוּאֵי עֲוֹונוֹתֶיהָ, וְכַיָּדוּעַ שֶׁיִּסּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ קָשִׁים הֵמָּה לְמְאֹד מְאֹד מִיִּסּוּרֵי הַגּוּף, וּכְמוֹ שֶׁכֵּן אוֹמְרִים אֵלּוּ הַמִּתְיַסְּרִים בְּנַפְשׁוֹתָם, שֶׁעֲדִיף הָיָה לָהֶם עָנְיִ, יִסּוּרֵי גּוּף וְכַיּוֹצֵא וְרַק לֹא לְהִתְיַסֵּר בְּנַפְשׁוֹתָם, שֶׁכֵּן בְּיִסּוּרִים אֵלּוּ טוֹעֲמִים הֵמָּה טַעַם מִיתָה מַמָּשׁ וּמְבַקְּשִׁים אֶת נַפְשָׁם לָמוּת, וּבְכֵן הֲבֵן שֶׁבְּכָךְ נַעֲשֶׂה תִּקּוּן לְנֶפֶשׁ הָאָדָם לְזַכְּכָהּ מִתַּחֲלוּאֵת עֲוֹונוֹתֶיהָ בְּיֶתֶר שְׂאֵת וּבְיֶתֶר עֹז וּבְאֹפֶן הַזָּרִיז וְהַיָּעִיל בְּיוֹתֵר, וְלָכֵן בְּשָׁעַת תְּקִיפַת חֲרָדָה וְכַיּוֹצֵא תִּתְבּוֹנֵן שֶׁבְּשָׁעָה זוֹ מְכַבְּסִים אֶת נִשְׁמָתְךָ מִלְּכְלוּכֵי וְכִתְמֵי עֲוֹונוֹתֶיהָ וְאִם תְּהֵא חָכָם, הֲרֵי שֶׁבְּשָׁעָה זוֹ תַּחְשֹׁב וְתִשְׂמַח שֶׁהִנֵּה עֲוֹונוֹתֶיךָ מִתְכַּפְּרִים בַּיִּסּוּרִים הַלָּלוּ, וִיצַיֵּר בְּדַעְתְּךָ הֵיאַךְ בְּשָׁעָה זוֹ נִמְחָקִים עֲוֹונוֹתֶיךָ, וְשִׁטְרֵי חוֹבוֹתֶיךָ נִקְרָעִים בָּזֶה אַחַר זֶה.

וְהַתּוֹעֶלֶת בְּמִלּוֹאָהּ תְּהֵא לָחָכָם הַמֵּבִין שֶׁכַּאֲשֶׁר יִתְיַסֵּר בְּנַפְשׁוֹ יְהַרְהֵר בִּתְשׁוּבָה, יִתְחָרֵט עַל עֲוֹונוֹתָיו, וְיָחוּשׁ שִׁפְלוּת עַצְמוֹ כְּלַפֵּי בּוֹרְאוֹ, וּבָנֶקֶל יְנַצֵּל זֶה מַצָּבוֹ לְהִשָּׁפֵל לִפְנֵי ה' וּלְהִתְחָרֵט עַל עֲוֹונוֹתָיו, אַחַר שֶׁבֵּין כֹּה מַצָּבוֹ מַצָּב שֶׁל שִׁבְרוֹן לֵב וְדִכְאוֹן רוּחַ.

24. **השמחה והאשר תלויים אך ורק בלאהב את ה'**

כְּשֶׁהָאָדָם לֹא רוֹאֶה אֶת הַקְּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּאוֹהֵב וְרַחֲמָן, חַיָּיו חַיֵּי מְרוֹרִים, חַי הוּא בִּתְחוּשָׁה שֶׁהַבּוֹרֵא שׂוֹנְאוֹ, יוֹרֵד לְחַיָּיו, מִתְעַלֵּל בּוֹ, חַס - וְחָלִילָה, שֶׁכֵּן אִם בִּרְצוֹנְךָ לְהַמְתִּיק אֶת מְרִירוּת חַיֶּיךָ, תֶּאֱהַב אֶת ה', תָּחוּשׁ בּוֹ כָּחָבֵר הָאָהוּב בְּיוֹתֵר, תִּתְאַהֵב בּוֹ בְּכָל לְבָבְךָ, וְאָז תִּפְתַּח אֶת סְגֹר לִבְּךָ לְפָנָיו, תְּסַפֵּר לוֹ אֶת חֲוָיוֹתֶיךָ, רִגְשׁוֹתֶיךָ, וּבְזֶה יֵהָפֵךְ לְךָ כָּל עוֹלָמְךָ לְעוֹלָם שֶׁל אוֹרָה טוֹבָה וְשִׂמְחָה.

וְכִי חָסֵר עַל מַה לֶּאֱהֹב אֶת ה', כְּשֶׁמִּתְבּוֹנֵן הָאָדָם בְּמִצִיאוּת ה', וּמַעֲמִיק בְּיִפְּי עוֹלָמוֹ, וְרוֹאֶה בְּכָךְ אֶת חָכְמָתוֹ, גְּדֻלּוּתוֹ, כֹּחוֹ, יְכָלְתּוֹ, נוֹרָאוֹתָיו, נִסָּיו וְנִפְלְאוֹתָיו שֶׁאֵין לָהֶם סוֹף, הַאִין בְּכָךְ סִבָּה לְהִתְאַהֵב בּוֹ, הַאִין בְּכָךְ סִבָּה לִרְצוֹת לִהְיוֹת בְּקִרְבָתוֹ וְלָחוּשׁ אֶת טוֹבוֹת אַבָּהוּתוֹ וְחֶמְלָתוֹ, לֶהֱיוֹתְךָ בְּנוֹ שֶׁל הַבּוֹרֵא "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם" (דברים יד, א).

לָמָּה לְחַיּוֹת אֶת הָעוֹלָם כְּגֵיהִנֹּם בִּזְמַן שֶׁאֶפְשָׁר לְחַיּוֹת אוֹתוֹ כְּגַן עֵדֶן, רַק לְשַׁנּוֹת אֶת הַהִסְתַּכְּלוּת, וְתוּ לֹא, וּכְבָר בְּזֶה הִנְּךָ עוֹבֵר לְעוֹלָם אַחֵר, לִרְגָשׁוֹת אֲחֵרוֹת שׁוֹנוֹת לַחֲלוּטִין מִמַּה שֶׁהָיוּ לְךָ עַד כֹּה. וּלְהַגִּיעַ לְאַהֲבַת ה'. מְבֹאָר בָּרַמְבַּ"ם שֶׁהוּא כַּאֲשֶׁר הָאָדָם מִתְבּוֹנֵן בְּנִפְלְאוֹת הַבְּרִיאָה וְרוֹאֶה אֶת גְּדֻלּוּתוֹ וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ מִיָּד הוּא מִתְאַהֵב בּוֹ, וְלָכֵן עֵצָה נִפְלָאָה לְאֵלֶּה שֶׁחָשַׁךְ עֲלֵיהֶם עוֹלָמָם בְּבִלְבּוּל הַדַּעַת לַעֲסֹק בְּסִפְרִים הָעוֹסְקִים בְּנִפְלְאוֹת הַבּוֹרֵא, וּכְמוֹ בְּחוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת שַׁעַר הַבְּחִינָה. וְעוֹד.

25. להחזיק במצוה אחת בשלמות ובכל כוחו ובכל זמן

כְּתַב הָרַמְבַּ"ם בְּמַאֲמַר רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן עֲקַשְׁיָא: רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹות, שֶׁאִם יַחֲזִיק אָדָם אֲפִלּוּ בְּמִצְוָה אַחַת בִּלְבַד בְּכָל כֹּחוֹ כָּל יָמָיו בִּשְׁלֵמוּת אֲזַי יִזְכֶּה עַל יָדָהּ לְעוֹלָם הַבָּא, לְכָךְ הִרְבָּה ה' לָנוּ תּוֹרָה וּמִצְוֹות כְּדֵי שֶׁלְּפָחוֹת בְּמִצְוָה אַחַת נִתֵּן אֶת כָּל כֹּחֵנוּ בָּהּ.

כְּלוֹמַר בְּוַדַּאי שֶׁחַיָּב אָדָם לְקַיֵּם אֶת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, אוּלָם בְּכָךְ שֶׁיַּחֲזִיק בְּמִצְוָה אַחַת לְפָחוֹת בְּכָל כֹּחוֹ, כְּבָר יֵשׁ בָּהּ כְּדֵי לְזַכּוֹתוֹ לָעוֹלָם הַבָּא.

הָעִקָּבִיּוּת בְּמִצְוָה אוֹ בְּנוֹהֵג טוֹב מֵבִיא לָאָדָם שִׂמְחָה וְסִפּוּק יוֹתֵר מֵהַרְבֵּה פְּרָטִים שֶׁמְּקַיְּמָם הָאָדָם שֶׁלֹּא בְּעִקְבִיּוּת, בְּמִצְוָה זוֹ שֶׁאָדָם עִקְבִי בָּהּ, רוֹאֶה הוּא חֵלֶק גָּדוֹל מֵחַיָּיו, תְּחוּשָׁתוֹ: יֵשׁ לִי מַשֶּׁהוּ בַּיָּד... כְּדַאי לִי וְשָׁוֶה לִי לְחָיוֹת בִּשְׁבִיל זֶה.. וּכְמוֹ לְמָשָׁל כְּשֶׁאָדָם קוֹבֵעַ בְּנַפְשׁוֹ לִלְמֹד כָּל יוֹם לְפָחוֹת שָׁעָה אַחַת בִּשְׁקִידָה וְרִכּוּז וְלִשְׁכֹּחַ בְּשָׁעָה זוֹ אֶת עוֹלָמוֹ וְטִרְדוֹתָיו, לְלֹא סָפֵק שָׁעָה זוֹ תָּבִיא לוֹ אֹשֶׁר וְסִפּוּק עָצוּם, וְיִחּוּשׁ בְּנֶכֶס יָקָר שֶׁיֶּשְׁנוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, שֶׁשָּׁוֶה לוֹ לִחְיוֹת וְלִשְׂמֹחַ בּוֹ.

וּמוֹצְאִים אָנוּ בַּחֲזַ"ל חֲשִׁיבוּת מְיֻחֶדֶת לְעִקְבִיּוּת בְּמִצְוֹות וַאֲפִלּוּ בְּאַחַת מֵהֶן, וּכְגוֹן:

כָּל הַמַּדְקְדֵּק בְּאוֹתִיּוֹת קְרִיאַת שְׁמַע - מְצַנְּנִין לוֹ גֵּיהִנֹּם, הֲרֵי שֶׁהָרָגִיל בְּדִקְדּוּק אוֹתִיּוֹת קְרִיאַת שְׁמַע זוֹכֶה לְצִנּוּן הַגֵּיהִנֹּם.

כָּל הַזָּהִיר בְּמִצְוַת צִיצִית - זוֹכֶה וְרוֹאֶה פְּנֵי שְׁכִינָה.

כָּל הַמַּעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו מַעֲבִירִין לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו.

כָּל הָעוֹנֶה אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא בְּכָל כֹּחוֹ אֲפִלּוּ גְּזַר דִּין שֶׁל שִׁבְעִים שָׁנָה לְרָעָה - נֶהֱפָךְ עָלָיו לְטוֹבָה.

הֲרֵי שֶׁעֲצָה זוֹ שֶׁל עֲנִיַּת אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּה יֵשׁ בְּכֹחָהּ לְבַטֵּל גְּזַר דִּין, כַּמָּה אִם כֵּן יֵשׁ לֶאֱחֹז בָּהּ כְּדֵי לְבַטֵּל הַדִּינִין מֵעָלָיו, וְרַבֵּנוּ "הַשּׁוֹמֵר אֱמוּנִים" הָיָה אוֹמֵר: מִתְפַּלֵּא אֲנִי, בְּנֵי אָדָם סוֹבְלִים יִסּוּרִים וּמְבַקְּשִׁים כָּל מִינֵי תַּחְבּוּלוֹת לְהִפָּטֵר מֵהֶם, וַהֲלֹא יֵשׁ לָנוּ כָּאן בַּחֲזַ"ל עֲצָה קַלָּה שֶׁתּוֹצְאוֹתֶיהָ מְבֹרָכוֹת בַּהַבְטָחָה שֶׁל קְרִיעַת גְּזַר דִּין שֶׁל שִׁבְעִים שָׁנָה מֵרָעָה לְטוֹבָה, אִם כֵּן אֵיזוֹ טִפְּשׁוּת זוֹ שֶׁלֹּא לֵילֵךְ וְלִקְפֹּץ אַחַר עֲצָה זוֹ.

וְיוֹדֵעַ אֲנִי אֲנָשִׁים שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם קַבָּלָה מְסֻיֶּמֶת בְּמַצָּבָם הַבְּרִיאוּתִי הָרָעוּעַ, וְקַבָּלָה זוֹ הֶעֱמִידָתָם בְּיִצִּיבוּת הַנֶּפֶשׁ וְשִׂמְחָתָהּ, הָאֶחָד סִפֵּר שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לִתֵּן "מַעֲשְׂרוֹת", הַשֵּׁנִי קִבֵּל עָלָיו לִתְמֹךְ בְּמִשְׁפָּחָה נִזְקֶקֶת, וְעוֹד אַחֵר קִבֵּל עָלָיו זְהִירוּת בַּעֲנִיַּת "אָמֵן", וְעוֹד כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, וְקַבָּלָה זוֹ שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם נָסְכָה עֲלֵיהֶם רוּחַ חֲדָשָׁה עַד שֶׁחָשׁוּ שִׂמְחָה פְּנִימִית בְּנַפְשָׁם, וּמִתּוֹךְ סִפּוּק רַב חָשׁוּ אֶת עֶרֶךְ הַחַיִּים, וְאֶת הָרָצוֹן לִחְיוֹת וְלִשְׂמֹחַ בַּחַיִּים.

26. לראות את העולם בעין טובה

עֲצַת הָעֲצוֹת הַמּוֹעִילוֹת בְּיוֹתֵר לַהֲסָרַת הַדְּכָאוֹנוֹת, לִרְאוֹת אֶת הָעוֹלָם טוֹב וְיָפֶה נֶחְמָד וְחָבִיב, כְּשֶׁאָדָם מִסְתַּכֵּל עַל יָפְיוֹ שֶׁל הָעוֹלָם, וּמִתְבּוֹנֵן בְּחָכְמָתוֹ בְּנִסָּיו וְנִפְלְאוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּבְּרִיאָה, שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ וְכוֹכָבִים, בַּצּוֹמְחִים לְמִינֵיהֶם, בְּבַעֲלֵי הַחַיִּים לְמִינֵיהֶם, וּבִבְנֵי הָאָדָם בְּיוֹתֵר, לְהִתְבּוֹנֵן בְּשִׂכְלָם שֶׁל בְּנֵי אָדָם הֵיאַךְ מֹחוֹתֵיהֶם וְדַעְתָּם מְשַׁמְּשִׁים לָהֶם אֶת כָּל תִּפְקוּדָם שֶׁלְּעַצְמָם, וְאֶת תִּפְקוּדָם עִם זוּלָתָם, דֵּן אֶת בְּנֵי הָאָדָם לְכַף זְכוּת, לֹא רוֹאֶה אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם כַּאֲנָשִׁים רָעִים וְאַכְזָרִים, לֹא רוֹאֶה אֶת הַנְהָגַת ה' כְּדִין וְאַכְזָרִיּוּת, מֵבִין שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַנְהִיג בְּרַחֲמִים אֶת כָּל בְּרִיּוֹתָיו, וּכְאָמְרֵנוּ בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן: הַזָּן אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים רַבִּים, נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר... וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל לֹא חָסַר לָנוּ... מָזוֹן תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד, כִּי הוּא אֵ - ל זָן וּמְפַרְנֵס לַכֹּל וְשֶׁלְחָנוֹ עָרוּךְ לַכֹּל...

וְכֵן בִּבְרִיאַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, בִּיצִירַת הַמְּאוֹרוֹת הַכֹּל עָשָׂה מֵרַחֲמָנוּת עַל בְּרִיּוֹתָיו, וּכְאָמְרֵנוּ: "הַמֵּאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים, וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית".

וְכִי כָּל עָנְשֵׁי שָׁמַיִם וּפִגְעֵי הָעוֹלָם אֵינָם אֶלָּא לְצָרְךָ תִּקּוּן.

הִנֵּה, סְדוֹם וַעֲמוֹרָה שֶׁהָיוּ רָעִים וְחַטָּאִים לַה' מְאֹד, וִידוּעִים הֵמָּה בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָאַכְזָרִים, וְעִם כָּל זֶה אִלּוּ הָיָה מוֹצֵא שָׁם עֲשָׂרָה צַדִּיקִים הָיָה נוֹשֵׂא לָהֶם חֶטְאָם וְלֹא מַשְׁמִידָם. אַנְשֵׁי נִינְוֵה שֶׁעָלְתָה רָעָתָם לִפְנֵי ה', עָשׂוּ תְּשׁוּבָה וְהֵשִׁיב מֵעֲלֵיהֶם אַפּוֹ, וּבְכֵן אִם לַגּוֹיִים סוֹלֵחַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּמַאֲרִיךְ אַפּוֹ וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיוֹנָה הַנָּבִיא (יונה ד, יא) וַאֲנִי לֹא אָחוּס?... הֲרֵי שֶׂחְס הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל מַעֲשֵׂה יָדָיו וּכְמוֹ בְּמִצְרַיִם כְּשֶׁבִּקְּשׁוּ הַמַּלְאָכִים לוֹמַר שִׁירָה, אָמַר לָהֶם: מַעֲשֵׂה יָדַי טוֹבְעִים בַּיָּם וְאַתֶּם רוֹצִים לוֹמַר שִׁירָה?! עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׂחְס הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְהַנְהָגָתוֹ אִתָּם בְּרַחֲמִים וְאַף שֶׁהַנְהָגָתוֹ נִרְאֵית דִּין.

וְהֶאֱרַכְנוּ לְקַמָּן בְּשִׂיחַת: "בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר", שֶׁהָאוֹת וְהַמּוֹפֵת לִרְאוֹת אֶת טוּב ה' גַּם בְּעֵת הַדִּין, הוּא בְּכָךְ שֶׁיִּתְבּוֹנֵן הָאָדָם בַּכַּמָּה וְכַמָּה נְקֻדּוֹת שֶׁל חֶסֶד עֲדַיִן מִתְנַהֵג עִמּוֹ הַבּוֹרֵא גַּם בְּשָׁעָה שֶׁהַדִּין מָתוּחַ עָלָיו, וּכְמוֹ אִם מִדַּת הַדִּין מְתוּחָה עָלָיו בַּפַּרְנָסָה, הֲרֵי שֶׁבְּרִיאוּתוֹ בְּקֵו תִּקִּין שֶׁל חֶסֶד, וְאִם פֹּגֵעַ בּוֹ בְּשָׁנַיִם גַּם בַּפַּרְנָסָה וְגַם בַּבְּרִיאוּת עֲדַיִן יֵשׁ הַנְהָגָה שֶׁל חֶסֶד בִּפְרָטִים אֲחֵרִים, וּמִכָּאן יָוֹכַח שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹהֵג הַנְהָגָתוֹ עִם בְּנֵי הָאָדָם מֵאַהֲבָה, שֶׁכֵּן אִם חָפֵץ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַכְחִיד וּלְאַבֵּד, הָיָה "מוֹחֵק" אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי מִכָּל הַצַּדָּדִים, אוּלָם בְּכָךְ שֶׁרוֹאִים הַנְהָגוֹת שֶׁל חֶסֶד רַבִּים גַּם כַּאֲשֶׁר מִדַּת הַדִּין מְתוּחָה זֶה מוֹכִיחַ שֶׁהַנְהָגָתוֹ שֶׁל הַבּוֹרֵא אֵינָהּ עַל מְנָת לְאַבֵּד חָלִילָה, אֶלָּא עַל מְנָת לְהוֹעִיל וּלְתַקֵּן.

לָכֵן הָעֵצָה הִיא לְהִתְרַגֵּל תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּעַיִן טוֹבָה, לְדַבֵּר רַק טוֹב, וּכְגוֹן כַּמָּה יָפִים הַחַיִּים... כַּמָּה יָפָה הַבְּרִיאָה... כַּמָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא טוֹב... כַּמָּה כְּדַאי לִחְיוֹת... שָׁוֶה לִחְיוֹת וְלֵהָנוֹת מִיפֵי הַבְּרִיאָה... כַּמָּה מְאֻשָּׁר אֲנִי שֶׁהִנְנִי הוֹלֵךְ בְּרְגָלַי... רוֹאֶה בְּעֵינַי... שׁוֹמֵעַ בְּאָזְנַי... מֹחִי, כִּלְיוֹתַי, לִבִּי, מֵעַי, וְכָל מַעֲרֶכֶת גּוּפִי מְתַפְקֶדֶת בְּנֵס וּפֶלֶא... כַּמָּה מְאֻשָּׁר אֲנִי שֶׁיֵּשׁ לִי מָזוֹן וּמַלְבּוּשׁ, בַּיִת, אִשָּׁה, יְלָדִים, כַּמָּה מְאֻשָּׁר אֲנִי... כַּמָּה מְאֻשָּׁר אֲנִי... וְכֵן כָּךְ יֵלֵךְ עִם דִּבּוּרִים שֶׁכָּאֵלֶּה, וְאָז בְּחוּשׁ יִרְאֶה הֶכֵיצַד הַחִיצוֹנִיּוּת שֶׁל הַדִּבּוּרִים תַּשְׁפִּיעַ עַל פְּנִימִיּוּתוֹ לְשַׁנּוֹתָהּ לִתְחוּשַׁת אֹשֶׁר וְשִׂמְחָה, וְהַדָּבָר בָּדוּק וּמְנֻסֶּה, וְכַמּוּבָן הַבָּא לִטָּהֵר מְסַיְּעִין אוֹתוֹ, וּבְוַדַּאי יְסַיְּעוּ לָזֶה מִן הַשָּׁמַיִם, שֶׁכֵּן זֶה הַמְנֻסֶּה לַעֲזֹר לְעַצְמוֹ וּלְשַׁמֵּחַ נַפְשׁוֹ, הֲלֹא עוֹשֶׂה בָּזֶה מִצְוָה גְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר שֶׁכֵּן אִם מִצְוָה לְאָדָם לְהַחֲיוֹת נֶפֶשׁ מִסְכֵּנִים וְנִדְכָּאִים וּלְשַׂמְּחָם וּלְהָשִׁיב נַפְשָׁם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁמִּצְוָה גְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם נַפְשׁוֹ שֶׁלּוֹ, שֶׁכֵּן "חַייֵךְ קוֹדְמִים", וְנֶאֱמַר (משלי יא, יז): "גֹּמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד". הֲיֵשׁ מִצְוָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ שֶׁהָאָדָם מְשַׂמֵּחַ אֶת נַפְשׁוֹ בְּקִרְבּוֹ וּמְשַׂמְּחָהּ לַעֲבוֹדַת קוֹנוֹ, וְאִם כֵּן וַדַּאי שֶׁעַל מִצְוָה כָּזוֹ - כַּמָּה שֶׁיִּתְיַגֵּעַ וְיַעֲמֹל, יִזְכֶּה לְהַבְטָחָה שֶׁל הַבָּא לִטָּהֵר מְסַיְּעִין אוֹתוֹ, וּמִן הַשָּׁמַיִם יְסַיְּעוּהוּ לְשַׂמְּחָה וְאֹשֶׁר.

27. **תורה**

עֵצָה נוֹסֶפֶת נִפְלָאָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ לְרַפֵּא אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּאֹפֶן יְסוֹדִי וְקִבּוּעַ, הוּא לִמּוּד הַתּוֹרָה, כְּשֶׁאָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה וּבִפְרָט כְּשֶׁהִיא בְּעִיּוּן, הֲרֵי שֶׁבְּכָךְ מְגָרֵשׁ הָאָדָם מֵעַצְמוֹ כָּל מַרְעִין בִּישִׁין וְכָל מִינֵי רוּחַ שְׁטוּת שֶׁנִּכְנָס בְּקִרְבּוֹ, אַחַר שֶׁנִּכְנָס בּוֹ "דַּעַת תּוֹרָה", וּכְשֶׁנִּכְנָס בּוֹ דַּעַת תּוֹרָה שֶׁהִיא בְּעֶצֶם הַחָכְמָה הָאֱלֹקִית שֶׁנֶּאֶמְרָה עַל יְדֵי רַבּוֹתֵינוּ הַנְּבִיאִים, אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, הַתַּנָּאִים הָאֱמוֹרָאִים, רִאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים גְּדוֹלֵי וּקְדוֹשֵׁי יִשְׂרָאֵל הֲרֵי שֶׁבְּכָךְ מִתְחַבֵּר הוּא לַה' בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וְהַצַּדִּיקִים, וְחִבּוּר זֶה מְנַקֶּה אֶת דַּעְתּוֹ מִכָּל הָרוּחַ שְׁטוּת. וּרְאֵה בְּסֵפֶר "נֶפֶשׁ הַחַיִּים" שַׁעַר ד' בַּאֲרִיכוּת, שֶׁאָדָם הַדָּבֵק בַּתּוֹרָה, בְּעֶצֶם בְּכָךְ דָּבֵק הוּא בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ, וּבְכָךְ דָּבֵק הוּא בַּחַיִּים בַּטּוֹב וּבַבְּרָכָה, וּבִפְרָט לָזֶה הַלּוֹמֵד בְּקִבְיעוּת וּבְעִיּוּן הֲרֵי שֶׁבְּכָךְ מוֹסִיף עַל עַצְמוֹ קְדֻשָּׁה וּבְרָכָה בְּיֶתֶר שְׂאֵת.

וְאַף זֶה הַנֶּהֱנֶה מִיגִיעַ כַּפָּיו, וּמְלַאכְתּוֹ, מַשָּׂאוֹ וּמַתָּנוֹ בֶּאֱמוּנָה וְנִזְהָר הוּא מֵהַגָּזֵל [שֶׁכֵּן עָוֹון הַגָּזֵל גּוֹרֵם לְפַחַד - "סֵפֶר הַמִּדּוֹת"] וּמַקְפִּיד עַל קְבִיעוּת עִתִּים לַתּוֹרָה כְּפִי יְכָלְתּוֹ, וַאֲפִלּוּ לְשָׁעָה בְּיוֹם אֵין סָפֵק שֶׁתּוֹרָה זוֹ תָּגֵן עָלָיו, אַחַר שֶׁזֶּה מַה שֶּׁבִּיכָלְתּוֹ.

סִפֵּר הגה"צ רַבִּי דָן סֶגֶל שְׁלִיט"א שֶׁיָּצָא לוֹ פַּעַם לִנְסֹעַ עִם נַהַג מוֹנִית שֶׁהִסִּיעַ בִּזְמַנּוֹ אֶת ה"סְטַיְפֶלֶר" זצוק"ל, וּשְׁאָלָהוּ רַבִּי דָן שְׁלִיט"א הַאִם שׂוֹחֵחַ עִמּוֹ הַסְּטַיְפֶלֶר בְּשָׁעַת הַנְּהִיגָה, וְהֵשִׁיב הַנֶּהָג שֶׁזָּכָה לְשִׂיחָה עִם הַסְּטַיְפֶלֶר, וּבְשִׂיחָה זוֹ שְׁאָלָהוּ הַסְּטַיְפֶלֶר הַאִם הוּא קוֹבֵעַ

עִתִּים לַתּוֹרָה, וְהֵשִׁיבוֹ הַנָּהָג, שֶׁאָמְנָם קוֹבֵעַ הוּא עִתִּים, וּבְכָל יוֹם הוֹלֵךְ הוּא לְשִׁעוּר תּוֹרָה, אַךְ דָּא עָקָא - שֶׁנִּרְדָּם הוּא בְּכָל יוֹם בַּשִּׁעוּר מֵחֲמַת עֲיֵפוּתוֹ לְאַחַר יוֹם עֲבוֹדָה, וְאָז שְׁאָלָהוּ הַסְּטַיְפֶלֶר, וְעִם כָּל זֶה הִנְּךָ הוֹלֵךְ בְּכָל יוֹם לַשִּׁעוּר, וְהֵשִׁיבוֹ הַנָּהָג: כֵּן, וְאָז אָמַר לוֹ הַסְּטַיְפֶלֶר: דַּע לְךָ כְּשֶׁיָּבוֹא הַמַּשִׁיחַ אַתָּה תֵּחָשֵׁב לְ"גֶנֶרָל" גָּדוֹל בַּשָּׁמַיִם, שֶׁכֵּן הָעִקָּר הוּא הָרָצוֹן וְהַהִשְׁתַּדְּלוּת.

וְאַף הַנְּשִׁים שֶׁאֵין מְצֻוּוֹת עַל לִמּוּד תּוֹרָה, בְּכָךְ שֶׁמְּאַפְשְׁרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק בַּתּוֹרָה, אוֹ שֶׁתּוֹרְמוֹת מִכַּסְפָּם לְלוֹמְדֵי תּוֹרָה וּמְחַזְּקִים הַתּוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, אוֹ אֶת הֲפָצָתָהּ שֶׁתּוֹרְמִים לְהַפָּצַת סִפְרֵי קֹדֶשׁ וְכַיּוֹצֵא. הֲרֵי שְׁבָזֶה יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק בַּתּוֹרָה.

וְרָאִיתִי סְגֻלָּה גְּדוֹלָה לְסֵלֶק הָרוּחַ שְׁטוּת מֵהָאָדָם וְהִיא בְּלִמְדוֹ מַהַרְשָׁ"א עַל הַשַּׁ"ס, וְכָךְ הָיוּ כַּמָּה מַעֲשִׂיּוֹת מִגְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהוֹרוּ לְאֵלּוּ הַמְבֻלְבָּלִים בְּדַעְתָּם לִלְמֹד מַהַרְשָׁ"א, וְנוֹשְׁעוּ בְּדָרָךְ פֶּלֶא.

וְרָאִיתִי סִפּוּר שֶׁקָּרָה עִם הָאַדְמוֹ"ר הַק' הַמְּפֻרְסָם רַבִּי שַׂר שָׁלוֹם מִבֶּעלְז, שֶׁהֵבִיאוּ לְפָנָיו בָּחוּר חוֹלֶה בְּנַפְשׁוֹ וְהָיָה מַמָּשׁ פַּחַד לְהִסְתַּכֵּל עַל אוֹתוֹ בָּחוּר מֵרֹב שֶׁכִּחֵשׁ בְּשָׂרוֹ מֵחֹלִי נַפְשׁוֹ, וְכִמְעַט כָּל צוּרָה לֹא הָיְתָה לוֹ, וְגַם לֶלֶכֶת לֹא יָכֹל וְהָיוּ ב' בְּנֵי אָדָם מוֹלִיכִים אוֹתוֹ מֵרֹב חֻלְשָׁתוֹ, וְיָעַץ לוֹ הָרַב לִלְמֹד גְּמָרָא עִם מַהַרְשָׁ"א, וּכְבָר בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים לִלְמוּדוֹ מַהַרְשָׁ"א הִשְׁתַּנָּה מַרְאִיתוֹ, וְהָיְתָה לוֹ שִׂמְחָה וּכְבָר רָאוּ חִיּוּךְ עַל פָּנָיו וְכָכָה הָלַךְ וְהִבְרִיא עַד שֶׁהִבְרִיא לַחֲלוּטִין.

וַאֲנִי הַכּוֹתֵב, הִכַּרְתִּי כְּמוֹ כֵן אָדָם שֶׁהָיָה סוֹבֵל קָשֶׁה מְאֹד מֻחֲרָדוֹת וְלָקַח עָלָיו לִלְמֹד בְּמִסִּירוּת נֶפֶשׁ מַסֶּכֶת "רֹאשׁ הַשָּׁנָה" כְּלִיהּ עִם תּוֹסְפוֹת וּמַהַרְשָׁ"א, וְרָאָה יְשׁוּעָה גְּדוֹלָה מִמַּצָּבוֹ הַנּוֹרָא, וְלֹא דַּי שֶׁשָּׁבָה רוּחוֹ אֵלָיו, עוֹד זָכָה לִהְיוֹת מַרְבִּיץ תּוֹרָה גָּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל.

28. שמירת הקדושה

פְּגִיעָה יְשִׁירָה בַּנֶּפֶשׁ לְהַחֲלוֹתָהּ הוּא הַפְּגָם בְּעִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה, הַמַּתְחִיל מִפְּגַם הָעֵינַיִם, הַהִסְתַּכְּלוּת בְּנָשִׁים, שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ עִם נָשִׁים, הִסְתַּכְּלוּת בְּמַכְשִׁירִים כְּמוֹ אִינְטֶרְנֶט אַיְפוֹן וּסְרָטִים מְכֹעָרִים וְכַיּוֹצֵא בְּכָל אֲבִיזְרֵיהוּ שֶׁל אִסּוּר עֲרָיוֹת, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה עַצְמָהּ שֶׁל עֲבֵרָה פּוֹגֶמֶת אֶת הַנֶּפֶשׁ לְמְאֹד, וּמַשְׁרָה עָלֶיהָ רוּחַ רָעָה רוּחַ טֻמְאָה הַמְשַׁבֶּשֶׁת אֶת הַדַּעַת לְמְאֹד.

חֲשׁוּב לָדַעַת, שֶׁכָּל יְצִיבוּת הָאָדָם, חָזְקוֹ, חֹזֶק נַפְשׁוֹ תָּלוּי אַךְ וְרַק בְּעִנְיַן שְׁמִירַת הַיְסוֹד, שֶׁהוּא שְׁמִירַת בְּרִית קֹדֶשׁ, וְשֶׁעַל כֵּן קָרוּי הוּא בְּסִפְרֵי הַמְקֻבָּלִים בְּשֵׁם "יְסוֹד", וְהוּא פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ, כְּמוֹ שֶׁהַבִּנְיָן חָזְקוֹ יְצִיבוּתוֹ הָאֲרֻכַּת יָמָיו תְּלוּיִים בִּיסוֹדוֹתָיו שֶׁל הַבִּנְיָן, וּכְכָל שֶׁיִּהְיוּ יְסוֹדוֹת הַבִּנְיָן חֲזָקִים יוֹתֵר כֵּן קִיּוּם הַבִּנְיָן יַצִּיב וְעָמִיד, וְאַף בְּעִדַּן רְעִידַת אֲדָמָה

יַעֲמֹד הַבִּנְיָן עַל עָמְדוֹ, כֵּן הָאָדָם קִיּוּמוֹ, יְצִיבוּתוֹ, שִׂמְחַת נַפְשׁוֹ גַּם בְּזַמַּנִּים קָשִׁים, תָּלוּי בַּיְסוֹד - בְּרִית קֹדֶשׁ, וּכְכָל שֶׁיְּסוֹד הָאָדָם הַתָּלוּי בִּקְדֻשָּׁתוֹ יַצִּיב יוֹתֵר, כֵּן כָּל בִּנְיַן נַפְשׁוֹ וְדַעְתּוֹ חֲזָקִים וְלֹא נְתוּנִים לְשִׁנּוּיִים גַּם אִם יִנְשְׁבוּ מֵעָלֶיהָם כָּל רוּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם לֹא יוּכְלוּ לְהָזִיז אֶת הַנֶּפֶשׁ וְהַדַּעַת מִמְּקוֹמָם.

כָּתְבוּ הַמְקֻבָּלִים:

"הַדַּעַת" נִמְצָא בְּמֹחוֹ שֶׁל הָאָדָם, וּבְקַו יָשָׁר נִמְשָׁךְ הַשֶּׁפַע מֵהַדַּעַת עַד הַיְסוֹד, וְלָכֵן כְּשֶׁנִּפְגָּם הַיְסוֹד, נִפְגָּם הַדַּעַת, וּכְעִנְיָן שֶׁאָמְרוּ חֲז"ל: "אֵין קְשׁוּי אֶלָּא לְדַעַת", וְאָז חָשׁ הָאָדָם תְּחוּשַׁת פַּחַד חֲרָדָה, אִי יַצִּיבוּת, חֹסֶר בִּטָּחוֹן וְכַיּוֹצֵא, אוּלָם כַּאֲשֶׁר הַיְסוֹד שָׁמוּר כְּמוֹ כֵן הַדַּעַת חֲזָקָה וּשְׁמוּרָה, וְאָז חָשׁ הָאָדָם חָזָק, בְּטוּחַ, אֲמִיץ יוֹדֵעַ מַה הוּא רוֹצֶה, מַבְחִין הוּא הֵיטֵב בֵּין טוֹב לְרַע, יוֹדֵעַ לִשְׁמֹר עַצְמוֹ מֵהָרַע, וְה' אִתּוֹ בְּכָל אֲשֶׁר הוּא עוֹשֶׂה.

וּבְכְלַל שְׁמִירַת קְדֻשַּׁת הַבְּרִית הוּא "שְׁמִירַת הַלָּשׁוֹן", לִשְׁמֹר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ מִלָּשׁוֹן הָרַע וּמֵרְכִילוּת שֶׁאֵין כְּמוֹתָם הַמַּזִּיקִים לְנֶפֶשׁ הָאָדָם, וְכַנֶּאֱמָר: "שׁוֹמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ שׁוֹמֵר מִצָּרוֹת נַפְשׁוֹ", מְדֻיָּק בַּפָּסוּק שׁוֹמֵר מִצָּרוֹת נַפְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁנֶּפֶשׁ הָאָדָם - בְּרִיאוּתָהּ אוֹ חָלְיָהּ תָּלוּי בַּלָּשׁוֹן, וְלֹא מְעַטִּים הֵמָּה הָעֲבֵרוֹת בַּאֲנָשִׁים שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם לְהִזָּהֵר בִּשְׁמִירַת הַלָּשׁוֹן וּבְקָרִיאַת סֵפֶר חָפֵץ חַיִּים וְכַיּוֹצֵא, וְנוֹשְׁעוּ בְּדֶרֶךְ נֵס.

29. שמירת הצניעות

גַּם לַנָּשִׁים, עִנְיַן הַצְּנִיעוּת הוּא בְּדִיּוּק כְּמוֹ שֶׁהִסְבַּרְנוּ לְעֵיל לְגַבֵּי קְדֻשַּׁת הָאָדָם, אִשָּׁה הַצְּנוּעָה בִּלְבוּשָׁהּ, וּבְהַנְהָגָתָהּ בְּדִבּוּר, בְּשִׂחוֹק, בִּקְרֻבַת מִשְׁפַּחְתָּהּ, בִּשְׁכוּנָתָהּ, בִּמְקוֹם עֲבוֹדָתָהּ, אִם הַנְהָגָתָהּ בִּצְנִיעוּת כָּרָאוּי, וְעוֹשָׂה כְּכָל אֲשֶׁר בִּיכָלְתָּהּ שֶׁלֹּא לְהַכְשִׁיל וְלֹא לְהַכְשִׁיל אֲחֵרִים, תָּחוּשׁ יְצִיבָה וַחֲזָקָה, אֲמִיצָה וּבְטוּחָה בְּעַצְמָהּ, וְנַפְשָׁהּ וְשִׂמְחָתָהּ יִהְיוּ בְּקַו הַבְּרִיאוּת הָאֵיתָנָה כָּרָאוּי, וּבְאִם חַס וְחָלִילָה תִּפְרֹץ גְּדָרִים בַּלְּבוּשׁ וְהַהַנְהָגָה, מְסֻכֶּנֶת הִיא לְקַלְקֵל אֶת שִׂמְחָתָהּ וְאֶת בְּרִיאוּת נַפְשָׁהּ.

שֶׁכֵּן מוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ פְּעָמִים רַבּוֹת, שֶׁאֵלּוּ הַפּוֹגְמִים קְדֻשָּׁתָם גֶּבֶר אוֹ אִשָּׁה, מַזְמִינִים הֵמָּה עֲלֵיהֶם רוּחוֹת רָעוֹת שֶׁנִּכְנָסוֹת בָּהֶם וּמְשַׁבְּשִׁים לָהֶם אֶת סֵדֶר חַיֵּיהֶם הַנּוֹרְמָלִי, וְהָרִבֵּה מַזִּיקִים וְרוּחוֹת רָעוֹת לְמִינֵיהֶם נִטְפָּלִים אֲלֵיהֶם, וּבְכָל אֲשֶׁר יִפְנוּ יַזִּיקוּ לָהֶם וִיהַוּוּ לָהֶם אֶבֶן נֶגֶף וּמִכְשׁוֹל, וְשׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל הֶעָבָר וְיִרְחַק מֵהֶם מִכָּאן וּלְהַבָּא, וְאָז יָחוּשׁ שִׂמְחָה וּבְרִיאוּת בְּנַפְשׁוֹ, וּכְמוֹ שֶׁיְּדוּעִים סְפוּרִים רַבִּים מִ"דִּבּוּקִים" שֶׁנִּכְנְסוּ בְּנַפְשׁוֹת בְּנֵי אָדָם וְהִדִּירוּ אֶת מְנוּחָתָם, וְרֹב כָּכָל הַסִּפּוּרִים שֶׁל "דִּבּוּקִים" שֶׁמְּסַפְּרִים עַל עָנְשָׁם הַקָּשֶׁה, הוּא מֵחֲמַת עָוֹן הַיְדוּעַ שֶׁל פְּגָמֵי הַקְּדֻשָּׁה.

30. צדקה וגמילות חסדים

וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת (משלי י, ב) יֵשׁ עֲבֵרוֹת שֶׁתְּשׁוּבָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים תּוֹלִים וְיִסּוּרִים מְמָרְקִים, בְּרַם, מִצְוַת הַצְּדָקָה וְהַחֶסֶד תָּגֵן בְּעַד הַחוֹטֵא וְתִשְׁמֹר עָלָיו מִן הַיִּסּוּרִים, וְגַם תַּצִּילֶנּוּ מִן הַמָּוֶת, (ארחות צדיקים, שער התשובה).

יֵשׁ עֲוֹונוֹת אֲשֶׁר הַתְּשׁוּבָה וְהַיִּסּוּרִים תּוֹלִין, וּמִיתָה מְמָרֶקֶת, וּלְהַעֲבֶרֶת הָעֹנֶשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה - תּוֹעִיל תּוֹעֶלֶת עֲצוּמָה גְּמִילוּת חֲסָדִים - מִלְּבַד שֶׁהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא. (רבנו יונה, משלי טז, ו).

גָּדוֹל וְטוֹב מִכָּל הַסִּגּוּפִים - לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים, וּבָזֶה עֲוֹונוֹ יְכֻפַּר. (הגר"א משלי טז, ו).

גַּם גְּזַר דִּין שֶׁנִּגְזַר עַל הָאָדָם וַאֲפִלּוּ עִם שְׁבוּעָה מִתְכַּפֵּר בְּתוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים (ראש השנה יח, א).

חֲשׁוּבָה צְדָקָה שֶׁעַל יָדָהּ נַעֲשָׂה לָאָדָם נִסִּים גְּלוּיִים (ירושלמי פיאה, פ"ח ה"ט).

חֲשׁוּבָה צְדָקָה שֶׁגַּם אִם נִגְזַר עָלָיו מִיתָה, הַצְּדָקָה מְבַטֶּלֶת הַגְּזֵרָה (סיפור גמרא שבת קנ"ו, וכן ב"ב, יא).

חֲשׁוּבָה צְדָקָה שֶׁעַל יָדָהּ נִצּוֹל מִמָּוֶת אֲפִלּוּ מִבַּעַל בְּחִירָה שֶׁהוּא קָשֶׁה לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ (תוספות בזוה"ק בהר, סימן ז').

וְעוֹד הַרְבֵּה מַעֲלוֹת לַצְּדָקָה רְאֵה בְּסִפְרֵנוּ "חַסְדֵי יִשְׂרָאֵל".

וּכְבָר כָּתַבְתִּי, שֶׁאֲנִי בְּעֵינַי רָאִיתִי אֲנָשִׁים שֶׁסָּבְלוּ מֵחֹלִי זֶה שֶׁל הַדְּאָגָה וְהָעַצָּבוֹן וְהַדְּכָאוֹן וְהַחֲרָדָה, וְלָקְחוּ עַל עַצְמָם אֶת מִצְוַת הַצְּדָקָה וּפִזְּרוּ מִכַּסְפָּם בְּיָד נְדִיבָה וּרְחָבָה לְמָשָׁךְ תְּקוּפָה, וְנוֹשְׁעוּ כְּלִיל מִצָּרָתָם.

31. שמירת שבת כהלכתו

הַשַּׁבָּת קְרוּיָה "מְקוֹר הַבְּרָכָה", הַבּוֹרֵא בֵּרֵךְ אֶת הַשַּׁבָּת וְקִדְּשָׁהוּ, סְפוּרִים רַבִּים מִתְהַלְּכִים סְבִיב הַיְשׁוּעוֹת הַנּוֹרָאוֹת מֵעַל הַטֶּבַע מַמָּשׁ שֶׁרָאוּ אֵלּוּ שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם לִשְׁמֹר שַׁבָּת, וְכֵן אֵלּוּ שֶׁכְּבָר שׁוֹמְרִים שַׁבָּת, כְּשֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם לְהַדֵּר בִּשְׁמִירַת שַׁבָּת יוֹתֵר, לְלִמּוּד הִלְכוֹתֶיהָ, לְקַבְּלָהּ יוֹתֵר מֻקְדָּם, וּלְאַחֵר קְצָת בִּיצִיאָתָהּ זָכוּ לִרְאוֹת יְשׁוּעוֹת וְנִפְלָאוֹת מֵעַל הַטֶּבַע, שֶׁכֵּן הַשַּׁבָּת מְקוֹר הַבְּרָכָה.

לָכֵן, זֶה הֶחְפֵּץ חַיִּים לִרְאוֹת טוֹב, יִקַּח עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת בְּכָל כֹּחוֹ לִשְׁמָרוֹ, לְקַדְּשׁוֹ, וְלִשְׁמֹחַ בּוֹ, וְהָעִקָּר לִזָּהֵר בְּיוֹם שַׁבָּת מֵהַכַּעַס, וּמֵהַמַּחֲלֹקֶת וְהַמְּרִיבוֹת, שֶׁכֵּן אֵין לְךָ זִלְזוּל בְּאוֹרַח כְּמוֹ כַּאֲשֶׁר בַּעַל הַבַּיִת כּוֹעֵס עַל בְּנֵי בֵּיתוֹ בִּנוּכְחוּת הָאוֹרֵחַ, שֶׁכֵּן אָז נֶעֱלָב הָאוֹרֵחַ לִמְאֹד בִּרְאוֹתוֹ הֵיאַךְ בְּנֵי הַבַּיִת רָבִים בִּנוּכְחוּתוֹ, כֵּן הַשַּׁבָּת, זֶהוּ הֲרֵי עֶלְבּוֹן גָּדוֹל לְשַׁבָּת כַּאֲשֶׁר יֵשׁ מְרִיבָה בַּבַּיִת בִּנוּכְחוּת הַשַּׁבָּת, וּבִפְרָט עַל שֻׁלְחַן שַׁבָּת חְלִילָה, וְלָכֵן זֶה הַמְקַדֵּשׁ אֶת

הַשַּׁבָּת וּמְכַבְּדוֹ, זוֹכֶה מִלְּבַד עֹשֶׁר וְכָבוֹד, עוֹד לִרְפוּאַת הַגּוּף וְהַנֶּפֶשׁ, שֶׁכֵּן שַׁבָּת מְקוֹר הַבְּרָכָה, לְהִתְבָּרֵךְ מִמֶּנָּה כָּל שׁוֹמְרֶיהָ.

וּכְבָר עָרְכְנוּ סֵפֶר הַנִּקְרָא "אוֹת יִשְׂרָאֵל", וּבוֹ סְפוּרִים רַבִּים מִמָּרָן הֶ"חָפֵץ חַיִּים" שֶׁכַּאֲשֶׁר בָּאוּ לְהִתְבָּרֵךְ מִמֶּנּוּ, דָּבָר רִאשׁוֹן שֶׁהָיָה מְבָרֵר לִפְנֵי שֶׁהָיָה מְבָרֵךְ, אִם הָאָדָם זֶה הַמִּתְבָּרֵךְ שׁוֹמֵר וְזָהִיר בִּשְׁמִירַת שַׁבָּת כָּרָאוּי, וְהָיָה אוֹמֵר אִי אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ אָדָם מִבְּלִי שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו לִשְׁמֹר שַׁבָּת, וְכֵן זֶה הַשּׁוֹמֵר שֶׁיּוֹסִיף עוֹד בִּשְׁמִירַת הַשַּׁבָּת. וְהָיָה מְנַמֵּק אֶת סֵרוּבוֹ לְבָרֵךְ מִבְּלִי תּוֹסֶפֶת בִּשְׁמִירַת שַׁבָּת, שֶׁכֵּן הַשַּׁבָּת הִיא "מְקוֹר הַבְּרָכָה", וּ"מָקוֹר" הַיְנוּ שֶׁמִּמֶּנָּה הַבְּרָכוֹת, וְאִם הַבְּרָכוֹת מְסוּרוֹת בְּיַד הַשַּׁבָּת דַּוְקָא, הֵיאַךְ אִם כֵּן אוּכַל אֲנִי לְבָרֵךְ "מִתַּחַת שֻׁלְחָנָהּ" שֶׁל הַשַּׁבָּת וּלְהַעֲבִיר בְּרָכוֹת מִבְּלִי שֶׁהַשַּׁבָּת תַּעֲמֹד כְּמוֹ כֵן לְבָרֵךְ אֶת הַמִּתְבָּרֵךְ, וְלָכֵן הָיָה אוֹמֵר קֹדֶם נְקַבֵּל אֶת אִשּׁוּרָהּ שֶׁל הַשַּׁבָּת שֶׁהִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה לְהִתְבָּרֵךְ מִמֶּנָּה זֶה הַמִּתְבָּרֵךְ, וְרַק אִם הַשַּׁבָּת מַסְכֶּמֶת לְהוֹרִיד בִּרְכוֹתֶיהָ לְזֶה הַשּׁוֹמְרָהּ, רַק אָז יֵשׁ מָקוֹם שֶׁאֲבָרֵךְ גַּם אֲנִי, וְלָכֵן רַק כַּאֲשֶׁר הָיָה הַמִּתְבָּרֵךְ מְקַבֵּל עָלָיו לְהִתְחַזֵּק יוֹתֵר בִּשְׁמִירַת הַשַּׁבָּת, הָיָה הֶחָפֵץ חַיִּים מַרְעִיף בִּרְכוֹתָיו עָלָיו.

32. זהירות בנטילת ידים

נְטִילַת יָדַיִם מִלְּבַד שֶׁמְּחַיְּבִים אָנוּ בָּהּ מֵעִקַּר הַדִּין, עוֹד הִזְהִירוּנוּ חֲזַ"ל שֶׁמִּסֶּכֶּן הוּא לְרוּחַ רָעָה זֶה שֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל יָדָיו בְּקוּמוֹ בַּבֹּקֶר מִשְּׁנָתוֹ, בִּקְצִיצַת צִפָּרְנָיו, לְאַחַר שֶׁהִתְפַּנָּה הָאָדָם מִצָּרְכָיו, וְאַף בִּדְבָרִים אֲחֵרִים, וּכְמוֹ הַנּוֹגֵעַ בְּמִנְעָלָיו, הַנּוֹגֵעַ בַּמְּקוֹמוֹת הַמְכֻסִּים שֶׁבְּגוּפוֹ, וְכֵיוֹצֵא הַמּוּבָאִים לַהֲלָכָה. שֶׁבְּאֵם לֹא נִזָּהֵר הָאָדָם בָּהֶם בָּא לִידֵי פַּחַד וַחֲרָדָה, וְלָכֵן יְזַהֵר לִטֹּל יָדָיו כַּהֲלָכָה, וּבְקוּמוֹ בַּבֹּקֶר יִטֹּל יָדָיו ג' פְּעָמִים לְסֵרוּגִין מִתּוֹךְ כְּלִי דַּוְקָא.

וּבִפְרָט זֶה שֶׁכְּבָר סוֹבֵל מִפַּחַד וַחֲרָדָה עָלָיו לִזָּהֵר בְּיוֹתֵר בְּהִלְכוֹת נְטִילַת יָדַיִם, וּלְדַקְדֵּק בָּהֶם עַל פִּי הַהֲלָכָה.

33. זהירות בברכת "אשר יצר"

יָדוּעַ דִּבְרֵי הָרַב הַמְחַבֵּר סֵפֶר "סֵדֶר הַיּוֹם" רַבֵּנוּ מֹשֶׁה בֶּן מָכִיר, שֶׁזֶּה הַמְבָרֵךְ בִּרְכַּת אֲשֶׁר יָצַר בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי, לֹא יִצְטָרֵךְ לֹא לִרוֹפְאִים וְלֹא לִרְפוּאוֹת. וְלָכֵן בִּפְרָט זֶה הַסּוֹבֵל כְּבָר בְּנַפְשׁוֹ, יְזַהֵר מְאֹד בִּבְרָכַת אֲשֶׁר יָצַר לְאָמְרָהּ בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי.

34. קריאת שמע שעל המטה

אָמְרוּ חֲזַ"ל שֶׁבִּקְרִיאַת - שְׁמַע שֶׁקּוֹרֵא הָאָדָם קֹדֶם שְׁנָתוֹ, הַקְּרוּיָה קְרִיאַת - שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה [וְלֹא שֶׁחַיָּבִים לְאָמְרָהּ עַל הַמִּטָּה דַּוְקָא] הוֹרֶגֶת מַזִּיקִים, וּמַשְׁמִידָה רוּחַ רָעָה מֵהָאָדָם, וְהָיָה הַגָּאוֹן רַבִּי שִׁמְשׁוֹן פִּינְקוּס זְצַ"ל אוֹמֵר, לֶעָתִיד, כְּשֶׁיִּפָּטֵר הָאָדָם מִן הָעוֹלָם וְיִרְאֶה כָּל - כָּךְ הַרְבֵּה מַזִּיקִים שֶׁנּוֹצְרוּ מֵעֲוֹונוֹתָיו, יֹאכַל אֶת בְּשָׂרוֹ עַל אֲשֶׁר בִּטֵּל מִצְוַת

קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה, שֶׁכֵּן אָז יִתְבָּרֵר לוֹ כַּמָּה מַזִּיקִים יְכוֹל לַהֲרֹג וּלְבַטֵּל בִּקְרִיאַת שְׁמַע זוֹ, וּכְמוֹ שֶׁכֵּן גִּלָּה רַבֵּנוּ הָאֲרִיזַ"ל.

וְלָכֵן הֶחָכָם, יָבִין כַּמָּה יֵשׁ בְּכֹחָהּ שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע זוֹ לְסַלֵּק מֵהָאָדָם רוּחַ רָעָה שֶׁזֶּה בְּעֶצֶם הַמַּזִּיקִים הַנּוֹצָרִים מֵעֲוֹונוֹת הָאָדָם, וּבִקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה יָכוֹל לְבַטְּלָם וּלְהַשְׁמִידָם. וְלוֹמַר אָז גַּם מִזְמוֹר "יוֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן" (מזמור צא) הַמְסֻגָּל לְהָסִיר פְּגָעִים וְרוּחוֹת רָעוֹת.

35. תפלין ומזוזות מהודרות

מִצְוַת מְזוּזָה יְקָרָה הִיא לְמְאֹד, וּסְגֻלָּתָהּ מְאֹד לִשְׁמֹר עַל הָאָדָם מִכָּל רַע, וְלָכֵן אַלּוּ הַסּוֹבְלִים מֵחֲרָדוֹת יֵשׁ לָהֶם לְהִזָּהֵר בְּיוֹתֵר בְּמִצְוָה זוֹ דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא לְהִסְתַּפֵּק בְּמִזוּזוֹת "כְּשֵׁרוֹת" בִּלְבָד, אֶלָּא לְהַקְפִּיד שֶׁיִּהְיוּ מְהֻדָּרוֹת דַּוְקָא שֶׁנִּכְתְּבוּ עַל יְדֵי סוֹפֵר יְרֵא שָׁמַיִם הַבָּקִי בְּהִלְכוֹת כְּתִיבַת מְזוּזוֹת כָּרָאוּי.

וּבִכְלַל זֶה לְגָבְרִים לְהַדֵּר בְּמִצְוַת הַתְּפִלִּין כַּנַּ"ל, וְעוֹד, לִשְׁמֹר עַל קְדֻשָּׁתָם שֶׁלֹּא לְהָשִׂיחַ בָּהֶם שִׂיחַת חֻלִּין, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה לִזָּהֵר בִּהְיוֹתָם עָלָיו מִשְּׁחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ.

36. ברכת כהנים

אֲנָשִׁים מַשְׁקִיעִים זְמַן וְכֶסֶף לְהִתְבָּרֵךְ מִצַּדִּיקִים וְאַדְמ"וֹרִים, וּפְשׁוּט אֵינָם שָׂמִים עַל לֵב שֶׁיֵּשׁ לָהֶם הִזְדַּמְּנוּת לְהִתְבָּרֵךְ בְּבִרְכָה הַנַּעֲלֵית בְּיוֹתֵר מִפִּי הַכֹּהֲנִים הַמְבָרְכִים אוֹתָנוּ בְּכָל יוֹם. וְהִנֵּה לְךָ קְצָת מִמַּעֲלַת בִּרְכַּת כֹּהֲנִים,

א. כָּל הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם בִּזְכוּת בִּרְכַּת כֹּהֲנִים (כד הקמח, לרבנו בחיי, ערך "ברכה").

ב. כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה עַל תְּנַאי הֵם - אִם נִשְׁמֹר תּוֹרָה וּמִצְוֹות, בִּרְכַּת כֹּהֲנִים אֵינָהּ עַל תְּנַאי וּמִתְקַבֶּלֶת בְּכָל אֹפֶן (חיד"א "דבש לפי" ערך "לוויה").

ג. שִׁשִּׁים אוֹתִיּוֹת יֶשְׁנָם בִּבְרַכַּת כֹּהֲנִים, וְאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ מַגְבִּירִים לְיִשְׂרָאֵל, וְנִלְחָמִים בַּפֶּרְעָנִיּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, וְהֵם הָיוּ סְבִיב מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה - שִׁשִּׁים גִּבּוֹרִים לְשָׁמְרוֹ מִכָּל רַע (מדרש רבה, במדבר, יא, ג)

ד. שִׁשִּׁים אוֹתִיּוֹת אֵלּוּ נִקְרָאִים גִּבּוֹרִים לְפִי שֶׁיֵּשׁ בְּכֹחָם לְהִלָּחֵם עִם הַשָּׂטָן וְעִם הַמְקַטְרְגִים וּלְהַצִּיל מְפַחַד בַּלֵּילוֹת, (ספר "הפרדס", הל' ר"ה, מיוחס לרש"י)

ה. בְּשָׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים פּוֹרְשִׂים יְדֵיהֶם, צְרִיכִים הָעָם לַעֲמֹד בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ, וְלֵידַע שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה זֶהוּ זְמַן שֶׁרָצוֹן וְרַחֲמִים נִמְצָא בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וּמִתְבָּרְכִים אָז עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְאֵין דִּין כְּלָל בְּאוֹתוֹ זְמַן, וְלָכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֳלוֹם רַע אוֹ צָרָה אַחֶרֶת יְבַקֵּשׁ עַל צַעֲרוֹ בִּזְמַן זֶה [הַכַּוָּנָה לְאַחַר הַבְּרָכָה וְלֹא מַמָּשׁ בִּזְמַן בִּרְכַּת כֹּהֲנִים שֶׁכֵּן אָז יֵשׁ רַק לִשְׁמֹעַ וְלִשְׁתֹּק] וְיִתְהַפֵּךְ לוֹ צַעֲרוֹ מֵרַחֲמִים לְדִין (זוהר, נשא, קמז, א - ב)

ו. כָּל - כָּךְ גְּדוֹלָה בִּרְכַּת כֹּהֲנִים שֶׁאַף אִם הַכֹּהֵן אֵינוֹ רָאוּי לְבָרֵךְ מֻחֲמַת עֲוונוֹתָיו - חָלָה בִּרְכָתוֹ, וְכֵן מוּבָא בִּירוּשַׁלְמִי גִּטִּין (פ"ה ה"ט) "שֶׁלֹּא תֹּאמַר כֹּהֵן זֶה מְגַלֶּה עֲרָיוֹת וְשׁוֹפֵךְ

דְּמִים וְהוּא מְבָרְכֵנִי?! אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְכִי הוּא מְבָרְכָךְ, אֲנִי מְבָרְכָךְ שֶׁנֶּאֱמַר "וַאֲנִי אֲבָרֲכֵם".

וְעוֹד אָמְרוּ בִּירוּשַׁלְמִי סוֹטָה (פ"ט ה"ד) "אֵין לְךָ יוֹם שֶׁאֵין קְלָלָתוֹ מֻחֶבֶרֶת" (בְּעֵקְבֹתָא דִּמְשִׁיחָא) וּמַה תַּקָּנָתוֹ? בְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים.

וְעוֹד מוּבָא בְּתַנְחוּמָא (נשא ח') אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַרְתִּי לַכֹּהֲנִים שֶׁיִּהְיוּ מְבָרְכִים אֶתְכֶם, אֲנִי עוֹמֵד וּמְבָרֵךְ אֶתְכֶם, שֶׁנֶּאֱמַר "וַאֲנִי אֲבָרֲכֵם".

ז. מוּבָא בְּשֵׁם הַגְּרַ"א זְצַ"ל שֶׁאָמַר כַּמָּה פְּעָמִים: שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ מֵעִיר לְעִיר, וּמִתְבַּטֵּל מִתּוֹרָה וּתְפִלָּה, לוּ הָיָה בְּיָדוֹ לְתַקֵּן לְטוֹבַת הַכְּלָל נְשִׁיאַת כַּפַּיִם בְּכָל יוֹם, (מתלמידו הגר"י משקלוב בעל "פאת השלחן") שֶׁכַּיָּדוּעַ נָסָה הַגְּרַ"א בְּכַמָּה הִזְדַּמְּנֻיּוֹת לְהַנְהִיג נְשִׂיאַת כַּפַּיִם בְּכָל יוֹם אַף בְּחוּ"ל, שֶׁלֹּא הָיוּ נוֹשְׂאִים כַּפֵּיהֶם שָׁם.

ח. מַעֲשֶׂה הָיָה בִּזְמַן הגרי"ז מִבְּרִיסְק שֶׁצִּוָּה לְהַחֲזִן קֹדֶם "רְצֵה" שֶׁיִּמְתִּין עַד שֶׁיִּקְרְאוּ לְכֹהֲנִים מִבֵּית הַכְּנֶסֶת הַסָּמוּךְ, וְשָׁמַע שֶׁמִּתְלַחֲשִׁים אֲנָשִׁים לֵאמֹר: הֲלֹא זֶה "טִרְחָא דְּצִבּוּרָא", וְהֵשִׁיב עַל כָּךְ הגרי"ז זְצַ"ל: הִנֵּה לְנִסְעַ דָּרֶךְ אֲרֻכָּה, וְכֵן לְהַמְתִּין בַּתּוֹר זְמַן מְמֻשָּׁךְ בִּכְדֵי לְבַקֵּשׁ בְּרָכָה מֵרַבָּנִים וְצַדִּיקִים... אֶת זֹאת מְבִינִים אֲנָשִׁים, אוּלָם לְהַמְתִּין וּלְקַבֵּל בְּרָכָה מִמִּי שֶׁהַתּוֹרָה מְעִידָה וְכוֹתֶבֶת עַל זֶה: וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרֲכֵם"...

וְכִי עַל זֶה יֵשׁ לָחוּשׁ מִשּׁוּם "טִרְחָא דְּצִבּוּרָא"?! (מהגאון רבי אברהם ארלנגר שליט"א).

(מלוקט מספר יברכך ה').

37. זהירות מכעס

הַכַּעַס מְלַבֵּד עֲוֹונוֹ מְצַד עַצְמוֹ, עוֹד מוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ שֶׁבְּכָךְ מַשְׁרֶה הָאָדָם עַל עַצְמוֹ רוּחַ טֻמְאָה וּמְסַלֵּק כָּל הָרוּחַ קְדֻשָּׁה שֶׁבְּקִרְבּוֹ, וְלָכֵן זֶה הֶחְפֵּץ בִּבְרִיאוּת נַפְשׁוֹ וְשִׁמְחָתָהּ יִרְחַק מִן הַכַּעַס עַד קְצֵה הָאַחֲרוֹן.

שָׁמַעְתִּי מִצַּדִּיק אֶחָד, שֶׁלְּעוֹלָם לֹא יִמְצָא הָאָדָם בִּמְקוֹם מְרִיבָה בֵּין אֲנָשִׁים הַמַּכִּים זֶה לָזֶה וְכֵיוֹצֵא, שֶׁכֵּן בְּכָךְ נוֹצָר פַּחַד בְּלִבּוֹ.

38. להזהר ממותרות ומחובות

מוֹתָרוֹת, בִּזְבוּזִים, לֶאֱסֹף וְלִצְבֹּר הוֹן, כָּל אֵלּוּ מְבִיאִים לְמַצָּב מֻתָּח וְלַחֲרָדוֹת, וּבִפְרָט זֶה הַנִּכְנָס לְחוֹבוֹת, שֶׁגּוֹרְרִים לְנוּשִׁים, לְהוֹצָאָה לַפֹּעַל, לְאִיּוּמִים וְכֵיוֹצֵא, יָכוֹל לְסַבֵּךְ נַפְשׁוֹ בִּפְחָדִים וַחֲרָדוֹת, וְזֶה שָׁמַעְנוּ וְרָאִינוּ בְּמוֹ עֵינֵינוּ אֲנָשִׁים שֶׁנִּכְנְסוּ לִבְעָיוֹת נָפֶשׁ מִסִּבּוֹת הַלָּלוּ.

39. כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים

וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים - וְרִחַמְךָ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַבְטִיחַ לָנוּ בְּאֹם נִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו, שֶׁיִּתֵּן בְּלִבֵּנוּ מִדַּת הָרַחֲמִים, וְאָז נִהְיֶה זַכָּאִים כְּמוֹ כֵן לְמִדַּת רַחֲמָנוּת שֶׁל הַבּוֹרֵא.

אִם כֵּן עֵצָה נִפְלָאָה לָאָדָם כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה לְרַחֲמֵי ה', מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, יִרְאֶה לְשַׂמֵּחַ בְּנֵי אָדָם, לְהָאִיר לָהֶם פָּנִים. לִגְמֹל עִמָּהֶם חֶסֶד בְּגוּפוֹ וּבְמָמוֹנוֹ, וּבְאוֹתָהּ מִדָּה שֶׁיְּאִיר פָּנִים לִבְנֵי אָדָם כֵּן יָאֵר ה' לוֹ פָּנִים, וְכַנֶּאֱמָר: "יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ", וּפֵרוּשׁ, יָרְאֶה ה' לְךָ פָּנִים שׂוֹחֲקוֹת, וּבִפְרָט אֵלּוּ הַשְּׁבוּרֵי לֵב, יְתוֹמִים, אַלְמָנוֹת וְיֶתֶר קְשָׁיֵי יוֹם, יִשְׂתַּדֵּל לְשַׂמְּחָם, וּכְבָר הִבְטִיחָה תּוֹרָה אִם אַתָּה מְשַׂמֵּחַ אֶת שֶׁלִּי [גֵּר יָתוֹם אַלְמָנָה וְהָאֶבְיוֹן] אֲנִי מְשַׂמֵּחַ אֶת שֶׁלְּךָ [אַתָּה, אִשְׁתְּךָ, בִּנְךָ בִּתְּךָ].

וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה לְהִזָּהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא לִפְגֹּעַ וְלֹא לְצַעֵר לְשׁוּם אָדָם, וַאֲפִלּוּ לֹא לְהָרִים קוֹל עַל אָדָם וּלְהַעֲבִיר עַל הַמִּדּוֹת, וְאָז יִכָּנֵס בְּהַבְטָחַת חָז"ל: "כָּל הַמַּעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו מַעֲבִירִין לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו", וּמְמַלְּא הַהַנְהָגָה עִמּוֹ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים.

40. זהירות ממאכלות אסורות

אָמְרוּ חָז"ל: מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת מְטַמְטְמוֹת מֹחוֹ שֶׁל הָאָדָם, וּמְגַלֶּה לָנוּ הָאֲרִיזַ"ל שֶׁיּוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל שִׁמֵּשׁ בִּכְהֻנָּה גְּדוֹלָה וּלְבַסּוֹף נִשְׁתַּבְּשָׁה דַּעְתּוֹ וְנַעֲשָׂה צָדוֹקִי מִכָּךְ שֶׁאָכַל מַאֲכָל אָסוּר, וְלָכֵן שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִזָּהֵר לְמְאֹד שֶׁיְּהֵא מַאֲכָלוֹ כָּשֵׁר, כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ - נַפְשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם תְּלוּיָה בְּדָמוֹ, וְהַדָּם תְּלוּי בַּמַּאֲכָלִים שֶׁאוֹכֵל הָאָדָם, וְכֵן הַנִּזְהָר בְּאֹכֶל כָּשֵׁר - דָּמוֹ שֶׁהוּא מִשְׁכַּן נַפְשׁוֹ - יִשְׁכֹּן בְּשָׁלוֹם.

41. מצוקת הנפש מובילה למנהיגות

מַעֲשֶׂה הָיָה בְּאַבְרֶךְ אֶחָד שֶׁנִּקְלַע לְמַצַּב מְצוּקָה קָשֶׁה, אִשְׁתּוֹ חָלְתָה בְּגוּפָהּ וּבְנַפְשָׁהּ, הַבַּיִת הִתְרוֹשֵׁשׁ מֵהוֹצָאוֹת רוֹפְאִים וּתְרוּפוֹת, הָאַבְרֶךְ הָיָה צָרִיךְ לְמַלֹּאת מָקוֹם שֶׁל אַבָּא וְאִמָּא גַּם יַחַד, וְעוֹד לְטַפֵּל בְּאִשְׁתּוֹ יוֹם וְלַיְלָה, נִגַּשׁ אֵלַי אוֹתוֹ אַבְרֶךְ וְאָמַר לִי מָה אֲנִי עוֹשֶׂה בְּמַצָּב שֶׁכָּזֶה?

הֵשַׁבְתִּי לוֹ, אִם תְּנַצֵּל שָׁעוֹת וְיָמִים אֵלּוּ שֶׁל מְצוּקָתְךָ לְהִתְחַזֵּק בָּהֶם בִּתְפִלָּה וֶאֱמוּנָה, וְכַמּוּבָן מִכֹּחַ הַתּוֹרָה שֶׁתִּלְמַד כְּפִי כֹּחֲךָ, תּוּכָה לְבַסּוֹף לְהוֹרוֹת דֶּרֶךְ לַאֲחֵרִים, וּלְלַמְּדָם אֱמוּנָה, שֶׁכֵּן "אֵין חָכָם כְּבַעַל הַנִּסָּיוֹן". בִּתְחִלָּה הוּא לֹא הֵבִין מָה אֲנִי "מְנַבֵּא" לוֹ, אוּלָם, מַצְּבֵי מְצוּקָתוֹ הִכְרִיחוּהוּ לְהִתְחַזֵּק בְּתוֹרָה אֱמוּנָה וּתְפִלָּה, שֶׁכֵּן מִבְּלִי זֶה חָשׁ שֶׁהוּא מִתְרַסֵּק, וְלָכֵן חִזֵּק עַצְמוֹ מְאֹד. עַל מְנָת לְשַׂמֵּחַ אֶת בְּנֵי הַבַּיִת כְּפִי יְכָלְתּוֹ, לְהַשְׂרוֹת אֲוִירָה כַּמָּה שֶׁאֶפְשָׁר נְעִימָה וּבְטוּחָה בַּבַּיִת וְהַכֹּל מִכֹּחַ הָאֱמוּנָה וְהַתְּפִלָּה שֶׁנָּסְכוּ בּוֹ כֹּחוֹת חֲדָשִׁים בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ, וּלְבַסּוֹף, אִשְׁתּוֹ הֶחְלִימָה, הַבַּיִת חָזַר לְאֵיתָנוֹ, וְאוֹתוֹ אַבְרֶךְ, נַעֲשָׂה מַרְצֶה חָשׁוּב, רַב קְהִלָּה, מַרְבִּיץ תּוֹרָה וֶאֱמוּנָה לַאֲחֵרִים.

וּבְמוֹ עֵינַי רָאִיתִי אֲנָשִׁים חֲשׁוּבִים, שֶׁסָּבְלוּ הֵם בְּעַצְמָם מִמְּצוּקוֹת נַפְשִׁיּוֹת, חֲרָדוֹת, וְכַיּוֹצֵא, הִתְחַזְּקוּ בְּכָל כֹּחָם בֶּאֱמוּנָה וּבְטָחוֹן, וּלְבַסּוֹף לֹא רַק שָׁנוֹשְׁעוּ הֵם בְּעַצְמָם, אֶלָּא אַף הוֹשִׁיעוּ

וְהִצִּילוּ אֲחֵרִים, שֶׁכֵּן מִכֹּחַ נְסִיוֹנָם וּמִכֹּחַ בִּטָּחוֹנָם בַּה', יָכְלוּ לְהַבְטִיחַ לַאֲחֵרִים בְּבִטָּחוֹן מָלֵא, שֶׁבְּאֹם יִתְחַזְּקוּ אַף הֵם בֶּאֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן וּתְפִלָּה לַה', בְּוַדַּאי יִוָּשְׁעוּ אַף הֵם מִצָּרָתָם. שֶׁכֵּן עִתּוֹת הַמְּצוּקָה מַעֲמִידִים אֶת הָאָדָם בְּמַצָּב שֶׁחַיָּב הוּא לָצֵאת מֵהַסְּטַנְדֶּרְט שֶׁל חַיָּיו, לָצֵאת מִקְּיוּם הַמִּצְווֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁל "מִצְוַת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה", מִצְווֹת מִתּוֹךְ הֶרְגֵּל וְשִׁטְחִיּוּת, בְּמַצְבֵי מְצוּקָה הָאָדָם מִתְחַיֵּב לְהִתְרוֹמֵם וּלְהִתְחַבֵּר לַה' בֶּאֱמֶת, שֶׁכֵּן חָשׁ הוּא בְּמַצָּבוֹ אוֹ שֶׁהוּא מִתְרַסֵּק אוֹ שֶׁהוּא נוֹשֵׂא נַפְשׁוֹ לַה' שֶׁיַּצִּילֵהוּ, וּבְמֵילָא בְּכָךְ מִתְהַוֶּה לוֹ "אֶתְגַּר" לְהִתְעַלּוֹת.

42. **ממה זכו גדולי האומה לגדולה, אם לא מתוך שקדמה להם המצוקה**

מוּבָא בָּרַמְחַ"ל: "כְּשֵׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַיּוֹם שֶׁלֹּא יָקְדֵּם לוֹ הַלַּיְלָה, כֵּן אִי אֶפְשָׁר לָאוֹר שֶׁלֹּא יָקְדֵּם לוֹ הַחֹשֶׁךְ, וְכֵן אִי אֶפְשָׁר לַגִּלּוּי שֶׁלֹּא יָקְדֵּם לוֹ הַהֶסְתֵּר".

אַבְרָהָם אָבִינוּ לֹא זָכָה לִהְיוֹת רֹאשׁ הַמַּאֲמִינִים, וַאֲבִי הָאֱמָה אִם לֹא מִתּוֹךְ שֶׁקָּדְמוּ לוֹ עֲשָׂרָה נְסִיוֹנוֹת שֶׁעָמַד בָּהֶם וּבֵינֵיהֶם שֶׁהִשְׁלִיכוּהוּ לְכִבְשַׁן הָאֵשׁ.

יִצְחָק זָכָה לְמַה שֶׁזָּכָה מִתּוֹךְ שֶׁקָּדְמָה לוֹ הָעֲקֵדָה עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וְהִסְכִּים לִמְסֹר נַפְשׁוֹ לְמִצְוַת ה'.

יַעֲקֹב זָכָה לְמַה שֶׁזָּכָה לֹא לִפְנֵי שֶׁקָּדְמוּ לוֹ יִסּוּרִים כָּל יָמָיו, מֵעֵשָׂו, מִלָּבָן, צָרַת דִּינָה, צָרַת יוֹסֵף.

יוֹסֵף הַצַּדִּיק זָכָה לִהְיוֹת מֶלֶךְ בְּמִצְרַיִם וּלְפַרְנֵס אֶת כָּל בֵּית אָבִיו, לְאַחַר שֶׁקָּדְמוּ לוֹ יִסּוּרִים נוֹרָאִים, נְסִיוֹנוֹת וּלְאַחֲרֵיהֶן י"ב שָׁנָה בַּכֶּלֶא.

דָּוִד הַמֶּלֶךְ זָכָה לְמַה שֶׁזָּכָה מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה נִרְדָּף וּמוּזָר לִבְנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁכֵּן חֲשָׁבוּהוּ לְבֶן אִשָּׁה זָרָה נִדּוּהוּ וְהִרְחִיקוּהוּ כ"ח שָׁנִים, וּבוֹדְדוּהוּ בַּיְּעָרוֹת לִהְיוֹת רוֹעֵה צֹאן, וְשָׁם הִתְבּוֹדֵד עִם אֱלֹקָיו, וְזָכָה לִמְלוֹכָה וּלְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל.

עַם יִשְׂרָאֵל לֹא זָכוּ לְהִכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלַתּוֹרָה רַק לְאַחַר שֶׁקָּדַם לָהֶם גָּלוּת מִצְרַיִם שֶׁמֵּרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבוֹדָה קָשָׁה.

וְהַטַּעַם לְכָל זֶה, הוּא פָּשׁוּט, הָאָדָם מֻרְכָּב מִגּוּף וּנְשָׁמָה, תַּכְלִית הָאָדָם בְּעוֹלָמוֹ הוּא הַנְּשָׁמָה, לְשָׁמְרָהּ בְּטָהֳרָה, לְהַזְהֵר מִלְּהַכְתִּימָהּ בַּעֲוֹונוֹת, בְּתַאֲווֹת, בְּחָמְרָנִיּוּת, אוּלָם הַגּוּף מַפְרִיעַ מְאֹד, שֶׁכֵּן הַגּוּף דּוֹרֵשׁ חֹמֶר וְתַאֲוָה, וְלֹא מְעַטִּים יִמָּצְאוּ אֲנָשִׁים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שְׁאִיפוֹת טוֹבוֹת אוּלָם הַחָמְרָנִיּוּת חוֹסֶמֶת אוֹתָם מִלְּמַלֵּא שְׁאִיפוֹתֵיהֶם, מָה עוֹשֶׂה הַבּוֹרֵא לְאָדָם שֶׁמָּצָא חֵן בְּעֵינָיו, שׁוֹבֵר לוֹ אֶת גּוּפוֹ, מְדַכֵּא לוֹ אֶת נַפְשׁוֹ עַד שֶׁתִּבְחַל וְתִגְעַל הַנֶּפֶשׁ בְּתַאֲנוּגוֹת הָעוֹלָם, הָאָדָם שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה כָּךְ אֶת פְּנֵי הַדְּבָרִים, נִכְנָס לְעַצְבוּת לְדִכָּאוֹן וְלַחֲרָדָה, אוּלָם הַמֵּבִין שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ כַּוָּנָה טוֹבָה יֵשׁ לוֹ בָּזֶה, לְסַיֵּעַ לְאָדָם שֶׁטּוֹב בְּעֵינָיו לִשְׁבֹּר אֶת הַחֹמֶר, לִהְיוֹת רוּחָנִי יוֹתֵר, לִהְיוֹת תָּלוּי בֶּאֱמוּנָה וּבְבִטָּחוֹן בַּה' בְּיוֹתֵר, וְזֹאת כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ

לְיֵעָדוֹ הַנִּצְחִי שֶׁזֶּהוּ עִקַּר תַּכְלִית בְּרִיאָתוֹ, לֹא דַּי שֶׁלֹּא מִשְׁתַּלֶּטֶת עָלָיו הָעַצְבוּת, אֶלָּא אַף יִשְׂמַח בְּיִסּוּרָיו שֶׁמְּבִיאִים אוֹתוֹ לְיַעֲדוֹ.

43. השפל עצמך וינשאך המקום

הַמִּדְרָשׁ מְסַפֵּר שֶׁפַּעַם שָׁאֲלָה מַטְרוֹנָא (אִשָּׁה חֲשׁוּבָה) אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא, לְכַמָּה יָמִים בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ? הֵשִׁיב לָהּ: בְּשִׁשָּׁה יָמִים, שׁוּב שְׁאָלַתּוּ: וּמָה אִם כֵּן עוֹשֶׂה הוּא מֵאָז וְעַד עַתָּה? הֵשִׁיב לָהּ: עוֹשֶׂה הוּא "סַלְמוֹת" מַשְׁפִּיל לְגֵאִים מֵרֹאשׁ הָעוֹלָם וּלְמַטָּה, וּמַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים מִתַּחְתִּית הַסֶּלַע וּלְמַעְלָה. כְּלוֹמַר, חֹק חָקַק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּבְּרִיאָה, שֶׁזֶּה הַמִּתְנַשֵּׂא וּמַגִּיעַ בְּהִתְנַשְּׂאוּתוֹ לְרֹאשׁ הַסֶּלַע, יֵרֵד לְמַטָּה, וְזֶה שֶׁהֶשְׁפִּיל יַעֲלֶה לְמַעְלָה.

מָצִינוּ שֶׁהָאִמָּהוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁהָיוּ עֲקָרוֹת, נָטְלוּ עֵצָה לִישׁוּעָתָן בְּכָךְ שֶׁהִצִּיעוּ לְבַעֲלֵיהֶן אֶת שִׁפְחוֹתֵיהֶם. שָׂרָה הִצִּיעָה אֶת הָגָר שִׁפְחָתָהּ לְאַבְרָהָם בְּתִקְוָה שֶׁתִּבָּנֶה אַף הִיא מִכֹּחַ זֶה, וּכְמוֹ כֵן עָשְׂתָה רָחֵל בְּתִתָּהּ אֶת בִּלְהָה שִׁפְחָתָהּ לְיַעֲקֹב, וְכֵן עָשְׂתָה לֵאָה כְּשֶׁעָמְדָה מִלֶּדֶת נָתְנָה אֶת שִׁפְחָתָהּ - זִלְפָּה לְיַעֲקֹב, וְאָכֵן נוֹשְׁעוּ.

וּבְכֵן מַה פֵּשֶׁר עֵצָה זוֹ לְאִשָּׁה לִתֵּן שִׁפְחָתָהּ לְבַעֲלָהּ כְּדֵי שֶׁבְּכָךְ תִּפָּקֵד אַף הִיא?

הַתְּשׁוּבָה לְכָךְ, הָאֱמוּנוֹת יָדְעוּ אֶת הַסּוֹד הָאֱלֹקִי: "מַשְׁפִּיל גֵּאִים עַדֵי אֶרֶץ מַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים עֲדֵי מָרוֹם",, וּכְמוֹ הַמּוּבָא בְּאַגֶּרֶת הָרַמְבַּ"ן: "הַשְׁפֵּל עַצְמְךָ וִינַשְּׂאֲךָ הַמָּקוֹם", אִם רְצוֹנְךָ שֶׁיִּרְימְךָ הַבּוֹרֵא וְיַגְבִּיהַּ מַזְלְךָ, הַשְׁפֵּל עַצְמְךָ...! וּמַה יֵּשׁ שִׁפְלוּת לְאִשָּׁה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לְהָבִיא צָרָה לְבֵיתָהּ וּבְיוֹתֵר אֶת שִׁפְחָתָהּ?!

נִזְכָּר אֲנִי בְּסִפּוּר שֶׁסִּפֵּר לִי פַּעַם יְהוּדִי שֶׁבִּזּוּ אוֹתוֹ, וְאַף הוֹצִיאוּ עָלָיו פַּשְׁקְוִילִים וּפָרְסְמוּ עָלָיו בְּחוּצוֹת הָעִיר דִּבְרֵי בְּזָיוֹן, וּבָא בְּשִׁבְרוֹן לִבּוֹ לְהַגָּאוֹן הָרַב מָרְדְּכַי אֱלִיָּהוּ זְצַ"ל, וְסִפֵּר לוֹ אֶת אֲשֶׁר עוֹשִׂים לוֹ, הָרַב הֵשִׁיב לוֹ: בעז"ה תִּזְכֶּה לְבֵן זָכָר... תָּמַהּ הַלָּה, וְשָׁאַל לָרַב מַה קָּשֶׁר בְּרָכָה זוֹ לְמַצָּבִי, הֵשִׁיב לוֹ הָרַב בְּדַרְךְ רֶמֶז, נֶאֱמַר בְּתְהִלִּים: "שֶׁבְּשִׁפְלֵנוּ זָכַר לָנוּ..." אִם הֻשְׁפַּלְתָּ - בְּעֶזְרַת ה' תִּזְכֶּה לְבֵן זָכָר... וְכָךְ הָיָה לוֹ לְזֶה שֶׁזָּכָה לְכַמָּה בָּנִים לְאַחַר מִכֵּן.

בִּתְקוּפָתֵנוּ רוֹאִים שֶׁבְּעָיוֹת הַנֶּפֶשׁ נְפוֹצוֹת מְאֹד בְּמִגְוָן גָּדוֹל אֲצֶל הַרְבֵּה מְאֹד בְּנֵי אָדָם, חַיָּבִים אָנוּ לְהִתְבּוֹנֵן שֶׁיֶּשְׁנָהּ כָּאן הַשְׁגָּחָה גְּדוֹלָה וּמְכֻוֶּנֶת בְּיִסּוּרִים אֵלּוּ דַּוְקָא, וּבְרוּר הוּא שֶׁאַחַת הַסִּבּוֹת לְעֹנֶשׁ מְסוּג זֶה הוּא עַל מְנַת לְהַכְנִיעַ וּלְהַשְׁפִּיל אֶת הַלְּבָבוֹת, וְזֹאת עַל מְנַת לְהַגְבִּיהָן לָעֲתִיד. וּנְבָאֵר.

אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִדּוֹת וְתַאֲווֹת רָעוֹת, גַּאֲוָתָן, כַּעֲסָן, בַּעַל מַחֲלֹקֶת, קַנְאִי, חֲמָדָן, לְהוּט אַחַר הַחֹמֶר, שְׁמִירַת הַלָּשׁוֹן וְהָעֵינַיִם שָׁלוֹ טָעוּנִים שִׁפּוּר, לְמוּד הַתּוֹרָה אָצְלוֹ בַּעֲצַלְתַּיִם, וְכַיּוֹצֵא, מַה יָּבִיא אָדָם שֶׁכָּזֶה לְהִתְעוֹרֵר, מַה יְּבִיאֵהוּ לְהִכָּנַע לַה' וְלַחְשֹׁב עַל עֲתִידוֹ, מַה יָּבִיא

אוֹתוֹ לַחֲשִׁיבָה הַנְּכוֹנָה שֶׁהָאָדָם לֹא חַי לְעוֹלָם וְעָתִיד הוּא לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן, וְשֶׁעָלָיו לַחְשֹׁב בְּרְצִינוּת עַל נִצְחִיּוּתוֹ, הֲלֹא זֶה שֶׁהִנּוֹ שָׁקוּעַ בְּתַאֲווֹתָיו וּמִדּוֹתָיו הָרָעוֹת שׁוּם מוּסָר לֹא יַעֲזֹר לוֹ וְשׁוּם רַב לֹא יוּכַל לְזַעְזְעוֹ.

וּבְכֵן מָה עוֹשֶׂה הַבּוֹרֵא, פָּשׁוּט, מַכְנִיס בְּלִבּוֹ חֲרָדָה וּפַחַד, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל: מִפְּנֵי מָה נִבְרְאוּ רָעָמִים? כְּדֵי לְיַשֵּׁר עַקְמימוּת שֶׁבַּלֵּב, דְּהַיְנוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹצֵר מַצְבֵי פַּחַד וַחֲרָדָה לְזַעְזֵעַ וּלְהַכְנִיעַ אֶת לִבּוֹתֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי אָדָם, וּבְכָךְ נִכְנָעִים בְּנָקֵל. וְחוֹשְׁבִים מִיָּד וּבְרְצִינוּת עַל עָתִידָם, וּבֵן - רֶגַע מַמָּשׁ נֶהְפָּכִים לְיִרְאֵי שָׁמַיִם, וּמַה שֶּׁלֹּא הָיוּ מוֹעִילִים לָהֶם יִסּוּרֵי הַגּוּף וְהַחָכְמִים יָמִים וְשָׁנִים, נַעֲשָׂה לוֹ לְזֶה הַמְּפֻחָד בְּרֶגַע, וּבְכֵן הַאֵין זֶה חַסְדֵּי ה' וְרַחֲמָנוּתוֹ עַל הָאָדָם לַהֲבִיאוֹ לְתַכְלִיתוֹ הַנִּצְחִית?!

יֵשׁ לְדַעַת, תְּחוּשַׁת הַחֲרָדָה, הַפַּחַד, הַדִּכָּאוֹן, אֲכֵן מְבִיאִים אֶת הָאָדָם לְמַצָּב שֶׁל שִׁפְלוּת נוֹרָאָה, אוּלָם יֵשׁ לָדַעַת פְּרָט חָשׁוּב מְאֹד. יֶשְׁנָהּ שִׁפְלוּת חִיּוּבִית וְיֶשְׁנָהּ שִׁפְלוּת שְׁלִילִית.

כַּאֲשֶׁר הָאָדָם לוֹקֵחַ אֶת הַסִּבּוֹת שֶׁהֵבִיאוּהוּ לְשִׁפְלוּת כַּחֲרָדָה פַּחַד וְכַדּוֹמֶה, וּבְכָךְ מַכְנִיעַ עַצְמוֹ לַה', וְאָמְנָם בְּשֶׁל תּוֹפָעָה זוֹ מְאַבֵּד הוּא אֶת הַבִּטָּחוֹן הָעַצְמִי שֶׁלּוֹ, אוּלָם מְנַצֵּל זֹאת לְהִתְמַלֵּאת בְּבִטָּחוֹן בַּה', זוֹהִי שִׁפְלוּת חִיּוּבִית, וְזוֹ בְּעֶצֶם חוֹבַת הָאָדָם בְּעוֹלָמוֹ, לְרוֹקֵן אֶת הַבִּטָּחוֹן הָעַצְמִי שֶׁלּוֹ, לְהִתְמַלֵּאת בְּבִטָּחוֹן בַּה'.

בְּדֶרֶךְ מְלִיצָה אוֹמֵר אֲנִי לְאֵלֶּה הַסּוֹבְלִים מֵחֹסֶר בִּטָּחוֹן עַצְמִי, חֲצִי "עֲבוֹדָה" כְּבָר נֶעֱשְׂתָה לָכֶם... עַל הָאָדָם בְּדֶרֶךְ כְּלָל מֻטָּל ב' עֲבוֹדוֹת, הָאַחַת, לְהִתְרוֹקֵן מֵהַבִּטָּחוֹן הָעַצְמִי שֶׁלּוֹ, וְהַשֵּׁנִית לְהִתְמַלֵּאת בְּבִטָּחוֹן בַּה', אֶצְלָכֶם הַסּוֹבְלִים מֵחֹסֶר בִּטָּחוֹן עַצְמִי נוֹתְרָה רַק עֲבוֹדָה אַחַת, לְהִתְמַלֵּאת בִּטָּחוֹן בַּה', שֶׁכֵּן כְּבָר מִמֵּילָא מְרוֹקָנִים אַתֶּם מִבִּטָּחוֹן עַצְמִי...

וּבְסֵפֶר חוֹבַת הַלְּבָבוֹת מוּבָא: אָמַר הַבּוֹטֵחַ: עִם בִּטָּחוֹן בַּה' יָכוֹל אֲנִי לְהַלֵּךְ עַל פְּנֵי יַמִּים וּנְהָרוֹת, הָרִים וּגְבָעוֹת, וּמִבְּלִי בִּטָּחוֹן בַּה' , אֵין בִּיכָלְתִּי לֵילֵךְ אַף מִכָּאן וְעַד הַפֶּתַח... וְכָאָמוּר, זוֹ עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּעוֹלָמוֹ לְהִתְרוֹקֵן מֵהָאֱמוּנָה בַּכֹּחָנִיּוּת שֶׁלּוֹ, וּלְהִתְמַלֵּאת בֶּאֱמוּנָה שֶׁהַכֹּל מִכֹּחוֹ וַאֲפִלּוּ עַד הַפְּרָטִים הַקְּטַנִּים בְּיוֹתֵר, וּכְמוֹ זוֹקֵף כְּפוּפִים, מַתִּיר אֲסוּרִים וְכַיּוֹצֵא, גַּם מִפְּרָטִים אֵלּוּ לְהִתְרוֹקֵן מֵהַכֹּחָנִיּוּת וְהַבִּטָּחוֹן הָעַצְמִי וּלְהִתְמַלֵּאת בְּבִטָּחוֹן בַּה', וְעַל כָּךְ גַּם בַּפְּרָטִים הַלָּלוּ יֵשׁ לְבָרֵךְ לַה', וּלְיַחֵס רַק לוֹ אֶת הַכֹּחַ.

44. ההנהגה בישראל מעל הטבע בכלל ובפרט

יֵשׁ עַל עַם יִשְׂרָאֵל בִּכְלָל, וְעַל כָּל יְהוּדִי בִּפְרָט לְהַשְׂרִישׂ יְסוֹד גָּדוֹל שֶׁכָּל הַיְּהֲדוּת תְּלוּיָה בּוֹ, וְהוּא: אָנוּ עַם שֶׁמֵּעַל הַטֶּבַע! כְּלוֹמַר הַהַנְהָגָה הַטִּבְעִית לֹא מְדַבֶּרֶת אֵלֵינוּ, אָנוּ עַם שֶׁלֹּא כָּפוּף וְלֹא מְשֻׁעְבָּד לְמִקְרֵי הָעוֹלָם, לַסְּטָטִיסְטִיקוֹת, לְהַשְׁעָרוֹת הָרוֹפְאִים וְאַף לֹא "לְהַבְטָחוֹתֵיהֶם".

וְיֶתֶר עַל כֵּן, עַם יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה מֵהַמַּזָּל, לְמַעְלָה מִכֹּחוֹת הַכּוֹכָבִים, הַקְּשָׁרִים, הָעַיִן הָרָע, וְכָל יֶתֶר מִינֵי כֹּחוֹת שֶׁלְּכְאוֹרָה אַף הֵם עַל - טִבְעִיִּים.

וְכָאן בִּרְצוֹנִי לוֹמַר יְסוֹד חָשׁוּב בַּיַּהֲדוּת שֶׁשַּׁיָּךְ לְכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, וְאוֹמֵר אֲנִי זֹאת לֹא בִּמְלִיצָה אֶלָּא בֶּאֱמֶת גְּמוּרָה.

כָּל יְהוּדִי יָכוֹל לִהְיוֹת מֻנְהָג בְּנִפְלָאוֹת, וְלִרְאוֹת בְּחוּשׁ אֶת הַהַנְהָגָה הַנִּסִּית אוּלַי זֶה נִשְׁמָע הָזוּי וּמֻגְזָם, אוּלָם זוֹ הָאֱמֶת לַאֲמִתָּהּ, וּנְבָאֵר.

אָמְרוּ חֲזַ"ל: "בַּדֶּרֶךְ שֶׁאָדָם רוֹצֶה לֵילֵךְ מוֹלִיכִין אוֹתוֹ", אָדָם שֶׁרוֹצֶה לְהַנְהִיג עַצְמוֹ עַל מֻגְבָּלוּת כֹּחוֹת הַטִּבְעִיִּים, לָלֶכֶת אַךְ וְרַק עַל פִּי כְּלָלֵי הַטֶּבַע, לִסְמֹךְ עַצְמוֹ עַל כֹּחוֹת הַטִּבְעִיִּים, לִהְיוֹת בָּטוּחַ וְרָגוּעַ רַק כַּאֲשֶׁר מְסַדֵּר הוּא לְמֶשֶׁךְ חַיָּיו עַל כַּמָּה אֶפְנֵי בִּטּוּחַ הַמְצוּיִים: בִּטּוּחַ חַיִּים, קֻפַּת חוֹלִים, וְכַיּוֹצֵא, כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר לִהְיוֹת שָׁלֵו וְרָגוּעַ רַק כַּאֲשֶׁר כָּל הַסִּבּוֹת הַטִּבְעִיּוֹת מְצוּיִים תַּחַת יָדוֹ, אֲזַי זֶה שֶׁחָפֵץ לִחְיוֹת כָּךְ, בְּדֶרֶךְ זוֹ מוֹלִיכִין אוֹתוֹ לִהְיוֹת מֻנְהָג עַל פִּי כְּלָלֵי הַטֶּבַע, וְאָז אֵין לוֹ חֲסִינוּת מֵהַפְּרָעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לָבוֹא לָעוֹלָם הַמְצוּיִים בִּכְלָלֵי הַטֶּבַע.

אוּלָם זֶה שָׁבוֹחֵר לְעַצְמוֹ לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ שֶׁל אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן, וּלְשַׁקֵּר אֶת כָּל הַכֹּחוֹת הַטִּבְעִיִּים, וְלֹא לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם, וְאַף שֶׁאָמְנָם מִשְׁתַּדֵּל הוּא בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע לְרִפּוּאָתוֹ וּלְפַרְנָסָתוֹ אוּלָם אֵין הוּא סוֹמֵךְ וּבָטוּחַ בַּסִּבּוֹת וְהַמִּבְחָן לְכָךְ שֶׁכַּאֲשֶׁר הַסִּבּוֹת נִשְׁמָטוֹת מִתַּחַת יָדוֹ, אֵין הוּא נִבְהָל וְנֶחְרָד, כֵּיוָן שֶׁמַּאֲמִין הוּא שֶׁאֵין מֵטָל עַל הָאָדָם רַק הַהִשְׁתַּדְּלוּת לְבַד, וּבְשׁוּם אֹפֶן לֹא נִתָּן לְשַׁנּוֹת אֶת גְּזֵרַת אֵל - עֶלְיוֹן, וְכִי הַחֲרִיצוּת שֶׁקֶר וְרַק גְּזֵרַת שָׁמַיִם הִיא הָאֱמֶת, אֲזַי בְּדֶרֶךְ זוֹ יוֹלִיכוּ אוֹתוֹ שֶׁכֹּחוֹת הַטֶּבַע לֹא יִשְׁלְטוּ עָלָיו, אַדְרַבָּא יִהְיוּ נִשְׁלָטִים תַּחְתָּיו. וּכְמוֹ כֵן כַּאֲשֶׁר הָאָדָם אֵינוֹ יָרֵא מִשּׁוּם כֹּחַ בָּעוֹלָם, כֵּיוָן שֶׁיּוֹדֵעַ הוּא שֶׁהַבּוֹרֵא שׁוֹלֵט בְּכָל הַכֹּחוֹת, וּפַחְדּוֹ וְחֶרְדָּתוֹ הִיא אַךְ וְרַק מֵהַבּוֹרֵא, כְּמוֹ כֵן יַעֲשֶׂה לוֹ ה' שֶׁשּׁוּם כֹּחַ לֹא יִשְׁלֹט בּוֹ.

וְזוֹ אֵינֶנָּה הַמְצָאָה שֶׁלִּי, זוֹ בְּעֶצֶם סְגֻלָּתוֹ הַגְּדוֹלָה וְהַנִּפְלָאָה שֶׁל הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים מִוולוֹזִ'ין זצוק"ל, הַמְפֹרָסֶמֶת בְּשֵׁם סְגֻלַּת: "אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ". וְתֹכֶן דְּבָרָיו, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהָאָדָם לֹא מְיַחֵס שׁוּם כֹּחַ לְשׁוּם כֹּחַ טִבְעִי, וְקוֹבֵעַ בְּלִבּוֹ בֶּאֱמֶת גְּמוּרָה שֶׁרַק ה' הוּא הָאֱלֹקִים הָאֱמִתִּי בַּעַל הַיְכֹלֶת וּבַעַל הַכֹּחוֹת כֻּלָּם, כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ ה' שֶׁשּׁוּם כֹּחַ טִבְעִי לֹא יוּכַל לִשְׁלֹט עָלָיו, וְרַק ה' יְנַהֲגֵהוּ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים.

וְכָךְ אוֹמֵר אֲנִי: כָּל אָדָם יָכוֹל לִהְיוֹת "בַּבָּא סָאלִי"...!

אָכֵן, לֹא כָּל אָדָם יָכוֹל לִהְיוֹת בַּבָּא סָאלִי לְהוֹשִׁיעַ אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, לִפְקֹד עֲקָרוֹת, לְרַפֵּא חוֹלִים, וְכַיּוֹצֵא, אוּלָם כָּל אָדָם יָכוֹל לִהְיוֹת בַּבָּא סָאלִי לְעַצְמוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ ה' נִסִּים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ בְּפַרְנָסָתוֹ בִּבְרִיאוּתוֹ שֶׁלּוֹ הַפְּרָטִית וְשֶׁל אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ הַתְּלוּיִים בּוֹ, שֶׁכֵּן הַנְהָגַת

ה' עִם הָאָדָם, הֵיא כְּפִי הַנְהָגַת הָאָדָם עִם ה'. כַּמָּה שֶׁהָאָדָם יוֹתֵר מַשְׁלִיךְ צְרָכָיו עַל ה', וּבְטָחוֹנוֹ נִשְׁעָן וְנִסְמָךְ עַל ה', כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ ה' לִהְיוֹת לוֹ לְמַחֲסֶה וּלְעֹז.

וְהַדְּבָרִים אֲמוּרִים כְּמוֹ כֵן לְגַבֵּי תְּחוּשַׁת הַחֲרָדוֹת אוֹ הַדְּכָאוֹנוֹת, אִם הָאָדָם לֹא סוֹמֵךְ וּבוֹטֵחַ בָּרוֹפְאִים וּבִתְרוּפוֹתֵיהֶם, לֹא נִבְהָל מֵהַשְׁעָרוֹתֵיהֶם, יוֹדֵעַ וּבָטוּחַ שֶׁנַּפְשׁוֹ מֻפְקֶדֶת בּוֹ מִיַּד ה', וְהוּא בַּעַל הַפְּקָדוֹן, הוּא הַבָּעָלִים שֶׁל נִשְׁמָתוֹ לַעֲשׂוֹת בָּהּ כִּרְצוֹנוֹ, וּלְטוֹבָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, וּמַשְׁלִיךְ בְּרִיאוּתָהּ, יַצִּיבוּתָהּ וְשִׂמְחָתָהּ שֶׁל נַפְשׁוֹ עַל הָרוֹפֵא הַגָּדוֹל בָּרוּךְ הוּא, וּכְשֶׁיְחוּשׁ רַע עִם נַפְשׁוֹ יַעֲמִיק בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁהִנּוֹ נָתוּן בְּיָדֵי ה', וְכִי רַק הוּא הַשּׁוֹלֵט בְּנַפְשׁוֹ, וְכָל מַה שֶּׁנַּעֲשֶׂה עִמּוֹ זֶה מֵהַבּוֹרֵא, יִזְכֶּה שֶׁכֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ ה' לִשְׁמֹר לוֹ נִשְׁמָתוֹ וְנַפְשׁוֹ, לְשַׂמְּחָהּ וּלְעוֹדְדָהּ תָּמִיד.

45. להתפלל על האמונה

אוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ (תהילים לב, ו): "עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חָסִיד אֵלֶיךָ לְעֵת מְצֹא - רַק לְשֵׁטֶף מַיִם רַבִּים אֵלָיו לֹא יַגִּיעוּ".

כָּל אָדָם שֶׁחָפֵץ לִשְׁמֹר עַל יַצִּיבוּתוֹ, עַל נֶאֱמָנוּתוֹ לַה' וּלְתוֹרָתוֹ, עָלָיו לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל לִבּוֹ שֶׁלֹּא יַגִּיעַ מַצָּב בּוֹ חַס וְחָלִילָה יְאַבֵּד אֶת יְשׁוּב הַדַּעַת שֶׁלּוֹ. וַאֲפִלּוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בְּקֵשׁ מֵהַבּוֹרֵא: "הוֹדִעֵנִי נָא אֶת דְּרָכֶךָ", דְּהַיְנוּ שֶׁיְזַכֶּה לָדַעַת אֶת ה' בַּאֲמִתּוּת עַד כַּמָּה שֶׁשֵּׂכֶל אֱנוֹשִׁי יָכוֹל לְהַגִּיעַ אֵלָיו. שֶׁכֵּן עִקַּר הַדַּעַת הָאֲמִתִּית הִיא הֲלֹא לָדַעַת אֶת ה', וּכְמוֹ שֶׁכֵּן מֻבְטָחִים אָנוּ לֶעָתִיד בַּהַבְטָחָה הַגְּדוֹלָה וְהַנִּפְלָאָה: "וּמָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה'", וְעַל הַבְטָחָה זוֹ מְחַכִּים אָנוּ קָרוֹב לְאַלְפַּיִם שָׁנָה, וּבִשְׁבִיל הַבְטָחָה זוֹ בִּלְבַד חֲפֵצִים וּמְחַכִּים אָנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא בָּרַמְבַּ"ם: לֹא נִתְאַוּוּ הַצַּדִּיקִים וְהַחֲכָמִים לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ בִּשְׁבִיל הַשֶּׁפַע הַגַּשְׁמִי שֶׁיִּהְיֶה אָז, אֶלָּא בִּשְׁבִיל לָדַעַת אֶת הַתּוֹרָה וְאֶת ה' בֶּאֱמֶת בְּהַכָּרָה בְּרוּרָה, מִבְּלִי מָסַכִּים וּמְחִצּוֹת, מִבְּלִי שׁוּם סְפֵקוֹת תְּמִיהוֹת וּבִלְבּוּלִים.

וְעַל כֵּן עַל הָאָדָם לְהִתְמִיד בִּתְפִלָּתוֹ לַה' מְאֹד, בְּכָל לִבּוֹ שֶׁלֹּא יִנָּטֵל מִמֶּנּוּ הָאֱמוּנָה, שֶׁכֵּן כַּאֲשֶׁר הָאֱמוּנָה מוּחְשִׁית אֵצֶל הָאָדָם, אָזַי גַּם אִם מַצָּבוֹ הַכַּלְכָּלִי, הַבְּרִיאוּתִי לֹא בְּכִי טוֹב, גַּם אִם מַצָּב הַזּוּגִיּוּת שֶׁלּוֹ לֹא מְשַׂמֵּחַ, עִם כָּל זֶה הָאֱמוּנָה מְחַיָּה אוֹתוֹ, לִשְׁמֹר עַל יַצִּיבוּתוֹ וְיִשּׁוּב דַּעְתּוֹ, לְהָבִין שֶׁכָּל הַנְהָגַת ה' עִמּוֹ לְטוֹב, מַשְׁגִּחַ הוּא בַּיָּדִים הָרַחְמָנִיּוֹת וְהַמְלַטְּפוֹת שֶׁל הַבּוֹרֵא, רוֹאֶה הוּא אֶת עֵינָיו הָרַחְמָנִיּוֹת שֶׁל הַבּוֹרֵא בְּעֵת צָרוֹתָיו, וְחָשׁ אֶת הַבּוֹרֵא כְּאָב הַמְנַתֵּחַ אֶת בְּנוֹ, שְׁבָּנוֹ רוֹאֶה אֶת הָרַחֲמָנוּת שֶׁל הָאָב בְּשָׁעַת הַנִּתּוּחַ, וְאַדְרַבָּא בְּשָׁעַת הַנִּתּוּחַ רוֹאֶה הַבֵּן אֶת רַחְמָנוּתוֹ שֶׁל הָאָב הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר רוֹאֶה הוּא אֶת רַחֲמָנוּת הָאָב בִּזְמַן שֶׁהוּא בָּרִיא וְיֵשׁ לוֹ כָּל צָרְכּוֹ, וְכָךְ חָשׁ הוּא בֶּאֱמוּנָתוֹ הַבְּרוּרָה אֶת חֶרְדָּתוֹ שֶׁל הַבּוֹרֵא לְהֵיטִיב לוֹ, לְתַקְּנוֹ, עַל מְנָת לְהָבִיא לְיִעוּדוֹ.

אוּלָם כַּאֲשֶׁר הָאֱמוּנָה מִסְתַּלֶּקֶת מֵהָאָדָם, מִיָּד מְאַבֵּד הוּא אֶת יִשּׁוּב דַּעְתּוֹ, וְחָשׁ מְבֹהָל וּמְפֻחָד, וּכְמוֹ שֶׁאוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ (תהילים ל, ח): ה' בִּרְצוֹנְךָ הֶעֱמַדְתָּה לְהַרְרִי עֹז, הִסְתַּרְתָּ פָּנֶיךָ הָיִיתִי נִבְהָל". זוֹ צָרִיךְ שֶׁתְּהֵא תְּפִלַּת הָאָדָם יוֹם וָלַיְלָה לַה' שֶׁלֹּא יָסִיר מִמֶּנּוּ אֶת הָאֱמוּנָה, וְשֶׁלֹּא יִהְיוּ סְפֵקוֹת וּבִלְבּוּלִים בֶּאֱמוּנָתוֹ, וְשֶׁאֱמוּנָתוֹ אָכֵן תְּחַיֵּהוּ, וְעִמָּהּ יָחוּשׁ אֶת יְצִיבוּתוֹ.

46. תופעת החרדות - אין כמוה סימן לאהבת ה' לאדם

כָּאן רוֹצֶה אֲנִי לוֹמַר לְאֵלּוּ הַסּוֹבְלִים מִתּוֹפָעַת הַחֲרָדוֹת וְהַפְּחָדִים, שֶׁקִּבְּלוּ הֵמָּה מַתָּנָה מֵה' שֶׁלֹּא תִּסָּלֵא בַּפִּז, וְהוּא : עֲבוֹדַת הָאֱמוּנָה, וּנְבָאֵר.

בָּרוּךְ ה' לְכָל יְהוּדִי יֵשׁ אֱמוּנָה, אוּלָם יֵשׁ אֱמוּנָה וְיֵשׁ אֱמוּנָה, יֶשְׁנָהּ אֱמוּנָה שֶׁהָאָדָם חַי בֶּאֱמוּנָתוֹ בְּאֹפֶן שִׂטְחִי, אַךְ וְרַק בְּשִׂכְלוֹ יוֹדֵעַ הוּא אֶת מְצִיאוּת ה', שֶׁאָכֵן יֶשְׁנָהּ הַשְׁגָּחָה וְכַיּוֹצֵא, אוּלָם מִכָּאן וְעַד לְהָשִׁיב הָאֱמוּנָה לְלִבּוֹ, שֶׁהַלֵּב יָחוּשׁ אֶת אֱמוּנַת ה' שֶׁהַלֵּב יִכָּנַע לַה', שֶׁהַלֵּב יִבְטַח בַּה', עֲדַיִן רָחוֹק זֶה הַמַּאֲמִין בָּאֹפֶן הַשִּׂטְחִי, שֶׁכֵּן תִּמְצָאֵהוּ לְזֶה כּוֹעֵס, זוֹעֵף, מִתְלוֹנֵץ, מְזַלְזֵל בְּמִצְוֹוֹת, פּוֹחֵד מֵאֲרוּעֵי הַחַיִּים, וְזֹאת מִפְּנֵי שֶׁאֵין יִרְאַת ה' בְּלִבּוֹ בֶּאֱמֶת, וְהֶעְדֵּר הַיִּרְאָה הוּא מֵהֶעְדֵּר הָאֱמוּנָה, שֶׁכֵּן זֶה הַיּוֹדֵעַ אֶת ה' בֶּאֱמֶת בְּהֶכְרֵחַ יָרֵא מִמֶּנּוּ.

זֶה הַמְפֻחָד וְהַמְבֹהָל, זָכָה בְּמַתָּנָה נִפְלָאָה, אֲמָנָם בְּעַל כָּרְחוֹ, אוּלָם מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ יָבוֹא לִשְׁמָהּ, שֶׁכֵּן זֶה הַנִּתְקָף בַּחֲרָדוֹת וְכַיּוֹצֵא מֻכְרָח לֶאֱחֹז בֶּאֱמוּנָה בְּכָל כֹּחוֹ, מֻכְרָח הוּא לֶאֱחֹז בְּצַפְרְנָיו חָזָק בְּעַמּוּד הָאֱמוּנָה וּלְטַפֵּס עָלָיו בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ, מֻכְרָח הוּא לְהִתְחַזֵּק בְּיִרְאַת ה' דַּוְקָא עַל מְנָת לִדְחוֹת מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הַפְּחָדִים וְהַחֲרָדוֹת הַטִּבְעִיִּים, שֶׁכֵּן רַק בְּדֶרֶךְ זוֹ יַצְלִיחַ לְגָרֵשׁ אֶת פְּחָדָיו וְיִסּוּרָיו הַנַּפְשִׁיִּים בְּיָדְעוֹ שֶׁאֵין שְׁלֵיטָה לְשׁוּם כֹּחַ מִבִּלְעָדֵי ה' וְאִם כֵּן אֵין סִבָּה לְפַחֵד מִכְּלוּם.

וְכָךְ הָיָה אוֹמֵר הָרַבִּי מֵרוּז'ין זצוק"ל, בְּעִקְבוֹת מְשִׂיחָא הָאֱמוּנָה תְּהֵא קָשָׁה כְּמוֹ לְטַפֵּס עַל קִיר יָשָׁר וְחָלָק לְלֹא סֻלָּם וּמַדְרֵגוֹת... (מובא ב"שומר אמונים").

בִּזְמַן שֶׁכָּזֶה, שֶׁהַחשֹׁךְ מְכַסֶּה אֶרֶץ, וְיֵשׁ כָּל - כָּךְ הַרְבֵּה טֻמְאָה וּפִתּוּי בָּעוֹלָם מַה יָּבִיא לְאָדָם מֵהַשּׁוּרָה הַחַי אֶת חַיֵּי אֱמוּנָתוֹ בְּאֹפֶן שִׂטְחִי לְהִתְאַמֵּץ לְבָרֵר וּלְלַבֵּן אֶת אֱמוּנָתוֹ וְלַהֲשִׁיבָהּ אֶל לִבּוֹ בֶּאֱמֶת, הַתַּאֲוֹוֹת, הַחֹמֶר כָּל - כָּךְ מְשִׁתּוֹלְלִים הַיּוֹם, עַד שֶׁאֵין דַּחַף וְרָצוֹן לְמַחְשָׁבָה וּלְהִתְבּוֹנְנוּת, וְגַם לְמִי שֶׁחָפֵץ בְּכָךְ - הַטָּרְדוֹת כָּל - כָּךְ רַבּוֹת הַיּוֹם, שֶׁאֵין זְמַן לְהִתְפַּנּוֹת אֲפִלּוּ זְמַן מוּעָט בַּיּוֹם לְחֶשְׁבּוֹן נֶפֶשׁ וּלְהִתְבּוֹנְנוּת בַּהַשְׁגָּחָה וּבֶאֱמוּנָה.

אוּלָם זֶה שֶׁחָשׁ תְּחוּשׁוֹת הָאֱמוּרוֹת בַּפָּסוּק: "וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם, וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי יִתֵּן עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי יִתֵּן בֹּקֶר, מִפַּחַד לְבָבְךָ אֲשֶׁר תְּפָחֵד וּמִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ

אֲשֶׁר תִּרְאֶה", זֶה הֶלֹא יִרְצֶה אוֹ לֹא יִרְצֶה מוֹצֵא עַצְמוֹ תָּמִיד תַּחַת הָאֱמוּנָה וְהַהַשְׁגָּחָה עַל מְנָת לְהַצִּיל אֶת עַצְמוֹ פֶּן יְבֻלַּע לוֹ, וּבְכֵן הַיֵּשׁ לְךָ סִימָן לְאַהֲבַת ה' לְאָדָם זֶה יוֹתֵר מִמַּצָּב זֶה שֶׁהוּא נָתוּן בּוֹ הַדּוֹחֲפוֹ לְבַקֵּשׁ אֶת ה' בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה. כַּמָּה נָאֶה וְיָאֶה עַל אָדָם זֶה הַפָּסוּק (משלי ג, יב): "אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה' יוֹכִיחַ".

אַשְׁרֵי מִי שֶׁכָּךְ רוֹאֶה אֶת פְּנֵי הַדְּבָרִים, וּמֵבִין שֶׁזּוֹ הָאֱמֶת לַאֲמִתָּהּ וְלֹא נוֹתֵן לַיֵּצֶר הָרָע לְשַׁקְּרוֹ בְּכָךְ שֶׁנּוֹתֵן לוֹ תְּחוּשָׁה בְּמַצָּבוֹ זֶה שֶׁדַּוְקָא הִנֵּהוּ נָטוּשׁ, זָרוּק, מֻפְקָר חָלִילָה, אֶלָּא מֵבִין אֶת הָאֱמֶת שֶׁמַּצָּבוֹ זֶה - אֵין כְּמוֹהוּ הַמּוֹרֶה עַל אַהֲבַת ה' אֵלָיו לְיַשְּׁרוֹ וּלְהַעֲמִידוֹ עַל הָאֱמֶת.

47. **יסורי נפש למיניהם - אין כמוהם זריז ויעיל לתיקון נפש האדם**

"אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה' יוֹכִיחַ" (משלי ג, יב), אַחַת מֵהַמַּתָּנוֹת הַטּוֹבוֹת שֶׁנָּתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבָרְיוֹתָיו, הוּא לְיַסְּרָם בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּדֵי לַהֲבִיאָם לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכֵּן עוֹלֶמֵנוּ הוּא זֶה מְעַט הַמַּחֲזִיק אֶת הַמֶּרְכָּבָה, וּכְמוֹ כַּאֲשֶׁר הָאָדָם כָּאן בָּעוֹלָם הַזֶּה רוֹאֶה אֶת הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁנַּעְתֶּקֶת מִמְּקוֹמָהּ מֶרְחָק שֶׁל מִתְחִלַּת הַבִּנְיָן לְסוֹף הַבִּנְיָן, אַף שֶׁהַבִּנְיָן לְמַטָּה אַרְכּוֹ כַּמָּה מְטָרִים בְּלִבַד, אוּלָם בְּרוּר הוּא שֶׁשִּׁלְמַעְלָה הַשֶּׁמֶשׁ נַעְתֶּקֶת מִמְּקוֹמָהּ אַלְפֵי פַּרְסָאוֹת, שֶׁכֵּן כַּמָּה שֶׁהַדְּבָרִים יוֹתֵר לְמַעְלָה הִנָּם בִּקְנֵה מִדָּה שֶׁל אַלְפֵי פַּרְסָאוֹת לְעֻמַּת מַטָּה.

כֵּן הוּא עוֹלָמֵנוּ זֶה לְעֻמַּת הָעוֹלָם הַבָּא, מְעַט יִסּוּרִים בָּעוֹלָם הַזֶּה מוֹנְעִים וְחוֹסְכִים לָאָדָם הֶמּוֹן יִסּוּרִים לָעוֹלָם הַבָּא, וְהַסִּבָּה לְכָךְ הִיא לִהְיוֹת שֶׁעוֹלֶמֵנוּ זֶה הוּא בְּהֶסְתֵּר וּבְכִסּוּי גָּדוֹל מִלְּרְאוֹת אֶת מְצִיאוּת ה' וְהַשְׁגָּחָתוֹ, שֶׁלֹּא כְּמוֹ הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁשָּׁם הַכֹּל גָּלוּי וְיָדוּעַ בִּידִיעָה בְּרוּרָה, וְלָכֵן כַּאֲשֶׁר בָּעוֹלָמֵנוּ זֶה הַמַּחְשִׁיךְ מַסְתִּיר וּמַסְגִּיר אֶת אוֹר ה' בָּעוֹלָם, קָם אָדָם וּמְגַלֶּה אֶת אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ בָּעוֹלָם חָשׁוּךְ כְּזֶה, מַעֲלָתוֹ גְּדוֹלָה לְאֵין קֵץ, וּבְפָרָט כַּאֲשֶׁר הַהַנְהָגָה אִתּוֹ הַנְהָגַת דִּין וְיִסּוּרִים, וְעִם כָּל זֶה מַאֲמִין הוּא בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַכֹּל מְטוּבוֹ שֶׁל הַבּוֹרֵא לְתַקְּנוֹ וּלְהַשְׁלִימוֹ לְקֶרֶאת עוֹלָמוֹ הַנִּצְחִי, כָּאן מוֹכִיחַ הוּא אֱמוּנָתוֹ בַּה' בְּדַרְגָּה גְּבוֹהָה.

שֶׁכֵּן מַהִי אֱמוּנָה, מִלְּשׁוֹן אֱמוּן, שֶׁיִּהֶא לָאָדָם אֱמוּן מָלֵא בַּבּוֹרֵא, שֶׁכֵּן עֶצֶם הָאֱמוּנָה בְּמְצִיאוּתוֹ שֶׁל הַבּוֹרֵא וְהַשְׁגָּחָתוֹ, זוֹ גַּם אֱמוּנַת הַגּוֹי, עַם יִשְׂרָאֵל קִבֵּל בִּירוּשָׁה סָעִיף נוֹסָף בֶּאֱמוּנָה וְהוּא לְהַאֲמִין בַּה' מִתּוֹךְ אֱמוּן מָלֵא שֶׁהוּא טוֹב, וְכָל פְּעֻלּוֹתָיו וְהַנְהָגוֹתָיו גַּם אֵלֶּה שֶׁנִּרְאִים כְּדִינִים קָשִׁים נַעֲשִׂים בְּמַטָּרָה לְהֵיטִיב וּלְתַקֵּן אֶת הָאָדָם וְלַהֲבִיאוֹ לְדֶרֶךְ הַיְשָׁרָה, וְהַכֹּל נַעֲשֶׂה רַק מֵאַהֲבַת הַבּוֹרֵא, וּמֵרַחֲמָנוּתוֹ, וּמִתּוֹךְ חֶרְדָּתוֹ כְּבְיָכוֹל לְגוֹרַל הָאָדָם שֶׁלֹּא יְאַבֵּד אֶת עַצְמוֹ בָּעוֹלָם הֶחְשׁוּךְ הַזֶּה הַמָּלֵא בְּתַאֲווֹת וּמִדּוֹת רָעוֹת, וְזֹאת קִבַּלְנוּ בִּירוּשָׁה מֵאֲבוֹתֵינוּ.

וְכֵן רָאִיתִי בְּסֵפֶר "עֲבוֹדַת פָּנִים" שֶׁהֵבִיא בְּשֵׁם "הַכּוּזָרִי", שֶׁהָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים הָיוּ כָּל כָּךְ תְּמִימִים בֶּאֱמוּנָתָם בַּה' עַד שֶׁאַף אִם הָיוּ מִתְיַסְּרִים כָּל יְמֵיהֶם בְּיִסּוּרִים קָשִׁים לֹא הָיוּ מְהַרְהֲרִים אַחַר ה'.

נִתְבּוֹנֵן, מַה יֵּשׁ יוֹתֵר טוֹב מֵהַיִּסּוּרִים שֶׁיְּבִיאוּ לָאָדָם לְגַלּוֹת אֶת הָאֱמוּן שֶׁלּוֹ בַּה', שֶׁכֵּן מִלְּבַד הַתּוֹעֶלֶת שֶׁמַּשְׁקִיטִים אֶת רוּחוֹ הַסּוֹעֶרֶת שֶׁל הָאָדָם בְּגַאֲוָה וּבְתַאֲוָה, בְּכַעַס וּבְקִנְאָה, הֲלֹא הַיִּסּוּרִים שׁוֹבְרִים אֶת הַלֵּב, וּמְבִיאִים אֶת הָאָדָם לְחֶשְׁבּוֹן נָכוֹן בְּאַפְסִיּוּת הָעוֹלָם, וּבְאַפְסִיּוּת הָאָדָם, וְלַחְשֹׁב עַל תַּכְלִיתוֹ הַנִּצְחִית בֶּאֱמֶת, וּלְהָבִין שֶׁאֵין כָּאן בָּעוֹלָם שׁוּם דָּבָר עֶרְכִּי לְהַשְׁקִיעַ עָלָיו וְלִרְדֹּף לְהַשִּׂיגוֹ. מִלְּבַד כָּל זֹאת, עוֹד הֵמָּה מַעֲלִים וּמְרוֹמְמִים אֶת הָאָדָם לְדַרְגָּה גְּבוֹהָה שֶׁל אֱמוּנָה שֶׁהוּא לָתֵת אֱמוּן בַּה' וּבְהַנְהָגָתוֹ גַּם כְּשֶׁהִיא קָשָׁה.

וּרְאֵה מַעֲלַת הַיִּסּוּרִים מִמַּה שֶּׁיִּסֵּר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאִמָּהוֹת שֶׁהָיוּ עֲקָרוֹת, אֶת הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים, וּבְיוֹתֵר יַעֲקֹב אָבִינוּ, יוֹסֵף הַצַּדִּיק, שִׁעְבּוּד מִצְרַיִם, דָּוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁכְּמוֹ כֵן נִתְיַסֵּר עֲשָׂרוֹת שָׁנִים, וְעוֹד בַּגְּמָרָא נַחוּם אִישׁ גַּם זוּ רַבּוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁבִּקֵּשׁ יִסּוּרִים עַל עַצְמוֹ, וְכֵן רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁהָיָה קוֹרֵא לַיִּסּוּרִים לָבוֹא עָלָיו, וְעוֹד יֶשְׁנָם סִפּוּרִים לְאֵין סְפוֹר מֵחַכְמֵי וְצַדִּיקֵי הַדּוֹרוֹת שֶׁנִּתְיַסְּרוּ בְּיִסּוּרִים קָשִׁים וְקִבְּלוּם בְּאַהֲבָה בְּיֵדָעָם שֶׁזֶּהוּ הַהֶכְשֵׁר הַמֵּבִיא לָעוֹלָם הַבָּא, וּכְמַאֲמַר רַשְׁבַּ"י, ג' מַתָּנוֹת טוֹבוֹת נָתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל וְכֻלָּן נִתָּנָן עַל יְדֵי יִסּוּרִים וְאֵלּוּ הֵן: תּוֹרָה, אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְעוֹלָם הַבָּא, כָּל אֵלּוּ מִלְּבַד שֶׁהַיִּסּוּרִים הִכְנִיעוּ לִבָּם לַה', עוֹד כָּאמוּר רוֹמְמוּ אוֹתָם לְדַרְגּוֹת גְּבוֹהוֹת שֶׁכֵּן בְּכָךְ שֶׁקִּבְּלוּם לַיִּסּוּרִים מִתּוֹךְ אֱמוּן מָלֵא בַּה' שֶׁעוֹשֶׂה הַכֹּל לְטוֹבָה, עָלוּ בִּדְרָגוֹת גְּבוֹהוֹת כַּיָּדוּעַ מֵרַשְׁבַּ"י לְאַחַר יְסוּרֵי הַמְּעָרָה, וְעוֹד.

וּבְיוֹתֵר בְּזַמַּנֵּנוּ זְמַן עִקְבוֹת מְשִׁיחָא, שֶׁהַזְּמַן קָצָר וְהַמְּלָאכָה מְרֻבָּה לִגְמֹר הַתִּקּוּן בִּמְהֵרָה שֶׁכֵּן קָרֵב קֵץ וְסוֹף הַגָּלוּת, וְעַם יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לִהְיוֹת מְתֻקָּן לִקְרַאת עוֹלַם הַתִּקּוּן, וּבְכֵן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַתִּקּוּן יָעִיל בְּיוֹתֵר וְזָרִיז בְּיוֹתֵר, וְאֵין לְךָ תִּקּוּן לְנֶפֶשׁ הָאָדָם שֶׁמְּתַקְּנוֹ בָּאֹפֶן הַיָּעִיל בְּיוֹתֵר וְהַזָּרִיז בְּיוֹתֵר כְּיִסּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ. וּנְבָאֵר.

כְּשֶׁמִּתְיַסֵּר הָאָדָם בְּיִסּוּרֵי גּוּף רוֹאֶה הוּא אֶת יִסּוּרָיו כְּטִבְעִיִּים וּכְמִקְרֵי הָעוֹלָם, וְיִתָּכֵן מְאֹד שֶׁיִּכְעַס יִזְעַף וְיִזְעַם מֵהֶם, וְלֹא רַק שֶׁלֹּא יְקַבֵּל אֶת יִסּוּרָיו בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת אֶלָּא בִּכְלָל לֹא יְקַבֵּל אֶת הַמֶּסֶר הַנָּכוֹן מֵהֶם וְלֹא יָבִין מָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה מִמֶּנּוּ, אוּלָם בְּיִסּוּרִים שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, וּכְמוֹ חָרָדוֹת וּפְחָדִים מִיָּד נִשְׁבָּר לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ, מִיָּד מוֹאֵס הוּא בְּכָל תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם וְחֶמְדּוֹתָיו וְאֵין בִּרְצוֹנוֹ אֶלָּא רַק לִהְיוֹת שָׂמֵחַ וּבָטוּחַ, יִסּוּרִים אֵלּוּ מִיָּד מְבִיאִים אוֹתוֹ לְמַטָּרָה לְפַחֵד מֵה', לְהִכָּנַע לַה', לִהְיוֹת פָּרוּשׁ מֵעִנְיְנֵי הַחֹמֶר, לְחַפֵּשׂ רוּחָנִיּוּת, לְהִדָּבֵק

בֶּאֱמוּנָה וּבְטָחוֹן בַּה' שֶׁאֵלּוּ הַמּוֹעִילִים בְּיוֹתֵר לְהָסִיר הַפַּחַד וְהַדְּכָאוֹן, וּמִיָּד בָּא הָאָדָם לַתַּכְלִית שֶׁל הַיִּסּוּרִים לְתַקֵּן עַצְמוֹ בַּדֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה הַמּוֹבִילָה לְיַעֲדוֹ הַנִּצְחִי.

וּכְמוֹ כֵן אֵין זָרִיז כְּבִיסּוּרִים אֵלּוּ לְתַקֵּן אֶת הַנֶּפֶשׁ שֶׁכֵּן לִפְעָמִים דַּקָּה אַחַת שֶׁל יִסּוּרֵי נֶפֶשׁ כַּחֲרָדָה וּפַחַד נָמֵס הָאָדָם וְנִהְיֶה לְמַיִם, וְאִם נַמְשִׁיל אֶת כָּל הַיִּסּוּרִים כִּלְחִיצָה עַל כַּפְתּוֹר הַכְּבִיסָה לְכַבֵּס אֶת נֶפֶשׁ הָאָדָם הֲרֵי שֶׁיִּסּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ הֵם כִּלְחִיצָה עַל כַּפְתּוֹר הַסְּחִיטָה, לִסְחֹט מִמֶּנּוּ אֶת הַזֵּהֲמָא שֶׁבַּנֶּפֶשׁ וּבִמְקוֹם לְהִתְיַסֵּר שָׁנִים עַל גַּבֵּי שָׁנִים בְּיִסּוּרֵי גּוּף, חוֹסֵךְ הָאָדָם בִּזְמַן יִסּוּרָיו זְמַן רַב, שֶׁכָּל זְמַן מוּעָט שֶׁל יִסּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ הִנָּם כִּזְמַן רַב שֶׁל יִסּוּרֵי הַגּוּף, וּבְעִדָּן זֶה שֶׁל עִקְבוֹת מְשִׁיחָא שֶׁנִּצְרַךְ לְתִקּוּן זָרִיז וְיָעִיל לְכָךְ בָּחַר לוֹ הַבּוֹרֵא בְּיִסּוּרִים אֵלּוּ וְלָכֵן מְצוּיִים הֵמָּה בְּמֵאֹד.

48. **אין האור ניכר אלא מתוך החשך**

מַעֲלָה נוֹסֶפֶת יֶשְׁנָהּ בְּיִסּוּרִים דַּוְקָא מִגֶּזֶן זֶה שֶׁל יִסּוּרֵי נֶפֶשׁ כַּחֲרָדוֹת וּפְחָדִים, שֶׁכֵּן אָז רוֹאֶה הָאָדָם בְּחוּשׁ אֶת טוּב ה' בַּהֶפּוּגוֹת שֶׁבֵּין תְּקִיפָה לִתְקִיפָה שֶׁל חֲרָדָה אוֹ דְּכָאוֹן. שֶׁכֵּן מַה שֶּׁמְּבַקֵּשׁ הָאָדָם בְּמַצָּב שֶׁכָּזֶה הוּא רַק טִפַּת שִׂמְחָה, טִפַּת בְּטָחוֹן וְאֹמֶץ לֵב, וְכָל טִפַּת שִׂמְחָה וּבְטָחוֹן בִּשְׁבִיל אֶחָד שֶׁכָּזֶה זֶה הוּא כְּמַיִם קָרִים עַל נֶפֶשׁ עֲיֵפָה. בְּכָל טִפַּת שִׂמְחָה שֶׁנִּכְנֶסֶת לְלֵב זֶה הַמְּפֻחָד אוֹ הַמְדֻכָּא מִיָּד הֲלֹא נוֹהֲרִים פָּנָיו, וְחֹשׁ הוּא כְּיוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִים, כַּמָּה עֵרֶךְ נוֹתֵן הוּא לְכָל טִפַּת אוֹר שֶׁמְּאִירָה לוֹ אֶת הַחֲשֵׁכָה, כַּמָּה מוֹדֶה הוּא לַה' עַל כָּל הֲפוּגָה וַהֲפוּגָה שֶׁחָשׁ הוּא בֵּין מַכָּה לְמַכָּה. וּמִי כָּמוֹהוּ יוֹדֵעַ לְהַעֲרִיךְ אֶת הַחַיִּים הַבְּרִיאִים וְהַמְאֻשָּׁרִים. לְעֻמַּת יֶתֶר בְּנֵי הָאָדָם שֶׁאֵין לָהֶם מוּדָעוּת וְהַכָּרָה בְּעֶרֶךְ הַחַיִּים הַתְּקִינִים וְהַבְּרִיאִים.

שֶׁכֵּן מַחֲלָה מַמְאֶרֶת הִיא מַחֲלַת "הַהֶרְגֵּל", וְנִמְחִישׁ זֹאת.

אָדָם קוֹנֶה מְכוֹנִית חֲדָשָׁה, דִּירָה חֲדָשָׁה, כַּמָּה מְאֻשָּׁר הוּא, כַּמָּה כָּל רֹאשׁוֹ וּמַחְשְׁבוֹתָיו בַּדִּירָה אוֹ בַּמְּכוֹנִית הַחֲדָשָׁה, נִזְהָר הוּא שֶׁלֹּא יִקָּרֶה אַף שְׂרִיטָה קַלָּה בִּמְכוֹנִיתוֹ, וְכֵן נִזְהָר עַל כָּל פִּנָּה וְרְהִיט שֶׁבְּבֵיתוֹ הֶחָדָשׁ שֶׁיִּשָּׁמֵר בְּחַדְשָׁנוּתוֹ. תְּחוּשׁוֹת סִפּוּק וְשִׂמְחָה מְלַוּוֹת לְאָדָם זֶה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה כָּל זְמַן שֶׁשִּׂמְחַת הַחִדְשָׁנוּת בְּקִרְבּוֹ, אוּלָם כְּכָל שֶׁיִּמְשֵׁךְ הַזְּמַן וְיִתְרַגֵּל זֶה לַחֲפָצָיו הַחֲדָשִׁים כָּךְ תֵּלֵךְ וְתֵחָלֵשׁ תְּחוּשַׁת הַשִּׂמְחָה מֵהַחִדְשָׁנוּת, כְּבָר לֹא יְהֵא אִכְפַּת לוֹ כָּל כָּךְ אִם יִפֹּל שְׂרִיטָה בָּאוֹטוֹ אוֹ שֶׁיִּשָּׁבֵר מַשֶּׁהוּ בַּבַּיִת, וְכֵן בְּיֶתֶר הָעֲרָכִים הַחֲשׁוּבִים לְאָדָם כְּמוֹ אִשָּׁה חֲדָשָׁה, בֵּן שָׁנוֹלָד, וְכַיּוֹצֵא .

וּבְעֶצֶם אָסוּר לָנוּ לַחְדֹּל מִלְּהוֹדוֹת לַה', אָסוּר לָנוּ לְתֵת לַהֶרְגֵּל לְטַשְׁטֵשׁ אֶת הַטּוֹבוֹת שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִמָּנוּ. וְלָכֵן אַחַת הַסִּבּוֹת שֶׁנּוֹטֵל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵהָאָדָם אֶת מְמוֹנוֹ

אוֹ אֶת בְּרִיאוּתוֹ כְּדֵי שֶׁיַּעֲרִיךְ אֶת הַטּוֹב שֶׁהָיָה, יְצַפֶּה לוֹ וְיוֹדֶה לַה', עַל הֶעְדֵּר הַטּוֹב, וְהָעַל הֶעָתִיד שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ אֶצְלוֹ.

49. האור שבמצבי החשכה מורה על השגחה

רוֹאִים אָנוּ בְּמַצְבֵי מִקְרֵי הַשִּׂמְחָה וְהָעֹצֶב, שֶׁאֵין שִׂמְחָה שְׁלֵמָה וְאֵין עֹצֶב שָׁלֵם, דְּהַיְנוּ לְעוֹלָם בְּמַצְבֵי שִׂמְחָה כַּחֲתָנָה אוֹ עֹשֶׁר עֲדַיִן יֶשְׁנָם כַּמָּה עִנְיָנִים הַפּוֹגְמִים אֶת טַעֲמָהּ שֶׁל הַשִּׂמְחָה וְאֵין הַשִּׂמְחָה שְׁלֵמָה. וּכְמוֹ כֵן כַּאֲשֶׁר הָאָדָם בְּמַצָּב שֶׁל דִּין - צָרַת הַגּוּף אוֹ הַמָּמוֹן, אֵין הָעֹצֶב שָׁלֵם מִכָּל הַצְּדָדִים, לְעוֹלָם נִשְׁאָר כַּמָּה פְּרָטִים אֲחֵרִים הַמְשַׂמְּחִים. הַסִּבָּה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה כֵּן לְהוֹרוֹת עַל הַשְׁגָּחָתוֹ בַּבְּרִיאָה, לְהוֹרוֹת שֶׁאֵין הַמַּזָּל אוֹ הַטֶּבַע גּוֹרֵם עַתָּה לְשִׂמְחַת זֶה הָאָדָם שֶׁכֵּן אִם הָיָה לְאָדָם מַצָּב שֶׁכַּאֲשֶׁר הוּא בְּטוֹב אֲזַי הַטּוֹב הוּא מִכָּל הַצְּדָדִים, וְכַאֲשֶׁר הוּא בְּרָע, הָרָע הוּא מִכָּל הַצְּדָדִים, אֲזַי הָיָה מָקוֹם לַחְשֹׁב שֶׁפּוֹעֵל כָּאן מִקְרֶה אוֹ מַזָּל, אָמְנָם כַּאֲשֶׁר לְעוֹלָם הַשִּׂמְחָה מְהוּלָה בְּעֹצֶב, וְהָעֹצֶב מָהוּל בְּנֶחָמָה, מוֹרֶה הַדָּבָר שֶׁזֶּה שֶׁיְּצַר אֶת הָאוֹר יָצַר גַּם אֶת הַחֹשֶׁךְ, וְזֶה שֶׁיְּצַר אֶת הַחֹשֶׁךְ יָצַר גַּם אֶת הָאוֹר, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ, הַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָתוֹ.

וּכְשֶׁמִּתְבּוֹנֵן הָאָדָם בְּזֶה, מִתְעוֹדֵד לְמְאֹד, בְּרְאוֹתוֹ שֶׁגַּם בַּמַּצָּבִים הַקָּשִׁים בּוֹ הוּא נָתוּן בְּיִסּוּרֵי מָמוֹן, גּוּף אוֹ נֶפֶשׁ, תָּמִיד יֶשְׁנָם הַבְּרָקוֹת שֶׁל אוֹר שֶׁמְּאִירִים לוֹ בַּחֲשֵׁכָה, וּכְגוֹן שֶׁלֹּא יִתְמוֹטֵט וְיִתְרַסֵּק לְגַמְרֵי, אוֹ שֶׁהִנֵּה בִּזְמַנִּים מְסֻיָּמִים שֶׁהָיָה לוֹ כָּל - כָּךְ פַּחַד וַחֲרָדָה מֵהֶם, עָבְרוּ אוֹתָם זְמַנִּים יַחֲסִית בְּשַׁלְוָה וְרֹגַע, וּבְכָלָל חָשׁ הוּא הֶפּוּגָה בֵּין תְּקִיפָה לִתְקִיפָה, חָשׁ מְנוּחָה שַׁלְוָה וְרֹגַע, מִבְּלִי לְהָבִין כְּלָל סִבָּה טִבְעִית לְכָךְ, וּבָזֶה מְחַזֵּק אֶת אֱמוּנָתוֹ בְּהִתְבּוֹנְנוֹ, הִנֵּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְדַבֵּר אֵלַי וְאוֹמֵר לִי: אַל תִּירָא, אֲנִי אִתְּךָ, אֲנִי מַחֲזִיק בְּיָדְךָ שֶׁלֹּא תֹּאבַד, אֲנִי סוֹעֵד אֶת חֶלְיְךָ וּמַשְׁגִּיחַ שֶׁחֶלְיְךָ יְהֵא בְּאֹפֶן שֶׁתִּשָּׁרֵד בּוֹ וְלֹא תִּתְמוֹטֵט, וּבְכָךְ מְקַבֵּל הָאָדָם כֹּחַ לְהִתְאַמֵּץ בֶּאֱמוּנָה וּבְטָחוֹן בַּה' מִתּוֹךְ תִּקְוָה שֶׁיִּחַלְצֵהוּ הַבּוֹרֵא מֵחָלְיוֹ.

וּבִפְרָט יִתְבּוֹנֵן זֶה הָאָדָם הֵיאַךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׂוֹמֵר לוֹ עַל כְּבוֹדוֹ שֶׁלֹּא יִתְבַּזֶּה, וְנוֹתֵן בּוֹ כֹּחַ לְהַסְתִּיר אֶת צָרָתוֹ וּמַצָּבוֹ, וּלְהֹרָאוֹת לַאֲחֵרִים כְּמוֹ שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם מֵחוּשׁ, מַצְלִיחַ לְחַיֵּךְ, לִלְמֹד, לְהִשְׁתַּתֵּף בִּשְׂמָחוֹת וְכֵיוֹצֵא, כַּמָּה כֹּחַ יְקַבֵּל מִכָּךְ לִרְאוֹת שֶׁהַבּוֹרֵא חָס עָלָיו וְשׂוֹמֵר אֶת כְּבוֹדוֹ, שׂוֹמֵר עַל מַעֲמָדוֹ בֵּין הַחֲבֵרִים, בֵּין בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ וְכֵיוֹצֵא.

50. צאי לך בעקבי הצאן

שָׁאַל אוֹתִי פַּעַם אָדָם אֶחָד הַסּוֹבֵל מֵחֲרָדוֹת פְּחָדִים וְכֵיוֹצֵא, מֶה הָיָה עוֹשֶׂה ה"חָפֵץ חַיִּים" אוֹ "הַבֶּן אִישׁ חַי" בְּמַצָּב שֶׁכָּזֶה שֶׁאֲנִי סוֹבֵל בּוֹ... הָיָה לוֹקֵחַ כַּדּוּרִים כָּמוֹנִי...?! הָיָה הוֹלֵךְ לְפְּסִיכוֹלוֹג כָּמוֹנִי...?!

הֵשַׁבְתִּי לוֹ:

הֶחָפֵץ חַיִּים אוֹ הַבֶּן אִישׁ חַי וְכַיּוֹצֵא בְּגְדוֹלִים קְדוֹשִׁים וְצַדִּיקִים לְעוֹלָם לֹא יַגִּיעוּ לְמַצָּב שֶׁל פַּחַד וּבִלְבּוּל, אַחַר שֶׁבִּטְחוֹנָם בַּה' הוּא חָזָק, וּפַחְדָם הוּא אַךְ וְרַק מֵה' לָכֵן לְעוֹלָם לֹא יַגִּיעוּ לְפַחַד שֶׁכָּזֶה.

מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה.

אָדָם שֶׁמְּאֹד פּוֹחֵד מִכְּלָבִים, כַּאֲשֶׁר רוֹאֶה הוּא כֶּלֶב נִתְקָף זֶה בַּחֲרָדוֹת בְּאִבּוּד עֶשְׁתּוֹנוֹת וְכַיּוֹצֵא. יוֹם אֶחָד יָצָא לוֹ לְזֶה הָאָדָם הַפּוֹחֵד מֵהַכְּלָבִים לְטַיֵּל בַּיַּעַר עִם אָדָם שֶׁהוּא צַיָּד כַּלְבֵי יַעַר, צַיָּד שֶׁלְּעוֹלָם לֹא נִמְלַט כֶּלֶב מִתַּחַת יָדוֹ, וְעַד כְּדֵי שֶׁלְּצַיָּד יָצָא שֵׁם עוֹלְמִי בְּמֻמְחִיּוּתוֹ בְּצַיִדַת כְּלָבִים.

וּבְכֵן נִתְבּוֹנֵן כְּשֶׁהוֹלֵךְ זֶה הַפּוֹחֵד מִכְּלָבִים עִם אוֹתוֹ צַיָּד שַׁיָּךְ שֶׁיִּפְחַד מֵהַכְּלָבִים? בְּוַדַּאי לֹא! וּמַמָּה כֵּן יֵשׁ לוֹ לְפַחֵד? פֶּן יַחֲלִיט אוֹתוֹ צַיָּד לְשַׁחְרֵר אֵיזֶה כֶּלֶב מִצַּיִדּוֹ וּלְשַׁלְּחוֹ עַל אוֹתוֹ אָדָם. הֲרֵי שֶׁהַפַּחַד בְּעֶצֶם הוּא לֹא מֵהַכֶּלֶב אֶלָּא מֵהָאָדָם הַצַּיָּד שֶׁלֹּא יִשְׁלַח עָלָיו אֶת הַכֶּלֶב. בַּעֲלֵי הַבִּטָּחוֹן בַּה' אֵין לָהֶם פְּחָדִים מִמִּקְרֵי הָעוֹלָם וּמִפֶּרְעָנֻיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת בּוֹ, אֶלָּא אַךְ וְרַק מֵהַבַּעַל הַבַּיִת שֶׁל הָעוֹלָם, וּכְשֶׁהַפַּחַד הוּא מֵהַבּוֹרֵא, הַפַּחַד הוּא נִשְׁלָט, פַּחַד מֵהַבּוֹרֵא לֹא מוֹצִיא אֶת הָאָדָם מִשַּׂלְוָתוֹ וּמִיְּשׁוּב דַּעְתּוֹ. שֶׁכֵּן הַבּוֹרֵא הוּא אָבִינוּ, מִלְּבַד שֶׁהוּא מַלְכֵּנוּ אָסוּר לָנוּ לִשְׁכֹּחַ שֶׁהוּא גַּם אָבִינוּ, אוֹהֲבֵנוּ, וּכְאָמְרֵנוּ כָּל יוֹם בְּבִרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע: אוֹהֵב עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל... הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה... אַהֲבַת עוֹלָם אָהַבְתָּנוּ... חֶמְלָה גְּדוֹלָה וִיתֵרָה חָמַלְתָּ עָלֵינוּ... וְכַיּוֹצֵא עוֹד פְּסוּקִים כָּהֵנָּה וּכְמוֹ שֶׁהֶאֱרַכְתִּי בָּזֶה בְּסִפְרִי "אַהֲבְתִּי אֶתְכֶם".

כְּךָ שֶׁהַיִּרְאָה מֵהַבּוֹרֵא הוּא יִרְאָה מְתוּנָה, יִרְאָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גַּם אַהֲבָה, וּכְמוֹ שֶׁאוֹמֵר הַמִּדְרָשׁ, בְּשׁוּם דָּבָר בָּעוֹלָם לֹא תִּמְצָא אַהֲבָה וְיִרְאָה גַּם יַחַד, שֶׁכֵּן זֶה הַיְרֵא מִמִּישֶׁהוּ אֵינוֹ אוֹהֲבוֹ, וְהָאוֹהֵב לְמִישֶׁהוּ אֵינוֹ יָרֵא מִמֶּנּוּ, מִלְּבַד בַּבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ יִתָּכֵן שֶׁיִּשְׁתַּלְּבוּ שְׁתֵּי הַתּוֹפָעוֹת גַּם יַחַד יִרְאָה וְאַהֲבָה. כָּךְ שֶׁהַיִּרְאָה לְעוֹלָם לֹא תּוֹצִיא אֶת הָאָדָם מִיְּשׁוּב דַּעְתּוֹ כְּשֶׁשַּׁרִישׁ בְּדַעְתּוֹ שֶׁהַבּוֹרֵא מִלְּבַד שֶׁהוּא מַלְכֵּנוּ שֶׁיֵּשׁ בְּשֶׁל כָּךְ לִירָא מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ כֵן הוּא אָבִינוּ אוֹהֲבֵנוּ שֶׁיֵּשׁ לְאָהֲבוֹ אַהֲבַת נֶפֶשׁ, וּכְאָמְרֵנוּ: וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ.

וְעָרַכְתִּי לָזֶה בְּסִיעְתָּא דִּשְׁמַיָּא סֵפֶר מְיֻחָד הַנִּקְרָא "אַהַבְתִּי אֶתְכֶם", וּבוֹ יִרְאֶה הָאָדָם פְּלָאוֹת אַהֲבַת ה' לְאָדָם, וְאֵפִלּוּ לַחוֹטֵא, שֶׁכֵּן יִשְׂרָאֵל אַף שֶׁחָטָא - יִשְׂרָאֵל הוּא, וְאָכֵן, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ "וַתְּרָן", מַעֲנִישׁ הוּא אֶת הַחוֹטֵא, אוּלָם אֵין זֶה עַל חֶשְׁבּוֹן הָאַהֲבָה, שֶׁכֵּן אַהֲבָתוֹ הִיא מַתְמֶדֶת, וְתָמִיד מְצַפֶּה לְאָדָם שֶׁיָּשׁוּב, וְעַד רֶגַע הָאַחֲרוֹן שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר:

"תָּשֹׁב אֱנוֹשׁ עַד דַּכָּא", וְדָרְשׁוּ חֲזַ"ל עַד דִּכְדוּכָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ, עַד הֶרֶגַע הָאַחֲרוֹן מַמָּשׁ, עֲדַיִן מַמְתִּין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָאָדָם שֶׁיָּשׁוּב.

וְעוֹד מוּבָא בַּמִּשְׁנָה: "אָמַר רַבִּי מֵאִיר: כְּשֶׁאָדָם בְּצַעַר שְׁכִינָה מָה אוֹמֶרֶת - קָלַנִי מֵרֹאשִׁי קָלַנִי מִזְּרוֹעִי", כְּלוֹמַר כָּבֵד עָלַי רֹאשִׁי, צַעַר הוּא לַה' כְּשֶׁיְּהוּדִי בְּצַעַר, וְלָכֵן כַּאֲשֶׁר מִתְחַזְּקִים בְּבִטָּחוֹן בַּה' וּבִירְאָה מֵה' דָּוְקָא, וּכְמוֹ הַבּוֹטְחִים בַּה', שֶׁאֵינָם יְרֵאִים מִכְּלוּם מִלְּבַד הַבּוֹרֵא, וְכַאֲשֶׁר בָּא בְּלִבָּם פַּחַד וּמוֹרָא מֵאֵיזֶה פֶּרֶעָנוּת שֶׁבָּעוֹלָם, מִיָּד מְחַזְּקִים עַצְמָם לְהַעֲבִיר הַיִּרְאָה לַה' שֶׁכֵּן לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ, וּבְיָדוֹ נֶפֶשׁ כָּל חַי לְהָמִית אוֹ לְהַחֲיוֹת וְכַנֶּאֱמָר: "אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא", וְכֵיוָן שֶׁכֵּן יֵשׁ לְהַעֲבִיר אֶת הַיִּרְאָה מֵהַמַּקֵּל אֶל זֶה שֶׁתּוֹפֵס אֶת הַמַּקֵּל וּבְיָדוֹ לְהַכּוֹת. וְאָז הַיִּרְאָה כְּאָמוּר הִנָּהּ יִרְאָה מְתוּנָה מְיֻשֶּׁבֶת, יִרְאָה עִם אַהֲבָה יַחַד.

וְעַל כֵּן יִתְבּוֹנֵן זֶה הַמְפֻחָד, הַחָכָם אֲנִי מֵהַתַּנָּאִים הַקְּדוֹשִׁים, מֵהָאֲמוֹרָאִים, מֵהָרַמְבַּ"ם מֵהָרִי"ף, וּמִכָּל גְּדוֹלֵי הַחָכְמִים וְהַצַּדִּיקִים שֶׁהָיוּ בְּמֶשֶׁךְ הַדּוֹרוֹת, שֶׁהֵבִינוּ שֶׁאֵין לִירָא מִכְּלוּם, שֶׁכֵּן אֵין כֹּחַ לְשׁוּם בַּעַל כֹּחַ מִלְּבַד הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, וְאִם חֲכָמִים אֵלּוּ מְגַלִּים לָנוּ שֶׁאֵין מִמָּה לְפַחֵד בָּעוֹלָם מִמְּאֹרְעוֹתָיו וּמִפֶּרֶעָנֻיּוֹתָיו, עָלַי לְהַאֲמִין לָהֶם, וְהַדָּבָר דּוֹמֶה לְיֶלֶד קָטָן שֶׁמְּפַחֵד מִתְּמוּנָה שֶׁל חַיָּה פֶּן תִּנְשְׁכֶנּוּ, וְכַמָּה שֶׁאָבִיו מְשַׁכְנְעוֹ שֶׁאֵין מַה לִּירֹא מֵהַתְּמוּנָה עֲדַיִן יָרֵא הַיֶּלֶד, זֶה אָמוּר בְּיֶלֶד חֲסַר דֵּעָה, עָלֵינוּ לְחַזֵּק אֶת הַדֵּעָת וּלְהַגְדִּילָהּ וּלְהִשְׁתַּכְנֵעַ מִגְּדוֹלֵי הָאֱמוּנָה וְצַדִּיקֵי הַדּוֹרוֹת שֶׁבֶּאֱמֶת אֵין לְפַחֵד מִכְּלוּם מִבִּלְעֲדֵי ה', וְאַף כַּאֲשֶׁר הַסְּבוֹת מוֹבִילוֹת לַחֲשָׁשׁוֹת וְלִדְאָגוֹת, עָלֵינוּ לְחַזֵּק אֶת אֱמוּנָתֵנוּ בְּרוֹעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁרְאִיָּתָם רְאִיָּה אֲמִתִּית, וְהֵם בִּרְאִיָּתָם מְבָאֲרִים לָנוּ שֶׁאֵין מִמָּה לִירֹא מִבִּלְעֲדֵי ה' בְּכָל מַצָּב.

51. האמונה שוכנת בלב כל יהודי ויהודי, והיא כגחלת שנצרך ללבותה

הָאֱמוּנָה בַּה', הַבִּטָּחוֹן בּוֹ שׁוֹכֵן בְּקֶרֶב כָּל יְהוּדִי וְיִהוּדִי, וְהַנִּצְרָךְ רַק לְלַבּוֹתָהּ כְּגַחֶלֶת שֶׁלְּאַחַר הַלִּבּוּי עוֹלָה מִמֶּנָּה שַׁלְהֶבֶת. וּנְבָאֵר זֹאת בְּדֶרֶךְ הַמֶּחְשָׁה.

הוֹלֵךְ לוֹ אָדָם עָנִי מָרוּד שֶׁאֵין לוֹ שֶׁקֶל בְּכִיסוֹ, פּוֹגֵשׁוּ חֲבֵרוֹ הַטּוֹב, וְאוֹמֵר לוֹ, שְׁמַע, זֶה שָׁנִים שֶׁלָּמַדְתִּי לִהְיוֹת יוֹעֵץ כַּלְכָּלָה, וְדַע לְךָ שֶׁאִם תִּשְׁמַע לְהַדְרָכָתִי שֶׁאַדְרִיכְךָ בְּעִנְיְנֵי פַּרְנָסָתְךָ, אֶהֱפֹּךְ אוֹתְךָ לְעָשִׁיר גָּדוֹל בַּעַל רֶשֶׁת חֲנֻיּוֹת מִסְעָפוֹת בְּכָל רַחֲבֵי הָאָרֶץ... פִּקֵּחַ הֱיֵה עָנִי אֶת עֵינָיו בִּתְמִיהָה, וְהֵשִׁיב, נוּ, בֹּא וְנִשְׁמַע אֶת הַדְּרָכָתְךָ, יָשְׁבוּ הַיּוֹעֵץ וְהֶעָנִי וְאָז הֵחֵל הַיּוֹעֵץ בְּהַדְרָכָתוֹ לְאוֹתוֹ עָנִי, וְכָךְ אָמַר לוֹ.

שָׁנָה אַחַת בִּלְבַד, תַּעֲבֹד קָשֶׁה, עֲבוֹדַת סַבָּלוּת מְפָרֶכֶת, רַק שָׁנָה אַחַת, בְּשָׁנָה זוֹ שֶׁתַּעֲבֹד עֲבוֹדָה מְפָרֶכֶת תַּרְוִיחַ טוֹב, וְתַחְסֹךְ אֶת כָּל כֶּסֶף הָרֶוַח שֶׁל שָׁנָה זוֹ, דְּהַיְנוּ אֹכֶל תֹּאכַל

בְּבֵית תַּמְחוּי, בְּגָדִים תִּטֹּל מִגְּמ"ח וְכַיּוֹצֵא, כָּךְ שֶׁאַל תְּבַזְבֵּז אֶפִּלּוּ שֶׂקֶל אֶחָד, וּבְסוֹף הַשָּׁנָה, אִם נַנִּיחַ תַּרְוִיחַ כָּל חֹדֶשׁ סַךְ 12,000 ש"ח, אֲזַי בְּשָׁנָה יִהְיֶה לְךָ כְּ - 150,000 ש"ח בְּעֵרֶךְ. בְּכֶסֶף זֶה שֶׁחָסַכְתָּ תִּשְׁכֹּר מָקוֹם לְ"קְיוֹסְק" קָטָן, תַּשְׁקִיעַ בּוֹ בִּפְרָטִים רַבִּים שֶׁל אֹכֶל, מִשְׁחָקִים, וְכַיּוֹצֵא, בְּשָׁנָה זוֹ תַּרְוִיחַ כָּפוּל, כָּךְ שֶׁבְּסוֹף שָׁנָתַיִם יִהְיֶה בְּיָדְךָ 300,000 ש"ח. בְּכֶסֶף זֶה תִּשְׁכֹּר מָקוֹם לְמַכֹּלֶת, כָּאן תַּרְוִיחַ יוֹתֵר, וּבְסוֹף שָׁנָה יִהְיֶה בְּיָדְךָ לְפָחוֹת 600,000 ש"ח, בְּכֶסֶף זֶה תִּשְׁכֹּר מָקוֹם לְ"מִינִי מַרְקֶט", וּבְסוֹף שָׁנָה תַּכְפִּיל לְפָחוֹת סְכוּם זֶה וְיִהְיֶה 1,200,000 ש"ח.

בְּכֶסֶף זֶה תִּשְׁכֹּר מָקוֹם לְ"סוּפֶרמַרְקֶט", וּבְסוֹף שָׁנָה לְפָחוֹת תַּכְפִּיל סְכוּם זֶה וְיִהְיֶה בְּיָדְךָ 2,400,000 ש"ח, בְּכֶסֶף זֶה תִּשְׁכֹּר מָקוֹם לְעוֹד סוּפֶרמַרְקֶט, וְכֵן לַשָּׁנָה הַבָּאָה עוֹד סוּפֶרמַרְקֶט וּבְכָךְ תִּהְיֶה מִילְיוֹנֵר בַּעַל רְשָׁתוֹת מְסֻעָפוֹת שֶׁל חֲנֻיּוֹת שֶׁיִּתְרַבּוּ מִדֵּי שָׁנָה עוֹד וָעוֹד, וְכַסְפְּךָ יִגְדַּל עַד אֵין מִסְפָּר...

הֶעָנִי יוֹשֵׁב וְשׁוֹמֵעַ וְהִמְתִּין לְאוֹתוֹ יוֹעֵץ שֶׁיְּסַיֵּם אֶת דְּבָרָיו, וּכְשֶׁסִּיֵּם דְּבָרָיו אָמַר לוֹ, הֲיֵשׁ בִּרְשׁוּתְךָ כַּדּוּר נֶגֶד כְּאֵב רֹאשׁ... שֶׁכֵּן הִכְאַבְתָּ רֹאשִׁי בְּדִמְיוֹנוֹת אֵלּוּ שֶׁדִּמְיַנְתָּ, שֶׁכֵּן הִכְנַסְתָּ אוֹתִי לְעוֹלָם שֶׁל דִּמְיוֹן וְתוּ לֹא...

אֲכֵן צוֹדֵק הֶעָנִי, וְכִי זוֹ דֶּרֶךְ לְהַעֲשִׁיר, כַּאֲשֶׁר אֵין לוֹ כְּלוּם בְּכִיסוֹ, וְצָרִיךְ לְהַתְחִיל מֵהַתְחָלָה בַּעֲבוֹדַת פֶּרֶךְ, וְהַכֹּל בָּנוּי עַל הַסָּפֵק, הֲלָזוֹ תִּקָּרֵא הַדְרָכָה נוֹרְמָלִית.

אוּלָם נַעֲבֹר לְמְצִיאוּת אַחֶרֶת.

אָדָם שֶׁנָּפְלָה לוֹ יְרוּשָׁה וְכַיּוֹצֵא, סְכוּם שֶׁל חֲמִשִּׁים מִילְיוֹן ש"ח, אָדָם זֶה אֵינוֹ סוֹחֵר וְאֵינוֹ אִישׁ עֲסָקִים, הִנִּיחַ כַּסְפּוֹ זֶה שֶׁל הַיְרוּשָׁה בְּתוֹךְ כַּסֶּפֶת, וְשָׁם שָׁכַן כַּסְפּוֹ כְּאֶבֶן שֶׁאֵין לָהּ הוֹפְכִים. נִגַּשׁ אֵלָיו חֲבֵרוֹ שֶׁהָיָה יוֹעֵץ כַּלְכָּלִי, וְאָמַר לוֹ, יְדִידִי, בֹּא וְאִיעָצְךָ עֵצָה וּבָהּ תִּהְיֶה עָשִׁיר גָּדוֹל בַּעַל מִילְיוֹנִים רַבִּים, וְאֶפְשָׁר אַף מִילְיַארְדִים, יָשְׁבוּ שְׁנֵיהֶם וְאָז פָּתַח פִּיו זֶה הַיּוֹעֵץ כַּלְכָּלִי וְאָמַר.

לֹא חֶבֶל עַל כַּסְפְּךָ הַשׁוֹכֵן בְּכַסֶּפֶת כְּאֶבֶן שֶׁאֵין לָהּ הוֹפְכִים. וּבְכֵן, צֵא וְחַפֵּשׂ מְנַהֲלֵי עֲבוֹדָה נֶאֱמָנִים וְיִשָּׁרִים, תַּטִּיל עֲלֵיהֶם שְׁלִיחוּת לְמְדִינַת הַיָּם לִקְנוֹת סְחוֹרוֹת בַּמְּדִינוֹת הַלָּלוּ וְהַלָּלוּ שֶׁהֵם מָקוֹם זוֹל, וְיִסְעוּ עִם סְחוֹרוֹת אֵלּוּ לִמְקוֹמוֹת שֶׁשָּׁם סְחוֹרָה זוֹ בְּיֹקֶר, וְאַתָּה עַצְמְךָ תֵּשֵׁב לְךָ בַּמִּשְׂרָד בְּנִיחוּתָא, וְרַק תִּהְיֶה עִמָּהֶם בְּקֶשֶׁר טֶלֶפוֹן וְכַיּוֹצֵא, וְאֲנִי כְּבָר אַדְרִיכְךָ הֵיכָן לִקְנוֹת בְּזוֹל וְלִמְכֹּר בְּיֹקֶר, וּבְכָךְ תַּגְדִּיל אֶת הוֹנְךָ פִּי כַּמָּה וְכַמָּה...

כַּמּוּבָן שֶׁעֵצָה זוֹ הַרְבֵּה יוֹתֵר נִשְׁמַעַת, מִתְקַבֶּלֶת, שֶׁכֵּן יֵשׁ כְּבָר קֶרֶן שֶׁל חֲמִשִּׁים מִילְיוֹן וְרַק נִצְרָךְ לְהַגְדִּילוֹ, שֶׁלֹּא כְּמוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁאֵין לוֹ בַּמֶּה לְהַתְחִיל וְהַנִּצָּרָךְ מִמֶּנּוּ הוּא עֲבוֹדוֹת פֶּרֶךְ. עָלֵינוּ לְדַעַת!

כְּשֶׁבָּאִים לִיהוּדִי, וְאוֹמְרִים לוֹ תִּתְחַזֵּק, יֵשׁ לְךָ כֹּחַ, יֵשׁ לְךָ אֱמוּנָה, אַתָּה יָכוֹל, חַיָּב הוּא לָדַעַת שֶׁדּוֹמֶה לוֹ לְזֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּבָר חֲמִשִּׁים מִילְיוֹן, דְּהַיְנוּ לַיְּהוּדִי יֵשׁ מַצְבֵּרִים גְּדוֹלִים שֶׁל אֱמוּנָה בְּקִרְבּוֹ וְנִצְרָךְ רַק לְלַבּוֹתָם וּלְהַגְדִּילָם. הַיְּהוּדִי לֹא צָרִיךְ לְהַתְחִיל מֵאֶפֶס... לַיְּהוּדִי יֵשׁ לוֹ טוֹנוֹת שֶׁל אֱמוּנָה בְּקִרְבּוֹ, וְרַק צָרִיךְ לְהָאִיר וּלְהָעִיר אֶת הָאֱמוּנָה מִתַּרְדֵּמָתָהּ.

הַיְּהוּדִי לֹא דּוֹמֶה לְעַרְבִי אוֹ לְנוֹצְרִי שֶׁצָּרִיךְ לְהַתְחִיל מֵהַתְחָלָה וְלִבְנוֹת אֶת אֱמוּנָתוֹ מֵאֶפֶס... וְהַהֶבְדֵּל הוּא, שֶׁכֵּן לְעַם יִשְׂרָאֵל הָאֱמוּנָה נָפְלָה לָנוּ בִּירוּשָׁה מֵאֲבוֹתֵינוּ, וּבְכֶסֶף הַלֵּב שֶׁלָּנוּ שׁוֹכֶנֶת אֱמוּנָה בְּאֵיכוּת נִפְלָאָה וְרַק צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כָּרָאוּי. מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַגּוֹי שֶׁאֵין לוֹ יְרוּשָׁה שָׁכָּזוֹ.

וּכְשֶׁנֵּדַע זֹאת, שֶׁהָאֱמוּנָה אָכֵן שׁוֹכֶנֶת בְּקִרְבֵּנוּ, וְכָאְמוּר יְרוּשָׁה הִיא לָנוּ, וְרַק נִצְרָךְ לָנוּ לְלַבּוֹתָהּ, נִתְחַזֵּק לִמְאֹד בְּתִקְוָה וּבְבִטָּחוֹן שֶׁנַּצְלִיחַ, וְנַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁנְּנַצֵּחַ אֶת כָּל הָעוֹמְדִים בְּדַרְכֵּנוּ לְהַפְרִיעֵנוּ מִתּוֹרָה וּמִצְווֹת, אוּלָם כַּאֲשֶׁר נִרְאֶה אֶת הִתְמוֹדְדוּתֵנוּ כְּקָשָׁה מִנְּשׁוֹא, כְּהַר בָּרְזֶל שֶׁלֹּא נִתָּן לַחֲצֹב בּוֹ, נָרִפֶּה וְנִתְיָאֵשׁ מִמְּלַאכְתֵּנוּ.

וְזוֹ בְּעֶצֶם הַתְּשׁוּבָה שֶׁהֵשִׁיב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ עַל שְׁאֵלָתוֹ: "לָמָּה הֲרֵעֹתָה לָעָם הַזֶּה לָמָּה זֶּה שְׁלַחְתָּנִי... וְהַצֵּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמֶּךָ", מֹשֶׁה רַבֵּנוּ טוֹעֵן, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַיִּשְׁאֵר לָעָם הַזֶּה אֱמוּנָה אַחֲרֵי נִסָּיוֹן כָּל כָּךְ קָשֶׁה וּמְסֻבָּךְ שֶׁהִנֵּה וְהִתְאַכְזְבָה תּוֹחַלְתָּם בְּכִשְׁלוֹן שְׁלִיחוּתֵנוּ לְפַרְעֹה? וְעַל כָּךְ מְשִׁיבוֹ הַבּוֹרֵא: "וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵ - ל שַׁדָּי וּשְׁמִי ה' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם". וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י שֶׁזּוֹ תְּשׁוּבָה לִשְׁאֵלָתוֹ: לָמָּה הֲרֵעֹתָה... וּמַה בְּעֶצֶם הַתְּשׁוּבָה? אוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, אַל תִּדְאַג לְעַם הַזֶּה פֵּן יְאַבֵּד אֱמוּנָתוֹ, שֶׁכֵּן עִם זֶה הִנָּם עֲנָפִים לְשָׁרְשִׁים נִשְׂגָּבִים אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וְכֵיוָן שֶׁהִנָּם עֲנָפִים לְשָׁרְשִׁים חֲזָקִים בֶּאֱמוּנָה שֶׁכָּאֵלּוּ, שֶׁנִּסְיוֹנוֹת בְּכָל מִינֵי נִסְיוֹנוֹת וְיִסּוּרִים וְלֹא הִרְהֲרוּ אַחֲרַי, וּבְכֵן הָעֲנָפִים הַלָּלוּ יְרַשּׁוּ מֵהַשָּׁרְשִׁים אֶת אוֹתָהּ אֱמוּנָה, וּלְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה אֶפְשָׁר לְטֹל מֵהֶם אֶת אֱמוּנָתָם.

וְלִדְבָרֵינוּ תִּתְיַשֵּׁב קְשִׁיָּא מְפֻרְסֶמֶת בְּבֵאוּר דִּבְרֵי רַשִׁ"י עַל הַפָּסוּק הַנִּזְכָּר: "וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק..." וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: וָאֵרָא 55אֶל הָאָבוֹת, וְהוּא תֵּמַהּ מָה רָצָה רַשִׁ"י לְבָאֵר בְּזֶה, וַהֲלֹא מִיָּד מַזְכִּירָה הַתּוֹרָה אֶת הָאָבוֹת - "אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב"? וְאֶפְשָׁר לוֹמַר לִדְבָרֵינוּ שֶׁכַּוָּנַת רַשִׁ"י: "אֶל הָאָבוֹת" לְהַדְגִּישׁ שֶׁאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב נִקְרָאִים אָבוֹת, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא: אֵין קוֹרִין "אָבוֹת" אֶלָּא לִשְׁלֹשָׁה, וְהָאָבוֹת הֵמָּה בִּלְבַד יֵשׁ בְּיָדֵן כֹּחַ "לְהוֹרִישׁ", וְכֵנָתוֹ לוֹמַר שֶׁהָאָבוֹת הוֹרִישׁוּ אֶת כֹּחַ אֱמוּנָתָן בְּעַם יִשְׂרָאֵל בְּנֵיהֶם, וְאֵין מִמַּה לַחֲשֹׁשׁ פֶּן תֵּעָקֵר מֵהֶם הָאֱמוּנָה, אַחַר שֶׁיֶּשְׁנָהּ הִיא בְּלִבּוֹתָם עָמֹק בְּאֵיכוּת טְהוֹרָה וּנְקִיָּה, וּבְנָקֵל מִתְאוֹשְׁשִׁים הֵמָּה מֵהַצָּרוֹת הַגְּדוֹלוֹת בְּיוֹתֵר לְהָשִׁיב לְעַצְמָם אֶת הַתִּקְוָה לִישׁוּעָה.

יְזַכֵּנוּ ה' לְהַאֲמִין בַּכֹּחוֹת שֶׁנָּתַן לָנוּ הַבּוֹרֵא, לְהַאֲמִין בַּמַּצְבְּרִים הַגְּדוֹלִים שֶׁל אֱמוּנָה הַטְּמוּנִים בְּתוֹכֵנוּ, נַאֲמִין בְּאַהֲבַת ה' אֵלֵינוּ וּבִרְצוֹנוֹ הַטָּהוֹר שֶׁנִּצָּלִיחַ בְּמִשִּׂימָתֵנוּ, וְאִם רְצוֹנוֹ שֶׁנִּצָּלִיחַ הֲיִתָּכֵן שֶׁלֹּא נַצְלִיחַ...?!

וּנְסַיֵּם בְּמַאֲמָרוֹ שֶׁל רַבִּי צָדוֹק מִלּוּבְּלִין זָצַ"ל:

כְּשֵׁם שֶׁחַיָּב הָאָדָם לְהַאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כָּךְ מְחֻיָּב הוּא לְהַאֲמִין בְּעַצְמוֹ...

וְהַכְּוָנָה כְּשֵׁם שֶׁחַיָּב הָאָדָם לְהַאֲמִין בַּבּוֹרֵא שֶׁהוּא בַּעַל כֹּחַ וְעָצְמָה אֵין סוֹפִית, כָּךְ חַיָּב לְהַאֲמִין שֶׁנָּתַן בּוֹרֵא זֶה כֹּחַ לָאָדָם מִכֹּחוֹ שֶׁלּוֹ כְּדֵי שֶׁיִּתְמוֹדֵד בְּמַצָּבוֹ, וּבְכָל מַצָּב שֶׁנָּתוּן הוּא בּוֹ יָקוּם וְיִתְעוֹדֵד וְיַאֲמִין שֶׁיְּנַצֵּחַ בְּאִם רַק יִלָּבֶה אֶת הָאֱמוּנָה הַטְּמוּנָה בְּקִרְבּוֹ.

52. וצדיק באמונתו יחיה

הָאֱמוּנָה תְּלוּיָה בַּשִּׂמְחָה, וְהַשִּׂמְחָה בָּאֱמוּנָה, וּבַמֶּה לְהַתְחִיל?

וּלְעִנְיָנֵנוּ נוֹשֵׂא הַשִּׂמְחָה, כָּל כָּךְ נִצְרָכֶת הִיא לָאֱמוּנָה, שֶׁכֵּן הָעַצְבוּת מְנַתֶּקֶת אֶת הָאָדָם מִן הַשִּׂמְחָה.

וּזְכוּרֵנִי, לִפְנֵי כְּ - 35 שָׁנָה זָכִיתִי לְהִכָּנֵס לְהַמְקֻבָּל הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מָרְדְּכַי שַׁרְעַבִּי זצוק"ל, וּכְבָחוּר צָעִיר שֶׁבִּלְבּוּלֵי הָאֱמוּנָה מְצוּיִים אֵצֶל הַבַּחוּרִים בְּגִיל זֶה כַּיָּדוּעַ, שְׁאַלְתִּיו, כֵּיצַד זוֹכִים לֶאֱמוּנָה? וְהֵשִׁיב לִי מִיָּד: עַל יְדֵי שִׂמְחָה, וְשׁוּב שְׁאַלְתִּיו וְכֵיצַד זוֹכִים לְשִׂמְחָה? וְהֵשִׁיב לִי מִיָּד: עַל יְדֵי תּוֹרָה! שֶׁכֵּן "פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב".

הַשִּׂמְחָה פּוֹתַחַת אֶת הַלֵּב לְהִיוֹת מְקֻבָּל בָּרוֹחַב וּבָעֹמֶק אֶת הָאֱמוּנָה, שֶׁכֵּן כָּל הִרְהוּרֵי הַכְּפִירָה אֵינָם בָּאִים מֵהַשֵּׂכֶל, שֶׁהֲרֵי אֵין לְךָ יוֹתֵר שִׂכְלִי וְהֶגְיוֹנִי וּפָשׁוּט מֵהָאֱמוּנָה, וּכְמוֹ שֶׁהָיָה אוֹמֵר הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי אֶלְחָנָן וַסֶּרְמָן צוק"ל: אֵין לְךָ דָּבָר יוֹתֵר פָּשׁוּט מֵהָאֱמוּנָה, וּכְמוֹ שֶׁהַשֶּׁלְחָן מֻעִיד עַל הַנַּגָּר שֶׁעָשָׂהוּ, וּכְמוֹ שֶׁהַבִּנְיָן מֵעִיד עַל הַבַּנַּאי שֶׁעָשָׂהוּ, אֵיךְ לֹא יָעִיד הָעוֹלָם עַל בּוֹרְאוֹ שֶׁעָשָׂהוּ, עוֹלָם הַמָּלֵא לְאֵין סְפוֹר בְּפָרָטֵי חָכְמָה עֲמֻקָּה בַּדּוּמֶם - שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ כּוֹכָבִים יַבָּשׁוֹת יַמִּים וּנְהָרוֹת, בַּצּוֹמֵחַ - אִילָנוֹת פְּרִי לְמִינֵיהֶם, פְּרָחִים, בְּשָׂמִים, בַּחַי - כָּל סוּגֵי הַבַּעֲלֵי חַיִּים, בַּמְדַבֵּר - הָאָדָם, וּבוֹ אֵין סְפוֹר פְּרָטֵי הַחָכְמָה שֶׁבְּאֵיבְרֵי גּוּפוֹ, וְחוּשָׁיו, וְשִׂכְלוֹ.

כָּךְ שֶׁמַּה יֵּשׁ יוֹתֵר פָּשׁוּט מֵהָאֱמוּנָה בַּבּוֹרֵא, בְּכֹחוֹ, בְּחָכְמָתוֹ, אֶלָּא שֶׁגַּם מַחְשָׁבָה פְּשׁוּטָה זוֹ שֶׁל הָאֱמוּנָה דּוֹרֶשֶׁת הִתְבּוֹנְנוּת, שֶׁכֵּן הָעוֹלָם מִצַּד מִבְנֵהוּ מַסְתִּיר וּמַסְגִּיר אֶת הַשְׁגָּחַת ה', שֶׁכֵּן הָעוֹלָם בָּנוּי בְּדֶרֶךְ טֶבַע וּמִקְרֶה. וְלָכֵן כַּאֲשֶׁר הַלֵּב פָּתוּחַ וְרָחָב מִשִּׂמְחָה, בְּנָקֵל יוּכַל הָאָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בְּהַנְזָכָר, וּבְמַעַט הִתְבּוֹנְנוּת יִתְפַּעֵל וְיִתְרַגֵּשׁ מֵעֲצָמַת הַבּוֹרֵא.

אֲבָל וְכַאֲשֶׁר הַלֵּב בְּעַצְבוּת, נִסְתָּם הַדַּעַת, מִצְטַמְצֵם הַשֵּׂכֶל, וְאֵין הַדַּעַת וְהַחָכְמָה שֶׁל הָאָדָם מְקַבְּלִים אֶת הַהֶגְיוֹן הַפָּשׁוּט, וְאַף שֶׁאֵינוֹ דּוֹרֵשׁ אֶלָּא הִתְבּוֹנְנוּת מוּעָטָת, וְהָאָדָם חַי בַּאֲשֶׁר יִרְאוּ עֵינָיו בִּלְבַד, וְכַמּוּבָן שֶׁבְּכָךְ נִסְתָּם מִמֶּנּוּ כָּל הַיִּפְי וְהֶהָדָר שֶׁל כֹּחַ הַבּוֹרֵא וְנִפְלְאוֹתָיו

בַּבְּרִיאָה, וְאָז חָשׁ הָאָדָם בּוֹדֵד, תָּלוּי בֵּין שָׁמַיִם לָאָרֶץ, מְבֹהָל וּמְפֻחָד, מְבֻלְבָּל בְּדַעְתּוֹ, חָשׁ מֻפְקָר וְנָטוּשׁ, רוֹאֶה עַצְמוֹ בְּעוֹלָם שֶׁל הֶפְקֵר בְּלִי בְּעָלִים, וּבְלִי הַשְׁגָּחָה, אֵין לְמִי לִפְנוֹת, אֵין עִם מִי לְדַבֵּר, וְצָרַת נַפְשׁוֹ אָכֵן צָרָה צְרוּרָה.

וּבְכֵן אִם תִּשְׁאֲלֵנִי שְׁאֵלָה פְּשׁוּטָה, הֵיאַךְ יִמְצָא אָדָם זֶה פִּתְרוֹן, וַהֲלֹא הַשִּׂמְחָה נֶעֱדֶרֶת מִמֶּנּוּ כִּי אֵין לוֹ אֱמוּנָה, וֶאֱמוּנָה אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשִּׂיג כִּי אֵין לוֹ שִׂמְחָה, וּבְכֵן בַּמֶּה יִתְחַיֵּל זֶה, בֶּאֱמוּנָה? הֲלֹא אֵין לוֹ שִׂמְחָה? בְּשִׂמְחָה? הֲלֹא אֵין לוֹ אֱמוּנָה, וּבְכֵן מַה תַּקָּנָתוֹ שֶׁל זֶה הַמִּסְכֵּן?

הַתְּשׁוּבָה הַבְּרוּרָה הִיא כָּךְ.

אָכֵן לָזֶה הַשָּׂמֵחַ, תּוֹעִיל לוֹ אַף הִתְבּוֹנְנוּת מוּעֶטֶת כְּדֵי לְרַכֵּשׁ אֶת הָאֱמוּנָה, שֶׁכֵּן לִבּוֹ שָׂמֵחַ וְרָחַב לְקַבֵּל אֶת הַהֶגְיוֹן הַפָּשׁוּט שֶׁל הָאֱמוּנָה הַתָּלוּי בְּהִתְבּוֹנְנוּת.

אוּלָם זֶה הֶעָצֵב, אָכֵן לֹא תַּסְפִּיק לוֹ הִתְבּוֹנְנוּת מוּעֶטֶת, אֲבָל עִם הִתְבּוֹנְנוּת מַעֲמִיקָה, קְרִיאָה בְּסִפְרֵי אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן, שְׁמִיעַת שִׂיחוֹת שֶׁל אֱמוּנָה, חִזּוּק חֲבֵרִים בֶּאֱמוּנָה, הִתְאַמְּצוּת בַּתְּפִלָּה שֶׁאֵין כָּמוֹהָ לְחַזֵּק אֶת הָאֱמוּנָה, בְּדָרָכִים אֵלּוּ בְּוַדַּאי יוּכַל גַּם זֶה הֶעָצֵב לִפְתֹּחַ אֶת לִבּוֹ לְהַגִּיעַ אֶל הָאֱמוּנָה, וּבְכָךְ יַגְדִּיל אֶת שִׂמְחָתוֹ תִּקְוָתוֹ, וּתְסֻלַּק תְּחוּשַׁת בְּדִידוּתוֹ, וּמֵעַתָּה יָחוּשׁ כְּבֵן הַחוֹסֶה בְּצֵל אָבִיו הֶחָזָק בַּעַל הַיְכֹלֶת לְהָשִׁיב לוֹ אֶת נַפְשׁוֹ כְּהֶרֶף עַיִן.

53. רק בדרך האמונה ישיב את נפשו למנוחה - סיפור

אוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ (תהילים קטז, ז): "שׁוּבִי נַפְשִׁי לִמְנוּחָיְכִי כִּי ה' גָּמַל עָלָיְכִי", כְּלוֹמַר, מְעוֹדֵד דָּוִד הַמֶּלֶךְ אֶת נַפְשׁוֹ וּמְחַזְּקָהּ לָשׁוּב לִמְנוּחָתָהּ מִכָּל רוֹדְפֶיהָ, וּמְבַקֵּשׁ מִמֶּנָּה: שׁוּבִי נַפְשִׁי לִמְנוּחָיְכִי, וּבְאֵיזֶה כֹּחַ מְשַׂכְנְעָהּ לָשׁוּב לִמְנוּחָתָהּ? "כִּי ה' גָּמַל עָלָיְכִי", שֶׁכֵּן תִּדְעִי לָךְ נַפְשִׁי, שֶׁכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלַיִךְ זֶה ה' הוּא שֶׁגָּמַל עָלָיְכִי, כָּל הַהַנְהָגָה עִם הָאָדָם הַטּוֹבָה וְהַמְאַכְזֶבֶת, הַשִּׂמְחָה אוֹ הָעֲגָמַת נֶפֶשׁ זֶה ה', גְּמוֹל מֵה' לְטוֹב אוֹ לָרַע, וְאִם כֵּן יֵשׁ בְּעָלִים הַמַּשְׁגִּיחִים עַל הַנֶּפֶשׁ, וְאֵין הַנֶּפֶשׁ עֲזוּבָה וּמֻפְקֶרֶת לְמִקְרֵי וּלְטִבְעֵי הָעוֹלָם, כָּךְ שֶׁלְּעוֹלָם יֵשׁ תִּקְוָה לַנֶּפֶשׁ לְהִתְרַפֵּאת וְלַחֲזֹר לְאֵיתָנָהּ בִּרְצוֹת ה' לְרַפֹּאתָהּ.

וְכָךְ סִפֵּר לִי אֶחָד מִידִידַי הַוָּתִיקִים.

אִישׁ עָסָקִים הָיִיתִי, מַנְכ"ל, תַּחַת יָדַי עֶשְׂרוֹת פּוֹעֲלִים, כָּל מַחְשְׁבוֹתַי רַק בְּקַרְיֵרָה, כָּבוֹד, עוֹד כֶּסֶף וְעוֹד כֶּסֶף, בִּלּוּיִים, בִּזְבּוּזִים... כַּיָּדוּעַ הָעוֹלָם הוּא כְּגַלְגַּל, הִתְהַפֵּךְ עָלַי הַגַּלְגַּל לְאַחוֹרָיו, יָרַדְתִּי מִכָּל הָעֲסָקִים, הוֹצָאָה לַפֹּעַל, נוֹשִׁים, אִיּוּמִים, פְּשִׁיטַת רֶגֶל, וְהַגַּעְתִּי עַד פִּתַּח לֶחֶם, וּמִלְּבַד זֹאת, בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה גַּם הָאִשָּׁה נָטְתָה מִמֶּנִּי, הִתְגָּרְשְׁנוּ, הָאִשָּׁה לָקְחָה

מַה שֶּׁיְּכֻלָּה וְכַמּוּבָן גַּם אֶת הַיְלָדִים... נִשְׁאַרְתִּי עָרֹם... עָרֹם בְּמָמוֹנִי, עָרֹם בְּנַפְשִׁי, לְלֹא שִׂמְחָה, דִּכָּאוֹן, עַצְבוּת...

אֲבָל אֵיךְ אוֹמְרִים, לַגּוֹי יֵשׁ אֶפְשָׁרוּת יְחִידָה בְּמַצָּב שֶׁכָּזֶה, לְהִתְאַבֵּד...!

לַיְהוּדִי יֵשׁ שְׁתֵּי אֶפְשָׁרֻיּוֹת, אוֹ לְהִתְאַבֵּד, אוֹ לָלֶכֶת לְבֵית כְּנֶסֶת...!

שֶׁכֵּן מִי יְקַבֵּל יְהוּדִי בְּמַצָּב נוֹאָשׁ אִם לֹא חֲבֵרָיו בְּבֵית כְּנֶסֶת, שָׁם נִמְצָאִים יְהוּדִים טוֹבִים שֶׁיְּעוֹדְדוּהוּ וִיחַזְּקוּהוּ.

וּבְכֵן הֶחְלַטְתִּי בְּחַסְדֵי ה' לָלֶכֶת לָאֶפְשָׁרוּת שֶׁל בֵּית כְּנֶסֶת.

הִתְחַלְתִּי לְהִתְפַּלֵּל, וְאַחַר כָּךְ גַּם לִלְמֹד, וּלְמָה הִגִּיעַ יְהוּדִי זֶה כְּהַיּוֹם?

יֵשׁ לוֹ יְשִׁיבָה מִפֹּאֶרֶת שֶׁבְּנָאהּ בְּנִסִּים וְנִפְלָאוֹת מֵעַל הַטֶּבַע מַמָּשׁ, בָּהּ יוֹשְׁבִים וְלוֹמְדִים מֵחֲצוֹת הַלַּיְלָה וְעַד הַבֹּקֶר, וְכֵן אַחַר כָּךְ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, וְכֵן הִצְלִיחַ אָדָם זֶה לְהִתְחַתֵּן וּלְהָקִים בַּיִת מֻחְדָּשׁ, וְזָכָה לִילָדִים וּלְבַיִת מְפֹאָר, וּלְאַחַר מִכֵּן אַף חָזְרוּ אֵלָיו הַיְלָדִים מֵאִשְׁתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה, וְנִתְקַיֵּם בּוֹ: "בָּנֶיךָ כִּשְׁתִילֵי זֵיתִים סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ".

וְאָז אוֹמֵר לִי אוֹתוֹ יָדִיד, הָרַבֵּה חֲסָדִים עָשָׂה עִמִּי ה', וְיָכוֹל אֲנִי לִמְנוֹת עֲשָׂרוֹת מֵהֶם מִיָּד, וּכְשֶׁבָּא אֲנִי לַחֲשֹׁב אֵיזֶה חֶסֶד רָאוּי לִי לִמְנוֹתוֹ בַּמָּקוֹם הָרִאשׁוֹן, רֹאשׁ וְרִאשׁוֹן לְכָל חַסְדֵי ה' עִמִּי, הֲלֹא זֶה הַפְּשִׁיטַת רֶגֶל שֶׁהָיְתָה לִי, הַנּוֹשִׁים, הַהוֹצָאָה לַפֹּעַל, הָאֵימִים, אֵלּוּ הַחֲסָדִים שֶׁבַּמָּקוֹם הָרִאשׁוֹן, שֶׁכֵּן אֵלּוּ שֶׁהֵבִיאוּנִי לַחֲשֹׁב עַל תַּכְלִיתִי, וְעַל טוֹבָתִי הַנִּצְחִית.

שׁוֹאֲלִים חֲז"ל בִּגְמָרָא פְּסָחִים (נ:) עַל הַפָּסוּק וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד, וְכִי עַתָּה אֵין ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד, וְרַק לֶעָתִיד בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד? מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, עַתָּה מְבָרְכִים אָנוּ עַל הַטּוֹב בִּרְכַּת - "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב", וְעַל הָרָע בִּרְכַּת - "דַּיָּן הָאֱמֶת", אוּלָם לֶעָתִיד יְבָרְכוּ אַךְ וְרַק בִּרְכַּת "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב".

וְיֵשׁ לְהָבִין אֶת תְּשׁוּבַת הַגְּמָרָא, מָה הַתְּשׁוּבָה לַשְּׁאֵלָה, שֶׁכֵּן לִכְאוֹרָה הַשְּׁאֵלָה בִּמְקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת, מַהוּ שֶׁכָּתוּב "בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד", וַהֲלֹא עַתָּה כְּמוֹ כֵן הִנּוֹ אֶחָד. הַתְּשׁוּבָה הִיא כָּךְ.

הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד, וּשְׁמוֹ הַכָּנוּי לְהַנְהָגָתוֹ, שֶׁכֵּן כְּפִי הַנְהָגָתוֹ כָּךְ מִשְׁתַּנֶּה שְׁמוֹ, כַּאֲשֶׁר דָּן הוּא אֶת הָעוֹלָם נִקְרָא דַּיָּן, אֱלֹקִים, וּכְשֶׁמִּתְחַסֵּד עִם הָעוֹלָם נִקְרָא רַחוּם וְחַנּוּן, כְּלוֹמַר, בְּוַדַּאי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁנּוּי, אֶלָּא שֶׁהַנְהָגָתוֹ מִשְׁתַּנֶּה כְּפִי הַנְהָגַת הַבְּרִיּוֹת לְדוּנָם כְּפִי מַעֲשֵׂיהֶם.

כְּשֶׁשָּׁאַל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: "הוֹדִיעֵנִי נָא אֶת דְּרָכֶיךָ", הִתְכַּוֵּן מֹשֶׁה לִשְׁאֹל, הֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא אֶחָד, וְאִם כֵּן הַנְהָגָתוֹ בְּשָׁרְשָׁהּ כְּמוֹ כֵן צָרִיךְ שֶׁתִּהֵא אַחַת, וְאָכֵן שֶׁמִּשְׁתַּנָּה הִיא כְּלַפֵּי הַנִּבְרָאָה לָעַיִן כְּפִי מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל בְּנֵי אָדָם, אוּלָם בְּשָׁרְשָׁהּ חַיָּב

שֶׁתְּהֵא אַחַת שֶׁכֵּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא אֶחָד, וְאָז גִּלָּה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא י"ג מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים, וּבְזֶה הֵשִׁיב לוֹ, שֹׂרֹשׁ מִדּוֹתַי הוּא אַךְ וְרַק חֶסֶד וְרַחֲמִים, וְגַם כַּאֲשֶׁר נִרְאֶה שֶׁהַנְהָגָתִי דִּין, זֶה בְּעֶצֶם רַחֲמִים, שֶׁכֵּן גַּם הַדִּין מַטָּרָתוֹ לְיַשֵּׁר אֶת הָאָדָם כְּדֵי שֶׁיַּשִּׂיג אֶת הַטּוֹב הָאֲמִתִּי, כָּךְ שֶׁבַּשֹּׂרֶשׁ אֵין לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא מִדַּת הָרַחֲמִים.

וְעַכְשָׁו יוּבַן תְּשׁוּבַת הַגְּמָרָא.

עַתָּה נִרְאֶה לְעֵין שֶׁיֵּשׁ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא ב' הַנְהָגוֹת כִּבְיָכוֹל, הַנְהָגַת חֶסֶד, וְהַנְהָגַת דִּין, אוּלָם לֶעָתִיד יִתְגַּלֶּה שֶׁאֵין כִּי אִם הַנְהָגַת חֶסֶד בִּלְבַד שֶׁזּוֹ הַנְהָגָה הַשָּׁרְשִׁית הַיְחִידָה שֶׁל הַבּוֹרֵא.

וְאִם תֹּאמַר, הֵיאַךְ יִוָּכַח לֶעָתִיד שֶׁהַנְהָגָתוֹ הַשָּׁרְשִׁית שֶׁל הַבּוֹרֵא הִיא אַךְ וְרַק טוֹב בְּכָךְ שֶׁנְּבָרֵךְ רַק אֶת בִּרְכַּת הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, הֲלֹא בְּהֶכְרַח שֶׁנְּבָרֵךְ אַךְ וְרַק בְּרָכָה זוֹ, שֶׁהֲרֵי לֶעָתִיד לֹא יִהְיֶה שׁוּם רַע בָּעוֹלָם, שֶׁכְּבָר מְבֻשָּׂרִים אָנוּ עַל פִּי נְבִיאֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים שֶׁלֶּעָתִיד יִהְיֶה שֶׂפַע רַב וְרַק טוֹב, לֹא מָוֶת, לֹא חֹלִי, לֹא עֶצֶב וְיָגוֹן, אִם כֵּן בַּמֶּה יִוָּדַע אֲפוֹא שֶׁהַנְהָגַת ה' הִיא אַךְ וְרַק בְּמִדַּת הַחֶסֶד בְּכָךְ שֶׁבִּרְכָתֵנוּ לֶעָתִיד תְּהֵא אַךְ וְרַק הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב.

הַתְּשׁוּבָה לְכָךְ, שֶׁבִּרְכַּת הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, תְּהֵא לֶעָתִיד לֹא רַק עַל הַטּוֹב שֶׁיֵּיטִיב עִמָּנוּ ה' לֶעָתִיד, אֶלָּא גַּם עַל הָרָע שֶׁסָּבַלְנוּ בַּגָּלוּת בַּגּוּף וּבַנֶּפֶשׁ. שֶׁכֵּן אָז יִוָּדַע שֶׁגַּם הַנְהָגַת הַדִּין, בְּשָׁרְשָׁהּ הִיא לְשֵׁם חֶסֶד וְרַחֲמִים, וְאָז לֶעָתִיד יְבָרְכוּ עַל הָרָע שֶׁסָּבַלְנוּ בַּגָּלוּת, "הַטּוֹב וְהַמֵּיטִיב", שֶׁכֵּן אָז יִפָּקְחוּ עֵינֵינוּ וּמְלֹאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' לְדַעַת שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ לְטוֹבָה, וְאָז יִתְגַּלֶּה שֵׁה' אֶחָד וּכְמוֹ כֵן שֹׂרֶשׁ הַנְהָגָתוֹ הִיא כְּמוֹ כֵן אַחַת, רַק חֶסֶד וְרַחֲמִים, וּכְפִי שֶׁגִּלָּה לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁהַנְהָגָתוֹ הִיא י"ג מִדּוֹת שֶׁבְּשָׁרְשָׁם כֻּלָּם רַחֲמִים.

54. סיפור בקשר להנזכר

סִפֵּר לִי יְהוּדִי אֶחָד שֶׁסָּבַל רַבּוֹת מֵהֲרָדוֹת, וּלְאַחַר תְּקוּפָה הִשְׁתַּפֵּר מַצָּבוֹ, וְכָךְ אָמַר לִי אֲנִי מוֹדֶה לַה' עַל תְּקוּפָה זוֹ שֶׁל הַהֲרָדוֹת שֶׁכֵּן אִלּוּ יִשְּׁרוּ אוֹתִי, וְאִם לֹא הֵם הָיִיתִי מַגִּיעַ לִשְׁאוֹל תַּחְתִּית לְלֹא סָפֵק. וְכָךְ הִסְבִּיר דְּבָרָיו.

מִטִּבְעִי אֲנִי נָגוּעַ בְּמִדַּת הַקִּנְאָה לְמֵאַד, סָבַלְתִּי מִזֶּה נוֹרָאוֹת בְּבַחֲרוּתִי בְּחַיֵּי הַחֲבָרָה לֹא יָכֹלְתִּי לִרְאוֹת בָּחוּר יוֹתֵר מַצְלִיחַ מִמֶּנִּי, יוֹתֵר חָכָם מִמֶּנִּי יוֹתֵר יָפֶה מִמֶּנִּי, וּמַמָּשׁ הָיִיתִי בְּמַצָּב שֶׁנֶּאֱכַלְתִּי מִקִּנְאָה, עַד כְּדֵי שֶׁפָּגְעָה בִּי מִדָּה רָעָה זוֹ בִּבְרִיאוּתִי, בַּאֲכִילָה וּבְשֵׁנָה וְכַיּוֹצֵא.

הִגַּעְתִּי לְגִיל הַחֲתֻנָּה, הִתְחַתַּנְתִּי עִם אִשָּׁה בָּרוּךְ ה' יִרְאַת ה' בַּעֲלַת מִדּוֹת טוֹבוֹת, אוּלָם יֵצֶר הַקִּנְאָה שֶׁלִּי לֹא שָׁקַט וְלֹא נָח, לָמָּה מִהַרְתִּ... יָכְלוּ לִהְיוֹת לְךָ אֶפְשָׁרִיּוֹת אֲחֵרוֹת, אִשָּׁה

יוֹתֵר טוֹבָה, יוֹתֵר נָאֶה... וְכַיּוֹצֵא, וּכְדֶרֶךְ הַקַּנָּאִים שֶׁעוֹשִׂים "הַשְׁוָאוֹת" וְלֹא מְרֻצִּים וְלֹא שְׂמֵחִים בְּחֶלְקָם.

מִדָּה זוֹ הֶבִיאַתְנִי לִזְלָזֵל בְּאִשְׁתִּי, לָרִיב עִמָּהּ, לְהַשְׁפִּילָהּ עַל לֹא עָוֹן בְּכַפָּהּ, שֶׁכֵּן בֶּאֱמֶת הָיְתָה הִיא אִשָּׁה טוֹבָה מְאֹד.

לְאַחַר תְּקוּפָה לֹא אֲרֻכָּה שֶׁכָּזוֹ, נָפַלְתִּי לְחֹלִי הַחֲרָדוֹת, וּמָה אֹמַר לְךָ, בֵּן רֶגַע נָפְלָה וְיָרְדָה מִמֶּנִּי מִדַּת הַקִּנְאָה, שֶׁכֵּן מֵעַתָּה כָּל רֹאשִׁי הָיָה נָתוּן בִּבְרִיאוּת הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוּף שֶׁלִּי, וְכָל כֵּלִי הָיִיתִי תְּפִלָּה אַחַת בִּלְבַד, לִהְיוֹת בָּרִיא...! דַּי לִי בְּפַת לֶחֶם, דַּי בְּקוֹרַת גַּג שֶׁתִּהְיֶה אֲשֶׁר תִּהְיֶה, מֵאָז הִסְתַּכַּלְתִּי עַל אִשְׁתִּי כְּלוּקְסוּס שֶׁאֵין כְּמוֹהוּ, וּבְפָרָט שֶׁהִיא הָיְתָה מְעוֹדֶדֶת וּמְרַגִּיעָה, אֲנִי רָאִיתִי בָּהּ כְּ"מַלְאָךְ רְפָאֵל", שֶׁנִּשְׁלַח מִן הַשָּׁמַיִם לְרַפְּאֹתֵנִי, וּמֵמָּשׁ בְּתְקוּפָה זוֹ הִסְתַּלְּקוּ מִמֶּנִּי כָּל תְּחוּשׁוֹת הַקִּנְאָה מֵהַבְלֵי הָעוֹלָם, מִנִּי אָז הִתְחַלְתִּי לַחְשֹׁב עַל תַּכְלִיתִי וְעַל מַטָּרַת חַיַּי בָּעוֹלָם, וְאַף שֶׁהָיִיתִי כָּל הַזְּמַן "בֶּן תּוֹרָה", עִם כָּל זֶה לֹא הָיָה בְּאֶפְשָׁרוּתִי בְּמַצְבֵי הַקּוֹדֶם בְּשׁוּם אֹפֶן לְהֶחָלֵץ מִמִּדָּה רָעָה זוֹ, וְהִיא אֲכָלַתְנִי וְהִכְתָּה בִּי קָשׁוֹת, וּבְאֶמְצָעוּת הַחֲרָדוֹת נָחְלַצְתִּי מִמִּדָּה רָעָה זוֹ הַרְבֵּה יוֹתֵר בְּנָקֵל. כַּמָּה כָּמוֹהוּ יְכוֹלִים לְהֵעִיד שֶׁדַּוְקָא מִתּוֹפָעַת הַחֲרָדוֹת נִשְׁקְטוּ יִצְרֵיהֶם, יִצְרֵי הַמִּדּוֹת הָרָעוֹת. הַגַּאֲוָה, הַכַּעַס, הַקִּנְאָה, וְכַיּוֹצֵא. וְכֵן יִצְרֵי תַּאֲוֹתֵיהֶם, חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, הַבִּלּוּי וְהַבִּזְבּוּז, הַמּוֹתָרוֹת וְהַלּוּקְסוּס, שֶׁכֵּן לְמָדוּ לְהַעֲרִיךְ אֶת הַחַיִּים, לְהַעֲרִיךְ כָּל מַשֶּׁהוּ שֶׁל בְּרִיאוּת. כָּל מַשֶּׁהוּ שֶׁל מָזוֹן, רְהוּט, וְכַיּוֹצֵא, לִשְׁמֹחַ בַּמָּה שֶׁיֵּשׁ, זוֹ דֶּרֶךְ שֶׁבּוֹחֵר לוֹ הַבּוֹרֵא כִּפְי חָכְמָתוֹ לְיַשֵּׁר אֶת בְּרִיּוֹתָיו וְלַהֲבִיאָם לַדֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה.

55. היסורים אינם לעונש אלא לתוכחת מוסר

אֲחַדֵּשׁ לָכֶם עַתָּה חִדּוּשׁ, וַאֲקַוֶּה שֶׁהוּא נָכוֹן אִם יַסְכִּימוּ עִמִּי חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל חַכְמֵי הַמּוּסָר, שֶׁכֵּן נִשְׁמָע הַדָּבָר כְּחִדּוּשׁ וְאֶפְשָׁר שֶׁהוּא אֲמִתִּי.

אָמְרוּ חֲזַ"ל: "שְׂכַר מִצְוֹות בְּהַאי עָלְמָא לֵיכָּא", כְּלוֹמַר בְּעוֹלָמֵנוּ זֶה אֵין מֻשָּׂג שֶׁל שְׂכַר מִצְוָה, שֶׁכֵּן כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לֹא שָׁוֶה בִּשְׁבִיל לְשַׁלֵּם עַל מִצְוָה אַחַת, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּאָבוֹת: "וְיָפָה שָׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרַת רוּחַ בָּעוֹלָם הַבָּא, מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה", וּמַה שֶּׁהִבְטִיחָה תּוֹרָה שֶׁבְּאֵם נִשְׁמֹר תּוֹרָה וּמִצְוֹות יֵיטִיב לָנוּ ה' בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּבָר בֵּאֵר זֹאת הָרַמְבַּ"ם בְּסוֹף הִלְכוֹת תְּשׁוּבָה (פ"ט) שֶׁאֵין הַכַּוָּנָה שֶׁשְּׂכַר מִצְוֹות הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה, אֶלָּא כַּוָּנַת הַתּוֹרָה שֶׁבְּאֵם נִשְׁמֹר מִצְוֹות, יֵיטִיב לָנוּ ה' בָּעוֹלָם הַזֶּה בְּעֹשֶׁר בְּכָבוֹד בְּבָנִים וּבְנוֹת, בִּישִׁיבָה לָבֶטַח וְהַכֹּל כְּדֵי שֶׁבְּכָךְ נוּכַל לִשְׁמֹר וּלְקַיֵּם עוֹד מִצְוֹות בְּיֶתֶר שְׂאֵת, וּכְמָשָׁל פּוֹעֵל חָרוּץ הַמְשֻׁרֶת אֶת מַעֲבִידוֹ בְּמְסִירוּת נֶפֶשׁ בְּכָל לִבּוֹ וְכֹחוֹ, אֲזַי הַבַּעַל הַבַּיִת מְשַׁפֵּר תְּנָאָיו שֶׁל פּוֹעֵל זֶה כְּדֵי

שֶׁיּוּכַל לְהָפִיק מִמֶּנּוּ תּוֹעֲלִיּוֹת מְרֻבִּיּוֹת בְּיֶתֶר שְׂאֵת מֵאֲשֶׁר קֹדֶם כְּשֶׁהַתְּנָאִים שֶׁל הַפּוֹעֵל הָיוּ מַגְבִּילִים אֶת יְכָלְתּוֹ.

כֵּן מַבְטִיחַ ה' שֶׁאִם נִשְׁמֹר מִצְווֹת יְשַׁפֵּר לָנוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת תְּנָאֵי חַיֵּינוּ כְּדֵי שֶׁבְּכָךְ נְסַפֵּק לְעַצְמֵנוּ הַרְבֵּה יוֹתֵר מִצְווֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְכַמּוּבָן שֶׁהַכֹּל כְּדֵי שֶׁנִּזְכֶּה לָעוֹלָם הַבָּא בְּיֶתֶר שְׂאֵת שֶׁל שְׂכַר מִצְווֹת, וּכְעִנְיָן שֶׁאָמְרוּ חֲז"ל: "כָּל הַמְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה מֵעֹנִי סוֹפוֹ לְקַיְּמָהּ מֵעֹשֶׁר", כְּלוֹמַר כָּל הַמּוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה וּמְקַיְּמָהּ בַּתְּנָאִים הַמַּגְבִּילִים - מֵעֹנִי, סוֹפוֹ לְקַיְּמָהּ מֵעֹשֶׁר - עִם אֶפְשָׁרִיּוֹת רַבּוֹת שֶׁעִמָּהֶם יוּכַל לְהַרְבּוֹת תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים אוּלָם לֹא שֶׁזֶּה שְׂכַר מִצְווֹתָיו, שְׂכַר מִצְווֹתָיו הוּא לָעוֹלָם הַבָּא.

וּבְכָאן יָבוֹא חִדּוּשֵׁנוּ, שֶׁכְּמוֹ כֵן: עֹנֶשׁ בְּהַאי עָלְמָא לֵיכָּא! כָּאן בְּעוֹלָמֵנוּ אֵין מֻשָּׂג שֶׁל עֹנֶשׁ, עֹנֶשׁ הוּא בָּעוֹלָם הַבָּא, וְשָׁם הֲלֹא הָעֹנֶשׁ הוּא עֹנֶשׁ כָּבֵד, וּכְמוֹ שֶׁאוֹמֵר הָרַמְבַּ"ן, שֶׁעָה בְּגֵיהִנֹּם קָשָׁה יוֹתֵר מִשִּׁבְעִים שָׁנָה שֶׁל יִסּוּרֵי אִיּוֹב, כְּמוֹ שֶׁבָּעוֹלָם הַבָּא נִתָּן הַשָּׂכָר הָאֱמִתִּי, כָּךְ בָּעוֹלָם הַבָּא נִתָּן הָעֹנֶשׁ הָאֱמִתִּי, וְאִלּוּ בְּעוֹלָמֵנוּ זֶה אֵין מֻשָּׂג שֶׁל עֹנֶשׁ, אֶלָּא כָּל יִסּוּרֵי עוֹלָם הַזֶּה אֵינָם אֶלָּא תּוֹכַחַת מוּסָר מֵאַהֲבָה וּמֵחֶמְלָה יְתֵרָה שֶׁאוֹהֵב וְחוֹמֵל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל עַמּוֹ לַהֲבִיאָם לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בַּפָּסוּק: אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה' יוֹכִיחַ.

וְעוֹד דָּרְשׁוּ חֲז"ל: "וַה' חָפֵץ דַּכְּאוֹ" מִי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָפֵץ בּוֹ מְדַכְּאוֹ בְּיִסּוּרִים, שֶׁכֵּן בָּעוֹלָמֵנוּ זֶה חָרֵד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְגוֹרָלוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי שֶׁלֹּא יֹאבַד אֶת נִצְחִיּוּתוֹ, וְלָכֵן נוֹהֵג בּוֹ פְּעָמִים בְּמִדַּת הַדִּין הַקָּשָׁה לֹא בְּמַטָּרָה לְהַעֲנִישׁוֹ אֶלָּא לַהֲבִיאוֹ לַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה. וּכְמוֹ שֶׁסִּפְּרוּ בַּסִּפּוּרִים הָאֲחֲרוֹנִים, וְעוֹד רַבּוֹת כְּהֶנָּה.

וְכַמּוּבָא בַּחֲז"ל, שֶׁהֶעָנִיּוּת יָפָה לְיִשְׂרָאֵל כְּסֶרֶט אָדֹם עַל סוּס לָבָן, וּבְאֹר שָׁם הַמַּהֲרִשָּׁ"א לְרָמֵז עִנְיָן: אִם יִהְיוּ חַטָּאֵיכֶם כַּשָּׁנִי כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ, הֶעָנִיּוּת הִיא מֵהַכַּפָּרוֹת הַגְּדוֹלוֹת בְּיוֹתֵר שֶׁמָּצָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּן הֶעָנִיּוּת שׁוֹבֶרֶת לִבּוֹ שֶׁל אָדָם וּמַכְנִיעָתוֹ, וְאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (שמו"ר לא, יא): כָּל הַיִּסּוּרִים בְּכַף מֹאזְנַיִם אַחַת, וְהֶעָנִיּוּת בְּכַף שְׁנִיָּה - מַכְרִיעָה אֶת כֻּלָּם, שֶׁכֵּן הֶעָנִיּוּת מַשְׁפִּילָה לָאָדָם בְּשִׁפְלוּת עַד לֶעָפָר, וְלָכֵן הֶעָנִי חָשׁוּב כְּמֵת - שֶׁכֵּן מֻחֲמַת שִׁפְלוּתוֹ חַיָּיו אֵינָם חַיִּים.

וְעוֹד אָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ: אֵין רְאוּיִין לִהְיוֹת דְּווּיִין וְסִחוּפִים זְבִים וּמְצֹרָעִים אֶלָּא מִיִּשְׂרָאֵל, וְלָמָּה יֶשְׁנָם כָּאֵלֶּה גַּם בְּאֻמּוֹת הָעוֹלָם, מִפְּנֵי כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: כַּמָּה מְנֻוָּלִים אֻמָּה זוֹ. הֲרֵי שֶׁעִקַּר הַיִּסּוּרִים נוֹעֲדוּ לְיִשְׂרָאֵל לְיַשְׂרָם לְנִצְחִיּוּת, וּמֵה שֶּׁאֻמּוֹת הָעוֹלָם מִתְיַסְּרִים זֶהוּ רַק מִפְּנֵי כְּבוֹדָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ שֶׁהַמְנֻוָּלִים וּבַעֲלֵי הַמּוּמִין וְהַמְיֻסָּרִים נִמְצָאִים רַק בְּעַם יִשְׂרָאֵל.

וְכָךְ מֵבִיא בְּסֵפֶר "גְּדוּלֵי מוֹסָר" לְהגר"ג אַיְזְמַן זְצָ"ל בְּשֵׁם הַסַּבָּא מִקֶּלֶם, עוֹלָם שֶׁלָּנוּ הוּא עוֹלָם מְפֻנָּק, כָּל זְמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה שֶׁל הָאָדָם בָּעוֹלָם נוֹהֲגִים בָּהּ בְּפִנּוּק, מֵיָּד כְּשֶׁעוֹשֶׂה הָאָדָם תְּשׁוּבָה מוֹחֲלִין לוֹ... כָּל מִי שֶׁבָּא לָשׁוּב מְקַבְּלִין אוֹתוֹ... וְלֹא דַי בָּזֹאת, אֶלָּא אַף מְקַבְּלִים אוֹתוֹ בְּאַהֲבָה, כָּל מִצְוָה, צְדָקָה, חֶסֶד, תּוֹרָה מִתְקַבְּלִים בְּמֹאוֹר פָּנִים... אוּלָם בָּעוֹלָם הַבָּא, נִגְמַר, אֵין פִּנּוּקִים, אֵין לְךָ אֶלָּא לֶאֱכֹל מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ שֶׁטָּרַחְתָּ עֲלֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה.

56. במה יוודע אהבת האדם לבוראו אם לא בשעת תוקף צערו

אוֹמֵר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ (משלי י', יב): עַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה. כַּאֲשֶׁר הָאָדָם אוֹהֵב בֶּאֱמֶת לַחֲבֵרוֹ, יַבְלִיג עַל טָעֲיוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ, וִיכַסֶּה עָלָיו, יְדוּנוֹ לְכַף זְכוּת וְלֹא יִתֵּן שֶׁהַפְּשָׁעִים יַשְׁפִּיעוּ עַל חֹזֶק הָאַהֲבָה שֶׁבֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ, וּכְמוֹ אָב וּבְנוֹ, שֶׁהַבֵּן עוֹשֶׂה פְּשָׁעִים לֹא מְעַטִּים, וְעִם כָּל זֶה יֹאהֲבֶנּוּ אָבִיו, שֶׁכֵּן אַהֲבַת אָבִיו אֵלָיו הִנָּהּ אַהֲבָה אֲמִתִּית.

וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה כַּאֲשֶׁר הַבֵּן הוּא גַּם רוֹפֵא, וּמְנַתֵּחַ הוּא אֶת אָבִיו הַחוֹלֶה, בְּוַדַּאי שֶׁפֶּשַׁע זֶה" שֶׁהוֹלֵךְ הַבֵּן וּמְנַתֵּחַ לְאָבִיו לֹא יַשְׁפִּיעַ עַל חֶשְׁבּוֹן הָאַהֲבָה שֶׁל הָאָב לִבְנוֹ. אַדְרַבָּא, יַגְדִּיל הָאָב אַהֲבָתוֹ לִבְנוֹ שֶׁמַּצִּיל הוּא אֶת חַיָּיו.

בַּמֶּה יִוָּדַע אַהֲבָתֵנוּ לְבוֹרְאֵנוּ, שֶׁהִנָּהּ אַהֲבָה אֲמִתִּית, אִם לֹא כַּאֲשֶׁר אָנוּ בְּנִסָּיוֹן שֶׁל: "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ". בְּמִקְרִים כְּאֵלּוּ הֲלֹא נִצְטַוִּינוּ וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ.

כַּאֲשֶׁר הָאָדָם בְּמַצָּב נַפְשִׁי קָשֶׁה: חֲרָדוֹת, דְּכָאוֹנוֹת, בִּלְבּוּלִים, וְעִם כָּל זֶה מְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ שֶׁתּוֹפְעָה זוֹ הִיא מֵאֵת ה' הַמְנַהֲגֵהוּ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, וְלֹא מֵסִיר אַהֲבָתוֹ מִבּוֹרְאוֹ, וּכְאָמְרָנוּ בִּתְפִלַּת עַרְבִית: "וְאַהֲבָתְךָ לֹא תָּסוּר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים", וְהַכַּוָּנָה שֶׁתִּתְקַע אַהֲבַת ה' בְּלִבֵּנוּ לְאָהֲבוֹ בְּכָל מַצָּב, וְלֹא תּוּסַר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים בְּכָל מַצָּב שֶׁיְּנַהֲגֵנוּ בּוֹ הַבּוֹרֵא. (וּמִסְתַּבֵּר שֶׁזּוֹ הַכַּוָּנָה בִּתְפִלָּה זוֹ וְלֹא שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא יָסִיר אַהֲבָתוֹ מֵאִתָּנוּ. אֵין צֹרֶךְ לְהִתְפַּלֵּל עַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיִּשְׁמֹר אַהֲבָתוֹ אֵלֵינוּ שֶׁכֵּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא מְשַׁתַּנֶּה, וּמֵאַחַר וְהוּא אוֹהֵב עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל אֵין אַהֲבָה זוֹ נִתֶּנֶת לְשִׁנּוּיִים, וּכְמוֹ שֶׁהֶאֱרַכְנוּ בְּזֶה בְּסִפְרֵנוּ "אֲהַבְתִּי אֶתְכֶם") וּבְכֵן זֶה הָאָדָם שֶׁהַבּוֹרֵא נָאֱמָן עָלָיו גַּם בְּמַצָּב שֶׁל הַנְהָגַת דִּין וְיִסּוּרִים, זֶהוּ הַמַּאֲמִין הַשָּׁלֵם, זֶהוּ הָאוֹהֵב הָאֲמִתִּי שֶׁעִם כָּל הַנְהָגַת ה' עִמּוֹ בְּדִין - בְּחִינַת פְּשָׁעִים, תְּכַסֶּה אַהֲבָתוֹ לְבוֹרְאוֹ עַל הַכֹּל בִּהְיוֹתוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹהֵב וְטוֹב הוּא לַכֹּל.

57. העיקר המבוקש הוא ללחום ולא דווקא לנצח

הִבְהַרְנוּ עַד כֹּה שֶׁהַתְּפִלָּה בִּשְׁפִיכַת הַלֵּב לַה' הִיא תְּרוּפָה גְּדוֹלָה וְנִפְלָאָה לַנֶּפֶשׁ, אֶלָּא שֶׁפְּעָמִים נִסְתָּם מַעְיַן הַתְּפִלָּה לַה' מִסִּבַּת נְפִילָה בַּחֵטְא, שֶׁכֵּן אָז תְּחוּשַׁת הָאָדָם, וְכִי בְּמַצָּב שֶׁכָּזֶה יִשְׁמַע ה' תְּפִלָּתִי...?! הֲלֹא נֶאֱמַר: "וְלָרָשָׁע אָמַר אֱלֹקִים מַה לְּךָ לְסַפֵּר חֻקָּי"?! וּבְכֵן בְּסִפְרֵנוּ "אֲהַבְתִּי אֶתְכֶם", הֶאֱרַכְנוּ לְבָאֵר שֶׁאַהֲבַת ה' לְאָדָם הִיא מַתְמֶדֶת וְלֹא נִתֶּנֶת

לְשִׁנּוּיִים, אַהֲבַת ה' לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל הִנָּהּ אַהֲבָה שֶׁאֵינָהּ תְּלוּיָה בַּדָּבָר, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי מֵאִיר: יִשְׂרָאֵל, בֵּין בְּזִמַּן שֶׁעוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם וּבֵין בְּזִמַּן שֶׁאֵין עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ קְרוּיִים "בָּנִים". נִתְבּוֹנֵן, הֵיֵשׁ אָב שֶׁיְּדָחֶה אֶת בְּנוֹ הַשָּׁב אֵלָיו, הֵיֵשׁ אָב שֶׁיְּדָחֶה אֶת בְּנוֹ הֶחָפֵץ בְּקִרְבַת אָבִיו וּבָא מִתּוֹךְ חֲרָטָה וְרָצוֹן לְשַׁנּוֹת דַּרְכּוֹ וְלַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְאָבִיו.

וְכָאן יֶשְׁנָהּ נְקֻדָּה חֲשׁוּבָה שֶׁבְּעֶצֶם הַכֹּל תְּלוּי בִּידִיעָתָהּ. שֶׁאִלְמָלֵי שֹׁימַת הַלֵּב עָלֶיהָ כִּמְעַט שֶׁאֵין לְמְבַקֵּשׁ ה' תְּקוּמָה. וַהֲלֹא הִיא שְׁאֵלַת הַשְּׁאֵלוֹת שֶׁשּׁוֹאֵל כָּל "מְבַקֵּשׁ ה'": נִסִּיתִי לֹא בְּמִעַט לְהִתְגַּבֵּר, וְכֵן נִצַּחְתִּי אֶת יִצְרִי פְּעָמִים מִסְפָּר, אוּלָם לֹא בְּמִעַט נִצַּחֲנִי יִצְרִי, וְכָךְ סוֹבֵב הַדָּבָר וְחוֹזֵר חֲלִילָה עַד כְּדֵי יֵאוּשׁ מֵרָצוֹן לְהֶמְשֵׁכְיוּת הַמִּלְחָמָה?

עַל כָּךְ יֵשׁ לְהָשִׁיב תְּשׁוּבָה אֲמִתִּית, שֶׁאוּלַי נִרְאֵית מְחֻדָּשֶׁת:

הַמְבַקֵּשׁ מֵהָאָדָם הוּא כְּלָל לֹא לְנַצֵּחַ, אֶלָּא לְהִלָּחֵם. לְנַצְחוֹנוֹת דְּרוּשׁ סִיּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא מְיֻחֶדֶת הַנִּתָּנֶת לְבַסּוֹף, כְּשֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם מַחֲלִיטִים. אֲבָל כְּדֵי שֶׁיְּחַלִּיטוּ מִן הַשָּׁמַיִם לִתֵּן לְךָ אֶת מַתְּנַת הַנִּצָּחוֹן, דּוֹרְשִׁים מִמְּךָ אֶת מַאֲמַץ הַלְּחִימָה. גַּלּוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שֶׁהַמַּעֲידוֹת יִתָּכֵן וְתִהְיֶינָה וַאֲפִלּוּ תְּכוּפוֹת, וּבִפְרָט בַּנִּסְיוֹנוֹת שֶׁל עַכְשָׁו. וְאִם כֵּן, נִתְבּוֹנֵן, הַאִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דּוֹרֵשׁ מֵאִתָּנוּ כָּל פַּעַם לְנַצֵּחַ?! הֲרֵי זֶה בִּלְתִּי אֶפְשָׁרִי. וְכִי יִתָּכֵן שֶׁיּוּכַל מִישֶׁהוּ לוֹמַר עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא נִכְשַׁל מֵעוֹלָם?! יָכוֹל מִישֶׁהוּ לוֹמַר שֶׁלֹּא עָבַר עָלָיו יְרִידוֹת וּנְפִילוֹת רַבּוֹת, וְלוּ יְהֵא זֶה גַּם אָדָם גָּדוֹל, הֲלֹא עַל זֶה כְּבָר הִתְאוֹנֵן הַגָּאוֹן ר' יִצְחָק הוּטְנֶר בַּעַל ה"פַּחַד יִצְחָק" בְּאָמְרוֹ: כּוֹתְבִים עַל גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל הַנְהָגוֹתֵיהֶם מַעֲלוֹתֵיהֶם מַדְרֵגוֹתֵיהֶם, מוֹפְתֵיהֶם אֲבָל מַדּוּעַ מִתְעַלְּמִים מִלִּכְתֹּב אֶת דַּרְכָּךְ עֲלִיָּתָם שֶׁהָיְתָה רְצוּפָה קְשָׁיִים וְנִסְיוֹנוֹת לְרֹב, הֲלֹא זֶה עִקַּר הַלִּמּוּד שֶׁיֵּשׁ לִלְמֹד מִתּוֹלְדוֹת ה"חָפֵץ חַיִּים" הַ"בֶּן אִישׁ חַי" הַ"חֲזוֹן אִישׁ", וְכֵן כָּל גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל. [כַּמּוּבָן שֶׁנִּסְיוֹנוֹתֵיהֶם הֵמָּה בַּדְּרֵגוֹת שֶׁלָּהֶם].

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה אָנוּ, בִּירִידַת הַדּוֹרוֹת, תְּשׁוּשֵׁי הַכֹּחַ, מְחֻסְרֵי יַצִּיבוּת, וּמֵאֵידְךְ נוֹסַף עָלֵינוּ רִבּוּי הַנִּסְיוֹנוֹת לְאֵין שִׁעוּר בְּכַמּוּת וּבְאֵיכוּת, הֶכֵּיצַד יִתָּכֵן שֶׁנִּדְרֵשׁ מֵאִתָּנוּ תָּמִיד לְנַצֵּחַ מִבְּלִי לִמְעֹד? הֲרֵי זֶה שֶׁקֶר גָּדוֹל לוֹמַר כָּךְ. וְחַיָּבִים אָנוּ לוֹמַר, שֶׁהַמְבַקֵּשׁ מֵאִתָּנוּ - לְהִלָּחֵם וּלְהַתְחִיל כָּל פַּעַם מֵחָדָשׁ בִּגְדָרִים וּבְעֵצוֹת מְחֻדָּשׁוֹת, וְגַם אִם נָפַלְנוּ כַּמָּה פְּעָמִים בְּאוֹתוֹ יוֹם וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה - לְהִתְחִיל כָּל פַּעַם מֵחָדָשׁ, וּבְזֶה אָנוּ עוֹשִׂים אֶת הַמֻּטָּל עָלֵינוּ. פָּשׁוּט לֹא לִנְטֹשׁ אֶת מַעֲרֶכֶת הַמִּלְחָמָה. עִם הַפְּצִיעוֹת, עִם הַכְּאֵבִים, לַחְבֹּשׁ אוֹתָם חֲבִישָׁה זְמַנִּית, וּכְחַיִל נֶאֱמָן לָקוּם בִּשְׁאֵרִית הַכֹּחַ לְהַתְחָלָה חֲדָשָׁה.

הֵיֵשׁ הִצְטַיְּנוּת גְּדוֹלָה מִזּוֹ בִּפְרָט בְּיָמֵינוּ?! הֵיֵשׁ שֶׁעֲשׂוּעִים גְּדוֹלִים לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵאֲשֶׁר לִרְאוֹת תְּשׁוּשֵׁי כֹּחַ, חַסְרֵי עֵצָה, דּוֹר יָתוֹם הַמִּתְמוֹדֵד בְּמִעַט יְדִיעָתוֹ, בְּמִעַט כֹּחוֹ, עַל מַה שֶּׁכֵּן כְּבָר אֶפְשָׁר לְהִתְמוֹדֵד?!

וּבָרוּר הוּא, שֶׁאִם אַתָּה אָכֵן עוֹשֶׂה אֶת הַמֻּטָּל עָלֶיךָ, וְהוּא לְהַתְחִיל כָּל פַּעַם מֵחָדָשׁ - הֲרֵי שֶׁאָהוּב אַתָּה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. כִּי מָה אִכְפַּת לְךָ מֵהַיְרִידוֹת וְהַמְּעִידוֹת שֶׁעָבַרְתָּ, הֲלֹא בֵּין כֹּה הֻמָּה בִּלְתִּי נִמְנָעוֹת, וְכֵן דֶּרֶךְ הַגְּדִילָה - מִנְּפִילוֹת וְקִימוֹת. אֶת כָּל הַנְּפִילוֹת אֶפְשָׁר בַּסּוֹף לְתַקֵּן. חֲרָטָה עַל הֶעָבָר, תְּשׁוּבָה וּדְוִי, מְתַקְּנִים הַכֹּל. הָעִקָּר שֶׁלֹּא לִנְטֹשׁ אֶת כְּלֵי הַמַּעֲרָכָה וּלְהָרִים יָדַיִם כְּשֶׁבוּי וְנִכְנָע לָאוֹיֵב.

עוֹד הָיָה אוֹמֵר ר' יִצְחָק הוּטְנֶר זָצַ"ל: "שֶׁבַע יִפֹּל צַדִּיק וְקָם" - אֲנָשִׁים חוֹשְׁבִים שֶׁכָּאן בָּא הַכָּתוּב לְהַשְׁמִיעֵנוּ מַעֲלַת הַצַּדִּיק בְּזֶה שֶׁנּוֹפֵל וְקָם, וְלֹא מְבִינִים שֶׁכָּאן בָּא לוֹמַר לָנוּ מַהוּת דֶּרֶךְ גְּדִילַת הַצַּדִּיק, שֶׁהִיא רַק דֶּרֶךְ שֶׁבַע יִפֹּל וְקָם, שֶׁדֶּרֶךְ הַנְּפִילוֹת וְהַקִּימוֹת צוֹמַחַ צַדִּיק, וְזֶהוּ הַתְּנַאי לִצְמִיחַת הַצַּדִּיק.

אִם כֵּן, מַה בְּכָךְ שֶׁהִתְחַלְתָּ כַּמָּה פְּעָמִים וְלֹא הִצְלַחְתָּ. תִּמְנֶה אֶת הַהַצְלָחוֹת, לֹא אֶת הַכִּשָּׁלוֹנוֹת. שִׂים לֵב עַל מַה שֶּׁכֵּן הִצְלַחְתָּ לָקוּם וּלְנַצֵּחַ.

סִפּוּר בָּעִנְיָן הַנִּזְכָּר

שָׁמַעְתִּי מֵאֶחָד מִגְּדוֹלֵי הַמַּשְׁגִּיחִים כָּאן בִּירוּשָׁלַיִם סִפּוּר נִפְלָא עַל כָּךְ.

אֶחָד בָּא לַסָּטַיְפֶלֶר זצוק"ל וְאָמַר לוֹ: רַבֵּנוּ, אֲנִי נִכְשָׁל הַרְבֵּה. שְׁאָלָהוּ הָרַב הַאִם גַּם אַתָּה מְנַצֵּחַ, עָנָהוּ אוֹתוֹ אֶחָד: אֲבָל אֲנִי נִכְשָׁל הַרְבֵּה. שְׁאָלָהוּ שׁוּב הָרַב: אֲבָל לִפְעָמִים אַתָּה כֵּן מְנַצֵּחַ? עָנָה לוֹ שׁוּב: רַבִּי, לֹא הִגַּעְתִּי לְכָאן בִּשְׁבִיל הַנִּצְחוֹנוֹת אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַכִּשָּׁלוֹנוֹת. שְׁאָלָהוּ שׁוּב הָרַב: בְּכָל זֹאת, תַּעֲנֶה לִי אִם לִפְעָמִים אַתָּה כֵּן מְנַצֵּחַ. אוֹ אָז הֵבִין הַתַּלְמִיד כְּבָר אֶת שְׁאֵלַת הָרַב וְעָנָהוּ: אֱמֶת, לֹא מַעַט פְּעָמִים בְּוַדַּאי אֲנִי מְנַצֵּחַ. אָמַר לוֹ הַסָּטַיְפֶלֶר: וּבְכֵן, לְךָ בְּכַחֲךָ זֶה, לְךָ בְּנִצְחוֹנוֹת אֵלּוּ וַאֲפִלּוּ הֵם מוּעָטִים, עֲלֵיהֶם תִּשַּׁעִים לִבְּךָ, מֵהֶם תִּשְׁאַב כֹּחַ וְעִדּוּד וְתַמְשִׁיךְ הָלְאָה.

הָרַב הִבְחִין בְּתַלְמִיד זֶה שֶׁהִנּוֹ שָׁבוּר וּמְיֻאָשׁ, שֶׁכֵּן כָּל הִסְתַּכְּלוּתוֹ הִיא אַךְ וְרַק עַל כִּשְׁלוֹנוֹתָיו וְאֵינוֹ נוֹתֵן דַּעְתּוֹ כְּלָל שֶׁה' אִתּוֹ לֹא מַעַט בְּמַהֲלַךְ הִתְמוֹדְדוּתוֹ, וְהָעֻבְדָּא, שֶׁהִנּוֹ לֹא מְעַט גַּם מְנַצֵּחַ, וּבְכֵן תְּשׁוּבָתוֹ אֵלָיו הָיְתָה, תִּרְאֶה שֶׁה' עִמְּךָ בַּעֲבוֹדָתְךָ, אַל תִּתְיָאֵשׁ, זוֹ דֶּרֶךְ הַגְּדִילָה.

כְּלָל גָּדוֹל בְּיָדֵינוּ: אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא בִּטְרוּנְיָא עִם בְּרִיּוֹתָיו. וְאִם הַדְּבָרִים אֲמוּרִים עַל הַהִשְׁתַּדְּלֻיּוֹת שֶׁחַיָּב אָדָם לִמְצֹא גְּדָרִים וּסְיָגִים כְּדֵי לְהִמָּלֵט מֵהָרָע, וְעִם כָּל זֶה - כָּל אֲשֶׁר בְּכֹחֲךָ לַעֲשׂוֹת - עֲשֵׂה, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁהַדְּבָרִים אֲמוּרִים לְגַבֵּי הַנִּצְחוֹנוֹת, שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא בִּטְרוּנְיָא לָאָדָם שֶׁעָשָׂה אֶת הִשְׁתַּדְּלֻיּוֹתָיו וּלְבַסּוֹף נִכְשַׁל.

וְרָאִיתִי בְּמִכְתָּב מֵהַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ הַסָּטַיְפֶלֶר זצוק"ל, שֶׁעֶצֶם הַהִתְגַּבְּרוּת וְהַקִּימָה מֵהַנְּפִילָה, הוּא הַתִּקּוּן הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר, וְהוּא גּוּפָא הַנִּצָּחוֹן, וְכֵן מוּבָא בְּשׁוּ"ת "בִּנְיָמִין זְאֵב", שֶׁאֵין

לְהַחְמִיר בְּתִקּוּנִים עַל זֶה שֶׁהָיָה אָדוּק בַּעֲבֵרָה כַּאֲשֶׁר שָׁב מִמֶּנָּה, שֶׁכֵּן עֶצֶם הַהִתְנַתְּקוּת - אֵין כָּמוֹהָ לְכַפֵּר עַל הַחוֹטֵא, שֶׁכֵּן לְזֶה הָאָדוּק בַּעֲבֵרָה קָשָׁה הַהִתְנַתְּקוּת. וּלְעִנְיָנֵנוּ, הַיּוֹם שֶׁיֶּשְׁנָם כָּל כָּךְ הַרְבֵּה נִסְיוֹנוֹת וּפִתּוּיִים - הַלְחִימָה הִיא כָּל כָּךְ חֲשׁוּבָה, עַד שֶׁעֶצֶם זֶה שֶׁהַמְבַקֵּשׁ ה' נִלְחָם, וְאַף שֶׁלֹּא תָּמִיד מְנַצֵּחַ, יֵשׁ לוֹ לֵילֵךְ בְּכֹחוֹ זֶה לְהִתְעוֹדֵד וְלָקוּם כָּל פַּעַם מֵחָדָשׁ, וּלְהַאֲמִין שֶׁמִּתְקַבֵּל הוּא בִּזְרוֹעוֹת פְּתוּחוֹת אֵצֶל בּוֹרֵא הָעוֹלָם כָּל פַּעַם מֵחָדָשׁ. וְנִרְאֶה עַד כַּמָּה שֶׁזֶּה אֱמֶת בְּהַקְדִּים דְּבָרָיו הַמְפֹרָסָמִים שֶׁל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זצוק"ל, שֶׁהַיֵּצֶר, שֶׁמְּמַפְּתֶה לַעֲבֵרָה, אֵין כַּוָּנָתוֹ לְהַסְתַּפֵּק בַּעֲבֵרָה עַצְמָהּ, אֶלָּא בְּעַצְבוּת וַחֲלִישׁוּת הָרוּחַ שֶׁתִּצְמַח לְאַחַר מִכֵּן.

הָבָה נִתְבּוֹנֵן לְמִי נָכוֹן לִקְרֹא "סוֹחֵר מֻצְלָח": מִי שֶׁעוֹבֵד קָשֶׁה וְגַם מַרְוִיחַ הַרְבֵּה? הֲרֵי סוֹף סוֹף עוֹבֵד הַרְבֵּה; עוֹבֵד הַרְבֵּה וּמַרְוִיחַ קְצָת? בְּוַדַּאי סוֹחֵר לֹא יִצְלַח הוּא, אֶלָּא מַה הוּא סוֹחֵר מֻצְלָח? מִי שֶׁעוֹבֵד קְצָת וּמַרְוִיחַ הַרְבֵּה.

וְזֶה חֶשְׁבּוֹן פָּשׁוּט שֶׁל אוֹתוֹ סוֹחֵר - יֵצֶר הָרָע. הוּא אוֹמֵר: מַה יֵּצֵא לִי מֵהָעֲבֵרָה שֶׁיֵּעָבֵר הָאָדָם, מָה אֲנִי אַפְסִיד בְּזֶה כָּל כָּךְ? הֲלֹא סוֹף - סוֹף יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה בַּסּוֹף וְאוּלַי גַּם יֵהָפֵךְ לוֹ לִזְכוּת, נִמְצָא שֶׁאֲנִי עוֹבֵד קָשֶׁה וּמַרְוִיחַ קְצָת, וְאוּלַי גַּם מַפְסִיד, לָכֵן מַטָּרָתוֹ כְּסוֹחֵר מֻצְלָח - לְהַחְטִיא בְּחֵטְא אֶחָד, וְלִגְרֹם לַחֲלִישׁוּת דַּעַת מְבִיכָה וּמְסַבֶּכֶת כְּתוֹצָאָה מֵאוֹתוֹ חֵטְא. וְכָאן תִּהֶא מַפָּלֶת הָאָדָם, בְּרֹאותוֹ: הִשְׁתַּדַּלְתִּי, לָמַדְתִּי מוּסָר, הִתְפַּלַּלְתִּי, צַמְתִּי, זַעֲקְתִּי, נָתַתִּי צְדָקָה, עָשִׂיתִי כָּל מִינֵי סְגֻלּוֹת, וּבְכָל זֹאת נִכְשַׁלְתִּי בְּחֵטְא שֶׁלֹּא צִפִּיתִי לוֹ, הֵיֵשׁ תִּקְוָה לְאָחֵד כְּמוֹנִי?! אֵיזוֹ הִשְׁתַּדְּלוּת אֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר מִמַּה שֶׁעָשִׂיתִי וּבְכָל זֹאת נִכְשַׁלְתִּי. עָשִׂיתִי אֶת הַמַּקְסִימוּם. אִם כֵּן, אֵין טַעַם הֶגְיוֹנִי לַחֲזֹר שׁוּב עַל אוֹתָהּ הִשְׁתַּדְּלוּת כְּשֶׁהִיא נִבְחֶנֶת כְּכוֹשֶׁלֶת.

וּבֶאֱמֶת, כַּמָּה כֹּחַ דָּרוּשׁ לְאוֹתוֹ עוֹבֵד וּמְשְׁתַּדֵּל לַחֲזֹר לְמַצָּבוֹ הַקּוֹדֵם, כַּמָּה נֶאֱמָנוּת דְּרוּשָׁה מֵאוֹתוֹ אָדָם לְבוֹרְאוֹ לִהְיוֹת שׁוּב נִכְנָע וּמְשְׁתַּדֵּל מֵחָדָשׁ. וּלְאֶחָד שֶׁכָּזֶה יֵשׁ לְהַשִׁיב:

אֵין שׁוּם הִתְגַּבְּרוּת שֶׁהוֹלֶכֶת לְחִנָּם. כָּל הִשְׁתַּדְּלוּת וּמַאֲמָץ פּוֹעֲלִים פְּעֻלָּתָם קְדִימָה. וְלָכֵן, טָעוּת לְךָ לְהָבִין שֶׁמַּעֲתָּה מְבַקְּשִׁים מִמְּךָ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁעָשִׂיתָ קֹדֶם. זֶה אֵינוֹ בְּהֶכְרֵחַ כְּלָל. הַדְּרוּשׁ מִמְּךָ הוּא פָּשׁוּט לַחֲזֹר עַל אוֹתוֹ מַאֲמָץ וְהִשְׁתַּדְּלוּת שֶׁעָשִׂיתָ בֶּעָבָר, וְלֹא לִפֹּל וְלַחְדֵּל מִמֶּנּוּ, וְזֶהוּ הַנִּצָּחוֹן!

וּבְהִתְבּוֹנְנוּת יוֹתֵר מַעֲמִיקָה, לְכָל אָדָם יֵשׁ בְּחִירָה, וְנִסְיוֹנוֹתָיו בְּרָמַת הַכָּרַת בְּחִירָתוֹ, שֶׁהֲרֵי הָאָדָם הַחֲרֵדִי הַמְדַקְדֵּק בְּמִצְווֹת אֵין יִצְרוֹ תּוֹקְפוֹ לְקוּם וּלְחַלֵּל שַׁבָּת אוֹ לִגְנֹב וְלִשְׁדֹּד, וְזֶה מִשּׁוּם שֶׁהִתְעַלָּה כְּבָר מֵעַל נְקֻדַּת הַבְּחִירָה שֶׁלּוֹ בְּנוֹשֵׂא מְסֻיָּם זֶה, וְאָכֵן לֹא בְּכָל מַה שֶׁאָנוּ נִגּוּעִים אָנוּ מִתְנַסִּים, אוּלָם בְּכָל מַה שֶׁאָנוּ מִתְנַסִּים וְיִצְרֵנוּ תּוֹקְפֵנוּ בּוֹ - בְּוַדַּאי שֶׁאָנוּ

נְגוּעִים, אִם כֵּן בְּכָל מַה שֶּׁיִּצָּרֵנוּ תּוֹקֵף אוֹתָנוּ וְלִפְעָמִים גַּם מְנַצֵּחַ אוֹתָנוּ - אִתּוּת הוּא לָנוּ שֶׁעֲדַיִן לֹא הִשְׁלַמְנוּ בּוֹ, וּבִפְרָט הַיִּצְרָא דַּעֲרָיוֹת הַשַּׁיָּךְ גַּם בִּגְדוֹלִים כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא בְּכַמָּה סְפוּרִים מְפֻרְסָמִים.

וְרַק לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִסְתָּרוֹת, עַד כַּמָּה לִבְחֹן אֶת הָאָדָם וּמָתַי לְהַרְפּוֹת מִמֶּנּוּ אֶת הַנִּסְיוֹנוֹת, וּמֵאַחַר שֶׁעֶצֶם הֱיוֹת הַנִּסָּיוֹן תּוֹקֵף אֶת יֶצֶר הָאָדָם, בְּהֶכְרֵחַ שֶׁעֲדַיִן אֵינוֹ מֻשְׁלָם הוּא בְּנֶקֻדָּה זוֹ שֶׁהוּא מֻתְקָף בָּהּ, וְהַמֵּטֶל עָלָיו לָקוּם כָּל פַּעַם מִמְּעִידָתוֹ וְלִגְדֹּר גְּדֵרִים וּלְהִשְׁתַּדֵּל יוֹתֵר.

וְאַדְרַבָּא, עִקַּר הַחֲלִישׁוּת דַּעַת צְרִיכָה לִהְיוֹת מֵהַחֹסֶר הִשְׁתַּדְּלוּת וְלֹא מֵהַכְּשָׁלוֹן. בְּנֵי הָאָדָם נִשְׁבָּרִים מֵהַכְּשָׁלוֹן אוּלָם אֵינָם מִתְעוֹרְרִים לְהִשָּׁבֵר מֵמֶּחְדָּלָם בְּהִשְׁתַּדְּלוּת וּמִסְתַּפְּקִים בַּעֲבוֹדָתָם אֵיךְ שֶׁהִיא. וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם תּוֹבֵעַ מֵעַצְמוֹ שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּדֵּל מַסְפִּיק, זוֹ דְּאָגָה חִיּוּבִית, וְאֵין בְּדָאָגָה זוֹ לִשְׁבֹּר אֶת הָאָדָם, כֵּיוָן שֶׁאָז אֵינוֹ בְּמַצַּב נְפִילָה, אוּלָם תֵּכֶף לְאַחַר נְפִילָה אֲזַי הַדְּאָגָה וְהָעַצְבוּת שְׁלִילִיִּים הֵם, כֵּיוָן שֶׁבִּנְפִילָה זוֹ קִבַּלְתָּ רַק תְּמוּנַת מַצָּבְךָ, וְעִקַּר הַתְּבִיעָה עַל מֶחְדַּל הַהִשְׁתַּדְּלוּת וְלֹא עַל עֶצֶם הַנְּפִילָה, "דִּבְעִדְנָא דְּיֵצֶר הָרָע לֵית דְּמִדְכַּר לֵיהּ לְיֵצֶר הַטּוֹב כְּלָל". אִם כֵּן, לֹא בְּהֶכְרֵחַ שֶׁמְּבַקְּשִׁים מִמְּךָ לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר מִכֹּחֶךָ, אֶלָּא פָּשׁוּט לְהִסְתַּבְלֵן בְּעוֹד כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁל נְפִילוֹת וְקִימוֹת, וְאִם כֵּן, אַתָּה רַק צוֹעֵד קְדִימָה בְּכָל קִימָה נוֹסֶפֶת לְאַחַר נְפִילָה, וְעֶצֶם זֶה שֶׁאַתָּה מְגַלֶּה נֶאֱמָנוּת לְבוֹרְאֶךָ, שֶׁאֵינְךָ חָדֵל מִלַּחֲזֹר אֵלָיו פַּעַם נוֹסֶפֶת, זֶה עַצְמוֹ מַרְאֶה עַל שֶׁהִנְּךָ בּוֹשׁ מִמֶּנּוּ מִתּוֹךְ אֱמוּנָה שֶׁמִּלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ.

וְכָאן נִבְחֶנֶת הֶאֱמוּנָה וְהַנֶּאֱמָנוּת שֶׁל הָאָדָם הַאִם הוּא יַמְשִׁיךְ בִּנְפִילָתוֹ אוֹ שֶׁבְּכָל זֹאת עוֹשֶׂה אֶת אֲשֶׁר בְּיָכְלָתוֹ לָקוּם שׁוּב עַל אַף חֲלִישׁוּת הַדַּעַת הַנּוֹרָאָה שֶׁנּוֹצְרָה בְּקִרְבּוֹ וְכֻלּוֹ מְתֻסְבָּךְ מֵעַצְמוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֶת מְקוֹמוֹ, וּבְכָל זֹאת, בִּשְׁאֵרִית דַּעְתּוֹ וְכֹחוֹ שָׁב לְבוֹרְאוֹ.

וְזֶהוּ בְּעֶצֶם נַחַת הָרוּחַ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵהַצַּדִּיק - שֶׁבַּע יִפֹּל צַדִּיק וְקָם. הַצַּדִּיק מְשַׁעֲשֵׁעַ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּהַפְגָּנַת נֶאֱמָנוּת לְבוֹרְאוֹ בְּכָךְ שֶׁאַף שֶׁנָּפַל וְנֶחְבַּט שׁוּב בַּקֶּרַקַע, וְכֹחַ הָרַע מְדַמְיֵן לוֹ: הִנֵּה אַתָּה שַׁיָּךְ לִי, אַתָּה אֵינְךָ שַׁיָּךְ לְכֹחַ הַקְּדֻשָּׁה, וְאֵין לְךָ עֵסֶק עִמָּהֶם וְלֹא לָהֶם עֵסֶק עִמְּךָ, מֵאֲכְזָבִים הֵמָּה מִמְּךָ וְאֵינָם מְצַפִּים כְּבָר מִמְּךָ לְכְלוּם, וּבְכָל זֹאת גּוֹעֵר הוּא בְּכֹחַ מְפַתֶּה זֶה וְאֵינוֹ מְקַבֵּל דְּבָרָיו בְּשׁוּם אֹפֶן, וּבְלֵב שָׁבוּר וּנְדֻכֶּה עַל מְעִידָתוֹ קָם שֵׁנִית וּמַפְגִּין נֶאֱמָנוּת לְבוֹרְאוֹ וּמַתְחִיל מֵחָדָשׁ - כְּבָר בָּזֶה יֵשׁ לְכַפֵּר לוֹ עַל נְפִילָתוֹ וּלְקַבְּלוֹ בְּהַתְחָלָה חֲדָשָׁה וְכֵן חוֹזֵר חֲלִילָה.

וּמִכָּאן נָבוֹא לְהַעֲמִיק, שֶׁכַּמָּה שֶׁהַנְּפִילָה הָיְתָה חֲזָקָה יוֹתֵר וּתְלוּלָה יוֹתֵר, וְהַקֹּשִׁי, אִם כֵּן, לָקוּם מִמֶּנָּה מְסֻבָּךְ יוֹתֵר - כֵּן הַשַּׁעֲשׁוּעַ שֶׁגּוֹרֵם הַקָּם מִמֶּנָּה הוּא נִשְׂגָּב וּמְעֻלֶּה יוֹתֵר.

וּבָזֶה נָבִין מַאֲמַר חֲזַ"ל (עבודה זרה ד' ע"ב): לֹא הָיָה רָאוּי דָּוִד הַמֶּלֶךְ לְאוֹתוֹ חֵטְא, אֶלָּא לְהוֹרוֹת תְּשׁוּבָה לְיָחִיד". דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה קָם מִירִידָה תְּלוּלָה שֶׁאֵין לְשַׁעֲרָהּ. דָּוִד הַמֶּלֶךְ - מֶלֶךְ, רֹאשׁ הַסַּנְהֶדְרִין, עֵינֵי יִשְׂרָאֵל אֵלָיו תְּלוּיוֹת, סֵמֶל הַקְּדֻשָּׁה, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, סֵמֶל הַצִּדְקוּת וְהַגְּבוּרָה, נוֹפֵל בְּאֵשֶׁת אִישׁ. אֶפְשָׁר לְהָבִין זֹאת?! בְּאֵיזֶה פָּנִים יֵרָאֶה לְעַמּוֹ?! בְּאֵיזֶה פָּנִים יִתְיַצֵּב בִּפְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין? כַּמָּה מַחְשָׁבוֹת יֵאוּשׁ וַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת הָיָה בָּהֶם כְּדֵי לְהַצְדִּיק נְפִילָה לְלֹא קִימָה, וּבְפָרָט שֶׁלֹּא חָסְרוּ לוֹ שׁוֹנְאִים שֶׁדָּאֲגוּ לְפַרְסֵם קְלוֹנוֹ בָּרַבִּים וְלִשְׂמֹחַ בְּמַפַּלְתּוֹ בְּאָמְרָם: אֱלֹקִים עָזְבוֹ, רִדְפוּ וְתִפְשׂוּהוּ כִּי אֵין מַצִּיל. מִכָּל כִּוּוּן נִסּוּ לְיָאֵשׁוֹ, וּבְכָל זֹאת הֶחֱזִיק בִּתְשׁוּבָה נוֹרָאָה, כַּמּוּבָא בַּחֲזַ"ל: שִׁבְעָה חֲדָשִׁים נִצְטָרַע דָּוִד, נִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, עִנָּה נַפְשׁוֹ בְּצוֹם, וְהָיָה טוֹבֵל פִּתּוֹ בְּדִמְעוֹתָיו.

וַחֲזַ"ל, בְּרֹאותָם עֻצָּם פְּלִיאָה זוֹ, הֶחְלִיטוּ, שֶׁבְּעֻצָּם לֹא הָיָה דָּוִד רָאוּי לְאוֹתוֹ חֵטְא, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ פְּשׁוּטֵי עַם יִרְאֵי ה' עוֹמְדִים בְּנִסְיוֹנוֹת קָשִׁים, וְאִם כֵּן, דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה לֹא יָכוֹל הָיָה לַעֲמֹד בְּכָךְ?

וּמִתָּרְצִים חֲזַ"ל: "לְהוֹרוֹת תְּשׁוּבָה לְיָחִיד!"

הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בְּחַסְדּוֹ וּבְטוּבוֹ עִם עַם יִשְׂרָאֵל לְבַל יִפְּלוּ בְּיֵאוּשׁ וּבַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת, לָקַח צַדִּיק נִשְׂגָּב שֶׁלֹּא רָאוּי לְחֵטְא, הִכְשִׁילוֹ, (וכפי שפירש"י כן בע"ז דף ד' ע"ב), וְכָל זֶה לְהַרְאוֹת אוֹת וּמוֹפֵת - גְּבוּרַת הַתְּשׁוּבָה לְכָל יָחִיד וְיָחִיד עַד כַּמָּה עָלָיו לִהְיוֹת מְעוֹדָד וְיַצִּיב לְשׁוּב גַּם כַּאֲשֶׁר נוֹפֵל בְּחֵטְא שֶׁכָּזֶה.

(ועיי"ש במהרש"א מסוגיא ד"כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה", מכל מקום במחשבה טעה, ובדעתו בא אל אשת איש).

הִילְכָךְ, אַל תִּדְרֹשׁ מֵעַצְמְךָ לַעֲלוֹת הַשְׁמֵימָה אַחַר שֶׁרָאִיתָ שֶׁכָּל הִשְׁתַּדְּלִיּוֹתֶיךָ עָלוּ כִּבְיָכוֹל בַּתֹּהוּ וְשׁוּב נָפַלְתָּ, אֶלָּא תִּמְנָה וְתִסְפֹּר אֶת הַנִּצָּחוֹנוֹת, וְלֹא אֶת הַכִּשָּׁלוֹנוֹת. וְתַאֲמִין, שֶׁהַנְּפִילוֹת אֵינָם לַ"מִּשְׁתַּדֵּל" אֶלָּא לְשַׁמֵּשׁ כְּמַטָּרַת אִיתּוּתִים לְהוֹרָאַת מַצָּבוֹ וּמַעֲמָדוֹ זֶה עַתָּה, עַל מְנָת לְזָרְזוֹ לִגְדֹּר גְּדֵרִים וּסְיָגִים נוֹסָפִים, כָּךְ שֶׁאִם יִקַּח לֶקַח חִיּוּבִי זֶה מֵהַנְּפִילָה, יַעֲזֹר לוֹ הַדָּבָר לְהִתְחַזֵּק, אוּלָם אִם מַבָּטוֹ עַל הַנְּפִילָה יִתְפָּרֵשׁ כְּאִתּוּת לִדְחִיָּה, חֲרֵי שֶׁיָּבוֹא מִכָּךְ יֵאוּשׁ וַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת, וַאֲסוֹנוֹ יֶהֱא הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵעֶצֶם הַנְּפִילָה.

וּנְסַיֵּם פֶּרֶק זֶה בְּמַאֲמָרוֹ שֶׁל הגה"ק רַבִּי אַהֲרֹן מִקָּרְלִין זצוק"ל הַמּוּבָא בְּסִפְרוֹ "בֵּית אַהֲרֹן" (דף פג): תַּאֲמִינוּ לִי אַחַי אֲהוּבַי, וְהוּא מָלֵא בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁהַיּוֹם מְתֻקָּן הָאָדָם בְּשָׁעוֹת אֲחָדוֹת מַה שֶּׁתִּקְּנוּ הַצַּדִּיקִים הָרִאשׁוֹנִים בְּיָמִים וְחֳדָשִׁים. וְהוּא מֵחֲמַת שֶׁכָּעֵת הָעוֹלָם הוּא יוֹתֵר בִּשְׁפָלוּת, בִּבְחִינַת רֶגֶל (עֲקֵבִים), חַס הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל עוֹלָמוֹ וּמוֹרִיד קְדֻשָּׁתוֹ לְמַטָּה.

וּמְבִיאוֹ הַ"מְכְתָּב מֵאֱלִיָּהוּ" הגה"צ רַבִּי אֱלִיָּהוּ דֶּסְלֶר (ח"ד, עמ' 109) וּמְקַלֵּס דְּבָרָיו, עיי"ש.
וְזֹאת עוֹד אָמַר רַבִּי אַהֲרֹן מִקָּרְלִין זְצ"ל בִּזְמַן שֶׁהָיוּ הַרְבֵּה צַדִּיקִים וּקְדוֹשִׁים, וּבִזְמַן שֶׁכְּזֶה כָּתַב שֶׁכָּל אָדָם פּוֹעֵל בְּשָׁעוֹת אֲחָדוֹת מַה שֶּׁפָּעֲלוּ הַצַּדִּיקִים הָרִאשׁוֹנִים בְּיָמִים וְחֳדָשִׁים, מָה אִם כֵּן נֹאמַר לַנִּפְעָל מֵאָדָם בְּיָמֵינוּ הַמָּלֵא נְסִיוֹנוֹת וּפִתּוּיִים כַּמָּה תִּקּוּנִים נִפְלָאִים נִפְעָלִים מִכָּל הִתְמוֹדְדוּת - לְעַצְמוֹ וְלָעוֹלָם כֻּלּוֹ.
לָכֵן יֵשׁ לְהַעֲרִיךְ כָּל נִצָּחוֹן קָטָן, וְכָל הִתְגַּבְּרוּת שֶׁתִּהְיֶה כְּדַאי לְהַשְׁקִיעַ בָּהּ וּלְהִתְאַמֵּץ עָלֶיהָ אַף שֶׁהִיא יַחֲסִית לֹא נִרְאֵית כְּמַשְׁמָעוּתִית, וּכְגוֹן לָכוֹף יִצְרוֹ מֵעֲבֵרָה וַאֲפִלּוּ לְשָׁעָה אַחַת, וְאַף שֶׁחוֹשֵׁשׁ אוֹ אַף שֶׁבָּרוּר לוֹ שֶׁלֹּא יַעֲמֹד בְּיִצְרוֹ, יְכוֹפֶנּוּ לִזְמַן מוּעָט וְלֹא מִיָּד יִכָּנַע לְיִצְרוֹ, בְּזֶה עוֹשֶׂה דָּבָר גָּדוֹל, שֶׁכֵּן בְּכָךְ מְעַט מְעַט יְגָרֵשׁ אֶת יִצְרוֹ מֵעָלָיו, וְאִלּוּ כַּאֲשֶׁר מִיָּד יִכָּנַע לְיִצְרוֹ לְעוֹלָם לֹא יֵחָלֵץ מִמֶּנּוּ.

58. סיכום

בְּפֶרֶק זֶה אֲסַכֵּם בְּקִצּוּר בִּשְׁנֵי עִקָּרִים חֲשׁוּבִים שֶׁהֵמָּה עִקַּר הַפִּתָּרוֹן לְמַצְּבֵי נֶפֶשׁ מְעֻרְעָרִים כֵּיצַד יָבוֹא הָאָדָם לְעִדּוּד וּלְחִזּוּק הַנֶּפֶשׁ וְהֵיאַךְ יַצְלִיחַ לְחַלֵּץ נַפְשׁוֹ מִמְּצוּקוֹתֶיהָ.
הָאַחַת הִיא הַתְּפִלָּה, וְהַשֵּׁנִית הִיא אֱמוּנַת חֲכָמִים.

הַתְּפִלָּה הִוא כֹּחַ עָצוּם לְהַרְגִּיעַ אֶת הַנֶּפֶשׁ

שֶׁיִּמְצָא לוֹ הָאָדָם בְּכָל יוֹם פִּנָּה שְׁקֵטָה, וְיִשְׁיחַ אֶת לִבּוֹ לִפְנֵי ה', וְכַנֶּאֱמָר: שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה', וְצָרִיךְ שֶׁהַתְּפִלָּה תִּהְיֶה מִתּוֹךְ כַּמָּה פְּרָטִים חֲשׁוּבִים שֶׁנִּחוּצִים לְדַעְתָּם וְרַק בְּכָךְ תִּרְאֶה יְשׁוּעוֹת מִתְּפִלָּתְךָ.
הָאַחַת אֱמוּנָה מוּחְשִׁית, שֶׁהִנְךָ עוֹמֵד לִפְנֵי אֲבִיךָ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וְהוּא שׁוֹמֵעַ כָּל מִלָּה וּמִלָּה שֶׁאַתָּה מוֹצִיא מִפִּיךָ, וְיִשׁוּעָתְךָ תְּלוּיָה אַךְ וְרַק בּוֹ, לֹא בְּשׁוּם רוֹפֵא וּפְסִיכוֹלוֹג, שֶׁכֵּן כָּל אֵלֶּה וּתְרוּפוֹתֵיהֶם תְּלוּיִים בִּרְצוֹן ה'.
הַשֵּׁנִית, שֶׁהַבּוֹרֵא יוֹדֵעַ אֶת מָרַת נַפְשְׁךָ וְכוֹאֵב אֶת כְּאֵבְךָ וְכַנֶּאֱמָר: בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר, וְאָמַר רַבִּי מֵאִיר: בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם בְּצַעַר - שְׁכִינָה מָה אוֹמֶרֶת "קָלַנִי מֵרֹאשִׁי קָלַנִי מִזְּרוֹעִי", כְּלוֹמַר כָּבֵד עָלַי הָרֹאשׁ וְהַזְּרוֹעַ מִצַּעַר הָאָדָם, וּמוֹסִיף שָׁם רַבִּי מֵאִיר, שֶׁזֶּה אֲפִלּוּ בְּרָשָׁע, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בְּכָל אָדָם.
הַשְּׁלִישִׁית, שֶׁהַבּוֹרֵא מְאֹד חָפֵץ לַעֲזֹר לְךָ, וְכִבְיָכוֹל מִתְחַנֵּן אֵלֶיךָ וְאוֹמֵר לְךָ: בְּנִי, יוֹדֵעַ אֲנִי אֶת צַעֲרָךְ, וּמְאֹד חָפֵץ אֲנִי לְהוֹשִׁיעֲךָ וּלְרַפֹּאתְךָ, אֶלָּא שֶׁכָּרֶגַע זוֹ רְפוּאָתְךָ, הַיִּסּוּרִים הַלָּלוּ נִצְרָכִים לְךָ לְתוֹעֲלְתְּךָ הַנִּצְחִית, אָנָא, תְּהֵא סַבְלָן, תַּמְשִׁיךְ עוֹד בֶּאֱמוּנָתְךָ, תְּחַזֵּק אֶת עַצְמְךָ, תִּתְעוֹדֵד, אֲנִי לֹא אֶעֱזֹב אוֹתְךָ, אֲנִי מַשְׁלִיךְ חֶבֶל כְּדֵי שֶׁתַּחֲזִיק בּוֹ וּתְהֵא קָשׁוּר אֵלַי בְּחֶבֶל הַצָּלָה זֶה. אֲנִי מְצַדֵּי לְעוֹלָם לֹא אַשְׁלִיךְ אוֹתְךָ מֵעָלַי, אָנָא הַחֲזֵק חָזָק בַּחֶבֶל, וּלְבַסּוֹף תִּוּוָשַׁע.

הָרְבִיעִית, וְהַחֲשׁוּבָה בְּיוֹתֵר, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָפֵץ לִשְׁמֹעַ אוֹתְךָ בְּכָל מַצָּב שֶׁאַתָּה בּוֹ, וְאַף שֶׁהִנְּךָ בְּמַצָּב רוּחָנִי יָרוּד עִם כָּל זֶה מֵאַחַר וְסוֹף סוֹף יֵשׁ לְךָ רָצוֹן לָשׁוּב לַה' וּלְהִתְקָרֵב אֵלָיו וְהִנְּךָ נִכְנָע לְפָנָיו, כְּבָר בָּזֶה חָפֵץ הוּא לִשְׁמֹעַ מִמְּךָ כָּל מִלָּה שֶׁתּוֹצִיא.

וְכָךְ מִתּוֹךְ ד' נְקֻדּוֹת שֶׁהִזְכַּרְנוּ תִּתְפַּלֵּל לַה' מֵעֹמֶק לִבְּךָ בְּכָל הִזְדַּמְּנוּת שֶׁיֵּשׁ לְךָ, וַאֲפִלּוּ כַּמָּה פְּעָמִים בְּיוֹם, בַּשָּׂפָה שֶׁלְּךָ בַּלָּשׁוֹן שֶׁלְּךָ, מִקֵּירוֹת לִבְּךָ.

וּמֵעִיד אֲנִי כּוֹתֵב שׁוּרוֹת אֵלּוּ, שֶׁהִכַּרְתִּי לֹא מְעַטִּים שֶׁהָיוּ בְּמַצְבֵי נֶפֶשׁ סְבוּכִים בְּיוֹתֵר, וְעִם דֶּרֶךְ זוֹ שֶׁל הַתְּפִלָּה יָצְאוּ מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם, וְחָזְרוּ לִבְרִיאוּת הַנֶּפֶשׁ, עַד כְּדֵי שֶׁמְּנִי אָז הָיוּ מְחַזְּקִים אֲחֵרִים וּמַצְלִיחִים לְחַלֵּץ אַף אֲחֵרִים מִמְּצוּקוֹת הַנֶּפֶשׁ כְּעִנְיָן: "אֵין חָכָם כְּבַעַל הַנִּסָּיוֹן".

הָעִיקָּר הַשֵּׁנִי "אֱמוּנַת חֲכָמִים"

כְּדֵי לְהַאֲמִין בַּה', וּלְהַאֲמִין בְּכֹחַ הַתְּפִלָּה שֶׁהִזְכַּרְנוּ קֹדֶם, אִי אֶפְשָׁר מִבְּלִי אֱמוּנַת חֲכָמִים, וַאֲבָאֵר.

אֱמוּנַת חֲכָמִים הִיא בְּעֶצֶם כָּל הַכֹּחַ שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר גָּלוּת שֶׁל מֵאוֹת בַּשָּׁנִים בְּנִסְיוֹנוֹת וְהֶסְתֵּר פָּנִים וּבְיוֹתֵר בְּיָמֵינוּ שֶׁהַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ וַעֲרָפֶל לְאֻמִּים אֵין לְמִי לִפְנוֹת, אֵין מִמִּי לְבַקֵּשׁ עֵצָה, בְּרָכָה, יְשׁוּעָה, מַצָּב שֶׁכָּזֶה מְעַרְעֵר לָאָדָם אֶת אֱמוּנָתוֹ בְּחָשְׁבוֹ: "הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבֵּנוּ אִם אַיִן..."?!

כָּל כֹּחֵנוּ הוּא מִסִּפּוּרֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וּמִסִּפּוּרֵי הַנְּבִיאִים הַמְּלֵאִים בֶּאֱמוּנָה סִפּוּר הַמַּבּוּל, סִפּוּרֵי הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים, סִפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם, מַתַּן תּוֹרָה, הֲלִיכַת יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר מ' שָׁנָה בְּלִוּוּי שֶׁל מָן, בְּאֵר וְעַנְנֵי כָּבוֹד, מִלְחֶמֶת סִיחוֹן וְעוֹג, נְבוּאַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, מִלְחֶמֶת יְהוֹשֻׁעַ עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּכִבּוּשׁ שִׁלְשִׁים וְאֶחָד מְלָכִים, סִפּוּרֵי הָאֱמוּנָה מִדָּוִד הַמֶּלֶךְ, בִּנְיַן הַבַּיִת שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה וַעֲשָׂרָה נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ בּוֹ לְמַעְלָה מֵ - 400 שָׁנָה הַנִּזְכָּרִים בַּמִּשְׁנָה בְּאָבוֹת, וְיֶתֶר דִּבְרֵי הַנְּבִיאִים וְהַנֶּהֱגָתָם אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, תּוֹכַחְתָּם, מוֹפְתֵיהֶם, דִּבְרֵי חָכְמָתָם וּנְבוּאָתָם.

וְאַחַר כָּךְ יֵשׁ בְּיָדֵינוּ כֹּחַ אֱמוּנַת חֲכָמִים, מִתְקוּפַת רַבּוֹתֵינוּ בַּעֲלֵי הַתַּלְמוּד הַתַּנָּאִים הַקְּדוֹשִׁים, קְדֻשָּׁתָם, וּמַעֲשֵׂי נִסִּים שֶׁהָיוּ בִּידֵיהֶם, גִּלּוּי אֵלִיָּהוּ שֶׁהָיָה בְּבֵית מִדְרָשָׁם, וְעוֹד סִפּוּרִים מִתְּקוּפַת הָאָמוֹרָאִים הַקְּדוֹשִׁים, וְהֵיאַךְ שֶׁהַקָּטָן שֶׁבָּהֶם הָיָה בְּכֹחוֹ לְהַחֲיוֹת מֵתִים.

וְאַחַר כָּךְ מִתְּקוּפַת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁרַבּוּ מִסְּפוֹר כְּהָרַמְבַּ"ם, הָרִי"ף, הָרֹא"ש, רַשִּׁ"י, בַּעֲלֵי הַתּוֹסָפוֹת, הָרַשְׁבָּ"א, הָרִיטְבָ"א, וְעוֹד וְעוֹד, וְאַחֲרֵיהֶם, כְּמַלְאָכִים מִתְּקוּפַת מָרָן הַבֵּית יוֹסֵף, הָאֲרִיזַ"ל וְכָל מְקֻבָּלֵי צְפַת שֶׁרַבּוּ מִסִּפּוּר.

וְאַחֲרֵיהֶם מִתְּקוּפַת הַגָּאוֹן מִוִּילְנָא וְתַלְמִידָיו, מִתְּקוּפַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְתַלְמִידָיו וְתַלְמִידֵי תַּלְמִידָיו אַדְמוֹרִים קְדוֹשֵׁי עֶלְיוֹן שֶׁהָיוּ מְחוֹלְלִים נִסִּים וְנִפְלָאוֹת כְּדֶגֶמֶת הַתַּנָּאִים. וְאַחֲרֵיהֶם

רַבִּי יִשְׂרָאֵל סַלַנְטֶר וְכָל חַכְמֵי הַמּוּסָר שֶׁהָיוּ אַחֲרָיו, וּלְאֵין מִסְפָּר כָּל הַקְּדוֹשִׁים גְּדוֹלֵי הָאַחֲרוֹנִים שֶׁהָיוּ בִּמְאוֹת שָׁנִים אַחֲרוֹנוֹת גְּאוֹנִים הַבְּקִיאִים בְּכָל אוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁיִּכְלֶה הַזְּמַן לִמְנוֹתָם, וְהֵמָּה לֹא יִכְלוּ מִלִּמְנוֹתָם וּלְסַפֵּר גְּדֻלָּתָם וּקְדֻשָּׁתָם מַדְרֵגָתָם וְהַשָּׂגָתָם.

וְעַד הָעֲשָׂרוֹת שָׁנִים הָאַחֲרוֹנוֹת שֶׁעָדַיִן יֵשׁ מֵאִתָּנוּ שֶׁרָאוּ אֶת אוֹתָם עֲנָקִים כְּהֶ"חָפֵץ חַיִּים" זצוק"ל, הַ"בֶּן אִישׁ חַי", כְּהַ"חָזוֹן אִישׁ" וְעוֹד לְאֵין מִסְפָּר אַדְמוֹרֵי הַחֲסִידוּת, גְּדוֹלֵי לִיטָא, גְּדוֹלֵי וּקְדוֹשֵׁי הַסְּפָרַדִּים, גְּדוֹלֵי וּקְדוֹשֵׁי הַמְקֻבָּלִים שֶׁהָיוּ עִמָּנוּ עַד לֹא מִזְּמַן.

וּכְבָר הֶאֱרַכְנוּ בְּזֶה בְּסִפְרֵנוּ "הֶגְיוֹן לִבִּי", לְבָאֵר אֶת כָּל הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת בְּתַאֲרִיכִים מְדֻיָּקִים מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, וּלְאַמֵּת בַּעֲלִיל אֶת הַהִיסְטוֹרְיָה הָעֲשִׁירָה שֶׁיֵּשׁ בְּיָדֵינוּ מִדּוֹר לְדוֹר, וְהֵיאַךְ לֹא עָזְבָנוּ ה' וּלְעוֹלָם הִשְׁאִיר בָּנוּ חֲכָמִים מַעְתִּיקֵי הַשְׁמוּעָה כְּדֵי שֶׁנִּשְׁאַב מֵהֶם כֹּחַ שֶׁל אֱמוּנָה בַּתְּפִלָּה לְלֹא שׁוּם עוֹרְרִין.

חִזּוּק זֶה שֶׁל אֱמוּנַת חֲכָמִים הִנּוֹ תְּרוּפַת פֶּלֶא לַמַּצָּבִים הַחֲשׁוּכִים בָּהֶ נְתוּנָה הַנֶּפֶשׁ, שֶׁכֵּן בִּרְאוֹת הָאָדָם אֶת גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ חֲכָמִים בְּרַמַת חָכְמָה שֶׁאֵין לָנוּ מֻשָּׂג בְּעֹמֶק וְרֹחַב חָכְמָתָם, וְעִם כָּל זֶה הָיוּ כָּל כָּךְ תְּמִימִים עִם ה', מְבֻטָּלִים לְכָל אוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, רְגוּעִים בְּנַפְשָׁם, שְׂלֵוִים בְּרוּחָם, שְׂמֵחִים בְּשִׂמְחַת חַיִּים שֶׁאֵין לָנוּ מֻשָּׂג בְּגֹדֶל שִׂמְחָתָם שֶׁשָּׂמְחוּ בַּה' וּבְתוֹרָתוֹ.

לָכֵן אַתָּה, הַמְפֻחָד וְהַמְבֹהָל, הַמְדֻכָּא וְהַמְיֻסָּר, חֲשֹׁב שֶׁהִנְּךָ עוֹמֵד עַתָּה לִפְנֵי מַנְהִיג יִשְׂרָאֵל רַחוּם כְּמִשֶּׁה רַבֵּנוּ, לִפְנֵי מַנְהִיג כְּדָוִד הַמֶּלֶךְ, לִפְנֵי תַּנָּא קָדוֹשׁ, לִפְנֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, לִפְנֵי הַבֶּן אִישׁ חַי, לִפְנֵי הֶחָפֵץ חַיִּים, וְכַיּוֹצֵא, וּמַסְיֹחַ לִפְנֵיהֶם אֶת מְרִי שִׂיחֲךָ וְצָרַת נַפְשֶׁךָ, וּבְכֵן מַה בְּדַעְתְּךָ שֶׁיְּשִׁיבוּ לְךָ?

הֲלֹא בְּוַדַּאי זוֹ תְּהֵא תְּשׁוּבָתָם אֲלֵיךָ:

בְּנִי, מִמָּה יֵּשׁ לְךָ שֶׁתִּפְחַד מִמֶּנּוּ, מִמָּה יֵּשׁ לְךָ לִדְאֹג, מִמָּה יֵּשׁ לְךָ לְהִצְטַעֵר וּלְהִתְדַּכֹּאת הֲלֹא יֵּשׁ לָנוּ אַבָּא בַּשָּׁמַיִם כָּל כָּךְ טוֹב וְרַחֲמָן, וּמִי כָּמוֹהוּ חָרֵד לְגוֹרָלְךָ הַטּוֹב, וְכָל הַנְהָגָתוֹ עִמְּךָ לְצָרְךָ תּוֹעַלְתְּךָ הַנִּצְחִית, מַה הֵמָּה חַיֵּי הָאָדָם כַּמָּה עֲשֹׂרוֹת שָׁנִים, הֲלֹא אֵין זֶה אֶלָּא כְּטִפָּה מִן הַיָּם בְּיַחַס לַנִּצְחִיּוּת בָּהּ אַתָּה מֻבְטָח לְנִשְׁמָתְךָ לְאַחַר הָעוֹלָם הַזֶּה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דּוֹאֵג לְנִצְחִיּוּת הַנְּשָׁמָה שֶׁלְּךָ, שְׂמַח בּוֹ, בְּטַח בּוֹ, תִּתְפַּלֵּל אֵלָיו, הוּא אוֹהֵב, הוּא טוֹב וְרַחֲמָן, וְהָעֲבָדָא, תִּתְבּוֹנֵן הֵיאַךְ גַּם בְּמַצָּבְךָ הַקָּשֶׁה, כַּמָּה עֲדַיִן מִדַּת הַחֶסֶד מְלַוָּה אוֹתְךָ בְּהַרְבֵּה פְּרָטִים, וְזֶהוּ מַה שֶּׁיּוֹכִיחַ לְךָ שֶׁהַבּוֹרֵא אֵין לוֹ חֵפֶץ לְהַאֲבִיד אֶת בְּרִיּוֹתָיו חָלִילָה, אֶלָּא לְהַכְשִׁירָם וּלְתַקְּנָם לְעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב.

עוֹד יֹאמְרוּ לְךָ,

אָנוּ מֵעוֹלָם לֹא בָּאנוּ לְמַצָּבְךָ זֶה שֶׁל עַצְבוּת, פַּחַד, דִּכָּאוֹן, מִשּׁוּם שֶׁגַּם בַּמַּצָּבִים הַקָּשִׁים הֵבַנּוּ שֶׁה' מַנְהִיג אוֹתָנוּ וּמוֹלִיךְ אוֹתָנוּ יָד בְּיָד, וַהֲגַם שֶׁהָלַכְנוּ בְּתוֹךְ יַמִּים סוֹעֲרִים הַמְאַיְמִים לְבָלְעֵנוּ לֹא פָּחַדְנוּ שֶׁכֵּן יָדַעְנוּ שֶׁה' תּוֹפֵס לָנוּ בַּיָּד.

וְכִי יַעֲלֶה בְּיָדְךָ שֶׁמֶּלֶךְ יִשְׂלַח אֶת בְּנוֹ לַמִּלְחָמָה, וְלֹא יְצַיְּדֵנוּ בְּמֵיטַב הַנֶּשֶׁק וְהַהֲבָטָחָה כְּדֵי שֶׁיַּחֲזֹר לְשָׁלוֹם.

הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵחַ אוֹתָנוּ לְעוֹלָם שֶׁל נִסְיוֹנוֹת, לְעוֹלָם שֶׁל פִּתּוּיִים וּבְמַטָּרָה, כַּמְבֹאָר בְּ"מִסְלַת יְשָׁרִים", כְּדֵי שֶׁנְּנַצַּח וְנַגִּיעַ לָעוֹלָם הַבָּא מְנֻצָּחִים, וְנִירַשׁ טוֹבָה וּבְרָכָה כִּמְנֻצָּחִים וְלֹא בְּתוֹרַת חֶסֶד וְרַחֲמִים. וְאִם כֵּן הַיַּעֲלֶה עַל הַדַּעַת שֶׁיִּטְּשֵׁנוּ הַבּוֹרֵא בְּאֶמְצַע תַּפְקִידֵנוּ, אֶלָּא וַדַּאי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְצַדּוֹ לְעוֹלָם מוֹשִׁיט יָד, לְעוֹלָם מוֹשִׁיט חֶבֶל לְהַצָּלָה, וְרַק נִצָּרֵךְ שֶׁהָאָדָם לֹא יִהְיֶה פֶּתִי לַעֲזֹב אֶת יָדוֹ הַמּוּשֶׁטֶת שֶׁל הַבּוֹרֵא.

אִם רָאִיתָ אָדָם שֶׁהִתְיָאֵשׁ, דַּע בְּבֵרוּר, שֶׁהוּא זֶה שֶׁהִנִּיחַ אֶת יָדוֹ מִלְּהַחְזִיקָהּ בְּיָדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלֹא שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִשְׁלִיכוֹ מִיָּדוֹ שֶׁלּוֹ, שֶׁכֵּן אוֹמְרִים אָנוּ בַּתְּפִלָּה: "הַפּוֹתֵחַ יָד בִּתְשׁוּבָה לְקַבֵּל פּוֹשְׁעִים וְחַטָּאִים".

אַתָּה, שֶׁיִּצְרָךְ מְבַלְבֵּל דַּעְתְּךָ וּמַסְעִירָהּ בְּבִלְבּוּל וְטֵרוּף, הַבֵּט עַל חָכְמֵי יִשְׂרָאֵל, הֵיאַךְ עִם כָּל חָכְמָתָם שֶׁבְּוַדַּאי עָלְתָה עַל חָכְמָתְךָ, רְאֵה הֵיאַךְ הָיוּ מְיֻשָּׁבִים בְּדַעְתָּם, יָדְעוּ הֵיאַךְ לְהַסִּיחַ דַּעַת מִטְּרִדּוֹת הַמַּחְשָׁבָה הַמְבַלְבְּלוֹת, וּלְהַשִּׁיב דַּעְתָּם לַחֹשֶׁב בֶּאֱמוּנַת ה', בְּבִטָּחוֹן בּוֹ, בְּתוֹרָתוֹ וּבְחֶקֶר מִצְוֹתָיו, וּבְכָךְ יִשְׂרוּ אֶת שִׂכְלָם לִהְיוֹת מְיֻשָּׁב רָגוּעַ וְשָׁלֵו, וְכָךְ תַּחֲלִיט: כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ הֵם - אֶעֱשֶׂה כֵּן גַּם אֲנִי!!!

וְכִי חָכָם אֲנִי יוֹתֵר מֵהֶם, נָבוֹן אֲנִי יוֹתֵר מֵהֶם, וְכִי יוֹדֵעַ אֲנִי מַשֶּׁהוּ שֶׁהֵם לֹא יָדְעוּהוּ, הֲלֹא כָּל הַבִּלְבּוּלִים וְהַקֻּשְׁיוֹת שֶׁצּוֹמְחוֹת בְּלִבִּי יָדְעוּם אַף הֵם, וְיָדְעוּ אַף יוֹתֵר מֵהֶם, וְעִם כָּל זֶה הִתְמִימוּ עַצְמָם עִם ה', וְלֹא נָתְנוּ לְיִצְרָם לְבַלְבֵּל אֶת דַּעְתָּם, אִם כֵּן מַה לִּי לְהִתְעַקֵּשׁ וּלְסָרֵךְ דַּרְכִּי מִדַּרְכָּם, מַה לִּי לְהִתְטַפֵּשׁ בַּטִּפְּשׁוּת הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר שֶׁהִיא לְהִמָּנַע מִלֵּילֵךְ בִּסְגִירַת עֵינַיִם אַחַר רוֹעֵי צֹאן אֵלּוּ שֶׁכָּל הַדְּרָכִים הָיוּ פְּתוּחִים לְפָנֵיהֶם וְלִבְחֹר לִי דֶּרֶךְ מִשֶּׁלִּי.

וּבְהַחְלָטָה: מֵהַיּוֹם מְבַטֵּל אֲנִי דַּעְתִּי לְדַעְתָּם, וּמְנַתֵּב אֲנִי אֶת חֲשִׁיבָתִי כַּחֲשִׁיבָתָם - תַּצְלִיחַ, תִּשְׂמַח, וְתֵלֵךְ לָבֶטַח בְּכָל דְּרָכֶיךָ.

59. מצד האמת אין מקום לבילבול הדעת כלל

וְזֹאת יֵשׁ לָדַעַת, כִּי בְּעוֹלָם הָאֱמֶת לְאַחַר שֶׁנִּפְטָר הָאָדָם מִן הָעוֹלָם, אֵין מָקוֹם לְבִלְבּוּל הַדַּעַת. כָּל בִּלְבּוּל הַדַּעַת יֶשְׁנוֹ כָּאן בָּעוֹלָם הַזֶּה מִצַּד הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁבָּאָדָם, שֶׁכֵּן הוּא אֶחָד מֵהַמִּבְחָנִים שֶׁל הָאֱמוּנָה שֶׁבּוֹחֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת בָּנָיו, וְאִלּוּ בְּעוֹלַם הָאֱמֶת אֵין שָׁם

כִּי אִם בְּהִירוּת וְהַכָּרָה בְּרוּרָה בַּכֹּל. וַאֲפִלּוּ הָרְשָׁעִים שֶׁבַּגּוֹיִם יוֹדְעִים אֶת סִבַּת עָנְשָׁם וּמוֹדִים לַה' עַל עָנְשָׁם.

וְאֵצֶל הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַבָּא אֵין כִּי אִם שִׂמְחָה וְאֵין שָׁם עֶצֶב כְּלָל, וְכַנֶּאֱמָר "עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקוֹמוֹ", אֵין שׂוּם מַשֶּׂהוּ שֶׁל עַצְבוּת בָּעוֹלָם הַבָּא.

וּכְמוֹ שֶׁכֵּן שָׂמַעְתִּי שֶׁמְּעִידִים מְעִידֵי אֱמֶת אֵלּוּ שֶׁעָבְרוּ מָוֶת קְלִינִי, וְנִשְׁמָתָם עָלְתָה מֵעַל גּוּפָם, שֶׁתְּחוּשָׁתָם תְּחוּשַׁת שִׂמְחָה וּכְאִלּוּ אוֹר עֶרֶב מְלַפֵּת אוֹתָם, עוֹטֵף אוֹתָם בְּאַהֲבָה וּבְעֹנֶג שֶׁאֵין לְתָאֳרוֹ.

כָּךְ שֶׁכָּל עִנְיַן בִּלְבּוּל הַדַּעַת, הַפַּחַד, הַחֲרָדָה, הָעֶצֶב וְהַדִּכָּאוֹן אֵינוֹ אֶלָּא נְסִיוֹן לָאָדָם כָּאן בָּעוֹלָם הַזֶּה בִּלְבַד כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לְתַכְלִיתוֹ, יִתְבּוֹנָן מַה ה' שׁוֹאֵל מִמֶּנּוּ, מַה ה' חָפֵץ מֵהָאָדָם שֶׁיַּכְשִׁיר עַצְמוֹ לְעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב, שֶׁכֵּן הֶחָכָם מְנַצֵּל תּוֹפָעוֹת אֵלּוּ לְהַכִּיר בְּאַפְסִיּוּת הָעוֹלָם וּבְאַפְסִיּוּת הָאָדָם, וּמְנַצֵּל זְמַנּוֹ לְתוֹרָה וּמִצְווֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים.

וּכְמוֹ כֵן מוּבָא בְּסֵפֶר "הַבְּרִית", שֶׁבְּעוֹלָם הַמַּלְאָכִים אֵין כִּי אִם שִׂמְחָה, וְכָל עֲבוֹדָתָם אֶת ה' הִיא בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, וּבְשִׁירָה וְזִמְרָה מְשַׁבְּחִים לַה', וְאֵין שָׁם עֶצֶב כְּלָל.

וְעוֹד שׁוֹאֵל שָׁם בְּסֵפֶר "הַבְּרִית" מַדּוּעַ הַתִּינוֹק אוֹהֵב הוּא שִׁירָה וְזִמְרָה, וְאַף כְּשֶׁהוּא בּוֹכֶה כַּאֲשֶׁר שָׁרִים לוֹ מִיָּד מִסְתַּלֶּקֶת בְּכְיָתוֹ וְחוֹזֵר הוּא לְשִׂמְחָתוֹ, וּמֵשִׁיב, מִשּׁוּם שֶׁנִּשְׁמָתוֹ שֶׁל הַיֶּלֶד הַקָּטָן לֹא מִזְּמַן בָּאָה מֵעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת, וְשָׁם בְּעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת אֵין כִּי אִם שִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן, וְלָכֵן כַּאֲשֶׁר עֲדַיִן הוּא קָטָן וְלֹא נִתְקָה נִשְׁמָתוֹ מִמְּקוֹרָהּ זְמַן רַב, מִיָּד כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ הוּא קוֹל זִמְרָה מִתְעוֹרֶרֶת נִשְׁמָתוֹ לְשִׂמְחָתָהּ הַמַּתְמֶדֶת שֶׁהָיְתָה שְׁרוּיָה בָּהּ קֹדֶם בּוֹאוֹ לָעוֹלָם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַמְבֻגָּר קָשֶׁה לְשַׂמְּחוֹ שֶׁכֵּן עָבַר זְמַן רַב שֶׁנִּתְּקָה נִשְׁמָתוֹ מִמְּקוֹרָהּ.

יְדִיעָה זוֹ נְחוּצָה שֶׁכֵּן בְּנִשְׁמַת כָּל אֶחָד יֵשׁ בְּעֶצֶם שֹׁרֶשׁ שֶׁל שִׂמְחָה, וּבָיְדוֹ לְחַזֵּר לְשָׁרְשׁוֹ בְּאֹם יִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה וּבִתְפִלָּה.

60. עם ישראל מחוסן באמונתו בפני כל מצב

הָאֱמוּנָה שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל הִנָּהּ אֱמוּנָה הַתְּקוּעָה בַּלֵּב חָזָק וְעָמֹק, וְאֵין שׁוּם מַצָּב בּוֹ יִהְיֶה הָאָדָם שֶׁלֹּא תּוּכַל אֱמוּנָה לְסַפֵּק לוֹ כֹּחַ מַסְפִּיק כְּדֵי לְהִתְיַצֵּב בְּמַצָּבוֹ.

"עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ" (ישעיה מג, כא)

כְּשֶׁאָדָם בּוֹנֶה בִּנְיָן, מִתְחִלָּה עוֹשֶׂה יְסוֹדוֹת, וְהַיְסוֹדוֹת נִכְלָלִים בְּג' חֻשּׁוּבִים שֶׁמְּחַשֵּׁב הַקַּבְּלָן לַבִּנְיָן אוֹתוֹ חָפֵץ הוּא לִבְנוֹת א. בְּהֶתְאֵם לְמִסְפַּר הַקּוֹמוֹת. ב. בְּהֶתְאֵם לְאֹרֶךְ הַזְּמַן שֶׁחָפֵץ שֶׁהַבִּנְיָן יִתְקַיֵּם. ג. בְּהֶתְאֵם לַתְּכוּלָה שֶׁבִּרְצוֹנוֹ לְהַכִּיל בַּבִּנְיָן - אִם כְּבֵדָה יוֹתֵר אוֹ פָּחוֹת.

כַּאֲשֶׁר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְצָרָנוּ לְעַם, וְחָפֵץ שֶׁנַּדְעֵהוּ וְנַכִּירֵהוּ וּבָחַר בָּנוּ לִתֵּן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ, הִשְׁתִּית וְיִסֵּד בָּנוּ יְסוֹדוֹת שֶׁל אֱמוּנָה בְּנִסִּים וְנִפְלָאוֹת, בְּאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים, בַּיָּד הַחֲזָקָה וְהַזְּרוֹעַ הַנְּטוּיָה שֶׁגִּלָּה לָנוּ בְּנִסֵּי מִצְרַיִם שֶׁאָז נוֹצַרְנוּ לְעַם.

וְאָז שָׂפַךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֲמוֹן "בַּרְזֶל וּבֶטוֹן" בִּיסוֹדוֹת הָאֱמוּנָה שֶׁהִשְׁרִישׁ בָּנוּ כְּדֵי שֶׁיַּסְפִּיקוּ לִמְאוֹת קוֹמוֹת שֶׁבְּבָנָיִן עַם יִשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ לְכָל הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים, וּכְדֵי שֶׁיַּסְפִּיקוּ לְאַלְפֵי שָׁנִים, וּכְדֵי שֶׁיַּסְפִּיקוּ לַתְּכוּלָה הַכְּבֵדָה בְּיוֹתֵר דְּהַיְנוּ לְכָל מַצָּב, גַּם לְמַצָּבִים שֶׁל קְשָׁי וּגְזֵרוֹת, נְסִיוֹנוֹת וּפִתּוּיִים, קֻשְׁיוֹת וּתְמִיהוֹת, עַל הַכֹּל יֵשׁ בְּכֹחַ הָאֱמוּנָה שֶׁהִשְׁרִישׁ בָּנוּ הַבּוֹרֵא בְּסִפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם - לִהְיוֹת חֲזָקִים וְיַצִּיבִים.

וְהִנֵּה קֹדֶם שֶׁגְּאָלָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם וְעָשָׂה לָנוּ אֶת כָּל הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים, הֵצֵרַךְ שֶׁנִּשְׁתַּעְבֵּד בְּמִצְרַיִם לַעֲבוֹדַת פֶּרֶךְ, וְהָיָה אָז מַצָּב שֶׁל הֶסְתֵּר פָּנִים גָּדוֹל בְּעַם יִשְׂרָאֵל, וְהִגְדִּיל הַהֶסְתֵּר בְּיוֹתֵר כַּאֲשֶׁר כְּבָר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבִשְּׂרוּ לְעַם יִשְׂרָאֵל שֶׁהִנֵּה הִגִּיעַ זְמַן גְּאֻלָּתָם וְעָשׂוּ לְעֵינֵיהֶם הָאוֹתוֹת וְעַם יִשְׂרָאֵל הֶאֱמִין וְשָׂמַח לִמְאֹד, וּמִיָּד בִּשְׁלִיחוּתָם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁעָמְדוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִפְנֵי פַּרְעֹה הִכְבִּיד הַבּוֹרֵא אֶת נִסְיוֹנוֹ עֲלֵיהֶם בְּכָךְ שֶׁלֹּא דַּי שֶׁלֹּא הִצְלִיחָה שְׁלִיחוּתָם, אֶלָּא נִגְזַר עֲלֵיהֶם עֲבוֹדָה כְּפוּלָה - "תִּכְבַּד הָעֲבֹדָה עַל הָאֲנָשִׁים... הֵם יֵלְכוּ וְקוֹשְׁשׁוּ לָהֶם תֶּבֶן..."

וְזֶהוּ נִסָּיוֹן גָּדוֹל, נִתְאַר לְעַצְמֵנוּ שֶׁאָדָם עוֹמֵד לִפְנֵי מִשְׁפָּט מְסֻבָּךְ, הוֹלֵךְ לְצַדִּיקֵי הַדּוֹר כְּמוֹ הַבֶּן אִישׁ חַי, הֶחָפֵץ חַיִּים, הַחָזוֹן אִישׁ, וּמַבְטִיחִים לוֹ שֶׁיֵּצֵא זַכַּאי בַּמִּשְׁפָּט, מַגִּיעַ הַמִּשְׁפָּט, וְהַשּׁוֹפֵט גּוֹזֵר דִּינוֹ לְרָעָה וְאוֹמֵר לוֹ: חָשַׁבְתִּי לִתֵּן לְךָ 5 שָׁנִים מַאֲסָר, וּמֵעַתָּה אֲתֵן לְךָ 10 שָׁנִים... הֲלֹא זֶה נִסָּיוֹן קָשֶׁה לְמֹאד בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים.

וּנְתָאֵר לְעַצְמֵנוּ שֶׁאָדָם זֶה הָלַךְ לִפְנֵי חַכְמֵי הַדּוֹר הַקּוֹדְמִים, כְּמוֹ הַגְּרַ"א הַבַּעַשׁ"ט, הָאֲרִיזַ"ל וְנִתְאַכְזֵב כַּנַ"ל לְהַחְמִיר אֶת עָנְשׁוֹ הֵפֵךְ הַהַבְטָחָה שֶׁהִבְטִיחוּ לוֹ קְדוֹשִׁים אֵלּוּ.

וּנְתָאֵר לְעַצְמֵנוּ שֶׁהָלַךְ זֶה לִפְנֵי הַתַּנָּאִים הַקְּדוֹשִׁים כְּרַשְׁבִּ"י, וּכְרַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס, וּכְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא וְהִבְטִיחוּ לוֹ שֶׁיֵּצֵא זַכַּאי, וְיָצָא דִּינוֹ לְרָעָה כְּפוּל מִמַּה שֶׁחָשַׁב, הֵיאַךְ לְזֶה אֱמוּנָה...?!

וְכָאן הֲלֹא בָּאִים מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נְבִיאֵי ה', וּבָאִים בְּשֵׁם ה' עִם אוֹתוֹת, וְהַתּוֹצָאוֹת הִנָּם גְּזֵרָה כְּפוּלָה לְרָעָה עַל עַם יִשְׂרָאֵל.

וּמַדּוּעַ עָשָׂה זֹאת ה'?

כְּשֶׁאָדָם מְקַבֵּל אֱמוּנָה בְּמַגָּשׁ שֶׁל כֶּסֶף, דְּהַיְנוּ בְּדֶרֶךְ שֶׁל נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ, מִבְּלִי שֶׁעָמַל עַל אֱמוּנָתוֹ, וּמִבְּלִי שֶׁלָּחַם עִם עַצְמוֹ עַל אֱמוּנָתוֹ, וּמִבְּלִי הִתְמוֹדְדוּת מוּל אוֹיְבֵי הָאֱמוּנָה לְהַדְפָּם בְּכֹחַ אֱמוּנָתוֹ וּמִבְּלִי לְחַזֵּק אֶת אֱמוּנָתוֹ גַּם כַּאֲשֶׁר הַתְּמִיהוֹת אָפְפוּהוּ וְהֵסַבּוּ עָלָיו

לְבַלְבְּלוֹ, לֹא תַּחֲזִיק הָאֱמוּנָה בְּקִרְבּוֹ, וְאַף שֶׁיִּרְאֶה נִסִּים וְנִפְלָאוֹת, שֶׁכֵּן אֱמוּנָה שֶׁבָּאָה בְּקַלּוּת כְּמוֹ כֵן יְכוֹלָה לְהִתְפּוֹרֵר בְּקַלּוּת, וּמִכָּל נִסָּיוֹן קָטָן יִסּוֹג זֶה הַמַּאֲמִין מֵאֱמוּנָתוֹ.

לְעֻמַּת זֹאת זֶה אֲשֶׁר נִלְחַם עַל אֱמוּנָתוֹ, וּבַמֶּה? בְּכָךְ שֶׁרָאָה דְּבָרִים הַסּוֹתְרִים אֶת הָאֱמוּנָה, וְעִם כָּל זֶה לֹא נָסוֹג אָחוֹר מֵאֱמוּנָתוֹ, עִם כָּל הַהֶסְתֵּר פָּנִים וְהַהַנְהָגָה הַתְּמוּהָה שֶׁנָּהַג בּוֹ ה' הִתְמִים עַצְמוֹ עִם ה' וְנִשְׁאַר תָּמִים עִם ה', כָּךְ מִתְחַזֶּקֶת אֶצְלוֹ הָאֱמוּנָה בְּיוֹתֵר, שֶׁכֵּן עָמֵל וְיָגֵעַ הוּא עַל אֱמוּנָתוֹ, וְזֶה כְּשֶׁיִּרְאֶה לְבַסּוֹף נִסִּים, הַנִּסִּים יִפְעֲלוּ בּוֹ תּוֹסֶפֶת מְרֻבֶּה שֶׁל אֱמוּנָה, שֶׁכֵּן אֶחָד שֶׁבָּנָה כֵּלִים נִפְלָאִים שֶׁל אֱמוּנָה בַּעֲמָלוֹ וִיגִיעוֹ, אֲזַי אַחַר כָּךְ כְּשֶׁיָּבוֹאוּ הַנִּסִּים וְיֵשְׁבוּ בְּתוֹךְ כֵּלִים אֵלּוּ שֶׁל הָאֱמוּנָה שֶׁבָּנָה, יִהְיוּ אֵלּוּ נִסִּים שֶׁיְּנוֹסְסוּהוּ לְמַעְלָה, וּכְעִנְיָן: "נָתַתָּ לִירֵאֶיךָ נֵס לְהִתְנוֹסֵס". אוּלָם זֶה שֶׁלֹּא עָמַל עַל אֱמוּנָתוֹ גַּם אִם יִרְאֶה נִסִּים, סָפֵק אִם בִּכְלָל יְפָרְשֵׁם כְּנֵס, שֶׁכֵּן יִתְכֵּן וְיִפָּרְשֵׁם כְּמִקְרֶה חָרִיג וְכִיוֹצֵא. וְגַם אִם יְפָרְשֵׁם כְּנֵס, לֹא יַחֲזִיק אֶצְלוֹ הָאֱמוּנָה לִזְמַן רַב, שֶׁכֵּן "כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ", כְּשֵׁם שֶׁבָּאָה לוֹ זוֹ הָאֱמוּנָה בְּקַלּוּת כֵּן תָּפוּג וְתִפָּלֵט מִמֶּנּוּ בְּקַלּוּת.

וּכְכָל שֶׁעוֹבֵר הָאָדָם נִסְיוֹנוֹת מְסֻבָּכִים יוֹתֵר עַל אֱמוּנָתוֹ, יְסוּרִים, הֶסְתֵּר פָּנִים, מִתְפַּלֵּל וְלֹא נַעֲנֶה וְכַיּוֹצֵא, וְעִם כָּל זֶה מְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ בֶּאֱמוּנָה, וְלֹא מֵסִיר אֶת בִּטְחוֹנוֹ וֶאֱמוּנוֹ בַּה', וּמִתְחַזֵּק לְהַאֲמִין שֶׁהַבּוֹרֵא נֶאֱמָן, רַחֲמָן, וְעוֹשֶׂה כָּל מַעֲשָׂיו לְטוֹבָה, וּמִתּוֹךְ חֲרָדָה לְטוֹבָתוֹ וּלְגוֹרְלוֹ הַנִּצְחִי שֶׁל הָאָדָם, כָּךְ זוֹכֶה זֶה שֶׁהֶאֱמוּנָה מִשְׁתָּרֶשֶׁת בְּקִרְבּוֹ, וּלְבַסּוֹף כְּשֶׁיְּוּשַׁע, תִּהֶא בּוֹ הָאֱמוּנָה בִּבְחִינַת "טוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ", דְּהַיְנוּ לְחַזֵּק אַף אֲחֵרִים וּלְהַשְׁפִּיעַ בָּהֶם אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן בַּה', שֶׁכֵּן "אֵין חָכָם כְּבַעַל הַנִּסָּיוֹן".

וּבִפְרָט בְּסוֹף הַיָּמִים עִדַּן עִקְבוֹת מְשִׁיחָא, מְבֹאָר בָּרַמְחַ"ל בְּסִפְרוֹ דַּעַת תְּבוּנוֹת (עמ' קפט) שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַעֲצִים אֶת הַסְתָּרַת פָּנָיו מֵהַבְּרוּאִים, וְיִחָשֵׁב בְּעֵצָה עֲמֻקָּה הֵיאַךְ לְהַסְתִּיר פָּנָיו מֵעַם יִשְׂרָאֵל, וְזֹאת עַל מְנָת לְהַעֲצִים בְּמַקְבִּיל אֶת מִדַּת תְּמִימוּתָם בּוֹ.

שֶׁכֵּן כְּכָל שֶׁיַּעֲצִים הַבּוֹרֵא אֶת הַסְתָּרָתוֹ כֵּן נִצְרָךְ שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל יַעֲצִימוּ אֶת מִדַּת תְּמִימוּתָם בַּה', וּבְכָךְ יִגְדַּל שְׂכָרָם לֶעָתִיד, וּבְכָךְ יִזְכּוּ לְשֶׁפַע שֶׁל הַנִּסִּים הָעֲתִידִיִּים הַמְּנֻבָּאִים לָנוּ עַל יְדֵי נְבִיאֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים.

וְחוֹשְׁבַנִי שֶׁבְּעָיוֹת וְיִסּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ, אֵין כְּמוֹתָם כְּ"אִתְגַּר" לְהַעֲצִים אֶת מִדַּת הַתְּמִימוּת בַּה', שֶׁכֵּן אֵין כְּמוֹתָם יְסוּרִים הַמּוֹרִים עַל הֶסְתֵּר פָּנִים נוֹרָא שֶׁמַּסְתִּיר הַבּוֹרֵא אֶת פָּנָיו מֵהָאָדָם, אֵין כְּמוֹתָם הַמַּחְשִׁיכִים לְאָדָם אֶת עוֹלָמוֹ, וּמֵאִידָךְ אֵין כְּמוֹתָם שֶׁמְּשַׁמְּשִׁים לְאָדָם כְּ"מְנוֹף" עֶלְיָה, שֶׁכֵּן סוּג יְסוּרִים אֵלּוּ מַכְרִיחִים אֶת הָאָדָם לְהִתַּמֵּם עִם ה' לְמֵאוֹד, אַחַר שֶׁבִּיסּוּרִים אֵלּוּ חֹשֶׁךְ הָאָדָם תְּלוּי בֵּין שָׁמַיִם לָאָרֶץ, נַפְשׁוֹ בַּל עִמּוֹ וְכָל כֵּלָיו זְעָקָה אַחַת גְּדוֹלָה וּמָרָה - "אַל תַּשְׁלִיכֵנִי מִלְּפָנֶיךָ וְרוּחַ קָדְשְׁךָ אַל תִּקַּח מִמֶּנִּי", "לֹא אָמוּת כִּי אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָ - ה",

וְכָל כֵּלּוֹ תְּחוּשָׁה שֶׁל זְעָקָה: "הַבֵּיט יָמִין וְאֵין לִי מַכִּיר אָבַד מָנוֹס מִמֶּנִּי אֵין דּוֹרֵשׁ לְנַפְשִׁי", "הַקְשִׁיבָה אֶל רִנָּתִי כִּי דַלּוֹתִי מְאֹד הַצִּילֵנִי מֵרֹדְפַי כִּי אָמְצוּ מִמֶּנִּי, הוֹצִיאָה מִמַּסְגֵּר נַפְשִׁי לְהוֹדוֹת אֶת שְׁמֶךָ".

וְהִנֵּה אָנוּ הַיּוֹם בְּמַצָּב שֶׁכְּבָר רָאינוּ אֶת כָּל סִפּוּרֵי הַהַסְתָּרָה וּכְמוֹ שֶׁהִזְכִּירָנוּ קֹדֶם הַגְּאֻלָּה מִיציאַת מִצְרַיִם, לְלַמְּדֵנוּ שֶׁאֵין לְהִתְפַּעֵל מֵהַהַסְתָּרוֹת וְלוּ הַקָּשׁוֹת וְהַמְסֻבָּכוֹת בְּיוֹתֵר. הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה חִסְנָה אוֹתָנוּ בְּסִפּוּרֶיהָ, וְלִמְּדָה אוֹתָנוּ אֶת דַּרְכֵי ה', הֵיאַךְ קֹדֶם הַיְשׁוּעָה דַּרְכּוֹ לְהַסְתִּיר פָּנִים וְזֹאת בְּכְדֵי שֶׁנִּתְאַמֵּץ לְהִתְמַם עִמּוֹ, וּלְבַסּוֹף מוֹשִׁיעַ מַצִּיל וּפוֹדֶה.

סיפור אישי

המתנה בעיכוב רפואת הנפש - סיפור אישי

וּבִפְרָט בְּדוֹרֵנוּ דּוֹר עִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא, הַמְסֻמָּן כַּדּוֹר הַמְיֻסָּר בְּיוֹתֵר, וְכִמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ שֶׁהִזְכַּרְנוּהוּ לְעֵיל (שוחר טוב תהילים, יז), ג' שְׁלִישִׁים שֶׁל יִסּוּרִים בָּעוֹלָם, שְׁלִישׁ נָטְלוּ אֲבוֹת הָעוֹלָם, שְׁלִישׁ לְכָל הַדּוֹרוֹת, שְׁלִישׁ לְדוֹרוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. הֲרֵי שֶׁדּוֹרוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ – דּוֹר אֶחָד - יִסְפֹּג יִסּוּרִים בְּכַמּוּת וְאֵיכוּת שֶׁסָּפְגוּ מְאוֹת דּוֹרוֹת בְּאַלְפֵי שָׁנִים, וְכַמּוּבָן שֶׁתְּלוּי הַדָּבָר בְּמַעֲשֵׂינוּ הַטּוֹבִים, בְּתוֹרָה וּבִתְשׁוּבָה, כַּמָּה אִם כֵּן נִצְרָךְ לָנוּ סַבְלָנוּת, וְאֹרֶךְ רוּחַ לִהְיוֹת לְמוּדִים לְעַכָּבָה בְּתוֹחַלְתֵּנוּ. וּבְיוֹתֵר בִּבְעָיוֹת הַנֶּפֶשׁ, וּכְמוֹ הַחֲרָדוֹת, הַדְּאָגוֹת, הַדְּכְאוֹנוֹת שֶׁמְּקוֹרָן מִלַּחַץ נַפְשִׁי, חֹסֶר סַבְלָנוּת וְאִי רָצוֹן לְהַמְתִּין בַּחַיִּים מֵהַדְּרִישׁוֹת וְהַשְּׁאִיפוֹת שֶׁאָנוּ מַצִּיבִים לְעַצְמֵנוּ. לְהַלָּן סִפּוּר אִישִׁי שֶׁל הַסּוֹבֵל מִבְּעָיוֹת נֶפֶשׁ וְהֵיאַךְ בְּסַבְלָנוּת וּבֶאֱמוּנָה הִצְלִיחַ לֹא רַק לָצֵאת מִבְּעָיוֹת נַפְשׁוֹ, אֶלָּא אַף הִתְעַלָּה בְּמַעֲלוֹת נִפְלָאוֹת מִלִּקְחֵי בְּעָיוֹתָיו

בְּפֶרֶק זֶה נְסַפֵּר סִפּוּר אִישִׁי נִפְלָא, שֶׁנִּשְׁלַח אֵלֵינוּ מִיהוּדִי בְּשֵׁם כ.. ל.., הַמְתָאֵר אֶת סִבְלוֹ הַנּוֹרָא בְּמֶשֶׁךְ תְּקוּפָה אֲרֻכָּה מִדְּאָגוֹת וַחֲרָדוֹת שָׁוְא, וְכֵיצַד וְהֵיאַךְ שׂוּם תְּרוּפָה וְשׂוּם פְּסִיכוֹלוֹגְיָה לֹא הִצְלִיחָה לְשַׁחְרְרוֹ מִמַּצָּבוֹ הַמְדֻכָּא, כִּי אִם בְּכֹחַ הָאֱמוּנָה הַפְּשׁוּטָה וּבְטוּל רְצוֹנוֹ לִרְצוֹן ה', אֲשֶׁר הִיא – וְרַק הִיא – שֶׁהֵשִׁיבָה לוֹ אֶת שַׁלְוַת חַיָּיו. וְלֹא רַק שֶׁחָזַר לְשַׁלְוַת חַיָּיו, אֶלָּא זָכָה לִהְיוֹת מְנֻחָּה וּמְעוֹדֵד רַבִּים הַסּוֹבְלִים מִבְּעָיוֹת דִּכְאוֹנוֹת וְכַדּוֹמֶה. וּכְמַאֲמַר הֶחָכָם: אֵין חָכָם כְּבַעַל הַנִּסָּיוֹן.

וְכֹה סִפּוּרוֹ:

תְּקוּפָה קְצָרָה לְאַחַר לֵדַת בִּתִּי הַבְּכוֹרָה, שֶׁעַד אָז לֹא חָסַרְתִּי דָּבָר, לֹא בְּמָמוֹנִי וְלֹא בְּבְרִיאוּתִי, וְהִנֵּה צָהֳרַיִם אֶחָד לְאַחַר הָאֲרוּחָה הִרְגַּשְׁתִּי לֹא טוֹב, לֹא הֵבַנְתִּי בְּדִיּוּק מַה מִּתְרַחֵשׁ בְּקִרְבִּי, וְתוֹךְ דַּקּוֹת מִסְפָּר נִתְעַלַּפְתִּי לְדַקּוֹת אֲחָדוֹת מַמָּשׁ. לֹא הָיָה שׂוּם הֶסְבֵּר טִבְעִי לְמֵאֹרַע זֶה.

דָּבָר שֶׁלְּכְאוֹרָה לֹא כָּל כָּךְ צָרִיךְ לַהֲרֹס מַעֲרֶכֶת חַיִּים.

אוּלָם כָּאן מָצָא כֹּחַ הַדִּמְיוֹן הַזְּדַמְּנוּת לְהִטָּפֵל אֵלַי וּלְנַצֵּל מְאֹרָע זֶה לְטָרְדָנִי לְהַרְבֵּה עַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה, דְּאָגוֹת, פְּחָדִים, עַד כְּדֵי מְאוּס בְּחַיַּי.

הֻתְקְפְתִּי בְּמַחֲלַת דִּמְיוֹן שֶׁהִנְנִי, חַס וְשָׁלוֹם, חוֹלֶה בְּמַחֲלַת הַנְּפִילָה.

דִּמְיוֹן זֶה עָבַד אֶצְלִי בְּקַדְחָתָנוּת לְלֹא הֶרֶף, וְהָיִיתִי חוֹשֵׁב בְּכָל רֶגַע: עַתָּה יָבוֹא הַפֶּגַע וְשׁוּב אֶפֹּל. כֹּחַ הַדִּמְיוֹן הִצְלִיחַ שֶׁאֲנִי אֶחְשֹׁד בְּעַצְמִי עַל מַחֲלָה שֶׁאֵין בִּי, בָּרוּךְ ה'.

פּוֹחֵד מְאֹד הָיִיתִי לִהְיוֹת בְּחֶבְרַת בְּנֵי אָדָם, בְּשִׂמְחָתָם. מִבְּנֵי מִשְׁפַּחְתִּי דָּאַגְתִּי מְאֹד לִהְיוֹת בְּמִחיצָתָם, פֶּן וְאוּלַי עַתָּה יָבוֹא הַפֶּגַע וְאֶפֹּל לְעֵינֵי כֻּלָּם וְתִתְגַּלֶּה "מַחֲלָתִי" הַנּוֹרָאָה.

הָיִיתִי מְקַצֵּר מְאֹד בְּמִפְגָּשִׁים שֶׁהָיִיתִי מֻכְרָח לָהֶם, וְהַבְּדִידוּת וְהַבְּרִיחָה מִבְּנֵי הָאָדָם הִיא הָיְתָה קִצַּת "נֶחָמָתִי" "וְהַצָּלָתִי" לַהֲפוּגָה קְצָרָה בַּמֻּתָּח הַנּוֹרָא שֶׁבְּקִרְבִּי.

הַדָּבָר הִשְׁפִּיעַ עָלַי לָרָעָה מְאֹד. הִתְחַלְתִּי לְהִתְבּוֹנֵן בְּכָל רֶגַע אִם אֲנִי מַרְגִּישׁ אֵיזֶהוּ מֵחוּשׁ, וְכָל מֵחוּשׁ וְלוּ הַקַּל בְּיוֹתֵר שֶׁעוֹבֵר גַּם עַל בְּנֵי אָדָם בְּרִיאִים וְאֵינָם שָׂמִים לִבָּם עָלָיו, אֶצְלִי תָּפַס מַסְפִּיק סִבָּה לַחְשֹׁד בְּעַצְמִי וּלְפַתֵּחַ פּוֹתְחֵי שָׁוְא הַמַּתְחִיל מֵאוֹתוֹ מֵחוּשׁ דִּמְיוֹנִי וּמְסְתַּיֵּם בַּמַּחֲלָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר.

דִּמְיוֹנוֹת שָׁוְא הִתְפַּתְּחוּ אֶצְלִי מֵאֶחָד לְמִשְׁנֵהוּ, וְאִם שִׁכְנַעְתִּי אֶת עַצְמִי שֶׁאֵין לִי חֹלִי זֶה, תֵּכֶף חָשַׁשְׁתִּי לְשֶׁמָּא יֵשׁ בִּי חֹלִי אַחֵר. נָדְדָה שֵׁנָה מֵעֵינַי. שָׁנָתִי הָיְתָה טְרוּפָה בְּיוֹתֵר. הָיִיתִי מִתְעוֹרֵר בַּלַּיְלָה עֲשָׂרוֹת פְּעָמִים מִפַּחַד וּמִדְאָגָה.

רֹאשִׁי לֹא הִתְפַּנָּה כְּלָל לִשְׁמֹחַ מִבִּתִּי שֶׁנּוֹלְדָה לִי. לֹא הִשְׁתַּתַּפְתִּי בְּשִׂמְחַת אִשְׁתִּי בְּהוֹלֶדֶת הַבַּת, לְהֵפֶךְ – הַדָּבָר עוֹרֵר אֶצְלִי מֶתַח נוֹסָף כֵּיצַד אֲתַפְקֵד כְּאַבָּא, וַאֲנִי כְּלִי שֶׁבּוּר שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ. מִסְכֵּנָה אִשְׁתִּי, מִסְכֵּנָה אוֹתָהּ בַּת שֶׁנּוֹלְדָה – תָּמִיד חָשַׁבְתִּי, כֵּיצַד אֲגַדְּלָהּ? כֵּיצַד אֶקִים אֶת חַיֵּי הַמִּשְׁפָּחָה? הֲלֹא עַכְשָׁו רַק הִתְחַלְתִּי אֶת חַיַּי!

הַתֵּאָבוֹן לַאֲכִילָה הָלַךְ מִמֶּנִּי לְגַמְרֵי, לֹא יָכֹלְתִּי לְהַכְנִיס אֹכֶל לְפִי, אֶלָּא מְעַט מְעַט בְּכֹחַ רַב. הַמַּטְעַמִּים הַטּוֹבִים בְּיוֹתֵר שֶׁהֻגְּשׁוּ לְפָנַי, רֹב כְּכָל הַפְּעָמִים הָיִיתִי טוֹעֲמָם בְּקֹשִׁי, וְלֹא יָכוֹל יוֹתֵר. דָּבָר נוֹסָף שֶׁגָּרַם לִי מֶתַח רַב, בְּגָלַל תְּמִהוֹנָהּ הָרַב שֶׁל אִשְׁתִּי: מַה זֶּה? וְעַל מַה זֶּה אֵינָךְ אוֹכֶל?

מְאֹד לֹא רָצִיתִי לְשַׁתֵּף אֶת אִשְׁתִּי בְּצַעֲרִי. אִשָּׁה צְעִירָה, שְׂמֵחָה בְּבַעֲלָהּ וּבְבִתָּהּ, לֹא רָצִיתִי לְקַלְקֵל לָהּ אֶת מַצַּב רוּחָהּ. וְשׁוּב גָּרַם זֶה לִי מֶתַח רַב – כֵּיצַד לְהִתְגַּבֵּר וּלְהַרְאוֹת פָּנִים שְׂמֵחוֹת בְּעַל כָּרְחִי, שֶׁלֹּא בִּרְצוֹנִי, דָּבָר שֶׁהָיָה קָשֶׁה עָלַי בְּיוֹתֵר.

שׁוּם דָּבָר לֹא יָכוֹל הָיָה לְהַשְׁלִים לִי אֶת הַשִּׂמְחָה הַחֲסֵרָה לִי עֵקֶב הַדְּאָגָה וְהַמֻּתָּח אֲשֶׁר כֻּלּוֹ פְּעֻלַּת הַדִּמְיוֹן וְהַפַּחַד – שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא יִקְרֵנִי אָסוֹן.

הָיִיתִי נִדְמֶה לְעַצְמִי כְּאָדָם בּוֹדֵד בְּעוֹלָם אָפֵל, אָפֵל וּמְאַכְזָב, דָּבָר שֶׁגָּרַם לִי חֹסֶר יַצִּיבוּת מֻחְלָט, חֹסֶר שְׁאִיפָה לְהִתְקַדְּמוּת בְּאֹפֶן מֻחְלָט מֵחֲמַת הַיֵּאוּשׁ וְחֻלְיִשׁוּת הַדַּעַת.

בָּעֶרֶב הָיִיתִי אוֹמֵר מִי יִתֵּן בֹּקֶר, וּבַבֹּקֶר – מִי יִתֵּן עֶרֶב, מִפַּחַד לְבָבִי.

שׁוּם שִׂכְנוּעַ שֶׁהָיִיתִי מְנַסֶּה לְשַׂכְנֵעַ אֶת עַצְמִי לֹא עָזַר לִי, כִּי כַּנִּרְאֶה שֶׁכְּבָר הֻפְנַם אֶצְלִי כָּל כָּךְ הַחֶשְׁבּוֹן לְמַצְבִי עַד שֶׁהִתְעָרְעָרָה אֶצְלִי מַעֲרֶכֶת הַבְּלִימָה וְהַבִּטָּחוֹן הָעַצְמִי שֶׁחָנַן ה' לְכָל אָדָם, כִּי הֲרֵי לֹא כָּל אָדָם – וּוַדַּאי שֶׁלֹּא עֲבוּדָה – יָכוֹל לִזְכּוֹת לְבִטָּחוֹן בַּה'. וְלָכֵן חָנַן ה' אֶת כָּל אֶחָד בְּבִטָּחוֹן עַצְמִי, כְּבִיכוֹל, לְצֹרֶךְ דְּבָרִים הַמִּינִימָלִים, כְּגוֹן: לָלֶכֶת, לִנְסֹעַ, לַעֲסֹק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, וְלֹא לְדַאֹג דַּאֲגוֹת שָׁוְא. כִּי אִם לֹא הָיָה הָאָדָם בְּבִטָּחוֹן עַצְמִי בַּדְּבָרִים הַמִּינִימָלִים, הָיָה מִתְמוֹטֵט, שֶׁהֲרֵי לֹא כָּל אֶחָד יָכוֹל תֵּכֶף לְהַגִּיעַ לְמַעֲלַת הַבִּטָּחוֹן בַּה' בִּלְבַד עַל כָּל דְּבָרָיו, שֶׁכָּךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּאֱמֶת. וְאִלּוּ אֲנִי, נִטַּל מִמֶּנִּי הַבִּטָּחוֹן הָעַצְמִי לְגַמְרֵי, וְאַף לִנְסֹעַ נְסִיעוֹת רְחוֹקוֹת כְּמִחוּץ לָעִיר לֹא נָסַעְתִּי תְּקוּפָה אֲרֻכָּה פֶּן יִקְרֵנִי אָסוֹן.

הָיִיתִי מֻדְאָג מִיּוֹם מוֹתִי, שֶׁמָּא קָרוֹב הוּא הַיּוֹם אוֹ מָחָר, דָּבָר שֶׁאֶמְנָם צָרִיךְ לְהַדְאִיג כָּל אֶחָד, אֲבָל שׁוּב כַּנִּזְכָּר לְעֵיל – לְכָל אֶחָד נָתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּטָּחוֹן עַצְמִי, שֶׁאֶמְנָם הוּא בִּטָּחוֹן שָׁוְא, אֲבָל לְצֹרֶךְ קִיּוּם הָעוֹלָם אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַיֵּם מִבְּלִי שֶׁיִּבְטְחוּ בְּנֵי אָדָם בְּעַצְמָם לְפָחוֹת לְצֹרֶךְ דְּבָרִים מִינִימָלִיִּים, וְאִלּוּ אֲנִי הֻצְרַכְתִּי לִסְמֹךְ עַל נֵס לְצֹרֶךְ קִיּוּמִי שָׁעָה שָׁעָה. פְּחָדִים וְדַאֲגוֹת שֶׁוְא עָצְרוּ אוֹתִי מִלַּעֲשׂוֹת לְאֵיזוֹשֶׁהִי עֲבוֹדָה, מִלִּמּוּדוֹת אוֹ מִשֶּׁהוּ אַחֵר, כִּי קֹדֶם כֹּל רָצִיתִי לִהְיוֹת "בְּרִיא". וְכַמּוּבָן שֶׁהַפְּחָדִים וְהַדְּאָגוֹת גָּרְרוּ אַחֲרֵיהֶם חֲלוֹמוֹת לֹא נְעִימִים, שֶׁהֲרֵי אֵין הָאָדָם חוֹלֵם אֶלָּא מִמַּה שֶּׁמְּהַרְהֵר. וְשׁוּב דִּמְיוֹן גּוֹרֵר דִּמְיוֹן, וְלַמָּצָב בּוֹ הָיִיתִי, הָיָה דַּי בַּחֲלוֹם עָגוּם שָׁוְא אֶחָד כְּדֵי "לְנַבֵּאת" לִי אֶת עֲתִידִי שֶׁמְּמַיֵּלָא אֲנִי פּוֹחֵד מִמֶּנּוּ.

הָיוּ לִי סִיּוּטִים מִבְּנֵי אָדָם שֶׁהִתְמוֹטְטוּ וְנָפְלוּ, שֶׁמָּא יִקְרֵנִי כְּמוֹתָם, וְלֹא יָכְלְתִּי לִשְׁמֹעַ שֶׁיְּהוּדִי הִתְמוֹטֵט, הִתְעַרְעֵר, הִתְאַבֵּד, הִשְׁתַּטָּה. כָּל שְׁמוּעוֹת אֵלּוּ הֵבִיאוּ עָלַי דְּאָגוֹת נוֹסָפוֹת, סִיּוּטִים נוֹרָאִים, פֶּן אֶהְיֶה כְּאֶחָד מֵהֶם.

וּבְקִצּוּר, מַמָּשׁ תִּקְצַר הַיְרִיעָה מִלְּהָכִיל אֶת תְּקוּפָה קָשָׁה זוֹ שֶׁעָבְרָה עָלַי בְּמֶשֶׁךְ כְּעֶשֶׂר שָׁנִים, וּכְבָר הָיוּ לִי שִׁשָּׁה יְלָדִים. כָּךְ שֶׁבְּשׁוּרוֹת אֲחָדוֹת כָּאן עַל גַּבֵּי מַחְבֶּרֶת זוֹ אֲנִי מְדַלֵּג טְרֶגֶדְיָה שֶׁל שָׁנִים אֲרֻכּוֹת שֶׁבָּהֶם נִתְקַפְתִּי בְּמַחֲלַת הַדְּאָגָה, שֶׁקָּשָׁה הִיא מִכָּל הַמַּחֲלוֹת, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַז"ל: "וְהֵסִיר ה' מִמְּךָ כָּל חֹלִי" – זֶה חֹלִי הַדְּאָגָה.

וּבְכֵן הַשְׁאֵלָה, כֵּיצַד הֶחֱזַקְתִּי מַעֲמָד בִּתְקוּפָה אֲרֻכָּה זוֹ, עַד שֶׁבָּרוּךְ ה' יָצָאתִי מִמֶּנָּה לְשָׁלוֹם לִהְיוֹת, בָּרוּךְ ה', בֶּן תּוֹרָה, מַאֲמִין בַּה' וּבְצַדִּיקָיו? נִסִּיתִי לֵילֵךְ לְהַרְבֵּה צַדִּיקִים שֶׁבֵּרְכוּנִי. כַּמּוּבָן אֲנִי מַאֲמִין שֶׁבִּרְכָתָם פָּעָלָה, אֲבָל עֲדַיִן רָחוֹק הָיִיתִי מֵהַיְשׁוּעָה שֶׁלָּהּ קִוִּיתִי – לַחְזוֹר

לְאֵיתָנִי כְּכָל הָאָדָם, כִּי לֹא לְמַעַן זֶה הֵבִיא עָלַי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַיִּסּוּרִים הַלָּלוּ. רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמָסֹר לִי מֶסֶר גָּדוֹל וְלֶקַח טוֹב יוֹתֵר, וְלָכֵן לֹא הוֹעִילוּ בִּרְכוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים לְגָמֹר אֶת סִפּוּרִי.

נִסִּיתִי לָלֶכֶת לִמְאֹרָעוֹת מְשַׂמְּחִים [כַּמּוּבָן בְּמִסְגֶּרֶת הַצְּנִיעוּת]. הַדָּבָר הוֹעִיל לְשָׁעוֹת אֲחָדוֹת, וְשׁוּב עִקֵּר הַמַּחֲלָה לֹא פָּג וְלֹא סָלַק מִשָּׁרְשׁוֹ.

הַדָּבָר הַיָּחִיד שֶׁהִרְגִּיעַנִי, הוּא הִתְחַזְּקוּת בֶּאֱמוּנָה. הִרְבֵּיתִי לִקְרֹא בְּסִפְרֵי אֱמוּנָה וּבְטָחוֹן, הִרְבֵּיתִי תְּפִלָּה לַה' יִתְבָּרַךְ, בְּהִיוֹתִי יוֹדֵעַ שֶׁאֵין שׁוּם אֶחָד שֶׁיָּכוֹל לַעֲזֹר לִי חוּץ מִמֶּנּוּ. הָיִיתִי שׁוֹפֵךְ נַפְשִׁי לְפָנָיו, שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה', כִּי הָיִיתִי גַּם בְּמַצָּב שֶׁאֵינִי יָכוֹל לְהָשִׂיחַ דַּאֲגָתִי לְשׁוּם אֶחָד מִבְּנֵי אָדָם, כִּי רָצִיתִי לְהַסְתִּיר "מַחֲלָתִי" מֵעַיִן כֹּל, וּבְשׁוּם אֹפֶן לֹא רָצִיתִי שֶׁיֵּדַע אָדָם מִמַּצָּבִי, כָּךְ שֶׁהוֹסִיף זֹאת מוּעָקָה עַל מוּעָקוֹתַי, שֶׁהָרֵי דְּאָגָה בְּלֵב אִישׁ יְשִׂיחֶנָּה, וְגַם זֶה לֹא הָיָה בְּאֶפְשָׁרוּתִי. כָּךְ שֶׁהַנּוֹתָר לִי הָיָה רַק לְהִסְתַּגֵּר בְּבֵית כְּנֶסֶת לְבַדִּי וְלִשְׁפֹּךְ דַּאֲגָתִי רַק לְבוֹרְאִי, וְהָיִיתִי מְסַפֵּר לוֹ אֶת מַצָּבִי, כְּבֵן הַמְסַפֵּר לְאָבִיו אֶת כְּאֵבוֹ, וּבוֹכֶה בְּדִמָּעוֹת רַבּוֹת שֶׁיַּחְזִירֵנִי לְאֵיתָנִי וְיִתֵּן לִי שַׁלְוַת חַיִּים. וַחֲבָל שֶׁלֹּא הִשְׁתַּמַּשְׁתִּי בְּפִתְרוֹן זֶה מִתְּחִלַּת סִבְלִי כִּי אָז הָיִיתִי חוֹסֵךְ הַרְבֵּה צַעַר וְעָגְמַת נֶפֶשׁ.

נִמְנַעְתִּי וּבָרַחְתִּי מֵרְפוּאוֹת בְּשִׁיטַת הַפְּסִיכוֹלוֹגְיָה אוֹ רְפוּאוֹת שֶׁל כַּדּוּרִים וּתְרוּפוֹת, כִּי הָיָה בָּרוּר לִי שֶׁכָּל אֵלּוּ רַק יְדַכְּאוּ אוֹתִי יוֹתֵר וְיוֹתֵר, הֱיוֹת שֶׁלֹּא רָצִיתִי לִרְאוֹת אֶת עַצְמִי כְּמִטֻּפָּל אֵצֶל פְּסִיכוֹלוֹג וּלְהֵחָשֵׁב כְּלֹא שָׁפוּי וְכוּ'. אַךְ בְּכָל זֹאת לֹא עָמַדְתִּי בְּפִתּוּי יִצְרִי, וְהָלַכְתִּי פַּעַם לְפְסִיכוֹלוֹג, אוּלַי תֵּצֵא לִי מִמֶּנּוּ תּוֹעֶלֶת, וְסִפַּרְתִּי לוֹ אֶת כָּל בְּעָיָתִי, שֶׁהוּא בְּעֶצֶם הָרִאשׁוֹן שֶׁהִשַּׂחְתִּי לְפָנָיו אֶת דַּאֲגָתִי.

וְכֹה הָיְתָה תְּשׁוּבָתוֹ אֵלַי, בְּתוֹר אָדָם חִלּוֹנִי:

"הֲלֹא אַתָּה אָדָם דָּתִי, וְלָכֶם הַדָּתִיִּים יֵשׁ אֱמוּנָה!"

הוֹדָה לִי אוֹתוֹ פְּסִיכוֹלוֹג, שֶׁכָּל כֹּחָם רַק לְהַחֲלִישׁ דִּמְיוֹן לְבַעֲלֵי הַדִּמְיוֹן, וְלֹא לֶאֱדֹת לִבְעָיַת הַנֶּפֶשׁ בֶּאֱמֶת.

דָּבָר שֶׁחִזְּקַנִי לִרְאוֹת כִּי הַכֹּל שֶׁקֶר, וְלֹא יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי אִם הַפְּנִיָּה לַה' יִתְבָּרַךְ, וְכַנֶּאֱמַר: "אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל". וְאַגַּב אַעְתִּיק כָּאן קָטַע מִסֵּפֶר "אוֹצַר הַמַּחְשָׁבָה" עַל מַאֲמְרֵי רַבִּי צָדוֹק הַכֹּהֵן מִלּוּבְלִין זַצַ"ל בִּגְנוּת הַפְּסִיכוֹלוֹגְיָה:

אֵין כְּלָל זִקָּה וְיַחַס בֵּין תּוֹרַת הַנֶּפֶשׁ הַמְקוֹרִית הָעֲמֻקָּה שֶׁל רַבִּי צָדוֹק עִם הַמֻּנָּח "פְּסִיכוֹלוֹגְיָה", בַּמַּשְׁמָעוּת הַמְּדִעִית הַמְעֻוָּתֶת.

גַּם הַמֻּשָּׂג "עִדּוּן" – "סוּבְּלִימַצְיָה" שֶׁבַּפְּסִיכוֹלוֹגְיָה – אֵינוֹ זֶהֶה כְּלָל וּכְלָל עִם אוֹתוֹ יְסוֹד הַהֶפְכִים וְהַגְּוָנִים, שֶׁבָּא לִידֵי בִּטּוּי בְּתוֹרַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל רַבִּי צָדוֹק. אֵין בֵּינֵיהֶם בְּמַהוּתָם וְלֹא

כְּלוּם! יְסוֹדוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל רַבִּי צָדוֹק יוֹנְקִים מִמְּקוֹר אֲצִילוּתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, מִמְּקוֹר מַחְצַבְתָּהּ הָאֱלֹקִי.

לֹא הָיִינוּ נִזְקָקִים כְּלָל לַפְּסִיכוֹלוֹגְיָה שֶׁאֵינָהּ כְּלָל בִּתְחוּם עִסּוּקֵינוּ. אוּלָם בְּהֶקְשֵׁרָם שֶׁל דְּבָרִים, קָשֶׁה לְהִמָּנַע מִלְּצַיֵּן אֶת הַהֶבְדֵּל הֶעָצוּם שֶׁבֵּין עוֹלַם הָאֱמוּנָה שֶׁל רַבִּי צָדוֹק – אוֹתָהּ אֱמוּנָה צְרוּפָה, מְשׁוֹבֶבֶת, זַכָּה וּמְקוֹרִית, הַיּוֹנֶקֶת מְקוֹרָהּ מֵהַצֶּלֶם הָאֱלֹקִי – מ"וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים – מִדִּילֵהּ נָפַח", כְּפִי שֶׁבָּאָה לִידֵי בִּטּוּי בְּכָל יְפִעָתָהּ בְּתוֹרַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁלּוֹ – לְבֵין הַתֵּאוֹרִיוֹת הַשִּׁטְחִיּוֹת וְהַמְעֻוָּתוֹת שֶׁל הַפְּסִיכוֹלוֹגְיָה הַיּוֹנְקוֹת מֵאַפְלוּלִית הַחַיִּים, מִיּוֹהֲרָה אַמְבִּיצְיוֹנִית שֶׁל גַּאֲוָה מַדְּעִית, הַמְנֻגָּדוֹת לָאֱמֶת וּלְנֶפֶשׁ הָאָדָם.

יְצַיֵּן, שֶׁהַדֵּעָה הָרוֹוַחַת כַּיּוֹם בְּאַסְכּוֹלוֹת שׁוֹנוֹת הִיא – שֶׁהַפְּסִיכוֹלוֹגְיָה אֵינָהּ עוֹסֶקֶת כְּלָל בְּמַדַּע הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם – כָּל עִסּוּקָהּ הִיא גִּשּׁוּשִׁים בַּתְּחוּם הַשִּׂכְלִי הַמַּבְהָק וְהַנִּסְיוֹנִי שֶׁבָּאָדָם, וְאֵין לָהּ וְלֹא כְּלוּם עִם הַנַּפְשִׁיּוּת שֶׁבּוֹ, וּבְוַדַּאי לֹא בַּמַּשְׁמָעוּת הַמַּהוּתִית הַפְּנִימִית. לְכָל הַיּוֹתֵר, אֵינָהּ עוֹסֶקֶת אֶלָּא בָּרְבָדִים הָעֶלְיוֹנִים וְהַשִּׁטְחִיִּים שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, אַךְ מַהוּת הָאָדָם וְהָאֱמֶת שֶׁבּוֹ אֵינָן כְּלָל בִּתְפִישָׂתָם! (עד כאן מספר "אוצר המחשבה").

וְלָמַדְתִּי, כְּשֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה עֲדַיִן בִּרְפוּאָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, לֹא יוֹעִילוּ לוֹ כָּל הַתְּרוּפוֹת וְכָל הַפְּסִיכוֹלוֹגִים שֶׁבָּעוֹלָם, וְכָל זְמַן שֶׁהָאָדָם אֵינוֹ מֵבִין אֶת מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹמֵז לוֹ וְדוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ, רָחוֹק הוּא עֲדַיִן מִישׁוּעָתוֹ.

וְלָכֵן זוֹ הָיְתָה עֲבוֹדָתִי יוֹם יוֹם – לְהִסְתַּגֵּר, לְהִתְפַּלֵּל, לְבַכּוֹת.

אֶת הָאֱמֶת אֹמַר, שֶׁבִּתְחִלָּה שֹׁעֲרֵי שָׁמַיִם נִסְגְּרוּ לִתְפִלָּתִי לְגַמְרֵי, וְהָיָה לִי אָמְנָם מַרְגּוֹעַ רַק בְּשָׁעָה שֶׁהָיִיתִי מֻשְׁיָח דַּאֲגָתִי לְבוֹרְאִי, אוּלָם תֵּכֶף שׁוּב הָיִיתִי נִתְקָף לְחֹלִי הַדְּאָגָה. וְלֹא הִתְיָאַשְׁתִּי.

יָדַעְתִּי, זוֹ מִלְחֶמֶת קִיּוּם – אוֹ שֶׁאֲנִי מְנַצֵּחַ אֶת יִצְרִי, אוֹ שֶׁאֲנִי נוֹפֵל לְפָנָיו וְאֵין לִי קִיּוּם, וּמְאַבֵּד אֲנִי אֶת שְׁנֵי עוֹלָמוֹתַי, עוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלָם הַבָּא. וְהִתְמַדְתִּי וְהִתְעַקַּשְׁתִּי יוֹם יוֹם בִּתְפִלָּה.

וּבֶאֱמֶת זוֹ הָיְתָה הַתְּרוּפָה הָעִקָּרִית וְהָאֲמִתִּית לְמַשְׁבְּרִי, וְהַהֶסְבֵּר לְכָךְ פָּשׁוּט, חוֹלֶה הַסָּח צַעֲרוֹ לִפְנֵי רוֹפֵא, הֲרֵי שֶׁבְּאוֹתָם רְגָעִים שֶׁל שִׂיחָה עִם הָרוֹפֵא, אוֹתוֹ חוֹלֶה שָׁרוּי בְּהַרְגָּעָה מְלֵאָה, כֵּיוָן שֶׁהוּא בְּתִקְוָה שֶׁאָכֵן פִּתְרוֹנוֹ יִמָּצֵא, וְהַצִּפִּיָּה וְהַתִּקְוָה שֶׁבָּהּ הוּא שָׁרוּי בְּאוֹתָם רְגָעִים, מְסַלְּקִים מִמֶּנּוּ אֶת הַדְּאָגָה. אָמְנָם נָכוֹן, לְאַחַר שֶׁהוּא לוֹקֵחַ אֶת הַתְּרוּפָה וְרוֹאֶה שֶׁאֵין בָּהּ כְּדֵי לְרַפֹּאתוֹ – שָׁב הוּא לְדַאֲגָתוֹ, אוּלָם הַמִּפְרָשׂ שִׂיחָתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הֲרֵי הוּא תָּמִיד בְּמַצָּב שֶׁל אוֹתָם רְגָעִים שֶׁל יְשִׁיבָה מוּל רוֹפֵא, כֵּיוָן שֶׁבְּכָל פַּעַם שֶׁהוּא מֻשְׁיָח צַעֲרוֹ, הוּא בְּתִקְוָה שֶׁה' יִשְׁמַע עַתָּה אֶת תְּפִלָּתוֹ, וְגַם אִם לֹא נִתְמַלְּאָה בַּקָּשָׁתוֹ עַתָּה, חוֹזֵר

שׁוּב מָחָר וּמִתְפַּלֵּל, וְשׁוּב בְּתִקְוָה שֶׁהַיּוֹם תִּתְמַלֵּא בַּקָּשָׁתוֹ וְתִשָּׁמַע תְּפִלָּתוֹ, כִּי הֲרֵי אֵינוֹ דּוֹמֶה לְרוֹפֵא – שֶׁאִם נִתְבַּדְּתָה תִּקְוָתוֹ, אֵין לוֹ עַל מָה לָשׁוּב וְלִסְמֹךְ עָלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן יֵלֵךְ לְרוֹפֵא אַחֵר. וַהֲרֵי אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵין מוֹנֵעַ מִלְּרַפֹּאת, וְכָל פַּעַם שֶׁמְּשׁוֹחֵחַ עִמּוֹ, הַתִּקְוָה – כְּמוֹ שִׂיחָה עִם רוֹפֵא מֻחְדָּשׁ, כָּךְ שֶׁלִּפְחוֹת מַרְוִיחַ אֶת אוֹתָם רִגְעֵי תְּפִלָּה לְתִקְוָה וְשִׂמְחָה.

הִרְבֵּיתִי בִּצְדָקוֹת מְאֹד, וְעַזְרְתִּי לְמִסְכֵּנִים בְּגוּפִי וּבְמָמוֹנִי הַרְבֵּה לְאֵין שִׁעוּר, דָּבָר שֶׁהִרְבָּה לִי קוֹרַת רוּחַ וְשִׂמְחָה וְנָתַן לִי סִפּוּק רַב בְּחַיַּי, הֵן מִצַּד הַחֶסֶד, הֵן מִצַּד הַהַבְטָחָה: צְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת.

מַחְשַׁבְתִּי הָיְתָה רַק לְבוֹרְאִי, עֵינַי הָיוּ תְּלוּיוֹת רַק אֵלָיו. הָיִיתִי רוֹאֶה עַצְמִי חָסַר אוֹנִים, חָשׁוּף לְדִמְיוֹנוֹת מְדַכְּאִים שֶׁאֵין מִיָּדָם מַצִּיל מִלְּבַד הוּא יִתְבָּרַךְ. וּבְהֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן הִרְבֵּיתִי בִּשְׁעוֹת הַמַּרְגּוֹעַ בְּתוֹרָה כְּפִי יְכֹלְתִּי, וּלְאַט לְאַט – תְּקוּפָה שֶׁל 10 - 12 שָׁנָה – לָקַח עַד שֶׁהִתְאַזְּנְתִּי, וּפָחוֹת אוֹ יוֹתֵר חָזַר לִי הַתֵּאָבוֹן, הַשֵּׁנָה וְהַטַּעַם בְּחַיַּי.

עַד כָּאן בְּקִצּוּר נִמְרָץ, וּמֵאָז וְהָלְאָה הִשְׁתַּפֵּר יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִצָּבִי, עַד שֶׁבָּרוּךְ ה' אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁחָזַרְתִּי לְאֵיתָנִי. וּכְשֶׁהַיּוֹם, לְאַחַר 20 שָׁנָה, וּבָרוּךְ ה' כְּבָר חִתַּנְתִּי אֶת אוֹתָהּ בִּתִּי בְּכוֹרָתִי, שֶׁלֹּא הֶאֱמַנְתִּי וְלֹא פִּלַּלְתִּי לִרְאוֹתָהּ, וְכָעֵת הֶרְאַנִי ה' גַּם אֶת זַרְעָהּ, בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ, יוֹשֵׁב וְחוֹשֵׁב אֲנִי כַּמָּה נְקֻדּוֹת שֶׁהִרְוַחְתִּי מִכָּל הַטְּרָגֶדְיָה שֶׁעָבְרָה עָלַי, וְאֶמְנָה כַּמָּה מֵהֶם:

הֵבַנְתִּי שֶׁהַחַיִּים לֹא הֶפְקֵר, אֵין בְּטָחוֹן בַּשַּׁלְוָה שֶׁיְּכוֹלָה לְהִסְתַּלֵּק, וּבְמִקּוֹמָהּ תָּבוֹא הַדְּאָגָה בְּרֶגַע.

יֵשׁ לְהוֹדוֹת לַה' עַל הַבְּרִיאוּת הַקַּיֶּמֶת, וְלִשְׁמֹחַ בַּטּוֹב הַקַּיָּם, כִּי לֹא אֶשְׁכַּח הֵיאַךְ הָיִיתִי מְקַנֵּא בָּאֲנָשִׁים בְּמַצָּבִים גְּרוּעִים הַרְבֵּה מִמֶּנִּי, וְרַק שֶׁהַשַּׁלְוָה הַמִּינִימָלִית עָדַיִן אֲצָלָם.

הָיִיתִי בָּז לַכֶּסֶף וְלַזָּהָב וְלַכָּבוֹד. רָצִיתִי רַק לִהְיוֹת שָׁלֵו וְשָׂמֵחַ עִם פַּת לֶחֶם בְּלִבַּד, וְרַק שֶׁיְּסַלֵּק מִמֶּנִּי הַמָּוֶת הַזֶּה – חֹלִי הַדְּאָגָה.

זָכִיתִי לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה, בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית וּבִתְפִלָּה, וּבְקִיּוּם שִׂוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד. וּלְהָבִין שֶׁגַּם מַשְׁבְּרֵי הַנֶּפֶשׁ הִנָּם בְּהַשְׁגָּחָה וּלְכַפָּרַת עֲוֹונוֹת, וְלֹא כְּמוֹ טוֹעִים רַבִּים, שֶׁחוֹשְׁבִים שֶׁכַּפָּרַת עֲוֹונוֹת וְהַשְׁגָּחָה שַׁיָּךְ רַק בְּנֵזֶק מָמוֹנִי, אוֹ חֹלִי גּוּפָנִי, כִּשְׁבִירַת יָד וְרֶגֶל.

לֹא כֵן – אֶלָּא כָּל צַעַר נַפְשִׁי, מֻתָּח, דְּאָגָה, פַּחַד, הַכֹּל בִּגְזֵרַת קֶל עֶלְיוֹן, וּבִרְצוֹנוֹ מִתְחַזֵּק הַחֹלִי, וּבִרְצוֹנוֹ פָּג הַמֻּתָּח וְהַבֶּהָלָה.

עֵינַי הָיוּ תְּלוּיוֹת לַה' יִתְבָּרַךְ גַּם עֲבוּר הַצְּרָכִים הַמִּינִימָלִים בְּיוֹתֵר שֶׁאֲפִלּוּ טוֹבִים סוֹמְכִים בָּהֶם עַל כֹּחָם וְעָצְמָתָם, וְאִלּוּ אֲנִי הָיִיתִי צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּבְטָחוֹן בַּה' אֲפִלּוּ עֲבוּר עֵסֶק קָטָן בְּיוֹתֵר, כִּי נִטַּל מִמֶּנִּי הַבִּטָּחוֹן הָעַצְמִי לְגַמְרֵי.

הִרְבֵּיתִי בַּתּוֹרָה מִתּוֹךְ אֱמוּנָה שֶׁמַּרְבֶּה תּוֹרָה מַרְבֶּה חַיִּים, וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ, בְּעֶזְרַת ה'. וּכְמוֹ כֵן הָיִיתִי יָרֵא מְאֹד מִלַּחֲטֹא – אָמְנָם יִרְאַת הָעֹנֶשׁ.

הִרְבֵּיתִי בִּצְדָקָה וּבְחֶסֶד לְמְאֹד, וּמִתּוֹךְ אֱמוּנָה שֶׁצְּדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת, וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ, בְּעֶזֶר ה'.

זָכִיתִי לִהְיוֹת רָגִישׁ לְסִבְלָם שֶׁל אֲנָשִׁים, וּבִפְרָט לַסּוֹבְלִים בִּדְבָרִים הַדּוֹמִים לְסִבְלִי, שֶׁאֵין צַעֲרָם מוּבָן וּמֻרְגָּשׁ אֵצֶל הַבְּרִיאִים וּבוֹטְחִים בְּעַצְמָם.

זָכִיתִי לְחַזֵּק רַבִּים בְּאוֹתוֹ דָּבָר אוֹ בְּדְבָרִים הַדּוֹמִים לְסִבְלִי, וּמָצְאוּ רַבִּים מָנוֹחַ וּמַרְגּוֹעַ בְּמִלּוֹתַי וּבַעֲצוֹתַי כְּבַעַל נִסָּיוֹן.

זָכִיתִי לִזְכֹּר נִסֵּי ה' עִמָּדִי תָּמִיד, כִּי אֲנִי מַזְכִּיר לְעַצְמִי אֶת עָבָרִי וְאֶת חַסְדֵי ה' עָלַי, וּמוֹדֶה לוֹ מְאֹד מְאֹד.

זָכִיתִי לְהָבִין שֶׁאֵין שׁוּם יֵאוּשׁ בָּעוֹלָם, וְאַף שֶׁבִּתְחִלָּה שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם הָיוּ כִּבְיָכוֹל סְגוּרִים לִתְפִלָּתִי, לְבַסּוֹף רָאִיתִי שֶׁאֵין הַתְּפִלּוֹת הוֹלְכוֹת לְאִבּוּד, וְכָל חֹלִי הַדְּאָגָה פָּרַח מִמֶּנִּי בְּעָנָן חוֹלֵף. עַד הַיּוֹם רוֹאֶה אֲנִי כֵּיצַד ה' יִתְבָּרַךְ מְחַנֵּךְ אֶת בְּרוּאָיו וּמְיַסְּרָם, רַק לְמַעַן יִתְקָרְבוּ אֵלָיו וְיֵדְעוּ אוֹתוֹ.

נוֹכַחְתִּי לָדַעַת שֶׁהַפִּתְרוֹן – הַשִּׂמְחָה, אֲשֶׁר הִיא תְּרוּפַת הַפֶּלֶא לַכֹּל. בְּיַד הָאָדָם לְהַשִּׂיגָהּ, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁרַבִּים חוֹשְׁבִים שֶׁהַשִּׂמְחָה הִיא מַתָּנָה, וְלָכֵן כּוֹרְעִים וּנְמַסִּים מֵהָעֲבוּת וְהַמָּרָה הַשְּׁחוֹרָה הַתּוֹקֶפְתָּם, וּפוֹנִים לִסְגֻלּוֹת וְלִתְרוּפוֹת, וְאֵינָם מְבִינִים שֶׁבְּיָדָם לְהָשִׁיב אֶת הַשִּׂמְחָה אֶל לִבָּם, וְרַק עַל יְדֵי הִתְחַזְּקוּת בֶּאֱמוּנָה יֵשׁ לָנוּ מוֹשִׁיעַ, יֵשׁ מִי שֶׁיָּכוֹל לַעֲזֹר בְּכָל מִקְרֶה, וְכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלֶיךָ מֻשְׁגָּח עַד כַּמָּה וְעַד מָתַי, וְאֵין לְהִתְיָאֵשׁ וְלִפֹּל לִזְרוֹעוֹת הָעֲצָבוּת כְּלָל.

א. כְּדֵי לֹא לַחְזֹר לְמַשְׁקָעִים וּלְסִיּוּטִים מֵהֶעָבָר, רָאִיתִי שֶׁהַחִזּוּק הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר לְהִתְבּוֹנֵן בַּנְּקֻדּוֹת הַטּוֹבוֹת הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל שֶׁבָּאוּ לִי בְּעִקְבוֹת הַסֵּבֶל דַּוְקָא, וְדַוְקָא מֵהַסֵּבֶל וְהַפֻּרְעָנוּת בָּאוּ לִי רְוָחִים גְּדוֹלִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל. וְתֵכֶף כְּשֶׁאֲנִי מִתְבּוֹנֵן בַּטּוֹב שֶׁבַּיִּסּוּרִים, תֵּכֶף אֲנִי מִתְמַלֵּא שִׂמְחָה מֵ"הָעִסְקָה" הָרוּחִית שֶׁבָּאָה לְיָדִי.

ב. לָמַדְתִּי שֶׁאָדָם יָכוֹל לְהִשְׁתַּלֵּט עַל מַחְשְׁבוֹתָיו, וְכַמּוּבָא בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהַפַּחַד וְהַדְּאָגָה הֵם בַּלֵּב, וְאִלּוּ בַּמֹּחַ יֶשְׁנוֹ הַשֵּׂכֶל הַמְיַשֵּׁב אֶת הִתְפָּרְצוּת רְגָשׁוֹת הַלֵּב. וְנָתַן ה' כֹּחַ בַּשֵּׂכֶל שֶׁבַּמֹּחַ הַרְבֵּה יוֹתֵר כֹּחַ מֵהָרְגָשׁוֹת שֶׁבַּלֵּב, וְרַק צָרִיךְ הָאָדָם לְהַפְעִיל וּלְהַאֲמִין בְּכָךְ וְלַעֲבֹד עִם הַשֵּׂכֶל, וְכָךְ יְנַצַּח אֶת רְגָשׁוֹתָיו שֶׁבַּלֵּב.

ג. לֹא הֶאֱמַנְתִּי שֶׁאֲנִי בְּמַצָּב שֶׁל נִסָּיוֹן בְּכָלָל וְיֵשׁ בְּחִירָה בְּיָדִי לְשַׁנּוֹת אֶת מַצָּבִי, חָשַׁבְתִּי שֶׁאֲנִי אָנוּס בְּמַצָּבִי. וְהַיּוֹם אֲנִי רוֹאֶה שֶׁהָיִיתִי נִתְבָּע אִלּוּ הָיִיתִי נוֹפֵל תַּחַת הַיֵּאוּשׁ, וְכִי כָּל

זֶה הָיָה סַךְ הַכֹּל נִסָּיוֹן – אָמְנָם קָשֶׁה וְכָבֵד, אֲבָל נִסָּיוֹן שֶׁאֶפְשָׁר בְּהֶחְלֵט לְהִתְמוֹדֵד עִמּוֹ וּלְבַסּוֹף לְנַצֵּחַ.

ד. הַחְדָּרַת מַחְשָׁבוֹת טוֹבוֹת וְחִיּוּבִיּוֹת מְגָרְשׁוֹת אֶת הַשְׁלִילִיּוֹת. אִי אֶפְשָׁר לְהִלָּחֵם יְשִׁירוֹת עִם הַמַּחְשָׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת, אֶלָּא יֵשׁ לְהַכְנִיס לָרֹאשׁ מַחְשָׁבוֹת עִידּוּד, אֱמוּנָה וּבְטָחוֹן, וּמִמֵּילָא מִתְגָּרְשׁוֹת כָּל אוֹתָן מַחְשָׁבוֹת הַמְבַלְבְּלוֹת, כִּי הַמּשָׂא וּמַתָּן עִם הַמַּחְשָׁבוֹת אֵינוֹ מוֹעִיל. כִּי כְּשֶׁאַתָּה מִתְפַּטֵּר מִמַּחְשָׁבָה פְּלוֹנִית, תֵּכֶף צָצָה מַחְשָׁבָה דְּמְיוֹנִית אַחֶרֶת שֶׁצָּרִיךְ שׁוּב לְהִלָּחֵם אִתָּהּ, וּלְכָךְ הַפִּתָּרוֹן לֹא לִטְעֹן אִתָּם כְּלָל, אֶלָּא מַה שֶּׁיּוֹתֵר לִדְחֹף לָרֹאשׁ טוֹב, וְיֵצֵא הָרַע וְיִסְתַּלֵּק לוֹ.

ה. יֵשׁ וְיֵשׁ בְּכֹחַ הָאָדָם לְגָרֵשׁ אֶת הַמַּחְשָׁבוֹת עַל יְדֵי שֶׁיַּכְנִיס מַחְשָׁבוֹת טוֹבוֹת לְרֹאשׁוֹ. הָאָדָם כְּמוֹ שׁוֹעֵר עַל מַחְשַׁבְתּוֹ, וּבְיָדוֹ לְהַכְנִיס אֶת הַטּוֹב, וְשֶׁיִּתְפֹּס הוּא אֶת מְקוֹם הֶחָלָל שֶׁבְּרֹאשׁוֹ, וּבְכָךְ יְצָטָרֵךְ הָרַע לְפַנּוֹת אֶת מְקוֹמוֹ.

ו. לְהִתְחַזֵּק בְּהִתְאַפְּקוּת וּבְסַבְלָנוּת לְתִקְוָה שֶׁיִּהְיֶה טוֹב. תָּמִיד נִשְׁאֲרָה אֲצִלִּי תִּקְוָה שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת טוֹב. לֹא לְמַהֵר לְהַחְלִיט שֶׁאֵין תִּקְוָה, כִּי זֶהוּ שֶׁקֶר גָּמוּר.

ז. לְהִזָּהֵר מִפִּתּוּיֵי שָׂוְא, שֶׁדַּוְקָא אָז מוֹצְאִים אֶת מְקוֹמָם לְפַתּוֹתְךָ – לְשַׁמֵּחַ אֶת עַצְמְךָ בְּדְבָרִים הָאֲסוּרִים בְּשִׂמְחַת תַּעֲרֻבֶת אֲנָשִׁים וְנָשִׁים, שִׂמְחַת הוֹלֻלּוֹת – דָּבָר שֶׁגּוֹרֵם לְהַכְבִּיד אֶת הַדִּכָּאוֹן וְהָאֲבָדוֹן, וְאַתָּה בִּמְקוֹם שֶׁתִּתְקָרֵב לִישׁוּעָתְךָ, הִנְךָ מִתְרַחֵק מִמֶּנָּה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי אִם לֹא תִּקְלֹט אֶת הַמֶּסֶר שֶׁהַבּוֹרֵא רוֹצֶה לְמָסֹר – לֹא עָשִׂיתָ כְּלוּם.

ח. לְמַדְתִּי שֶׁיֵּשׁ לְטַפֵּל בַּמַּחְשָׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת כִּבְכָל בְּעָיָה בַּחַיִּים אֵין לָגֶשֶׁת אֵלֶיהָ בְּזַעַם וּבְמָתַח, אֶלָּא לְהִשְׁתַּדֵּל לְהִתְיַשֵּׁב בְּדַעַת מְיֻשֶּׁבֶת, בְּפִנָּה סְגוּרָה, וְלִרְאוֹת כֵּיצַד וּבַמֶּה לְהַכְנִיס אֶת הַטּוֹב וּלְהוֹצִיא אֶת הָרַע.

וּנְסַיֵּם בְּדִבְרֵיו שֶׁל הָרַב שִׁמְשׁוֹן רְפָאֵל הִירְשׁ זַצַ"ל עַל פָּסוּק "עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת הָאָדָם יָשָׁר וְהֵמָּה בִּקְשׁוּ חִשְׁבֹּנוֹת רַבִּים", וּפֵרַשׁ הָרַב זַ"ל: "חִשְׁבֹּנוֹת רַבִּים" – הֵמָּה אוֹיְבֵי הַשִּׂמְחָה שֶׁרָכְשׁוּ בְּנֵי הָאָדָם לְעַצְמָם עַל יְדֵי חֶשְׁבּוֹנוֹת רַבִּים.

וְעוֹד פֵּרוּשׁ:

הַחַיִּים הֵם פְּשׁוּטִים וְיִשָּׁרִים, אֶלָּא שֶׁבְּנֵי הָאָדָם הֵמָּה הַמְסֻבָּכִים וּמְסַבְּכִים עַצְמָם בְּנִטּוֹתָם מֵהַיְשָׁרוּת שֶׁל הַחַיִּים.

שאלות ותשובות

חרדות ודאגות שווא

שאלה א - חרדות

הֵיאַךְ נִיתָּן לְסַתֵּר אֶת הַמַּחְשָׁבָה "הַמַּצְדֶּקֶת" לִדְאֹג אוֹ לְהֶחָרֵד מִפְּנֵי הֶעָתִיד?

תשובה

כל מדה ומדה יש בה שלילי או חיובי כידוע מספרי המוסר, והוא בכל המדות, וכגון: הגאוה, הכעס והשקר וכיוצא, דיש פעמים שיש לנהוג בהם כלפי מי שההלכה מורה כן. כמו כן מדת ה"ייאוש" היא מדה גרועה מאוד, אולם במקרה דידן יש לאחוז בה, והיינו להתייאש מההשתדלות העצמית ולהשליך עצמו להליכות הגוזר. פשוט להחליט הנני "מרים ידיים" בפני כל הדאגות והחרדות ומנטרל מעצמי כל תפקוד מניעה ולחימה, ואפלו לא משא ומתן עם אותם מחשבות טורדניות, ומשליך עצמי בהתבטלות גמורה לא - ל עליון וחפץ באשר יובילני, ובזה תוסר מהאדם הדאגה והמתח, ויבוא לרוגע והשלוה. ומקור הדברים הם ברמב"ם בספרו "מרווה נבוכים", ושם אומר הוא בחכמתו, האדם דואג ממה שחושב שיכול הוא לעזור לעצמו, אולם ממה שהאדם מתייאש מלעזור לעצמו - הדאגה מסתלקת ממנו, וכמו שרוב בני העולם - עמי הארץ ושאינם בני ברית - אינם דואגים פן ימותו היום או מחר, ואף שהמיתה מצויה, עם כל זה אחר שבין כה אין בידם לעשות מאומה בזה, מתייאשים מלדאוג ומשליכים עצמם למקרי העולם, ויהיה אשר יהיה בבחינת "אכול ושתו כי מחר נמות".

כמו כן בעל הבטחון מנטרל עצמו מתפקוד עצמי אחר שמאמין הוא שלא תלוי בו כלום, ומשליך עצמו על ה' שינחהו באשר יחפוץ, וכעניין "השלך על ה' יהבך", ובכך מסיח דעתו מדאגתו ומתייאש מלעזור לעצמו מתוך הכרה ואמונה שבאמת אינו יכול לעזור לעצמו מדאגותיו וכלו נתון לגזירת א - ל עליון ויבואר עוד להלן.

שאלה ב - חרדות

הֵיאַךְ לְגָרֵשׁ מַחְשָׁבוֹת דְּאָגָה אוֹ חֲרָדָה בְּאֹפֶן שִׂכְלִי?

תשובה

להשיב על כך נקדים הקדמה המבוססת על דבריו המחוכמים של ה"אבן עזרא" בפרשת יתרו בדבור "לא תחמוד".

שואל ה"אבן עזרא", הכיצד תצוה תורה לאדם שלא לחמוד ושלא להתאוות, וכי שליט האדם ברוחו מלהתאוות את אשר לרעהו והוא חסר מאותו דבר? הלא זה טבע אנוש, ולא מבעיא הלאו ד"לא תתאוה" שהוא מיד שמעלה בלבו תאות חפץ חבירו ומחשב בדעתו

כיצד יקנהו ממנו, וכי אפשר שלא להתאוות, אלא אפלו לגבי "לא תחמד" - הגם שהאסור מהתורה הוא כאשר קנהו בחמדתו, אולם פשוט הוא שגם בחמדה לבד מסתמא ישנו סרך אסור, שהרי סוף סוף חומד הוא דבר שאסור לו לקנותו מחמת אסור התורה.
ומתרץ, למה הדבר דומה? לכפרי עובד אדמה שאין בו מן ההשכלה כלום, וראה לנסיכה בת המלך שנשאת לנסיך חכם בן מלכים, התעלה קנאה בלבו של אותו נסיך לאמר: מדוע זכה נסיך זה בבת המלך ואילו הוא - אותו כפרי - לא זכה? הלא לטיפשות תחשב אותה קנאה, אחר שרחוק הוא מזרח ממערב מלהיות לו סיכוי אפלו לראות את בת המלך, ועל אחת כמה וכמה לשאתה לאשה.
כן הוא הדבר, אחר שגזירת א - ל עליון להקציב לכל אדם את אשר יוקצב לו, ואין אדם נוגע במוכן לחבירו במאומה, אם כן גזירת א - ל עליון חוצצת בין אשר לחברך - מלהיות שלך, וחציצה זו היא אף יותר מאשר החציצה העומדת בין הנסיכה לאותו כפרי, ואף שלאדם נדמה כי קרוב אליו הדבר אשר לחבירו ולכך חומד ומתאוה, אמנם יאמין שבגלל הגזירה שגוזר ה' לכל אחד את אשר יהיה לו, זהו עצמו סיבה יותר מכל סיבה להרחיק מלהיות קרוב אדם ליטול את אשר שיך לחבירו, ואף שלכאורה הדבר נראה שהוא בהשג ידו, אינו אלא מציורו של הקב"ה שמצייר כן בעולמו.
עם רעיון נפלא זה נבוא גם לנושא דאגות וחרדות שווא התוקפים את בני האדם מסבות שונות, והוא דיש לדעת המרחק עצום בין הפחד והדאגה לבין המציאות שהנך פוחד וחרד ממנה, ואף שלך נדמה שאת אשר יגרת הנה הוא בא, ולפי דרך הטבע עלול לקרות לי מקרה כזה או כזה, עליך להאמין שהנך רחוק מלבוא עליך אותו דבר אשר אתה חרד ממנו, ממש כמו שרחוק הדבר מלבוא עליך קודם שחרדת ממנו, או כמו כן רחוק הדבר מלבוא עליך כמו שנדמה לך שרחוק הוא מלבוא על חבריך שאינם חרדים כחרדתך, ואולי אף עלולים אחרים הרבה יותר ממך שיבוא עליהם אותו דבר חלילה שהנך חרד ממנו, על אף שהם אינם חרדים כלל מאותו דבר, היות וא - ל עליון הוא הגוזר לאשר ייעשה ואין מי שיזרזו או יעכבו מלעשות רצונו, ואף כשנראה הדבר קרוב יתכן ורחוק הוא מאוד מאוד, או להפך.

שאלה ג - חרדות

הַאִם יֶשְׁנָהּ הִתְיַחֲסוּת תּוֹרָנִית לִבְעָיוֹת נֶפֶשׁ כַּחֲרָדָה וּדְאָגָה?

תשובה

אדרבא, הבקיאים הגדולים בפתרון בעיות הנפש הנם חכמי ישראל, ולעומתם הפסיכולוגים והפסיכיאטרים המתימרים לומר כי הגיעו לעומק נבכי הנפש באמת

רחוקים המה מלהתמודד בפתרון בעיה זו לעומת חכמי ישראל. וכמובא במדרש (ילקוט שמעני שופטים ז' פ' מג) לכל הרגשה והרגשה נתן הקב"ה תורה, כלומר לכל תחושה והרגשה שלילית או חיובית יש לה התייחסות בתורתנו הק'.

והנה לך צטוט מספר "אוצר המחשבה" על מאמרי רבי צדוק הכהן מלובלין:

"רבותינו חדרו למקור אצילותה של הנפש ולמקור מחצבתה האלקי, ועל פי זה הגישו לנו פתרונות, בנגוד לתאוריות המעוותות והשטחיות של הפסיכולוגיה היונקת מאפלוליות החיים, מיוהרא אמביציונית של גאוה מדעית המנגדת לאמת ולמהות נפש האדם.

ויצויין שהבעיה הרווחת כיום באסכולות שונות היא שהפסיכולוגיה אינה עוסקת כלל במדע מהות הנפש של האדם, כל עסוקה גשושים בתחום השכלי המובהק והנסיוני שבאדם, ואין לה כלום עם הנפשיות שלו, ובודאי לא במשמעות המהותית הפנימית, לכל היותר עוסקת היא ברבדים העליונים והשטחיים שבנפש, אך מהות האדם והאמת שבו אינה כלל בתפישתם.

לדאבוננו רבים המה הסובלים מיסורי הנפש, כולל מהאיש הפשוט וההמוני ועד המשכיל והבעל דעה, הפסיכולוגים מלאים בעבודה מהפניות הרבות של הזועקים לעזרה, אולם כאמור כל שיטותיהם אינם אלא על פי תאוריות שונות וניסיונות כפי שרגילים המה לפעול ברפואות הגוף, ובאופני טיפוליהם בוודאי שאין טיפול שורש לעקור הבעיה משורשה.

אולם זה עדיין לא הנורא, האסון הגדול הוא בכך שפעמים רבות עצותיהם ותרופותיהם נוגדים את דעת תורה, וכמו למשל, לדעתם של רבים מרופאי הנפש כדי לשמח את הנפש המדוכאת אפשרי וכדאי על ידי הנאות האסורות לנו על פי תורתנו, והרי באים כאן לרפאות את המחלה בסיבת המחלה, שהרי מה מַחֲלֶה את הנפש כאיסורי עריות וטומאתם המטמאים את הנפש וגורמים לה התלבשויות של רוחות טומאה לבלבלה, אם כן וכי בזה תהא רפואתה, והלוא המה היו סיבות תחלואיה.

אין בכוונתנו לפסול או לאסור את ההליכה אצלם, אלא שמלכתחילה בוודאי יש ללכת לרופאים יראי ה', ובאופן שנצרך לילך אצל אלו הרחוקים מיראת ה', יש להזהיר לכל ההולך להטפל אצלם, שיהא בתאום עם דעת תורה ולא לקחת את דבריהם כדברי האורים, כדי שלא יהא הנזק יותר מאשר התועלת.

שאלה ד - חרדות

דְּאָגוֹת וַחֲרָדוֹת הֵיאַךְ יֵשׁ לְהַגְדִּירָן: כְּיִסּוּרִים? כְּחֹלִי? כְּשִׁיעָה? חֹסֶר אֱמוּנָה?

תשובה

דאגות וחרדות שווא הינם יסורים ככל היסורים שיש בעולמנו, ובני אדם מתיסרים בהם מדה כנגד מדה בצדק וביושר כפי הידוע לא - ל עליון.
והעובדא, שהמגוון בבעיות הנפש אף שבכללות אחד הוא, אולם לפרטיו הוא מגוון לכל אחד באופן אחר, וכאמור שהוא לפי מעשיו של האדם בדקדוק גדול מדה כנגד מדה.
וכשם שההתייחסות לכל גווני היסורים צריך שתהא בדרך האמונה שהכל בהשגחה פרטית ופרטי פרטית, כן ההתייחסות לגוון זה של יסורי הנפש צריך שיהא מתוך אמונה שההשגחה העליונה מפקחת על כל תקיפה ותקיפה של דאגה וחרדה.
אין להאדם להאשים עצמו בגוון יסורים אלו כשם שאין לו להאשים עצמו בגוון של יסורי גוף, וכגון כשנפל ונשברה רגלו, או כל חולי אחר, וכי אז מאשים הוא את עצמו? בודאי לא, אלא מנסה בישוב הדעת להיחלץ מחוליו, כן נצרך שבישוב הדעת יגש האדם לבעיית נפשו מבלי רגשי אשמה המלחיצים ומביאים למתח.
וכמו שביסורי הגוף העבודה היא לקבל באהבה ולהסכים ולא לראות עצמו כמסכן ולחיות ברחמנות עצמית, אלא להאמין שכך רצון ה' לטובתו, כן הוא בחולי הדאגה, או החרדה, עליו להבין שהוא כמו כן בהשגחה ליסרו להיות דואג או חרד באופן חריג שאינו קיים אצל בני אדם בדרך כלל, ועליו לקבל באהבה את תקיפות החרדה שתוקפים אותו, וללמוד את הלקח הטוב מהתועלת שביסורים אלו וכמו שנבאר זאת להלן, וכמו כן הדרך להתעמת עם חולי זה הוא ככל מלחמות היצר הבא להטריד מאמונה ובטחון, וכמו שיבואר גם זה להלן.
אם כן זה שנחלה בחולי הדאגה, אכן זהו חולי, וכמו שהזכרנו לעיל מהמדרש: "והסיר ה' ממך כל חולי" - זה חולי הדאגה, קראו לזה חולי מבחינת שנוי הנורמה של הדואג בייחס לשאר בני אדם שיש בהם את טבע הבריאה "בבטחון העצמי" כאמור, אולם מה שנעשה בבן אדם הלוקה בחולי הדאגה, הוא בכך שהוסר ממנו "הבטחון העצמי", ונשאר לו אתגר להיות תלוי בבטחון בה' גם בצרכים המינימליים שלו, ומשום כך אינו יכול לתפקד כלל מבלי לבטוח בה' בכל פרט.
כך שאי אפשר לקרוא לזה כל כך חולי, כמו שיותר נכון לקרוא לזה חוסר אמונה, שהרי באמונה בשלמות משלים הוא לעצמו את החסר, ושכרו אתו לזכותו בזכות נפלאה, שבמה שאחרים קיבלו למען הנסיון וההטעיה - בטחון עצמי, ואינם דואגים ממיתה או מחולי או משאר אסונות וברור שאין להם על כך שום שכר במה שאינם דואגים, לפי שאין זה אצלם מבטחון בה' אלא מבטחון בעצמם, וזה לצרך המבחן והנסיון, לעומתם אדם זה שנפל בחולי הדאגה ונלקח ממנו הבטחון העצמי נזקק לעבוד על כך בעשר

אצבעותיו ובעמל רב לטרוח להשיג את חסרונו בבטחון עצמו, ולהתקים אף בדברים המינימליים ביותר בבטחון בה' אלוקיו, אשריו ואשרי חלקו, כי בעצם זו עבודת כל אדם ואדם להגיע לכך להתנתק מבטחון עצמו לבטחון בה', אלא שעל הסובל מחולי הדאגה נכפתה עבודה זו בעל כורחו, לא מפני זה נחות הוא ממי שלא זכה כלל להתמודד בעבודה מחיבת זו, ואדרבא, מזורז הוא באתגר נפלא להיות עובד על אמונתו ושאומנם הוא עתה אצלו בלית ברירה על מנת להישרד ולא להתמוטט מדאגתו ובעל כורחו עליו להגיע לתוצאות בטחון, בכל אופן הרי הוא בבחינת "מתוך שלא לשמה בא לשמה", לבסוף ישיג בטחון בה' על כל השלכות ופרטי מאורעות חייו הרבים, ועבודה זו הלא נדרשת כאמור מכל אחד באשר הוא.

וכיוון שלוקה הוא בחוסר בטחון עצמי ונתקף במחשבות דאגה שאינם מחשבות של אמונה, כי האמונה מחיבת שיש להשליך על ה' את כל ענייניו ודאגתו לא תוסיף ולא תחסיר לו כלום, לכך להנצל ממחשבות אלו תועיל אך ורק אמונה שהיא כמו כן למעלה מן השכל, שהרי האמונה היא בדבר שהשכל חסום ומוגבל, ואז באה האמונה ומאמתת את מה שהשכל אינו יכול לאמתו ולהצדיקו, ולכך מחשבות אווילות וטיפשות או מחשבות של דאגות שווא שאינם מהגיון השכל - אי אפשר לבוא בשכל ולעוקרם כיוון שהם למטה מן השכל, ולכך נצרך אופן שהוא למעלה מן השכל, והוא האמונה ורק בה יש כדי לעקור מחשבות שאינם מצד השכל כהרהורי שטות ודאגה.

ואין כוונתנו בזה שיחוש האדם עצמו לפושע שאין בו די אמונה, ושוב יחוש אשמה בעצמו, כיון שזו גופא העבודה הנדרשת ממנו לעבוד על כך כפי יכולתו וכוחו מבלי להיות במתח, ככל עבודות ה' שמתנאי ההצלחה והנצחון הוא רק באם ילך בהם לאט לאט כפי כוחו ברוגע ולא במתח ולחץ.

שאלה ה - חרדות

שְׁאָלַנִי פַּעַם אָדָם הַסּוֹבֵל מֵחֲרָדוֹת וְדַאֲגוֹת שָׁוְא, מֶה הָיָה עוֹשֶׂה הֶחָפֵץ חַיִּים לוּ הָיוּ לוֹ יְסוּרִים מְגֻוָּן כָּזֶה שֶׁל יִסּוּרֵי הַנָּפֶשׁ?

תשובה

עניתי לו תשובה פשוטה ואמתית: לחפץ חיים זה לא יכול היה לקרות!והסבה היא, כי יסורי נפש אלו של דאגות וחרדות שווא נובעים מחוסר אמונה, ומחוסר הכרה ברורה באמת האמתית שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן גוזרים עליו מלמעלה, ומחוסר הכרה אמתית שאין על האדם מוטל כלום אלא להשליך עצמו לגמרי על הליכות הגוזר, וצדיק כה"חפץ חיים" כלל וכלל לא היו "מעיזים" מחשבות כאלו לחדור למוחו

הקדוש, כי לא היו מוצאים שם מקום כלל, לפי שדרגתו באמונה מוחשית היה בהכרה ברורה ומושלמת.

מחשבות אלו מוצאים מקום בלבם של רוב ככל בני אדם שאינם מושלמים באמונתם, ובטחונם העצמי הוא המוביל אצלם במהלך חייהם, ועתה כאשר נתקלים המה במצב שאין הם יכולים לעזור לעצמם נמס לבם בקרבם ויהי למים. ואף שאין הדבר באשמתנו, לפי שזו דרגתנו, אולם תפקידנו לקום בנחת ולחדד לעצמנו את האמונה ביותר מבלי רגשי אשמה ולחץ.

שאלה ו - חרדות

הַמַּשָּׂג "בִּטָּחוֹן עַצְמִי" הִנּוֹ חִיּוּבִי אוֹ שְׁלִילִי?

תשובה

הקב"ה יצר את האדם בחכמה ונטע בקרבו מה שנקרא בשם "בטחון עצמי". לכל אדם יש בטחון עצמי לצרכים המינימליים שהוא נצרך להם, ואף שמצד ההגיון הדאגה הייתה צריכה ללוות את האדם על כל צעד בעולם נווה התלאות שאנו בו, אולם אם הייתה דאגה זו מצויה בתכיפות לא היינו יכולים להתקים, לפי שהיינו מפחדים לצאת מבתינו, דואגים יום ולילה פן יקראנו אסון או חולי, לא היינו נוסעים בדרכים: באוויר, בים או ביבשה פן תקראנו תאונת דרכים, כמעט מרוב המאכלים היינו נמנעים מחששות בריאות, ילדים קטנים לא היו מנסים ללכת ולתפקד כלל מחוסר בטחונם, כך שהעולם לא היה יכול להתקיים כלל. לכך לכל אדם יש לו מינימום של "בטחון עצמי" שנטע בו הקב"ה לצרך תפקודו, ואף שנצרך האדם לבטחון בה' על כל דבר, אולם רוב בני האדם אינם במדרגת הבטחון כראוי, והעולם יהא שמם לו לא יתפקדו בני אדם בכלום מבלעדי הבטחון.

טעם זה לנחיצות הבטחון העצמי שהזכרנו, הוא מצד טבעיות הדברים השייך גם באומות העולם, אלא שבעם ישראל ישנו טעם עקרי נוסף לבטחון העצמי שנברא באדם, והוא לצרך המבחן והנסיון האם עינו תטעהו לחשוב שהוא העושה והפועל, והאם יסמך על עצמו בהיותו בעל יכולת, או ישליך כל ענייניו על ה'.

עבודתו של האיש היהודי כאן בעולם - במה שיותר פרטים - לנתק עצמו מהבטחון העצמי ולבטוח בה', וכמה שיצליח האדם עד הפרטים הקטנים - שהנם בהשג אנוש - גם מהם לנתק עצמו מבטחון עצמו ויעתיק עצמו לבטחון בה' - זה האדם המושלם, וכפי זה נקבעים מדרגות בני אדם עד כמה מצליחים המה גם בחיי היום יום שלהם, להתנתק מביטחונם העצמי ולהעתיקו לבטחון בה'.

וכמו שבברכות השחר אנו מודים לה' על הפעולות המינימליות שהינם בהישג יד האדם, וכמו לקום, ללכת, להתלבש, לחגור חגורה, לחבוש כובע, לנעול מנעלים, וכיוצא, על כל פעולה ישנה ברכת ההודאה, לומר לך, שעבודת האדם לצאת מבטחונו העצמי גם על הדברים המינימליים ולבטוח בהם בה' בלבד.

שאלה ז - חרדות

וּבְכֵן לְמַעֲשֶׂה הֵיאַךְ יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל בְּדֶרֶךְ הָאֱמוּנָה עַל גֶּוֶן זֶה שֶׁל יְסוּרֵי הַחֲרָדוֹת וְדַאֲגוֹת שָׁוְא?

תשובה

ובכאן נבוא ליהודי המאמין להתבונן, כי יתרון המאמין על החסר אמונה כיתרון האור מן החשך.

אדם חסר אמונה, טוען ובצדק: למה שאני אשתכנע לדעת אחרים, הלא אני מבין שיש לי ממה לדאוג, להיחרד, להתדכאות, אז מה אם אחרים לא מבינים כך, מי אמר שהם צודקים ואני טועה, הלא אפשר שאני צודק והם טועים. ובפרט שיש מה להצדיק אותו בדברים מסוימים, כגון: וכי אין לדאוג שפתאום יבוא על האדם חולי מסוים, וכי אין לדאוג מכל מיחוש שמא יש בו תחילת חולי מסוכן, הרי האסונות ובפרט היום בימינו הינם מפתיעים. וכי אין ממה לפחד שמא יקרה כך או כך, וכי חסר על מה להתעצב ולהתדכאות היום בתנאי המצבים המאכזבים, לא על מעט בני אדם יש להתפלאות היום כיצד מחזיקים המה מעמד ולא מתמוטטים ממצב חייהם הקשה בחוליים שונים, בפרנסה, בילדים חולים, חשוכי בנים, רווקות ממושכת, כמה בתים יש היום שאין בהם טיפת שמחה, ובעצם לא חסר סיבות שיכול אדם להביא סיוע לעצמו להצדיק את הסבות לפחד ודאגה.

אומנם הסתכלות זו אכן נכונה לחסר אמונה, אולם אתה - יהודי מאמין בתורה ובחכמיה, מאמין בגזירות התורה ובצווי חכמי התורה, ומקיימם בין אם הנך מבין ובין אינך מבין. שהרי מקיים אתה איסור בשר בחלב, שעטנז, מאכלות אסורות ועוד הרבה מצוות שאינך מבין טעמן, וזאת מתוך אמונה שאתה מאמין בתורת משה רבנו ע"ה וחכמי ישראל שבכל דור ודור, אם כן לָמוּד אתה להיות מבטל דעתך גם כשהינך מבין אחרת, ויודע אתה את מלאכת ההתבטלות היפך העקשנות - מתוך אמונה שחכמי התורה המה החכמים האמיתיים, ואני בער ולא אדע לעומתם כלום, ויודע אתה היטב ולפחות מבין אתה את נחיצותה של המלחמה על האמונה לעומת הכפירה, ועד כמה היא בנפשך, וכי כל עתידך בב' עולמות תלוי בה.

כי הינך מבין היטב, שאם תימשך אחר מחשבת לבך, הרי שבכך תבגוד בתורת ה', ולכן החלטת שהינך חיב להתבטל לתורה ולחכמיה.

למה אם כן למה לא תבין שכשהינך נתקף במחשבות מציקות וטורדות של חרדות ודאגות שווא, כמו כן עליך להתבטל לדעת התורה, שכל מחשבות אלו הם מצד השקר והרע ויש לדחותם ולא להיצמד אליהם, כמו כל מחשבות איסור הטורדות את האדם, ופשוט אסור לחשוב מחשבות דאגה אלא לבטוח בה' ולהשליך את עצמך לגזירותיו. ואף שתוקפים המה בכוח את מוחך, לא יהיו אחרת ממחשבות מינות ואפיקורסות שתוקפים לאדם וצריך לחפש עצות להסירם, וכמו שברור לך שמחשבות מינות יש לבטלם בין אם יש לך תרוץ על הקושיות הצצות במוחך ובין אם התרוצים אינם מספקים את קושיותיך, נחרץ אצלך שיש לבטלם כי הם שקר גמור, כמו כן מחשבות דאגה ופחד הנובעים מחוסר אמונה והתבטלות לגזירת שמים יש להסירם, וברור שאין לייחס את אותה הגדרה של מחשבות מינות למחשבות הדאגה, וכמו שיתבאר להלן שהגדרתם שונה, דאילו מחשבות מינות הינם בגדר איסור, והעובדה שאדם נענש עליהם, ואילו מחשבות דאגה הינן בגדר עונש ויסורים, ואף אם לא נענש אדם עליהם אולם בודאי שלפחות לאחוז בהם ישנו הפסד ואיבוד חלק משכר עולם הבא אחר שאינו משתדל להסיח דעתו מהם, אלא אם כן מחשבותיו הכבידו עליו באופן כזה שאין לאדם שום שליטה, שאז נחשב הדבר ליסורים המכפרים עוון, וכמו שיבואר להלן.

והסבה שאינך מתייחס למחשבות החרדה והדאגה כמחשבות מינות היא פשוטה, לפי שכשהיצר בא אליך במחשבת מינות הנוגדת את עיקרי ויסודי האמונה, הינך מבין שזהו השטן והיצר הרע המסית להדיח ולקרר את האמונה, ורואה אתה מחויבות להסירם בכל אופן, ואילו כשהינך נתקף בפחדים ודיכאונות אינך רואה בכך שום מחויבות להסירם, אולם האמת היא שיש גם על מחשבות אלו להילחם בדרך האמונה ולהסירם מתוך התבטלות להליכות הגוזר, ומתוך אמונה שהנני בידים הנאמנות של "אין כמוך רחום וחנון אלוקינו", והנני נתון לגזירת שמים, ובין כה אין בידי לעשות מאומה ואשר יחפוץ האלקים יעשה, ולקבל זאת באהבה מתוך אמונה שהקב"ה עושה את הטוב ביותר עבורי, והוא הרחמן האמיתי, ועל מחשבות אלו ישנה כאמור מחויבות להחדירם וכמו שיש מחויבות להילחם במחשבות איסור.

וכאמור אין מחויבות שתראה תוצאות ותצא מיד מבעייתך, על כך אין לך להלחץ ולצפות לתוצאות מיידיות, אלא כוונתנו, להשתדל בלבד, להשתדל להכניס לעצמך מחשבות של

אמונה שיביאוך להתייאש מבעייתך ודאגתך ולהשליכה על ה' שיעשה הטוב בעיניו, וראה עוד לקמן.

שאלה ח - חרדות

הַאִם נִתָּן בְּדֶרֶךְ "חֲשִׁיבָה" וּמַשָּׂא וּמַתָּן לְפָרֵק אֶת מְצוּקַת הַמַּחְשָׁבוֹת הַטוֹרְדָנִיּוֹת?

תשובה

כאן הסכנה הגדולה ביותר.

דע, כי כל ההצלחה של היצר בבלבול האדם בטרדות אלו הוא בכך שגורר אותו למשא ומתן בדרך שאלה ותירוץ, כי באמת הפתרון לכך הוא אך ורק "תמימות".

המשא ומתן הזה הוא רק מסבך ומביך יותר את הסובל מחרדות, ויתכן וימצא היצר לאדם תירוץ ופתרון לסבלו, אולם זהו כדי לפתותו להיגרר ולהמשיך במשא ומתן, כי יראה שהנה ובדרך משא ומתן נחה דעתו מטרדותיו בהמצאתו תירוץ ופורקן, אולם מיד ימציא לו היצר סיבה אחרת לחרדה, וכדי לסוחבו לפלפול עמו ימציא לו כביכול פתרון כדי שימשיך להתפלפל, ולאחריו יביא לו פירכא וכן חוזר חלילה.

ולכן הפתרון הוא אך ורק "התמימות", לזרוק את כל השקלא וטריא וכל המשא ומתן, ולילך בדרך התמימות בה', וכמו שיבאר להלן באריכות היאך לנהוג הלכה למעשה, ובקצור הוא, לישב עצמו בישוב הדעת, ובהתבטלות גמורה לרצון ה', לא להתמרד לא לקצוף, להאמין שהבורא מונח מאחרי כל תקיפה ותקיפה, ולהשתדל להעמיס מחשבות חיוביות ככל האפשר - מחשבות בטוב ה' ורחמנותו, ובתקוה לטוב ולישועה זה עצמו מה שיגרש יותר מכל את המחשבות הטורדניות לפחות לפי שעה עד שיגורשו לגמרי בס"ד. ועוד יבואר להלן.

שאלה ט - חרדות

מַה הַתּוֹעֶלֶת לַמִּתְיַסֵּר בְּיִסּוּרֵי נֶפֶשׁ אֵלּוּ הַנּוֹטְלִים אֶת יִשּׁוּב הַדַּעַת מִן הָאָדָם, וַהֲלֹא "דַּעַת חָסַרְתָּ וְכוּ'", וְאִם כֵּן בַּמֶּה יִרְאֶה הַמִּתְיַסֵּר בָּהֶם אֵיזוֹ תּוֹעֶלֶת כְּמוֹ שֶׁרוֹאֶה הוּא בְּיִסּוּרִים אֲחֵרִים שֶׁלְּפָחוֹת בָּהֶם הַיִּשּׁוּב דַּעַת בְּמָקוֹמוֹ?

תשובה

כמה תועליות ישנם למתיסרים ביסורי הנפש, ואלו הם:

א. תלות בהקב"ה.

בגון יסורים אלו שרואה האדם שאין מי שיכול לעזור לו, ולא רק שאין מי שיכול לעזור לו אלא אף נתקל הוא בבני אדם שאין מבינים כלל את בעייתו, ורואים אותו כמי שאינו שפוי, כאן האדם נדחק לפינה דחוקה ונאלץ להתלות בהקב"ה לבדו, ובזה בא הוא על תכליתו בעולמו, מה שרבים יכולים לחיות עשרות שנים בעולם הזה ולא להגיע לתכלית

זו כלל, וזה קנה עולמו בשעה אחת, ואף שהגיע לזה בעל כורחו, מן השמים זיכו לו לאדם לזה שיגיע למדריגת "התלות" בהקב"ה כי זכאי הוא לכך, ואין לך הרי מידה טובה ותכליתית ממנה.

ב. דביקות

אחד שכזה אינו רואה את פתרונו אלא בתפלה, ובשויתי ה' לנגדי תמיד שהיא העצה היחידה להצלתו, ובכך נדבק הוא בה'.

ג. תקון המדות

בגון זה של יסורים בא האדם לכניעה ושברון לב, ובכך מסתלקים ממנו הגאוה והכעס וכיוצא, והוא אתגר גדול להשתלם בתקון המדות.

ד. תקון התאוות.

במצב זה בז האדם למטעמי העולם ותענוגותיו, מעריך הוא כל טובת ה' עליו, אינו מתלונן ואינו מבקש יותר מאשר מעט ישוב הדעת ושלוה ותו לא, והוא אתגר גדול לתקון שבירת התאוות.

ומאידך מייקר ומעריך את התורה ומצוותיה היפך מחולשתם של רוב בני העולם.

שאלה י - חרדות

הֵיאַךְ לִנְהֹג לְמַעֲשֶׂה כְּשֶׁנִּתְקָפִים בְּעָצְמָתָהּ שֶׁל חֶרְדַּת שָׁוְא?

תשובה

לאחר שביארנו לעיל שיש להסתכל על תופעה זו מתוך אמונה בהשגחה, וכי מאחר כל תקיפה ותקיפה עומדת השגחת הבורא בפרטות על המתיסר עד כמה יהא חוזק ותוקף החרדה והדאגה, והמתיסר כשנתקף בעצמתה של חרדת שווא, הרי שאז לא יעסוק בכלום ואפילו לא בתפילה אלא בהעמקת מחשבה זו שאין עוד מלבדו כלל ובזה האדם מגרש את הדינין השורין עליו, והיא סגולתו הנפלאה המפורסמת של הגאון רבי חיים מוולוז'ין המובאת בנפש החיים ש"ג פי"ב: ותוכן דבריו שם: סגולה גדולה ונפלאה לסלק מעליו כל דינין וכוחות שלא ישלטו עליו כלל, והוא בהיותו משעבד לבו ומוחו להאמין שאין עוד מלבדו כלל, ושאין שום כוח בעולם מבלעדו יתברך כלל, כמו כן יעזרהו ה' שלא ישלטו בו שום כוחות וכפיות, וכמדת אמונתו כן ינהג בו הבורא. ובסגולה זו השתמשו כל גדולי עולם ומכללם הרב מבריסק כידוע ממנו סיפורים מפורסמים על כך. ואז מדה כנגד מדה זוכה הוא, כשם שבדעתו בטל כל כוח בעולם מבלעדי ה', כמו כן זוכה הוא שיתפרדו מעליו כל פועלי און ולא יוכלו להרע לו, ומובא בספר "שומר אמונים" שסגולה זו בודאי תועיל לפחות לשעתו שיסתלקו ענני החשך והערפל מעיניו ותתבהר אמונת ה' לפחות לעת עתה לסלק ממנו מחשבות הטורדות, ומקור הדברים הם

ברמב"ם בספרו "המורה" שבעת שהאדם דבוק במחשבתו בכל יכול, ואינו מסיח דעתו מהשגחת ה' הפרטית אין יכולות בשום כח בעולם להרע לו.
לכן למעשה בקרוב עליך מרעים להפר מנוחתך במחשבות טורדניות עשה זאת אפוא והנצל:
שכב במנוחה, והרגע בעצמך, ותעמיק במחשבתך את אמונת אין עוד מלבדו, ותדע נאמנה כי הקב"ה מונח ומשגיח מאחרי אותה תקיפה שנתקפת, ואינך נתון למקרה ח"ו, ותתענג לחשוב שהינך מטופל ומושגח בהשגחת הבורא, ושכל מה שעושה הוא עמך הוא לטובה ולכפרת עוונותיך, והנדרש ממך הוא עתה לשאת עיניך למרום ולהתלות בו ית' כעיני עבדים אל יד אדוניהם בסמיכות הדעת גמורה לסמוך עליו שהוא יודע את אשר עושה הוא עמך, ומה תועלת יש בזה, וכמו שביארנו לעיל חלק מהתועליות שבדבר תקיפת פחד וחרדה, ובכך תרפה את מתיחותך לפחות לשעה עד יעבור זעם.
וכשנח זעף תקיפת חרדתך ממך, רוץ לחדרי תורה ותפילה לבכות ולהתחנן לה' על נפשך שיצילך מכל חולי ודאגה.

שאלה יא - חרדות

הֵיאַךְ יֵשׁ לִנְהֹג "בִּפְעֻלַּת מֻנַּע", כְּשֶׁהַמַּצָּב פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר רָגוּעַ כְּדֵי לְמָנוֹעַ מַצָּבִים חֲמוּרִים יוֹתֵר?

תשובה

כמה עצות לכך:

א. תורה

ישקיע עצמו בתורה, שהיא מרפא לגוף ולנפש, ואין טוב ממנה כדי לגרש את מחשבות ההבל, כמבואר ברמב"ם, שאין מחשבות שטות והבל שורות אלא בלב הפנוי מהחכמה, ולכך ידבק עצמו בתורה, בעיון ובבקיאות כאשר יוכל, וישתדל שיהיה לו חומר בע"פ לחזור עליו בכל עת אם אפשר לו. ובכח התורה יגרש מעליו כל מחשבות הבל ורעות רוח, ויסדר לעצמו חברותות כדי שבכך יהא מוכרח להתרכז בלמודו.

ב. תפילה

"דאגה בלב איש ישיחנה", ירגיל עצמו לשוחח עם בוראו ולפרש לו את צרתו ובעייתו כאשר ידבר איש אל רעהו, והשיחה תהא ברורה כאשר עומד הוא לפני רופא ומתאר לו את סבלו, ויבקש רחמים על עצמו מתוך אמונה שעומד הוא לפני מי שבאמת יכול לעזור לו, וישפוך לבו לפני ה', וללא ספק שלאחר שיחה כזו עם הבורא יחוש כי אבן נגולה מעל לבו והשתחרר מלחציו וממתחיו, ובשיחתו עם בוראו יתודה על עוונותיו ויחזק אמונתו בה' שאין עוד מלבדו ואפס זולתו.

ג. יצירתיות עצמית

יצירתיות עצמית היא תרופה גדולה לדכאון ולטרדות מחשבות מציקות, דהיינו שיעסוק בעצמו בפעילות יצירתית שתביא לו סיפוק ותעסיק ותטריד אותו כדי שבכך יסולקו ממנו טרדות שווא, ונביא בזה כמה דגמאות:

1) מעשה צדקה וחסד - יעסוק בצדקה ובגמ"ח, משלו ומשל אחרים דהיינו שייעשה אחרים למעשה חסד, וגדול המעשה יותר מן העושה, וזכות הצדקה גדולה מצד עצמה עד מאוד להגן עליו מכל רע, וכמו כן מעשה הצדקה יתן לו סיפוק עצום בראותו היאך זוכה הוא להחיות נפשות, ושמחה זו יש בה די כדי להוציאו מחשכותו.

2) שעורי תורה ומוסר - אם הוא עצמו בר הכי יתן בעצמו שיעורי תורה, ויתחיל עם יחידים, עם שנים או שלושה אנשים, וזו עצה נפלאה.

3) זיכוי הרבים - יעסוק כפי יכולתו בזיכוי הרבים, וכגון בקירוב רחוקים לסמינרים, רשום ילדים לת"ת, השפעה על משפחות להתקרב ליהדות, הפצת חומר קדושה לקרוב רחוקים, ובכלל יכול הוא להירתם לאיזה ארגון שכבר קיים ולהציע את עזרתו בתשלום או שלא בתשלום כדי להביא סיפוק לעצמו, ולסייע באשר יוכל לאותו ארגון, ואפלו לשבת על טלפונים לקבלת פניות וכיוצא.

ד. עניית אמן יהא שמיה רבא

בספר "שומר אמונים" מובא, פלא בעיני על שיש סגולה שהיא קלה ביותר, ומאידך מועילה ביותר, ובני אדם מזלזלים בה, והוא עניית אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו וכוונתו, שאין סגולה נפלאה ממנה לסלק כל דינין וקטרוגין מהאדם, וכמבואר בגמרא (שבת קיט) שאפילו גזר דין של שבעים שנה לרעה נהפך עליו לטובה, ואם יקפיד להיות "שומר אמנים" בכלל, וישמור לענות על כל אמן ואמן דברכות ודקדישים, בודאי יחוש סיפוק עצום בעצמו, מלבד סגולת המצוה לבטל כל גזירות קשות ורעות, ולפחות כאמור שיתחזק בעניית אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו וכוונתו, וכבר ראיתי אני הכותב מי שאחז בסגולה זו והועילה לו מאד.

ה. שאל אביך ויגדך

יתבונן לו היו מחשבות אלו תוקפות את גדולי הדורות, וכגון לו היו מחשבות אלו באים להחפץ חיים, להבן איש חי, להחזון איש וכיוצא, היאך היו מתייחסים המה לאותם מחשבות, הלא היו מגרשים אותם תכף ומיד מתוך תמימותם בה', והשלכתם את עצמם להליכות הגוזר שיעשה עמם כרצונו, והיו אומרים ב"ה יום יום, ולא היו בשום אופן מניחים לעצמם להצר צרת מחר, בהיותם יודעים שבין כה הדאגה לא תוסיף ולא תגרע,

והאלקים הטוב והישר בעיניו יעשה. וכל אשר יעשה - הוא מצד הטוב והרחמים, ואכן גם אם נגזרה גזירה הלא הדרך לבטלה הוא לא בדרך הדאגה, אלא בדרך תפילה תורה וחסד, ואם כן יש לעשות את המועיל ובו להשקיע.

וכך תאמר גם אתה לעצמך, כי אמנם אינך גדול בתורה כמותם, אולם האמונה אחת היא - לך ולהם ובכחך לדבוק באמונה כמו שהם דבקו בה, ולכן מיד הדבק עצמך באמונה כמותם, ותהא כוונתך ככוונתם ומחשבתך כמחשבתם בתמימות בה', וירווח לך.

ו. לקדם את ימי הרעה

בזמני ההפוגה, שאז הרגיעה והישוב הדעת בהישג, יתחזק מאוד, וידע שלא בהכרח שיארכו ימי השלוה, ואז בהיותו בישוב הדעת יוכל להתבונן בטיפשות מחשבות הטרדה והחרדה, והיאך שיש אך ורק לבטוח בה', כי בימי הרעה ניטל מהאדם המוח הישר, והבלבול והטרוף אינם נותנים לו זמן לחשוב, ולכך החכם יקדם פני הרעה, ובימי הטובה יכין עצמו וימלא מצבריו באמונה ותמימות ובטחון בה', ולא יהא בטלן, ויחשוב עכשיו טוב לי, ואם כן אין לי צורך בחיזוק מיוחד, זה טעות, כי אם לא תכין עצמך בימי הטוב והרוגע, כיצד תעמוד בשעת טירוף, לכך איזהו חכם הרואה את הנולד.

ז. עשה לך רב וקנה לך חבר

יש לדעת שהסובל מתופעה זו צריך להיות זהיר מלספר סבלו למי שאינו שומר סוד או למי שאין בו תועלת, דהינו שאין לספר סבל זה רק לאדם שיש בו ב' תנאים אלו, שהוא שומר סוד וגם יש ממנו תועלת, כלומר שהנהו אדם המבין ויודע להלך אחר נפשך בסבלך, ולייעץ לך עצות הגונות ולחזק לבך בה', ובאם לא יש באדם זה ב' תנאים הנזכרים שלא לספר לו בשום אופן סבלך, כי מי שלא יבין לרוחך יראה בך כאדם החולה בנפשו, בעל דמיונות וכיוצא, ואז ערכך ומעמדך ירד ויושפל ללא שום תועלת - מה שישבור אותך יותר, ולכך עשה לך רב וקנה לך חבר רק באופנים הנ"ל, ואם מצאת כזה, ירווח לך מאוד, אחר שדאגה בלב איש ישחנה לחבירו ולרבו, שהם בעלי חכמה וייעצוהו ויחזקוהו בצנעה ולתועלת בלבד.

ח. תקות הגאולה

תקות הגאולה תחזק מאוד את הנפש, ובפרט להיותנו אנו באחרית הימים ממש וכל סימני הגאולה נתקיימו בנו "למהדרין", וכולם מאחרינו, והנשאר לנו היום הוא רק לקוות לגאולה בכל יום ממש, ואמת שלא זו צריכה להיות תכלית הציפיה לגאולה כדי שנוושע מצרותינו, אמנם הכל מותר ומחויב לחזק את הנפש כדי להוציאה מהעצבות,

ולכך בהחלט יש להשתמש באמונת הגאולה על מנת להיחלץ ממצוקת הנפש שאין לך דבר גרוע מהעצבות.

ט. להעביר היראה לשורשה

יתבונן, ממה אני ירא וחרד, מחולי, מעניות, משונאים וכיוצא, הלא כל אלו שליחיו של מקום, ועד שאני ירא משלוחיו של מקום למה שלא אהיה ירא ממנו שהוא המקור בעצמו, ועד שאני ירא מהמקל, אירא מהאוחז בו שהוא הבורא אשר בידו נפש כל חי, ובכך שיעמיק בזה, ויחזיר היראה לשורשה הנכון, ויעקרה מהשקר שהוא הסיבה והמקרה, על ידי זה ידבק בטוב שהוא הבורא, שאף היראה ממנו מאריכה ימים וכנאמר (משלי י, כז) "יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצורנה".

י. חילול הקדושה - הגורם הגדול לבעיות הנפש.

בחלק ה"סור מרע", הגורם הגדול לבעיות הנפש ולקלקול הדעת לסלקה מישובה ומשלוותה הוא פגם הברי"ק, במחשבות של איסור ובהסתכלויות אסורות בכך פוגם האדם את דעתו, שהרי הברית והדעת הינם בקו ישר מהמח ועד היסוד כידוע, ולכך כשהיסוד חזק הדעת כמו כן מתחזקת, וכשפוגם האדם ביסודו שהוא ברית קודש, מיד נפגמת דעתו ומשתבשת מטוהר אמונתה, ומיד נקבצים ובאים לה כל מיני מחשבות הבל ורעות רוח לשבשה ולבלבלה.

לכך ראשית יראה הסובל בסבל זה להתאמץ בכל כוחו לשמור עיניו ומחשבתו ממחשבות ערוות, שהיא קוץ מכאיב וסילון ממאיר לכל מערכות הקדושה להביאם לידי קריסה וחוסר יציבות. ואילו הקדושה מחזקת את כל יציבות האדם להיותה בגדר "יסוד", וכשהיסוד חזק כל הבניין הנבנה עליו יציב.

שאלה יב - חרדות

אֵימָתַי מַגִּיעַ הָאָדָם לְיֵאוּשׁ, וּמָה הָעֵצָה לָצֵאת מֵהַיֵּאוּשׁ?

תשובה

הפסיכולוגים אומרים, לעולם לא יעשה האדם מעשה חבלה בעצמו מחמת יאוש אלא באופן שיאבד כל תקוה, אולם כל זמן שתקוה מקננת בלבו יחזיק מעמד, ומידת השמחה והתקוה לעומת העצבות והיאוש תלויה במידת האחוזים של התקוה, ככל שירבו אחוזי התקוה כן ימעטו אחוזי היאוש.

ונתבונן מהיכן צומח היאוש?

היאוש צומח מהעדר תקוה ותולדתו העצבות והדכאון. כשאדם לקה בבריאות, או בפרנסה וכיוצא, אזי כל זמן שרואה האדם סיכוי להצלתו, וכגון שנותרו לו עוד

אפשרויות להימלט, וכגון עוד רופאים שעדיין לא טיפל אצלם, עוד נדיבים שעדיין לא הלך אצלם וכיוצא, הרי שאינו מתייאש להיות שהתקווה מחייתו.

אם כן לגבי הבוטח בה' לעולם לא יתיאש, כי לגבי הקב"ה אין בנשמע מעולם: אין אפשרות לעזור לך, שהרי אין מעצור לה' מלהושיע בין רב למעט, ומצדו יתברך קיימות ללא הגבלה אפשרויות להושיע את האדם, אלא שטרם הגיע זמן הישועה לאדם ועיכוב זה הוא גופא לטובתו, כך שאין מקום לייאוש, שהרי אפשרויות להצלה ישנם ללא הגבלה, וכמו כן הנו בידי ה"כל יכול", שבוודאי יכול לעזור לו, וכמו כן הינו בידים הטובות והרחמניות של הקב"ה ומה א"כ יש מקום לייאוש, אלא מה, שעליו הוא להמתין בסבלנות לישועת ה'.

ויתבונן, הנה גם ממצב שכזה, שלפי הנראה אזלת כל יד מלעזור בו, לפי שהוא ענין שבנפש כאמור, הנה רבים למאד יצאו ממצב זה ללא כל הסבר, וב"ה חזרה אליהם חדוות חייהם ביתר שאת ויתר עז ומהם נהיו לעובדי ה' אמיתיים ותלמידי חכמים גדולים, שדוקא מצב זה של חושך הוא שהביאם לאור הגדול שזכו לו אחר כך, ודוקא אלו זכו ביתר שאת להיות מורי דרך לרבים - להחיות רוח שפלים ולבות נדכאים, כי מאחר שעברו המה מצב שכזה התחכמו בשכלם ונהיו רגישים בלבותם לעזור לזולתם בבעיות מעין אלו. ולמה שלא לקוות שתהא גם אתה כאחד מהם, ואדרבא רק אם תתמיד לקוות, ותאמין שתצא ממצבך, ולא תיכנס למרה שחורה ויאוש, גדול הסיכוי שתצא מחשכותך במהרה.

דכאונות

כל נושא ה"דכאונות" הנו מהספר "נפש הישיבה" להרב יעקב ב. פרידמן

שאלה א - דכאונות

מַה בֵּין סֵבֶל הַחֲרָדוֹת וְהַפְּחָדִים לְדִכְאוֹנוֹת?

תשובה

היטיב לבאר זאת בספר "נפש הישיבה":

פחדים וחרדות המה "סערת רגשות" היפך מדכאונות שהמה "מיתת רגשות". הרי שהמצב הנפשי בב' תופעות אלו הוא הפוך אחד מהשני, הסובל מחרדות ודאגות, רגשותיו חיות וסוערות חפץ הוא בחיים, חפץ הוא בטוב, ודואג מאבדן הטוב, שלא יאבד הטוב ממנו.

המדוכא, הרגשתו להיפך, מיתת הרגשות, מיואש הוא מחייו, אין לו טעם בכל אשר יש לו במשפחתו, בחייו, וחי הוא באי אכפתיות, חפץ הוא במות רח"ל שלא כתופעת

החרדה והפחד, שעוד מסוגל זה להביע את כאבו, לספר את מצוקתו ואף להתפלל עליה, לעומתו זה המדוכא נעול הוא מהכל, אינו מסוגל להתפלל וקשה לו לעזור לעצמו בכל דרך שהיא, ועל בעיה זו נעסוק בפרק זה.

שאלה ב' - דכאונות
אֵימָתַי חָשׁוּב לִפְנוֹת לְיִעוּץ אוֹ לְטִפּוּל?

תשובה
ראשית, לא להתעלם בשום אופן מאיתותים של מצוקה. כל מצב דכאוני מתפתח בדרך הדרגתית. בראש וראשונה הדבר מתבטא בחוסר יכולת מוחלט לתפקד, בלימוד, יצירה ופעילות חברתית. זה יכול גם להתבטא בעצב עמוק מדי ומתמשך מדי. חוסר ענין מוחלט בנושאים שעניינו אותו בעבר. קשיים חריפים בשינה. השכמה מוקדמת מדי. נטיה מתמשכת לבכי, התקשחות הידיים; בהייה מתמשכת בנקודה לא ברורה. התקפי חרדה וכעס לא נשלטים.
חשובה לאין ערוך היא העובדה, שלחץ נפשי טבעו להחריף. התעלמות ממושכת ממצבי מצוקה עלולים לדרדר אדם לתחתית הסולם הנפשי. דכאון הוא תמיד סולם. או שעולים ממנו או שיורדים בו. העדר טפול והכוונה בסבוכים חיצוניים - עלולה לדרדר את הסובל למחלות נפש הרסניות.

שאלה ג' - דכאונות
הַאִם יֵשׁ לָרוּץ מִיָּד לְפְסִיכִיאָטֶר?

תשובה
חלילה וחס. לפסיכיאטריה בתקופתנו ישנה נטיה כללית, להזדרז בהגדרת "מחלות", ולסמם אנשים השרויים במצבי סיבוך קלים - בתרופות נוגדות - דכאון. תרופות כאלו, (המצילות נפשות הזקוקות להן) כשהן ניתנות שלא במקומן - עלולות להרוס חלקות נפש רגישות; לעורר סערות נפשיות; לעקור מלב המטופל את שרידי האמון בטיפול כלשהוא. אנשים הנקלעים לטפול הלא נכון - וזה קורה בארץ הרבה מדי ותכוף מדי - נוטים לזנוח כל טפול, ולשוב לשקוע בתוך המרירה העצמית שלהם.

שאלה ד' - דכאונות
הַאִם הָרוֹפְאִים בְּנוֹשֵׂא זֶה הִנָּם בַּעֲלֵי אַחֲרָיוּת שֶׁאֶפְשָׁר לְסָמֹךְ עֲלֵיהֶם?

תשובה
ראשית, בנגוד לרפואת הגוף, רפואת הנפש נתונה עדיין במסך כבד של ערפל וחוסר בהירות. הרפואה הפסיכיאטרית מצויה כמעט בכל טפול בשלבי ניסוי. רפואת הנפש

רצופה אבני נגף, מעידות, נסיונות, הצלחות וכשלונות. יש להתייחס איפוא להוראת רופא בערבון מוגבל.
שנית, עזות המצח והשחצנות הרפואית המקובלת בארץ - לא פסחה גם על האגף הרפואי הזה. מרבית הרופאים יהירים מכדי להודות בכשלונות, 'מרוממים' מכדי להודות בקוצר - ידם, ומתנשאים מכדי להקשיב כהלכה, ולהכנס לעבי עולמו של המטופל.
אין זה אומר, חלילה וחס, שיש להמנע כליל מטפול תרופתי, אבל הוא חייב להתבצע בזהירות, רק לאחר כשלונן של דרכים אחרות, ותוך התייעצות צמודה עם גדולי תורה.

שאלה ה - דכאונות
מָה אִם כֵּן יֵשׁ לַעֲשׂוֹת עִם גִּלּוּי הַמְּצוּקָה הָרִאשׁוֹנָה?
תשובה
לפנות לייעוץ. להכוונה. ואת טיב המכוון והמייעץ עלינו להבהיר היטב:
מכיוון שמצויים ברחובותינו אנשי מקצוע תלמידי חכמים מובהקים, בעלי נפש ודעת רחבה; וכיוון שמצויים ברחובותינו "מטפלים" חרדים לא מוסמכים העושים שמות בקרב נפשות רבות, חלקם פועל תחת התואר הפרוץ ביותר בחצרותינו, התואר הרבני, ומדובר בכאלו ששכחו מכבר באיזה צד מודפס רש"י ובאיזה צד תוס'. וזוהי סוגיה עגומה שמחד השתיקה יפה לה. מאידך אי אפשר לחשות לגמרי שעה שדם יהודי ניגר. וכיוון שגם בקרב אנשי המקצוע הרשמיים חלוק המצב: יש שנשארו בטהרתם, ויש שהפסיכולוגיה הרסה את זכותם הרוחנית - הצעד הראשון הוא לפנות לתלמיד חכם מובהק וידוע, העוסק גם בהכוונה ויעוץ, כדי שיפנה אותך אל איש מקצוע נכון.
חובה להתריע:
במוסדות האקדמיים לא שמעו על רבי ירוחם, ולא קלטו אף פעם מתיקות של רבי נפתלי. וחלק גדול מכלי הטפול המצויים שם הם כ"פרה אדומה": מטהרים (אם בכלל) את טומאת הדכדוכים, ומטמאים את טוהר הנפש הישיבתית. מאידך, ישנם פסיכולוגים שנשארו שלמים ברוחם ותורתם, לבם אל קל נכון, והם מכירים מתוך אספקלריה עצמית - לפני ולפנים עולם של בן תורה. רק אדם גדול, תלמיד - חכם ובעל מחשבה עשוי להפנות את הבעיה המיוחדת לך לאדם הראוי.

שאלה ו - דכאונות
מָה אֲנִי חוֹלֶה נֶפֶשׁ?
תשובה

בנושא הזה אנחנו מצויים בשפל המדרגה והנחיתות העלובה. אנו נעדרים שמץ בגרות ואחריות עצמית לטפל טיפול נכון בעצמנו ובמצוקותינו. בבעיה נפשית יש לטפל בבטחון עצמי כמו באנגינה ושפעת. מותר לתלמיד להמצא בבעיה נפשית. מותר לו להאחז בסבך רגשי. ומותר לו גם לחלות.

עצם הגדרת הבעיה כ'מחלה' יש בה כדי לעורר תקווה. מפגע שהוא בגדר חידה - מתסכל ומבלבל לאין ערוך ממחלה מוגדרת, שניתן לטפל בה בכל המקרים בהצלחה מלאה.

שאלה ז - דכאונות

מַחֲלַת נֶפֶשׁ אֵינֶנָּה הוֹפֶכֶת אוֹתִי לְאָדָם נָחוּת?

תשובה

בהחלט. השאלה הנחיתית והגמדית הזו הופכת אותך לאדם נחות. תולעת ולא איש. לאדם הפוחד מהצל של עצמו. לבן בליעל המוכן להזניח את נפשו; להרוס את עצמו כליל, רק כדי להאחז בצפורניים בשרידי כבוד דמיוני.

בעיות נפש אינן פוסחות על בעלי קומה, גדולי תורה ובעלי נפש. ההפך המוחלט. להלן תצוטט אגרתו של ראש קהלות יעקב זצוק"ל המורה, שגם על הנושא הנפשי חל מאמרם "כל הגדול מחברו, וכו'".

"... כי כל הראוי להיות גדול ועצום בתורה, מסתערים עליו יותר ויותר הפרעות בצורות שונות, וכשמתחזק לאחוז בעץ החיים - סוף סוף היסורים חולפים..." (מרן הגרי"י קנייבסקי)

הדכאון אינו בררן, והוא עשוי להלום בכל אדם. נבון, עליז, יציב ובוגר. המחבר נפגש בעבר עם אנשי תורה ויראה מובהקים, שנגשו במלא הכבוד והבטחון העצמי הראוי, ועם מלא ה"נכבדות" של נפש מרוממת - לטפול נפשי תרופתי. ניצלו בצורה מפוכחת, זהירה ונבונה - את ה"רשות שניתנה לרופא לרפאות", וחזרו במלא הכוחות לשעיטה הרוחנית. המחבר מודע לחרדה המהלכת לדאבוננו בחצרותינו מהוצאת שם רע, נזקים בשדוכים ובושה חברתית, ואין בכוונת הספר לחנך ולשנות תפיסות מעוותות, ילדותיות, של דור שלם. בנושא הזה ניתן מכל - מקום להרגע לחלוטין. כל מטפל רציני מודע לבעיה החברתית הזו, וניתן לקבל טיפול מסור ומיומן, תוך חסיון וסודיות מוחלטים.

שאלה ח - דכאונות

מַהִי דַּעַת תּוֹרָה בִּדְבַר הַהֶלִיכָה שֶׁל בְּנֵי תּוֹרָה לְאַנְשֵׁי מִקְצוֹעַ בְּתְחוּם הַפְּסִיכוֹלוֹגְיָה בְּמַצָּבֵי דִּכָּאוֹן?

תשובה

ובכן הנה לך שאלת המחבר "נפש הישיבה" להגאון רבי שמואל אוירבאך שליט"א בענין דעתו ודעת אביו הגרש"ז אוירבאך זצ"ל ותשובת הגאון אליו.

מכיוון שהשאלה הבאה נוגעת לחיי נפשם של תלמידים מסויימים, וכיוון שהמאמר אמור להביא את דברם של אבא (מרן הגרש"ז אויערבאך) וראש הישיבה להבחל"ח ולהנחיל פתאים בינה, הריני מבקש מחילה קדם מרן שליט"א, על העזות שבשאלה הבאה.

פורסמה באחד מגליונות "יתד נאמן" אגרת של הראש ישיבה, ובה דברים משמו של אביו הגרש"ז, נגד הטפול של משפחות חרדיות ובני תורה אצל אנשי מקצוע בתחום הפסיכולוגיה. לאחר פרסום המכתב האמור, פנה לכותב הטורים אחד ממנהלי בתי החולים הפסיכיאטריים בארץ, אדם הקרוב לישיבות ועולם הישיבות, וביקש להפנות את תשומת לבו של רבנו לעובדה, כי מאז פרסום האגרת, חדלו מטופלים רבים, בכל מקם אשר דבר המלך ודתו מגיע, מטפולים פסיכיטריים ופסיכולוגיים שעצרו אותם מהדרדרות מוחלטת, שממנה אין דרך. הוא בקש ממני להעביר את הדברים לפני רבינו. גם אם לא נתייחס למקרה הזה, כמו בכל אומה ולשון מצויים גם ברחובותינו, מי שזקוקים לסיוע ויעוץ מקצועי פסיכולוגי רציני. מדי הרבה מקרים מתעלמים מ'איתותי מצוקה' הנוגסים בפנימיות באין מפריע. קיים ברחובותינו גם מוסד עתיק יומין של "חאפרים" העושים בנפשות בני תורה כבתוך שלהם, ללא ידע רציני. וכלפיהם נאמרה המליצה 'ורפא ירפא'. שהכרח לרפא את ה"ריפוי" שלהם. לצד זה גם ידוע שגדולי תורה שונים שולחים בני אדם סובלים במצבים כאלו לאנשי מקצוע, והדברים נעשים במסתרים, בשעה שהקהל הרחב יודע רק על אגרתו של רבנו.

מה דעתו המדוייקת של אבא ושל רבנו הגדול שליט"א בשאלה הגורלית הזו?

תשובה

זו שאלה חמורה, במקומה, וצריך להבין.

לצד ההזנחה שהזכרת, התפתחה ברחובותינו בשנים האחרונות מהצד השני של מטבע הדברים, מה שמכונה בעולם "אמריקרניזציה". (אמריקניזיישן) בלי דעת נסחפנו לאוירת החולשה ורפיון הדעת נוסח אמריקה, הפוחדת פחד נואש מסבל. ונהדפת בגלי רחמים עצמיים, על כל תקלה וקטטה. זהו דור אכול מחלות רגשיות, לחצים דמיוניים, חרדות פורחות באוויר, ושאר מחלות הדמיון. ישנה נטיה לפתור כל קושי המתרגש ובא לעולם בעזרת כדורי הרגעה וטפול חסר תועלת.

ברצוני שתעביר בהזדמנות הזו לבני תורה, ולכל קהלא קדישא הדין, את דעתו של אבא ודעתי הברורה, שבמצב של מצוקת אמת, שמקורה בנפש פנימה: חרדות, דכאונות,

וכל צורת סבל קשה, חובה עלינו, חובה פשוטה וברורה לפנות לאנשי מקצוע נכונים, פסיכולוגים ופסיכיאטרים יראי שמים, ולה' הישועה. אסור באיסור נמרץ לזלזל ולהזניח את בריאות הגוף והנפש כאחת. אתה דברת על המכתב שכתבתי בשם אבא. אבא בעצמו הרי שלח פונים רבים לעזרה פסיכולוגית. אני בעצמי שכתבתי ופרסמתי את המכתב, שלחתי פונים רבים לעזרה פסיכולוגית.

הליכה לאיש מקצוע לא די שאינה מופרכת, אלא היא חובה פשוטה מחובת שמירת הגוף, לפי מקומה שעתה ועתה.

כאן חובה להבהיר הבהרה הכרחית.

תנאי קודם למעשה כל טפול, על התלמיד לפנות לתלמיד חכם אמיתי, המבין בסוגיות שנשמה תלויה בהן, ולהיוועץ בו על מצבו. מהיכן מקור הסבל, עד כמה הסבל חמור באמת, ואם לא יצא שכר טפול פסיכולוגי בהפסדו. חובה גם לברר אם אותו מטפל ואותו טפול לא יפגמו חלילה ביראת שמים שלו. ישנם כמובן סוגי פסיכולוגים וסוגי טיפול שונים, שרק תלמיד חכם אמיתי בעל הבנה, מסוגל להפנות בצורה נכונה את התלמיד הנכון לאדם הנכון.

הצעד הראשון שתלמיד צריך לעשות כאשר הוא מבחין באתותי וסימני מצוקה, צער גדול מנשוא, דכדוכי נפש, וכדומה, לפנות לתלמיד חכם ירא שמים, הבקי בענינים אלו, והוא יקבע אם מצבו מחייב טפול פסיכולוגי, או לא.

והבוי"ת ישלח לכל אחד לפי צרכו את דברו וירפאהו אם מעצמו, ואם ע"י שליח שניתן לו רשות לרפא, בבריות גופא ונהורא מעליא!"

שאלה ט - דכאונות

אָדָם שֶׁמֵּתוּ רִגְשׁוֹתָיו וְהִנּוֹ בְּ"דְכָאוֹן" הַאִם נִתָּן וְאִם כֵּן מַה נִּתָּן מִצִּדּוֹ לַעֲשׂוֹת עַל מְנָת לְהַחֲיוֹת אֶת רִגְשׁוֹתָיו?

תשובה

הנה לך תשובת הסטייפלר מרן הגר"י קניבסקי זצוק"ל, בדבר:

בוודאי. על אף שכלפי המצב הזה נאמר "אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים", עבודה והחלצות עצמית הם כאמור, שרש ההבראה והפריחה בכל משבר נפשי. בלעדיהם לא תפעל שום עזרה חיצונית.

הפתרון היעיל ביותר להתרוממות במצב כזה - מובא באגרת מרן הגרי"י קנייבסקי (מתוך הספר "ע' כוחות האדם להגר"א). בתשובה לשאלה שהובאה כלשונה בראש הפרק הנוכחי. המטרה, כפי שמנסח אותה הסטייפלר להביא את האדם לכלל היותו "אדם המרגיש".

הסטייפלר מדבר על דרכים להחדרת קרן אור אחת לחשכת הדכאון. פריצה כלשהיא של ההסגר הנפשי די בה להפוך את האדם ל"אדם המרגיש". והרי שרש האסון בדכאון טמון במות ההרגשים:

"...כי בהעביר הרגש לדבר אחד - הרי נעשה אדם המרגיש, והמתפתח ומועיל לכל העניינים... והתעוררות רגש בפרט אחד מועיל לכל..."

מהותו של "קרן האור" תלוי ועומד במעמדו השכלי ו שאיפותיו של האדם:

"...אם הוא בעל כשרון מופלג יש לייעצו לחבר ספר. לא מחידושיו שלו, רק ליקוט מכל מה שנראה לו לדבר ישר המתקבל על הלב. ולא יחטוף לכתוב במהירות, רק לאחר שיקול הדעת הנכון, ואחר שיהיה הדבר בהיר לו היטב... ובמשך הזמן ימצא התעניינות, וממילא נעימות רבה מעבודה זו, והתעוררות רגש א' מועיל לכל..." (הגרי"ס קנייבסקי , שם)

גם במענה לשאלת "ת"ח מופלג שלומד בכולל ונפל למרה - שחורה, וכל היום הוא עצב, ואינו מוצא שום דבר שמעניין אותו, הן בעניני רוח והן בעניני גשם, ואינו משים לב אף לאשתו ולבניו", משיב הסטייפלר תשובה דומה:

"...העיקר צריכים עכשיו ליתן לו אינטרס בחיים. וכיוון שהוא ת"ח, אם היה מזדמן לו מקום להגיד שעור לפני תלמידים מבינים - אפשר שהיה מצילו מדכאון". (שם)

שאלה י - דכאונות

מַה הִיא הַהַפְרָעָה הַמֻּרְכָּזִית הַמּוֹנַעַת אֶת הַמְּדֻכְּאִים מִלְּהֻחְלֵץ מִדִּכְאוֹנוֹ?

תשובה

אחת ההפרעות המרכזיות ביותר לעבודה עצמית ונסיונות החלצות בתקופת דכאון, היא העדר פעולה. "אדם לעמל יולד" הוא כלל שהוטבע בעורקי הגוף והנפש של האדם. בעצם מציאותו: "כל דבר שהוא בכח - צריך שייצא מן הכח אל הפועל". (רמח"ל)

אדם המעביר את ימיו בבטלה - מותיר בנפשו חלקות עם רקבון. תכונת הטבע הטמונה ב"אדם לעמל יולד" אינה מניחה לנפש להשאר בשלווה. הנפש מצויה תמיד בעליה או בנסיגה. אם היא מוציאה עצמה אל הפועל היא במצב עליה, מאידך מצב של שממון מביא עמו רקבון יאוש ודכדוך.

(מקובל היום בעולם הרפואה הנוירולוגית, כי אדם בינוני מוציא אל הפועל בין כשתים עשרה אחוז מהמערכת הנפשית שלו).

הוא הדבר אשר דיבר רבנו הלוצאטו:

"כל נברא משתלם כשפועל מה שחקק לו הבורא יתברך שיפעל.. וחסר בשלמות כל זמן שלא יפעלהו". (רמח"ל, "דרך ה'" ח"א פ"ג)

לכן גם נוטה האדם למצבי רוח מדוכדכים בבקרים דוקא. בבוקר, לפני שהנפש מוציאה אל הפועל את דחפיה וצרכי העשיה שלה - גוברים הדכדוך והעייפות הנפשית.
בצומת הזו נקלעים תלמידים רבים לסבך. דכדוך, מכל סוג, מביא עמו עייפות נפשית וחוסר רצון לפעולה; והעדר פעולה מגביר בהכרח את הדכדוך.

שאלה יא - דכאונות
הַסּוֹבֵל מִדִּכָּאוֹן הִנּוֹ מְיֹאָשׁ מִמַּצָּבוֹ, מָה רָאוּי לוֹמַר לוֹ עַל כָּךְ?

תשובה
אחת הרעות החולות בכל סוג של דכאון היא העובדה, כי הכח הזה ניזון ממה שקרוי "חוק ההתמדה". גם כשהאדם פועל פעולות נכונות על - מנת להעלות את עצמו מיוון מצולתו, ממשיכות לתקופה (אורכה תלוי ברמת הדכאון) בעקשנות התופעות הדכאוניות. משום שנפש דכאונית איננה בדיוק קרקע - זריעה פוריה להרגשות התעלות ופריחה מהירות.
מעבר לזה, מי ששרוי במצב דכאוני, קצר - רוח ומר נפש מכדי להמתין.
אין עצה ואין תבונה מלבד דברי רבן של ישראל זצוק"ל, באגרת לבחור "שאבד כל טעם וחיות בחייו":
"על כל סוגי עצות שיתנו לו צריך שידע שזה רפואה. ומוכרח להתחיל בה לשם רפואה - גם בלי שירגיש טעם. ואח"כ במשך הזמן ימצא טעם. כי בפתע פתאום לא ישיג טעם בשום דבר".
על כן יש לחש בתופעה זו להתפלל, לשפוך שיחו, לקרוא תהילים וכיוצא ואף שאין לו כל רגש בדבר, כי בכך מעט מעט יתפתחו רגשותיו, ותקותו תתחזק להאמין באוהב הגדול - הקב"ה שיושיעו.

שאלה יב - דכאונות
מַה עוֹד יֵשׁ לְיַעֵץ עֲצוֹת מַעֲשִׂיּוֹת לַסּוֹבֵל מִ"דִּכָּאוֹן"?

תשובה
עוד שתי עצות קטנות ויעילות, בחתימת הפרק הזה.
א. גבולות. מצב דכאוני הוא במהותו מצב של הידרדרות. ישנה חשיבות עליונה לשמירה כלשהיא על מסגרות חיצוניות. החשוב מכולם - סדרי שינה וקימה יציבים וקבועים. סדרי לימוד, תפילה ואכילה. ניתן כמובן להקל בתקופה כזו בפרקי הזמן של כל אחד מסדרי היום, חצי שעה במקום שעתיים. אבל השלטת סדר, נוקשה ככל האפשר (ואפשר!) היא קריטית בתקופה המעורערת הזו.

החדוש המופלא במערכת הדכאונית טמון בכך, שככל שרבה ומתעצמת ההתנגדות הפנימית להתעסקות שכלית רוחנית, עשוי מאבק קצר והדבקות כלשהיא לעיסוק רוחני - לרומם את הנפש מעבר לכל מה שהיא מחוללת בקרב שאר האדם.

ב. קי"ל, "דאגה בלב איש ישיחנה".

מה נותנת השיחה?

יסורים שיש עמם מתח - אינם חולפים ועוברים. הם מטעינים את נפש האדם במערכות לחצים. שיחה מביאה להתפרקות מתחים פנימית, ושחרור אדים רבים מסיר הלחץ הנפשי. לכן אין כל כך חשיבות למקצועיותו של השומע, כמו לרמת העניין וההקשבה שהוא נחון בה. בחצרותינו פועל מוסד טלפוני אנונימי נפלא "אוזן קשבת", המעניק שירותי הקשבה (לעתים גם ייעוץ) נפלאים. השרות הזה הוא מקצועי בהחלט. (בגבולות ה"עזרה ראשונה" שקבע לעצמו. לעתים גם יותר).

מי שפונה לעזרה טלפונית - לא ימצא בה רפואה שלמה, אבל הוא יכול בהחלט לשאוב ממנה הקלה ותמיכה נפשית, לצד עבודתו העצמית.

כפייתיות

שאלה א - כפייתיות

הֵיאַךְ לְהִתְיַחֵס לְתוֹפַעַת הַכְּפִיָּתִיּוּת, שֶׁנִּכְפֶּה הָאָדָם בְּמַחְשַׁבְתּוֹ וְנִצְמָד לְמַחְשָׁבָה חֲשׁשָׁנִית שֶׁאֵינָהּ עוֹזַבְתּוֹ שֶׁמָּא לֹא הִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי, לֹא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע כָּרָאוּי, לֹא נָטַל יָדָיו כָּרָאוּי, לֹא קִנַּח כָּרָאוּי, וְכַיּוֹצֵא?

תשובה

יש לראות תופעה זאת כיסורים וכגוון של עונש מעונשי השמים המגוונים, וכמו שכל יסורים מטרתן לנסיון היאך יקבלם האדם, והיאך ינהג בדרך התורה להסירם, כן הוא בגון זה של יסורים יש לפותרן בדרך של תורה. ולכך ראשית על הסובל מתופעה זו להשתכנע שתופעה זו היא שלילית כלומר מצד העונש והיסורים שנועדו ליסרו, ואין הצדקה בקיום מחשבות אלו ע"פ דעת תורה, כי אם לא ישתכנע הסובל מסבל זה שזהו מצד העונש ויתעקש לחשוב שאדרבא זהו מצד הקדושה ויצר הטוב אין תקנה לקלקלתו.

ואם תאמר היאך ישתכנע הסובל מתופעה זו שזה מצד העונש והיסורים?

התשובה פשוטה:

ראשית, "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך", לך ראה היאך נהגו רבותיך וקודמיהן, וכי חששו לחששות הבל ורעות רוח שהנך חושש להם, לחזור על כל מלה כמה פעמים,

ולטול ידיים כמה פעמים, ולקנח כמה פעמים וכיוצא, הלא גדול שמושה יותר מלמודה, לך ראה, שאל ויגידו לך היאך נהגו קדמונינו גדולי וקדושי הדורות.
ועוד, עליך להבין דבר פשוט, התורה "דרכיה דרכי נועם", כל פתרון בעיה בדרכה של תורה שלא בנעם זהו איננו מצד הקדושה, אלא מצד הטמאה הגמורה, והרי אין לך טירוף הדעת עצבנות ומתח עד כדי מיאוס בכל התורה כמו שיזדמן אצל אלו הסובלים מכפיתיות, וכמו שהעיד הסטייפלר זצ"ל שנתן עצות להרבה בדבר זה, ואלה ששמעו לו נצלו, ואלה שלא שמעו לו נפלו, ולבסוף עזבו את כל התורה כלה.
ובכן תתבונן, היעלה על הדעת שבדרך זו יחפץ ה', שנעבדהו במתח ועצבנות עד כדי טירוף ומיאוס במצוותיו?! כל בר דעת מבין שזהו עצת הטמאה להדיח את האדם מהקדושה.

שאלה ב - כפייתיות
כֵּיצַד לִנְהֹג לְמַעֲשֶׂה בְּפִתְרוֹן בְּעָיָה זוֹ שֶׁל הַכְּפִיָּתִיּוּת?
תשובה
הארכתי בזה בספרנו"בים דרך" - "דברים" עמ' ק"ל, ובקצור נביא כאן מה שהעלנו שם:
1. **להאמין שהתופעה יכולה לחלוף**
מחובת הסובל בסבל הכפיתיות להאמין שבדרך של תורה נתן לפתור הכול, ויש בכוחו לצאת מזה, ורק בסבלנות ולא במתח. וכמו שרבים יצאו מטרוף ובלבול זה לרוגע ושלוה.
2. **אמונת חכמים**
להתחזק באמונת חכמים, ואפלו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין הוי שומע לו.
ולכן התנאי ההכרחי למגור תופעה זו הוא אמונת חכמים, להסיר העקשנות והמרדנות ולהתבטל לחכמים.
ואם חכם אומר לך שנטלת ידיים כראוי באופן מסוים - הוי שומע לו. ואם חכם אומר לך שקנחת כראוי ויצאת ידי חובה - הוי שומע לו, וכמו כן אם חכם אומר לך שיצאת ידי חובת ק"ש ותפילה, ותפילין במקומן כראוי - הוי שומע לו, בין אם תבין דבריו בין אם לאו.
3. **הבטחה מחכם**
צא ובקש אחריות בכתב מחכם מישראל שיסכים ליקח אחריות על יציאתך ידי חובה בכל העניינים המציקים לך. [וכל חכם מישראל בחפץ לב יסכים לטרוח ליתן לך התחיבות באחריות מלאה על מנת להצילך מבאר שחת, ובפרט שכך האמת שיוצא אתה ידי חובה בדרך שיורוך ורק יסוריך המה המבעיתים את לבך להיטרד בטרדות שווא].

4. **יציאה ידי חובת קנוח**

בזמן הגמרא קינחו באבנים, עין שו"ת דברי חיים" ח"ב סימן ט', אם כן היום שמקנחים בנייר, ובפרט אלה המקנחים במים, בודאי שטות הוא לחשוש מעבר לכך. וראה בספר "עצות והדרכות" שמביא בשם הסטייפלר שצוה שאין לחוש מעבר לכך, והיה מי שלא שמע לו עד שלבסוף הפסיק להתפלל כלל מחששותיו.

וראה עוד מה שכתב הרב "תולדות אהרן" בזה במכתביו לאחד שסבל מחשש קנוח שלא כדין:

ומה שכתבת שאתה סובל מאוד בהכנות לתפילה ונחלש אצלך כוח הדוחה וא"א לך להכין עצמך לתפלה וכשאתה מתחיל להתפלל בכונה אתה מרגיש שאין הגוף נקי כ"כ וזה גורם בלבולי מחשבות, על זה אמרו חז"ל לא נתנה תורה למלאכי השרת ומחיבים לבדוק את עצמו קודם התפילה, ואם אין יכולים - אז אין מחויבים יותר, ומי שרוצה להחמיר בזה יותר מדאי יכול לפול מזה למחלת המורידין ה' ישמרנו.

ואעתיק לך בזה דברי הקדוש בעל בני יששכר בתוספת מהרצ"א על ספר "סור מרע ועשה טוב" (דפוס מונקאטש) אות ל"ו וז"ל: ועוד באתי להזכיר בפרט הזה באנשים המתחסדים ורוצים להתפלל בגוף נקי, אזי על ידי כן מאחרים זמן התפילה מועד לכל חי, מי האמין לשמועתנו, ידעתי אחיי ורעיי שזה מתרמית היצר, אין צריך להתנהג רק על פי השו"ע לבדוק את עצמו קודם התפילה, ובאם אינו יכול לפנות גופו כ"כ, אין כאן שום מיחוש זולת אם אין יכול להעמיד עצמו עד פרסה כמבואר בשו"ע, והנה תרמית היצר להסיתו בחומרות החסידות להיות מבואר בספרי היראים דמחשבות זרות באים מחמת שאינו מופנה כראוי, והנה הוא חומרא לגדולי הערך, וכי ס"ד שבשביל זה יעבור האיש ההמוני זמן תפילה וק"ש?! נשתקעו הדברים ולא נאמרו עכ"ל עיי"ש שמאריך בזה העניין, וכן כתב מעניין זה שם אות ל"ח עיי"ש.

5. **יציאת ידי חובת מקום תפילין**

עין שו"ת "דברי חיים" סימן ו', שדי כשהוא "בערך" באמצע, ואין צריך לדקדק ולצמצם שיהא ממש באמצע בדיוק, וכשמשער שהוא באמצע די.

6. **הטרדות מחשבות מינות**

לא להתייחס להם כלל, ויש לדעת שכל הרהור שעולה בלב האדם בעל כורחו שלא במזיד שהוא גרם לכך, אזי לא די שאין האדם נענש עליו, אלא אף מקבל על כך שכר בהיותו מנסה להסיח דעתו ממנו, והוא הן במחשבות מינות והן במחשבות עריות שעולים ומצטיירים בלב האדם, והאדם מצטער מהם, אזי זהו תיקונם בדוקא, וכנגד מה

שפעם פגם והתענג על אותם מחשבות עתה באות לו ומצערות אותו, אזי אדרבא בכך מתקן הוא מה שפעם הרהר במזיד, כן מובא בשו"א והארכנו בזה לקמן בשו"ת נושא "שמירת העיניים" ובנושא "דור התמורות".

7. **הטרדת נט"י**

כשנוטל ידיו בשפיכת מים יותר מרביעית [והוא בדרך כלל כמות מים ששופכים על היד], נפטר מכל הדקדוקים.

8. **הטרדת נדרים ושבועות**

הסובל מדחף פנימי לנדור ולהשבע לעשות או שלא לעשות, ומסוגל הוא להיות נכפה להשבע כמה פעמים ביום, מובא בספר "עצות והדרכות" בשם הסטייפלר שבא אליו אחד שסבל מכך ושלחו להגאון מבריסק והשיב לו:

שלא חלים כלל כל הנדרים ושבועות שבאות שלא מישוב הדעת, לגופו של עניין יש לעשות שאלת רב אולם באופן כללי אין ממשות בסוג נדרים אלו שנעשים מתוך לחץ נפשי ומתיחות עצבים.

9. **הטרדת דקדוק המילים**

הגה"צ ר' שלום שכנא זאהן שליט"א כותב בספרו:

זכורני כשהייתי אצל ה"חפץ חיים" זצוק"ל שנה אחת לפני פטירתו בראדין. ושמעתיו מתפלל ה"שמונה עשרה" של תפילת לחש (כי היה מתפלל קצת בקול רם כדי שישמע אוזנו מה שמוציא מפיו), ולא היה מדקדק כלל לפי הדקדוק. למדתי מזה שדעתו הרמה היתה כי רק בקריאת - שמע וכדומה שהחיוב הוא הקריאה, שם צריך לדקדק בתכלית הדקדוק, אולם בנוגע לתפילה וכדומה, שהוא ענין של עבודה שבלב, אז הדרך לומר המילות באופן שמדברים בני האדם - באופן שלבו ירגיש, וממילא אם יאמרם על פי הדקדוק, אין הלב מרגיש תוכן הדברים כמו אם אומרים באופן שרגיל לאומרם, כי עבודה זו היא עבודה שבלב, והעיקר שהלב ירגיש (שו"ת "עטרת יעקב" עמ' לט).

שאלה ג - כפייתיות

לָמָּה סוֹבֵל אֲנִי מֵהַטָּרְדוֹת מֵעֵין אֵלּוּ שֶׁל חֶרְדוֹת, דְּאָגוֹת, כְּפִיָּתִיּוּת וְכַיּוֹצֵא, וְהֲלֹא חָפֵץ אֲנִי בְּיִשּׁוּב הַדַּעַת בִּשְׁבִיל לַעֲבֹד אֶת ה', וְלֹא שֶׁיִּמָּנַע זֹאת מִמֶּנִּי, חֲרֵי בְּמַצָּבִי זֶה אֵינֶנִּי מַצְלִיחַ לְהָבִיא לִפְנֵי ה' כִּי אִם "בְּדַלֶּי דַלּוּת".

תשובה

על האדם לדעת, שעבודתו את ה' צריכה להיות כפי התנאים שהוא נתון בהם, לפי אותן כישרונות, לפי אותו מצב בו הוא נתון בשלוה או בטרוף, בנחת או ביסורים וכיוצא, ואין לאדם לטעון לבורא: הייתי חפץ במצב אחר, ואף שלפי מחשבת האדם לו היה הוא במצב

אחר היה מביא להקב"ה המון תורה ומצוות, ועתה ביסוריו ובטירוף דעתו מהיסורים, מהעניות המעבירה את האדם על דעתו, מיסורי הרווקות למי שחפץ לישא אשה ולא עולה בידו, מהחוליים המונעים את עבודת ה', מצער גידול בנים שאינם הולכים בדרך ה', מצער הפרת שלום הבית שאין לאדם מנוחה כלל בעולמו, מבלבול מחשבות הטורדות והכפיתיות וכיוצא, הרי שבמצבים אלו אומנם האדם מביא את קרבנו לה' "בדלי דלות". אולם לא מחשבותינו מחשבותיו יתברך, ואם נתננו ה' בפנות דחוקות אלו שאנו בהם עלינו להאמין שדוקא בכך הוא תיקוננו לנצח, ובכך תצמח טובתנו האמיתית ולא בשום דרך אחרת, הקב"ה חושב מחשבות ויודע הוא את כל הדרכים האפשרים לתועלת האדם, ואם בחר הוא לך בדרך זו המפרכת, הבן שבכך ראתה חכמתו יתברך דוקא שיהא תיקונך ולא בדרך אחרת, וכמובא באבות דרבי נתן: "פעם אחת בצער ממאה פעמים שלא בצער", דף גמרא במצב של טירוף עולה יותר ממאה דפים בישוב הדעת, וכן כיוצא בזה בתפלה וצדקה וכל אשר יעשה האדם, ואם כן וכי יש לנו מושג מה התקון היעיל והזריז ביותר שנעשה עמנו. ולכן מחובתנו להיכנע ולהסכים לאופנים בו נתננו ה', ולעובדו בתנאים אלו שאנו נתונים בהם, ובשמחה, ובכך נמצא חן בעיני ה'.

שאלה ד - כפייתיות

הַאִם יֵשׁ סְגֻלָּה לְהִנָּצֵל מִיִּסּוּרֵי הַכְּפִיָּתִיּוּת?

תשובה

הסגולה הגדולה ביותר היא האמונה שהכל מאת ה', וכמבואר בנפש החיים ש"ג פי"ב: סגולה גדולה ונפלאה להינצל מכל דינים וכוחות שלא ישלטו באדם היא באם משעבד טוהר לבו לאמונת אין עוד מלבדו, ועיי"ש שכשם שבלבו מסלק שום כח מבלתי ה', כן יספיק ה' בידו שיסתלקו ממנו כל הכוחות הזרים.

ואם כן לענייננו הוא עצה נפלאה, שהרי הכפיתיות היא כח זר שלילי השולט באדם, ובאם האדם מסלק באמונתו שום כח מבלתי ה', ומאמין שאין עוד מלבדו הרי שבזה מסיר ה' ממנו כל כוחות זרים שלא ישלטו בו כלל, ועיין בדברינו לעיל בנושא "חרדות ודאגות שוא" תשובה י'.

שאלה ה - כפייתיות

מַה הָעֵצָה לִכְפִיָּה מַחֲשַׁבְתִּית עַל הַפְּרָעוֹת הַמְעַצְבְּנוֹת, וּכְגוֹן הַסַּפְסָל לֹא יָשָׁר... רַעַשׁ מֵהַמַּזְגָן... הָאָדָם שֶׁלְּיָדִי בַּתְּפִלָּה מַפְרִיעַ לִי... וְכַיּוֹצֵא?

תשובה

הטוב ביותר כדי להשתחרר מבלבולים כגון אלו, הוא "לזרום" עם ההפרעות, דהיינו להאמין שגם ההפרעות הינם מאת ה', ורצון ה' שאזרום בתפילתי עמהם, ושאשוחח עמו

ית' בתפילתי - עמהם, כך שאין לי להתעקש שיהיה שיחתי עמו מבלעדיהן, וממילא כשחושב כך פחות ישקיע היאך לפתור את הבעיות ויותר ישקיע היאך להשלים עם הבעיה והוא שיביאנו לבסוף להסיח דעתו ממנה.

כי זה דבר ברור שככל שיפריע לו הדבר וישתדל להשקיע לסלקו יותר יתגבר המפריע במחשבתו, וככל שישלים עם המפריע בנקל יוסח המפריע מדעתו.

לכך בשעה שיש רעש מזגן או קול אחר המפריע וסוחף את דעתו אליו, יחשוב הרי רעש זה הוא רצון ה', ועם רעש זה חפץ ה' לשמוע קולי בתפילתו, אם כן אזרום בתפילה עם רעש זה וכך אעבוד את בוראי וכן על זה הדרך.

שאלה ו - כפייתיות

כֵּיצַד לְהִתְיַחֵס לִבְעָיַת "הַכְּבֵדוּת", דְּהַיְנוּ זֶה שֶׁכָּל הִתְנַהֲלוּת חַיָּיו בְּאִטִּיוּת וּבִכְבֵדוּת וְאֵין הַדָּבָר בִּשְׁלִיטָתוֹ. וּמַה שֶּׁלְּאַחֵרִים נִמְשָׁךְ פְּעֻלָּה שֶׁכָּזוֹ בְּמֶשֶׁךְ שָׁעָה אֶצְלוֹ נִמְשָׁךְ הַדָּבָר כַּמָּה שָׁעוֹת, לְלֹא בְּרָכָה לֹא בַּזְּמַן וְלֹא בַּתּוֹצָאוֹת, וּבִפְרָט שֶׁהַדָּבָר גּוֹרֵם לְבִטּוּל תּוֹרָה וּתְפִלָּה?

תשובה

לתופעה זו יש להתיחס כ"יסורים" הממרקים עוונותיו של אדם. אלו שהם בבעיה זו קשה להם מאד לשנות טבעם ואולי יותר נכון לומר - "מזלם".

כמובן יש להם להשתדל לעבוד על עצמם כמידת יכולתם, אולם אין להם להאשים עצמם, ולא לכעוס על עצמם, אדרבא יש להם לראות זאת כיסורים המכפרים עוונות.

ובפרט שמהנהגה זו לא די שהוא בעל כרחם עוד סובלים המה הרבה צער ועגמת נפש, בזיונות, ביקורת מבן או בת הזוג, ביקורת מבני המשפחה, נגרם להם מכך איחורים והעדרויות ממקומות שהיתה נחוצה נוכחותם שם, ואף שכבידות זו היא גם על חשבון תורה ותפילה. מכל מקום, "אלו ואלו יסורים של אהבה הן" כמובא בגמרא (ברכות ה').

ובפרט כשהדבר אצל האשה עקרת הבית, הרי שבכך נשברת היא נפשית ממהלך חיים שכזה, כמו כן עליה להבין שאלו הם מנת חלקה ביסורים ושתקבל זאת באהבה.

והפתרון לכך הוא השתדלות בלבד כפי היכולת, ובעיקר תפילה לסיעתא דשמיא, ולכך כמה חשוב לסובלים מבעיה זו להקדים תפילה קודם כל פעולה שעומדים המה לעשות, ובעצם מי לא נזקק לתפילה קודם עשותו דבר וחצי דבר, אלא שאלה ביותר זקוקים לתפילה אחר שזו נקודת סבלם.